

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

PAP ANDREA ÖRNAGY

**A HONVÉDELMI MINISZTERIUM GAZDÁLKODÁSÁNAK
ASPEKTUSAI A 2005 – 2011. KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Témavezető:

.....
Dr. habil Réger Béla PhD ny. alezredes
egyetemi docens

Budapest, 2013

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	2
1. BEVEZETÉS	5
1.1. A KUTATÁSI TÉMA AKTUALITÁSA, A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA	5
1.2. A KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK ISMERTETÉSE	9
1.3. A KUTATÁS HIPOTÉZISEI	10
1.4. A KUTATÁSI MÓDSZEREK ISMERTETÉSE.....	10
1.5. A KUTATÓMUNKA KORLÁTAI	11
2. A HONVÉDELMI MINISZTERIUM KÖLTSÉGVETÉSÉNEK ALAPJAI	12
2.1. A HONVÉDELMI MINISZTERIUM KÖLTSÉGVETÉSÉNEK LÉNYEGE, TERVEZÉSE, A TERVEZÉS IDŐTÁVJAI.....	12
2.1.1. A magyar államháztartás rendszere	12
2.1.1.1. Az államháztartás funkciói és alrendszerei	13
2.1.1.2. A költségvetési szervek és azok besorolása.....	15
2.1.1.3. A központi kormányzat költségvetése.....	18
2.1.2. A költségvetés tervezésének lényege, alapelvei	20
2.1.3. A költségvetés tervezésének időtávjai, módszerei és technikái	24
2.1.3.1. A költségvetés tervezésének időtávjai	24
2.1.3.2. A költségvetés tervezésének módszerei és technikái.....	25
2.2. A VÉDELMI KIADÁSOK FAJTÁI, A HONVÉDSÉG KÖLTSÉGVETÉSI ELŐIRÁNYZATAINAK SZERKEZETE, A HM KÖLTSÉGVETÉSÉNEK FINANSZÍROZÁSA	30
2.2.1. A védelmi kiadások fajtái	30
2.2.2. A honvédelmi tárca költségvetésének szerkezete, a költségvetés finanszírozása	34
2.3. A HONVÉDELMI MINISZTERIUM KÖLTSÉGVETÉS TERVEZÉSÉNEK ÁTTEKINTÉSE, A HONVÉDELMI TÁRCA VÉDELMI TERVEZŐ RENDSZERE, AZ INTEGRÁLT TERVEZÉSI FOLYAMAT LÉNYEGE	37
2.3.1. A Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetés tervezésének áttekintése	37

2.3.2. A Honvédelmi Tárca Védelmi Tervező Rendszere	39
2.3.3. Az integrált védelmi tervezési folyamat lényege	43
2.4. BIZTONSÁGPOLITIKA, NATO ELVÁRÁSOK, VÁLLALÁSOK ÉS KÖLTSÉGVETÉSI VONATKOZÁSAI	46
2.4.1. Biztonságpolitika.....	47
2.4.2. NATO elvárások, vállalások és költségvetési vonatkozásai	55
2.5. ÖSSZEGRZÉS ÉS MEGÁLLAPÍTÁSOK	60
3. A XIII. HONVÉDELMI MINISZTÉRIUM FEJEZET KÖLTSÉGVETÉSI GAZDÁLKODÁSÁNAK ELEMZÉSE A FELADATAI TÜKRÉBEN 2005 – 2011. KÖZÖTT	62
3.1. A GAZDASÁGI ELEMZÉS FOGALMA, SZÜKSÉGESSÉGE ÉS CÉLJA, FONTOSSÁGA, AZ ELEMZÉS INFORMÁCIÓFORRÁSAI	63
3.1.1. A gazdasági elemzés fogalma, szükségessége és célja.....	63
3.1.2. A gazdasági elemzés fontossága.....	65
3.1.3. Az elemzés információforrásai.....	67
3.2. A KÖLTSÉGVETÉSI SZERVEK ELEMZÉSÉNEK FELADATAI.....	70
3.3. A XIII. HONVÉDELMI MINISZTÉRIUM FEJEZET GAZDÁLKODÁSÁNAK ELEMZÉSE	72
3.3.1. A vizsgált időszak makrogazdasági környezete	74
3.3.2. A Honvédelmi Minisztérium fejezet előirányzatainak nagysága, megoszlása	76
3.3.3. A kiadások változása nominál- és reálértékben	84
3.3.4. A tényleges kiadások vizsgálata a bruttó hazai termék százalékában	89
3.3.5. A Honvédelmi Minisztérium kiadásainak vizsgálata fajlagos mutatókkal .	91
3.3.6. Néhány ország honvédelmi kiadásainak összehasonlítása.....	95
3.3.7. A kiadások vizsgálata a fejezeten belül	101
3.3.8. A működési és a felhalmozási kiadások vizsgálata	105
3.3.8.1. A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség működési költségvetésnek összehasonlító vizsgálata	110
3.3.8.2. A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség felhalmozási költségvetésének összehasonlító vizsgálata	115

3.3.8.3. A felhalmozási és működési költségvetés elemzése fajlagos mutatókkal	119
3.3.9. Az egy főre jutó személyi kiadások vizsgálata nominál- és reálértékben	121
3.3.10. Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása nominál- és reálértékben..	126
3.4. A SZEMÉLYI JUTTATÁSOK, A MŰKÖDÉS-FENNTARTÁS ÉS A FELHALMOZÁSI KIADÁSOK EGYÜTTES ALAKULÁSA	130
3.5. ÖSSZEGZÉS ÉS MEGÁLLAPÍTÁSOK	134
4. ÖSSZEGZÉS.....	136
4.1. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZESÍTÉSE	136
4.2. TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	141
4.3. AJÁNLÁS, VALAMINT A KUTATÁS FOLYTATÁSÁNAK LEHETSÉGES IRÁNYAI.....	141
4.4. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁGA	142
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.....	143
FELHASZNÁLT IRODALOM	144
ÁBRAJEGYZÉK	152
TÁBLÁZATJEGYZÉK	154
FELHASZNÁLT KÉPLETGYŰJTEMÉNY	155
MELLÉKLETEK	158
PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	170

1. Bevezetés

1.1. A kutatási téma aktualitása, a tudományos probléma megfogalmazása

Hazánknak az 1999-es Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (North Atlantic Treaty Organisation, továbbiakban: NATO) és a 2004-es Európai Unióhoz (továbbiakban: EU) történő csatlakozását követően, már nemcsak a magyar lakosság felé kell elszámolni a védelemre felhasznált forintokkal, hanem a két tagságból adódóan a nemzetközi elvárásoknak is meg kell felelni. A gazdálkodásra az értekezésben vizsgált időszakban nemcsak a közösségi követelményeknek való megfelelés volt hatással, hanem a 2008-as gazdasági világválság is. Különösen ettől az időszaktól egyre kevesebb költségvetési keretből kellett gazdálkodni a honvédelmi tárcának, amelynek következtében egyes feladatok átütemezésre szorultak, vagy nem is kerültek végrehajtásra. A válság mellett a már korábban növekvő pályára álló államadósság is kedvezőtlenül befolyásolta a honvédelemre fordítható kiadások nagyságát. A téma aktualitását támasztja alá, hogy Magyarország Kormányának a vizsgált időszakban folyamatosan költségvetési zárolásokat kellett végrehajtani, mert eleve az EU által elvárt 3 %-nál magasabb költségvetési hiánnyal tervezték a költségvetést, és annak évközi alakulása is gyakran költségvetési zárolásokat és elvonásokat követelt meg. A Pénzügyminisztérium által kiadott tervezési körirat¹ a 2007. évi költségvetés tervező munkájához is hangsúlyozta, hogy a Kormány rövid távon az egyensúly helyreállítását helyezi a költségvetési tervezés középpontjába.

A jelenlegi gazdasági környezetben várhatóan az állami kiadások és az állami újraelosztás reálértéke és mértéke is tovább fog csökkenni. Ennek az az oka, hogy a magyar gazdaság versenyképessége csak ilyen módon javítható. Ugyanis a magyar gazdaság régiós versenytársainál magasabb államadóssága, a magyar államra magasabb törlesztési terheket ró. Emiatt többet kell GDP-arányosan elvonnia a gazdaság szereplőitől. Viszont az ebből adódó magasabb adózottsági szint (költségszint) rontja az ország tökevonzó képességét, valamint a hazai vállalkozások versenyképességét. A transznacionális vállalatoknak jobban megéri telephelyül választani a környező országokat, miközben a hazai kis- és középvállalkozások nehezen tudják felvenni a versenyt a régiós versenytársakkal. Ez a probléma csak úgy

---

¹ Tervezési körirat Tájékoztató az államháztartás egyes alrendszeri 2007. évi költségvetési tervezőmunkájának, a költségvetési javaslat kidolgozásának és a költségvetési törvényjavaslat összeállításának feladatairól
Pénzügyminisztérium 2006. október

orvosolható, ha az állam csökkenti az elvonás (költségszint) mértékét. Ez a magasabb adósságszolgálat mellett csak úgy oldható meg, ha az állam egyéb területre (pl. honvédelem) fordított kiadásait a régiós versenytársaknál alacsonyabb szinten tartja. Ebben a megváltozott gazdasági helyzetben kellett és kell jelenleg is helytállnia a honvédségnek.

A gazdasági oldal vizsgálata mellett a katonai megfelelés sem nélkülözhetetlen tényező, hiszen a különböző missziókban, műveletekben való részvételünk is nagyban befolyásolja azt, hogy milyen területekre kell az erőforrásokat összpontosítani. A NATO csatlakozást követően a többnemzeti műveletekben való részvétel elvárás a szövetség részéről hazánk felé. A megfelelési kényszer hatására, a szűkülő költségvetési keretek ellenére is, a honvédség erejéhez mérten hozzájárul ezen feladatok végrehajtásához.

A fent említett tényezők hatására megállapítható, hogy hazánk más európai országokhoz hasonlóan nem képes önállóan minden területen megfelelni, minden lényeges képesség kialakítására, fenntartására. Mindezeket figyelembe véve az európai országok közös elhatározása, hogy többnemzeti védelmi együttműködés keretében közös fejlesztéseket valósítsanak meg. Arra törekednek, hogy úgy alakítsák az egyre csökkenő keret ellenére a nemzetközi együttműködésüket, hogy védelmi képességeik megerősödjének. Jelenleg a többnemzeti együttműködés közkeletű elnevezése a „képessegek csoportosítása és megosztása – Pooling&Sharing (továbbiakban: P&S)” – amelynek eredményeképpen a NATO „Smart Defence” (Okos Védelem) koncepciója, valamint az EU „ghenti folyamat” keretében koordinálja többnemzeti képességfejlesztési erőfeszítéseit a költségek csökkentése és a hatékonyság növelése érdekében². Az együttműködés négy nagy csoportra osztható:

1. Képessegek megosztása (sharing of capabilities): ebben az esetben a képessegek a nemzeti haderőstruktúrára alapulnak, nincsenek külön integrált rendszerbe szervezve, tehát a nemzetek egymás között osztják meg a végrehajtandó feladatokat, ebből kifolyólag a költségek mindenkit olyan arányban terhelnek, amilyen a hozzájárulás mértéke volt. Az irányítást a nemzetek végzik. Ilyen feladatnak tekinthető a többnemzeti képzés koordinációja, a közös doktrínák kidolgozása, vagy az információáramlás. Hátránya talán annyi, hogy nem elég költséghatékony módszer.
2. Képessegek csoportosítása (pooling of capabilities): ennél a módszernél már a képessegeket egy struktúrába szervezik, de az irányítás továbbra is nemzeti kézben

---

² Csiki Tamás – Németh Bence – Tálás Péter: A többnemzeti katonai képességfejlesztésről a Közép-európai Védelmi Együttműködési Kerekasztal kapcsán NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2012/14.

marad. Erre kiváló példa a többnemzeti alakulatok létrehozása és tevékenysége (NATO Reagáló Erők, EU harccsoport).

3. Csoportosítás beszerzésen keresztül (pooling through acquisition): ezen módszer további két részre bontható, az egyik a közös beszerzés (joint acquisition), amely nagyon költséghatékonynak tekinthető, és erre nagyon jó példa hazánk részvételével is megvalósított Stratégiai Légi Szállítási Képesség, amelynek keretén belül 12 ország megvásárolt három C-17-es nehéz légi szállító repülőgépet, amelyek Pápán állomásoznak. A másik módszernél az eszközök közös fejlesztése (co-development) valósul meg, ez a legintenzívebb együttműködési forma. A sikeres és költséghatékony megvalósításhoz nagyban hozzájárul az egyes nemzetek technológiai fejlettsége, valamint a kifejlesztendő eszközök elvárásai követelménye. Ilyen közös fejlesztés eredménye például az Eurofighter Typhoon vadászrepülőgép. Megjegyezni kívánom azonban, hogy a közös fejlesztések nem minden esetben jártak megtakarításokkal.
4. Szerep- és feladatmegosztás (role and task sharing): abban az esetben beszélhetünk erről a módszerről, ha valamelyik állam bizonyos képességéről lemond, mert egy másik nemzetnek ez kevésbé okoz megterhelést. Azonban a másik nemzet ezt akkor is biztosítja számára, ha az éppen nem vesz részt a műveletben. Ez a megoldás olyan megtakarításokat eredményezhet, amelyeket adott ország más képességeinek fejlesztésére tud fordítani. Ebbe a kategóriába tartoznak az úgynevezett réskitöltő (niche) képességek, amelyből nincs sokra szükség, ezért egy-egy nemzet felvállalja, hogy kialakítja ezen képességeket és felajánlja a szövetség részére szükség esetén. Erre jó példa a hazánk által létrehozott víztisztító képesség és egy biolabor létrehozása.³

A fent felsorolt módszerek azonban csak akkor lehetnek sikeresek, ha a nemzetek pontos költségkalkulációkat végeznek és készítenek, amely az együttműködés elengedhetetlen feltétele.

Ezen gondolatokhoz kapcsolódóan vizsgáltam meg a magyar költségvetésben szereplő XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet gazdálkodását a 2005 – 2011. közötti időszakban, mert szükségesnek tartom a tárca költségvetésének ilyen természetű elemzését. A téma időszerű, hiszen a mai gazdasági helyzetben mindenki a túlélésre törekszik, a kevésből is a lehető legtöbbet szeretné megvalósítani. Az egyre csökkenő költségvetési keretek nagy

---

³ Csiki Tamás – Németh Bence – Tóth Péter: A többnemzeti katonai képességfejlesztésről a Közép-európai Védelmi Együttműködési Kerekasztal kapcsán NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2012/14.

kihívás elé állítják a tervező és gazdálkodó szakembereket. Emiatt úgy gondolom, hogy jelen dolgozat megírásával segítségképpen hozzájárulhatok ahhoz, hogy egy komoly statisztikai eszköztár innovatív és elemző felhasználásával kiindulási alapot nyújtsak a jövőre nézve a tervezett feladatok megvalósíthatóságához az egyre csökkenő költségvetési keretek között. Úgy gondolom, hogy az ilyen irányú elemzés által a tárca a költségvetési keret megszerzésekor az érdekeit jobban tudja érvényesíteni.

Az elemzés időintervalluma azért ez az időszak, mert a kutatás lezárásának időpontjában az utolsó rendelkezésre álló szöveges beszámoló jelentés a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetésének teljesítéséről a 2011. évi volt, valamint az oktatói és a gyakorlatban eltöltött tapasztalat azt mutatja, hogy hosszabb távú megbízható következtetések levonásához és trendek kimutatásához legalább 5-7 év adatainak elemzése szükséges. Mivel a beszámoló jelentés adatai nyilvánosak, ezért úgy gondoltam, hogy 2011-től visszamenőleg 7 év adatait vizsgálom meg. (A trendvizsgálat is annál megbízhatóbb adatokat szolgáltat, minél hosszabb a vizsgált időintervallum.)

Az értekezés szempontjából a költségvetés gazdálkodásának aspektusai⁴ alatt a működési és felhalmozási kiadásokban bekövetkezett változásokat vizsgáltam, amelyek megmutatják a színvonal-változás mértékét, tehát azt, hogy hogyan alakultak a tárca költségvetésén belül az olyan tételek, mint a személyi juttatások, a működés-fenntartás és a felhalmozási kiadások.

Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a színvonal-változás milyen irányban mozdult el a vizsgált időszak alatt, ennek milyen hatásai lehetnek a következőkben, esetlegesen milyen lehetőségei vannak a honvédelmi tárcának a változásokra adandó válaszokra. A színvonal-változás vizsgálata azért szükséges, mert a tervezők részére csak aggregát adatok állnak rendelkezésre a tervezés során, amelyek nem nyújtanak elég információt, mert „fehér foltok”⁵ vannak a gazdálkodásban. Ezen „fehér foltok” kiküszöbölésére, megoldására, az adatsokaság részekre bontása és sajátos adaptációja adnak tájékoztatást, és ezzel együtt gyakorlati területen mutatnak használható adatokat. A színvonal-

---

⁴ Aspektus: latin eredetű szó, amelynek jelentései a következők lehetnek: 1. látvány, kilátás; 2. tekintet, szemlélet, nézőpont, megvilágítás; 3. külső, arculat, jelleg stb. Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989. p. 65.

⁵ A „fehér foltok a gazdálkodásban” jelen esetben azt jelenti, hogy az összesített adatok rendelkezésre állnak ugyan a vezetők, döntéshozók részére, azonban ezek nem minden esetben nyújtanak kellő információt a megfelelő döntés meghozatalához, ezért az aggregát adatokat úgy kell részekre bontani, hogy megbízható információk álljanak rendelkezésre a döntésekhez, az érdekérvényesítéshez.

változás vizsgálata azért is fontos, mert általa a HM jobban tudja érvényesíteni érdekeit a költségvetési keretek elosztásánál, a rövid, közép- és hosszú távú tervezésnél, ezáltal egy alapot szolgáltat, valamint segítséget nyújthat a döntési helyzetben lévők számára a megfelelő nagyságú támogatás biztosítására.

Az értekezés témája a gyakorlat által motivált **tudományos feladvány** (probléma), amely a következőképpen fogalmazható meg: **olyan széles spektrumú innovatív tudományos eredményt biztosító statisztikai eszköztár keresése és annak tartalommal való megtöltése (feldolgozása), amely alkalmas arra, hogy a HM tárca döntés-előkészítő feladataihoz segítséget nyújtson, és a döntési helyzetben lévők részére gazdaságilag releváns elhatározásokat tegyen lehetővé.**

1.2. A kutatási célkitűzések ismertetése

Az államháztartás rendszerén belül a költségvetési szervek **tervezésének bemutatása**. A védelmi kiadások és a költségvetési előirányzatok tervezésének **rendszerbe foglalása**, a rendszer elemeinek a vizsgálata. A biztonságpolitikai és a NATO elvárások költségvetési vetületeinek a **feltárása**.

A HM költségvetési előirányzat adatsokaságának (2005-2011) rendszerben történő **feldolgozása**, a gazdasági elemzést lehetővé tévő információs bázis **megalkotása**.

Az információs bázis ismeretében a tudományos igényt és eredményt biztosító statisztikai eszköztár **felállítása**, az eszköztár **innovatív felhasználása**, amelynek alapján **következtetések** megfogalmazása. A költségvetés felhasználás színvonal-változási fogalom megalkotása.

Összehasonlító kimutatások elvégzése a NATO és nem NATO tagállamok honvédelmi kiadásainak vonatkozásában.

Az értekezés **leíró statisztikai eszközöket** felhasználó gazdasági elemzésre épül. Nem tekinti feladatának a gazdasági elemzés olyan fajtáit, mint az üzemgazdasági szemlélet, mint az értékelemzésen, mint a hatékonysági vizsgálatokon alapuló elemzések, amelyek külön-külön értekezést képezhetnek.

1.3. A kutatás hipotézisei

1. A HM tárca gazdálkodási adatsokasága (éves költségvetési törvények XIII. fejezete) olyan átrendezett rendszerbe foglalható, amely alkalmas célzott, matematikailag kezelhető elemzésre.
2. Lehetséges egy olyan statisztikai eszközrendszer felállítása, amely alkalmas arra, hogy a HM költségvetési gazdálkodás széles spektrumú feltárásával kiszolgálja a döntéselőkészítést és segítséget nyújtson a döntéshozók számára.
3. Szükséges egy olyan új gazdaságilag számszerűsíthetőséget magába foglaló fogalom megalkotása, amely a színvonal-változást mérhetővé teszi.

1.4. A kutatási módszerek ismertetése

A kutatási célkitűzések teljesítése érdekében az általános és a téma feldolgozásához szükséges specifikus kutatási módszereket használtam fel, különös tekintettel a leíró statisztikai eszközök innovatív felhasználására. A téma jellegénél fogva az értekezés az alkalmazott kutatás típusai közé sorolható. Az alkalmazott eszközök a könyvtári kutatás, a célirányos elemzések, az analízis és szintézis, az indukció és az adaptáció.

- **Tanulmányoztam** a témával kapcsolatos elméleti forrásokat, a hazai és a külföldi szakirodalmat;
- **Konzultáltam** a Tárca Védelmi Tervező Rendszerét megalkotó és működtető szakemberekkel, **megvizsgáltam** a tervező rendszer részrendszereit, valamint a tervezést befolyásoló tényezőket;
- **Kialakítottam** azon statisztikai eszközrendszert és módszereket, amelyek segítségével **analizáltam** és **elemeztem** a HM gazdálkodását;
- A védelmi kiadások nagyságát megvizsgálva **összehasonlító elemzést** végeztem más országok kiadásaival;
- A tapasztalati adatokat **szintetizáltam**, és fogalmat alkottam a gazdálkodás dinamikájának bemutatására, valamint **következtetéseket vontam le**.

1.5. A kutatómunka korlátai

A működési és a felhalmozási költségvetés vizsgálata a honvédelmi tárcán belül „makroszintű” mutatónak tekinthető, amely tovább bontható „mikroszintre”, a haderónemek és a csapatok szintjére. Dolgozatomban nem tekintettem a vizsgálat területének a haderónemek és a csapatszintű elemzést, de eredményeimet (eszköztáramat) felhasználva további „mikroszintű” értekezés témája lehet. Ezen elemzések alapján, teljes körűvé válhat, a honvédelmi tárca ilyen irányú részletes természetrajza.

A kutatómunkát 2013. május 13-án lezártam.

2. A Honvédelmi Minisztérium költségvetésének alapjai

2.1. A Honvédelmi Minisztérium költségvetésének lényege, tervezése, a tervezés időtávjai

2.1.1. A magyar államháztartás rendszere

A költségvetés tervezése során a téma komplexitása miatt tisztázni kell a magyar államháztartás (továbbiakban: Áht.) rendszerét, amely az alapját/keretét adja a költségvetési szervek gazdálkodásának.

Az államháztartás – az általános megfogalmazás alapján – az állam funkcióinak ellátását szolgáló gazdálkodási rendszer. Az államháztartáson belül értjük azokat a gazdasági közszolgálati feladatokat, amelyeket az állam működése során ellát, ez rendszert alkot, melynek keretében az állami funkciók ellátása végbemegy. Más megfogalmazásban úgy is értelmezhetjük, hogy az államháztartás az állam és a helyi önkormányzatok feladat- és hatásköreinek ellátását szolgáló pénzeszközöket (közpénzek) és vagyontárgyakat (közvagyon), az ezekkel való gazdálkodást jelenti, mindezek jogi szabályozását foglalja magába. Az államháztartási rendszer működése során az alábbi feladatokat látja el.

1. A szükséges erőforrások megszerzését, és annak felhasználásával biztosítja a közösségi feladatok ellátását, törekszik azok mennyiségének optimális meghatározására.

2. Az elosztáspolitiká megvalósítását, amelynek célja a piac működése során kialakult elsődleges jövedelem- és vagyoneelosztás módosítása, esetenként kiterjesztve a fogyasztás- és esélyegyenlőség megvalósításának szándékára is.⁶ Másképpen úgy is megfogalmazhatjuk, hogy az elosztási funkció igyekszik korrigálni a piaci viszonyok hatásaiból származó túlzott mértékű jövedelmi és vagyoni aránytalanságokat.

3. Az egyensúly megőrzését, vagyis a stabilizációs funkciót, amelynek az elsődleges célja, hogy elősegítse a gazdasági növekedés feltételeinek a megteremtését, a megfelelő és magas szintű foglalkoztatást, valamint a fizetési mérleg és a stabil árszínvonal alakulását.

4. A jogi keretek kialakítását (a társadalom és a gazdaság működéséhez).

5. Az önfenntartást.⁷

---

⁶ Dr. Madár Péter – Dr. Szebellédi István: Pénzügyek alapjai Budapest, Unió Kiadó, 2001.

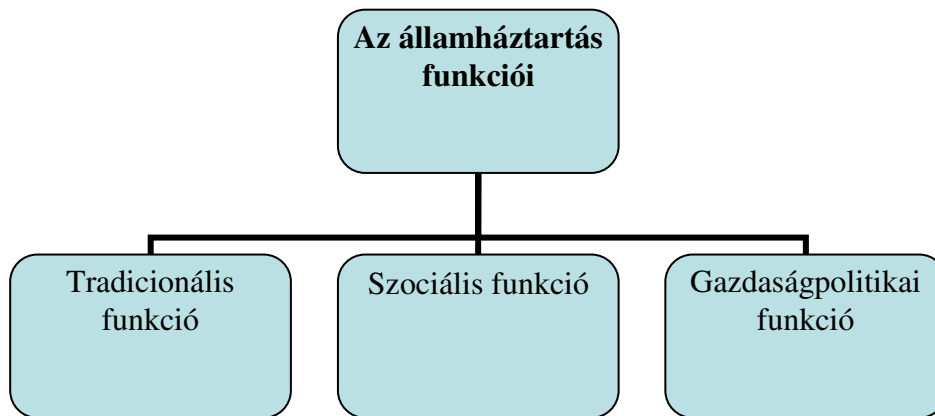
⁷ Csermák Judit – Dér Géza – Nagy Istvánné – Pintérné Csermák Jolán: Költségvetési szervek gazdálkodása Budapest, Aula Kiadó, 2002.

Az állam tevékenysége során ellát közhatalmi (államigazgatás, honvédelem stb.), lakossági (egészségügyi, kulturális, szociális, oktatási stb.) és gazdasági feladatokat (infrastruktúra, környezetvédelem stb.).

2.1.1.1. Az államháztartás funkciói és alrendszerei

Az államháztartás funkciói

Az államháztartás magába foglalja azokat a közfeladatokat, amelyeket az állam a közhatalom birtokosaként, helyzetéből, kötelezettségeiből adódóan, a köz érdekében, közfunkcióként ellát. Az államháztartás három alapvető funkcióval (funkciócsoporttal) rendelkezik (1. számú ábra):⁸

1. számú ábra Az államháztartás funkciói⁹

Tradicionális funkció

A tradicionális (hagyományos) funkció – egyidős az állam kialakulásával –, amelynek keretében az állam közpénzekből gondoskodik a társadalom feladatainak ellátásáról.

Ide tartoznak:

- a jogalkotás feladatai;
- a jogalkalmazás feladatai;
- az állami szuverenitás biztosítása, valamint
- a belső rend védelme és a közbiztonság fenntartása.

⁸ http://szigbp.hu/~sztzs/pedszakv/jegyzet/eloado/Kozigazgatasi_jog/3_fejezet_Allamhaztartasi_ismeretek.doc

Letöltés: 2010. 04. 14.

⁹ Forrás: Saját szerkesztés

Szociális funkció

A szociális (jóléti) funkció történetileg sokkal később alakult ki, mint a hagyományos funkció. Csírái a XIX. század második felére, az 1850-es évek elejére tehetőek, amikor a társadalmak megfelelő fejlettséggel, szervezettséggel rendelkeztek és az állam gondoskodó szerepe is kialakult. A szociális funkció esetében a redisztribúció egyszerre célként és eszközként is megjelenik, amely azt jelenti, hogy az állam a hozzá befolyt jövedelmeket olyan módon próbálja elosztani, hogy az elszegényedést megakadályozza. A szociális funkció néhány fontosabb részterülete a következő:

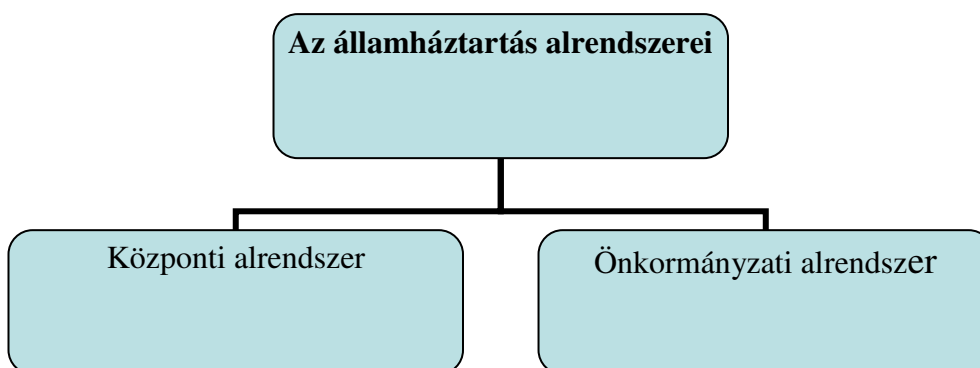
- az állami-önkormányzati szociális ellátó rendszer működtetése;
- az állami nyugdíj- és egészségbiztosítási rendszer fenntartása;
- az állami-önkormányzati egészségügyi ellátó rendszer működtetése;
- az oktatási rendszer működtetése;
- a gyermek- és ifjúságvédelmi intézmény rendszerének a fenntartása;
- a munkanélküliség kezelése.

Gazdaságpolitikai funkció

Ezen funkció arra épül, hogy az állam a legnagyobb jövedelemtulajdonos, ezáltal képes befolyásolni az egész gazdaságot, hozzájárulva a gazdasági növekedés támogatásához, illetve a konjunktúra ciklusok hatásainak csökkentéséhez. Eszközei lehetnek a kereslet és kínálat szabályozása, a gazdasági egyenlőtlenségek csökkentése, az antiinflációs intézkedések stb.

Az államháztartás alrendszerei

Az államháztartás alrendszerei között munkamegosztás valósul meg a feladatok ellátásában és finanszírozásában. Az állami feladatok – mint arról már szó volt – az államháztartás rendszerében testesülnek meg, amely két alrendszerre bontható (2. számú ábra):

2. számú ábra Az államháztartás alrendszerei¹⁰

A központi alrendszer négy részre tagozódik¹¹;

1. az állam;
2. a központi költségvetési szerv;
3. a törvény által az államháztartás központi alrendszerébe sorolt köztestület és
4. a 3. pont szerinti köztestület által irányított köztestületi költségvetési szerv.

Az önkormányzati alrendszer magába foglalja:

1. a helyi önkormányzatot;
2. a helyi nemzetiségi önkormányzatot és az országos nemzetiségi önkormányzatot;
3. a jogi személyiségű társulást, a többcélú kistérségi társulást;
4. a térségi fejlesztési tanácsot, és
5. az 1-4. pontban foglaltak által irányított helyi önkormányzati, helyi nemzetiségi önkormányzati és az országos nemzetiségi önkormányzati költségvetési szervet.¹²

A központi alrendszer szerves részét képezi a központi költségvetési szerv, amelynek jellemzőit a következő alfejezetben kívánom bemutatni.

2.1.1.2. A költségvetési szervek és azok besorolása

A költségvetési szerv jogszabályban vagy az alapító okiratban meghatározott közfeladat ellátására létrejött jogi személy.¹³ A költségvetési szerveknek a közfeladatok (az állami szerep megvalósulás gyakorlatában) ellátásában kiemelt jelentősége van, hiszen a társadalmi közszükségletek kielégítése döntő többségben ott valósul meg. A különböző állami

¹⁰ Forrás: Saját szerkesztés

¹¹ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 3.§

¹² 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 3.§

¹³ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 7.§

funkciókat ellátó költségvetési szervek létrehozásának törvényi (jogi) háttere szabályozott, amely alapján, legfontosabb jellemzői: a költségvetési szerv az államháztartás részét képező olyan jogi személy, amely a társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgáló állami vagy önkormányzati feladatokat alaptevékenységként lát el, jogszabályban meghatározott követelmények és feltételek alapján, szakmai és gazdasági felügyelet mellett, az alapító okiratban meghatározott működési körben közfeladat-ellátási kötelezettséggel. Kivételes esetekben, nem kötelezően végzett (vállalkozási) tevékenységre is hasznosíthatja szabad kapacitásait az adott költségvetési szerv, ebben az esetben haszonszerzés céljából, de alapesetben a rendelkezésre álló kapacitásokat, csak a szakmai alapfeladatok ellátására használhatja.¹⁴

Költségvetési szervet az államháztartási törvényben meghatározott közjogi személyek alapíthatnak, amelyek lehetnek:

- az Országgyűlés;
- a Kormány vagy a miniszter;
- a helyi önkormányzat;
- a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulása;
- a helyi nemzetiségi önkormányzat;
- az országos nemzetiségi önkormányzat, valamint
- a köztestület.¹⁵

A költségvetési szerv a Magyar Államkincstár által vezetett törzskönyvi nyilvántartásba való bejegyzésével, a bejegyzés napján jön létre.

A költségvetési szervek típusai a feladatellátáshoz (gazdálkodási besoroláshoz) gyakorolt funkció szerint:

- önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv;
- önállóan működő költségvetési szerv.¹⁶

A költségvetési szervek végezhetnek alap- és vállalkozási tevékenységeket, amelyet az adott szerv szervezeti és működési szabályzata rögzít. Alaptevékenységnek minősül minden

---

¹⁴ Közigazgatási szakvizsga Általános közigazgatási ismeretek III. modul: Általános államháztartási ismeretek jegyzet (Dr. Perger Éva – Dr. Bende-Szabó Gábor) Budapest, FÁMA Zrt. 2013. http://vtki.uni-nke.hu/downloads/szv/Tankonyvek2013/print/altalanos_kozigazgatasi_ismeretek%20III-modul_altalanos_allamhaztartasi_ismeretek_print%282013%29.pdf Letöltés: 2013. 05. 11.

¹⁵ Koháriné Dr. Papp Edit: Államháztartási ismeretek Budapest, Perfekt Zrt. 2011.

¹⁶ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról

olyan szakmai feladat, amelyet a létrehozásáról rendelkező jogszabályban, az alapító okiratában a szerv részére nem haszonszerzés céljából meghatároztak, ide értve az azokat közvetlenül támogató szellemi és fizikai jellegű tevékenységeket is.¹⁷ A vállalkozási tevékenység az alaptevékenységtől eltérő, rendszeres haszonszerzés céljából, a költségvetésen felüli (támogatáson kívüli) forrásból, más jogi vagy természetes személyeknek nem kötelezően végzett feladatok végrehajtását foglalhatja magába.¹⁸

Az önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv a gazdálkodással összefüggő valamennyi pénzügyi és gazdasági feladatot ellátja. Saját költségvetéssel rendelkezik, önálló gazdálkodási jogköre és felelőssége van. Ezek a szervek alaptevékenységüket önállóan látják el, illetve rendelkezhetnek pénzügyi és számviteli szervezeti egységgel is. Az önállóan működő költségvetési szerv elsősorban szakmai célú költségvetési kerettel rendelkezik, amelyre kötelezettségvállalási, teljesítésigazolási joga és felelőssége van. Olyan szervezeti egységei vannak, amelyek a szakmai feladatok ellátáshoz szükségesek.

A központi költségvetési szerv jellemzői

A téma jellegénél fogva csak a központi költségvetési szervet mutatom be, amelyet jogszabály alaptevékenységként közhatalmi jogosítvánnyal ruház fel, vagy ilyen jogosítvány gyakorlására közjogi kötelezettséget állapít meg, illetve amelynek jogszabály alapján alaptevékenységként közhatalom gyakorlásában kell közreműködnie.

Közhatalom gyakorlásának minősülnek az alábbiak:

- jogalkotási, jogszabály-előkészítési;
- alkotmánybíráskodási;
- igazságszolgáltatási;
- ügyészi;
- **védelmi, rendvédelmi, nemzetbiztonsági;**
- külügyi, igazságügyi igazgatási;
- közigazgatási jogalkalmazói;
- hatósági és törvényességi ellenőrzési tevékenységek;
- számvevőszéki és kormányzati szintű belső ellenőrzési tevékenység gyakorlása, továbbá

---

¹⁷ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról

¹⁸ Koháriné Dr. Papp Edit: Államháztartási ismeretek Budapest, Perfekt Zrt. 2011.

- államháztartási forrás, illetve európai uniós és egyéb nemzetközi támogatások elosztása (döntés).¹⁹

Így, a közhatalmi költségvetési szervek közé tartozik – védelmi, rendvédelmi, nemzetbiztonsági – a Honvédelmi Minisztérium (továbbiakban: HM) és ezen belül a Magyar Honvédség (továbbiakban: MH) is, hiszen alapvető feladata Magyarország szuverenitásának biztosítása és védelme.

2.1.1.3. A központi kormányzat költségvetése

A központi költségvetés az államháztartás központi elemének tekinthető, amely külön fejezetben magába foglalja az elkülönített állami pénzalapokat és a társadalombiztosítási alapokat is. A központi költségvetés egy naptári évre szóló kiadások és bevételek terve, amelyek az állami feladatok finanszírozásához biztosítják a megfelelő előirányzatokat. Minden pénzmozgásról – függetlenül attól, hogy kiadás vagy bevétel – el kell számolni. Ebben a rendszerben a költségvetési gazdálkodás a bevételi előirányzatok teljesülésének kötelezettségét és a kiadási előirányzatok felhasználásnak jogosultságát foglalja magába.²⁰ A bevételi előirányzatok elmaradása, esetleg más kiadási előirányzatok növelése érdekében a kiadási előirányzatok csökkenthetők, zárolhatók, illetve törölhetők. A jóváhagyott előirányzatok túllépésének, átcsoportosításának és módosításának kötött szabályai vannak, amelyeket az államháztartási törvény és a 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet rögzít. Ez azt jelenti, hogy kötelezettségvállalásra a költségvetési év kiadási előirányzatai terhére, csak a szabad előirányzat mértékéig kerülhet sor, illetve a költségvetési év kiadási előirányzatai terhére történő kötelezettségvállalás esetén a pénzügyi teljesítésnek általában meg kell történnie legkésőbb a költségvetési év december 31-éig.²¹ Kivételt képez ez alól a költségvetési szerv és a fejezeti kezelésű előirányzat költségvetési évi kiadási előirányzatai terhére vállalható kötelezettség abban az esetben, ha a kifizetés a következő év június 30-áig megtörténik. Azonban vállalható határozatlan idejű, vagy a költségvetési év június 30-át követő időpontra is fizetési kötelezettséget tartalmazó határozott idejű szerződés, ebben az esetben a fizetési kötelezettség december 31-éig az adott költségvetési évet, az utána esedékes fizetési kötelezettségek az esedékességi év szerinti költségvetést terhelik.²²

---

¹⁹ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról

²⁰ Dr. Madár Péter – Dr. Szebellédi István: Pénzügyek alapjai Budapest, Unió Kiadó, 2001.

²¹ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 36. §

²² 368/2011. Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról 46. §

A költségvetési gazdálkodás során az államháztartási törvényben rögzített gazdálkodási alapelveket, a megfelelő tervezés és a költségvetés hatékony felhasználása, ellenőrizhetőségének érdekében minden esetben be kell tartani. Az alapelvek köre három nagy csoportba sorolható.

- A nyilvánosság elve, amely során – a költségvetés teljesítéséhez (teljesüléséhez), a zárszámadáshoz és az államháztartás mérlegéhez kapcsolódik – minden esetben be kell tartani a tájékoztatás és a közzététel szabályait.

- A tervezésre, elszámolásra vonatkozó elvek:
  - A valódiság elve;
  - A globális fedezettség elve: a kiadásokra a bevételeknek összességében fedezetet kell nyújtani;
  - Az egységesség és az áttekinthetőség elve;
  - A teljesség elve;
  - A bruttó elszámolás elve: a pénzforgalmi személetben (a pénzforgalmilag teljesült, befolyt bevételeket és teljesített kiadásokat) számba vett bevételeket és kiadásokat teljes összegükben, összevonás nélkül kell bemutatni, ez biztosítja a megfelelő információnyújtás kereteit a döntéshozók részére, valamint megteremti az ellenőrizhetőség feltételeit.
  - Az éves költségvetés és programozás elve;
  - A részletezettség elve;
  - A költségvetési hiány finanszírozásának módja.

- A költségvetési források felhasználása során követendő elvek:
  - A felhasználási kötöttség elve (Európai Unió források, meghatározott állami források felhasználása);
  - A közbeszerzési kötelezettség elve;
  - Az állami támogatások korlátozásának elve.^{23,24}

A központi kormányzat költségvetésének törvényben megjelenő formáját a központi költségvetés fejezetei jelenítik meg. Ennek alapján tehát a központi költségvetés fejezetekre – amelyek a költségvetési törvényben költségvetési fejezetrendet képeznek –, majd ezeken belül

---

²³ Csermák Judit – Dér Géza – Nagy Istvánné – Pintérmé Csermák Jolán: Költségvetési szervek gazdálkodása Budapest, Aula Kiadó, 2002.

²⁴ Koháriné Dr. Papp Edit: Államháztartási ismeretek Budapest, Perfekt Zrt. 2011.

költségvetési címekre és alcímekre tagozódik. A költségvetési törvényben szereplő címek címrendet alkotnak.

Fejezetet alkotnak az Országgyűlés, egy-egy minisztérium, és más országos hatáskörű szervek. A fejezet felügyelete alatt működő költségvetési szervek vagy azok összetartozó csoportjai alkotják a címeket. A tovább már nem bontható bevételeket és kiadásokat, valamint a címhez tartozó költségvetési szerveket az alcímek foglalják magukba. A költségvetési címeken belül a működési célú előirányzat-csoportot, a felhalmozási célú előirányzat-csoportot, a kölcsön előirányzat-csoportot, valamint az egyéb speciális előirányzat-csoportot kell elkülöníteni. Vannak kiemelt előirányzatok is, amelyek az előirányzat-csoportban lévő előirányzatok további bontását jelentik, úgy mint például a felhalmozási előirányzat-csoporton belül a beruházások előirányzatai. Ebben a költségvetési fejezetrendszerben a *Honvédelmi Minisztérium a XIII. fejezetet alkotja.*

2.1.2. A költségvetés tervezésének lényege, alapelvei

Az államháztartás szervezetei költségvetés vagy költségvetési keret alapján gazdálkodnak, amely a pénzeszközök felhasználásának és elszámoltatásának jogi alapját képezi. A költségvetés azonosítja a kormányzati szervek várható bevételeit, illetve hozzárendeli ezen bevételekhez a feladatokat, amelyek ezáltal, a kiadási oldalt alkotják.

A költségvetési szervek a rájuk vonatkozó jogszabályokban meghatározott követelmények betartásával és végrehajtásával működnek és gazdálkodnak. A működés során három alapvető kritériumnak – a gazdaságosság, a hatékonyság és az eredményesség – kell megfelelniük.

A **költségvetés** olyan pénzügyi terv, amely a tervévre – a költségvetési év megegyezik a naptári évvel – vonatkozóan a pénzforgalmilag teljesülő, várható bevételeket, valamint a feladatok ellátásához szükséges kiadásokat tartalmazza előirányzatonként.

A **költségvetés tervezése** alatt pedig azt a folyamatot értjük, amelynek során a bevételi és kiadási előirányzatokat tervezési módszerek segítségével meghatározzuk. Ennek eredményeként kialakításra kerül maga a költségvetés, amely jóváhagyás után kötelező érvényű.

A költségvetési szervek gazdálkodásában alapvető szerepe van a költségvetésnek, és ezen belül a tervezésnek, amelynek jelentősége a következő:

- megjelennek azon pénzügyi feltételek, amelyek alapján a költségvetési szervnek a feladatokat el kell látnia;
- a költségvetés vagy a költségvetési keret az irányítási, a finanszírozási és az operatív gazdálkodás alapjául szolgál;
- minden esetben az elemzés és az ellenőrzés alapját képezi, tehát nagyon fontos eszköz az értékelési és a visszacsatolási mechanizmus során.²⁵

A védelmi szféra költségvetés tervezésére is igazak a fent leírt állítások. „A katonai-gazdasági tervezés az a folyamat, amely a katonai rendszer jövőbeli teljesítmény követelményeihez szükséges materiális és humán erőforrások számbavételét, az így meghatározott szükségletek és lehetőségek összevetését, azok eltéréseinek a követelmény meghatározásához történő visszajelzését, valamint a célkitűzések és a lehetőségek összehangolását biztosító tevékenységek iterációs sorozatát foglalja magába.”²⁶ Ezzel a gondolattal a katonai-gazdasági tervezés kibővült fogalom, hiszen már nem csak az anyagi javak (pénz) tervezése folyik, hanem a küldetésből adódóan a nem anyagi javak tervezése is.

„A katonai-gazdasági tervezés egyik fő produktuma a honvédelmi tárca költségvetési terve, amely a nemzetgazdasági erőforrások honvédelmi célú – a tervidőszakra kiterjedő – igénybevételét fogja át. A katonai-gazdasági tervezés így a kapocs szerepét tölti be a katonai és a nemzetgazdasági tervezés között, s egyben ezért része a nemzetgazdasági tervezés egészének.”²⁷ A költségvetés tervezése során a következő alapelveket be kell tartani.

- A valódiság elvét, amely ebben az esetben azt jelenti, hogy a költségvetési előirányzatok, csak a ténylegesen létező, vagy a reálisan várható szükségletekre, illetve bevételekre vonatkoznak.
- A pontosság elvét, amely során a ténylegesen felmért szükségletekhez tartozó kiadási előirányzatokat, illetve a szolgáltatások teljesítéséért várható bevételeket az aktuális árakon és jogszabályi keretek betartásával kell megtervezni.

---

²⁵ Csermák Judit – Dér Géza – Nagy Istvánné – Pinténné Csermák Jolán: Költségvetési szervek gazdálkodása Budapest, Aula Kiadó, 2002.

²⁶ Balla Tibor alezredes: A civil és katonai javak béke és háborús alkalmazásba vonásának költségghatókony forrásai, módja Doktori (Ph.D) értekezés, Budapest Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2004. p. 45.

²⁷ Balla Tibor alezredes: A civil és katonai javak béke és háborús alkalmazásba vonásának költségghatókony forrásai, módja Doktori (Ph.D) értekezés, Budapest Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2004. p. 46.

- A takarékoság elvét, amelyet nemcsak a költségvetés tervezése, de a végrehajtása során is be kell tartani, tehát valamennyi munkafázis során érvényesíteni kell.
- A költségvetés áttekinthetőségét, amely azt jelenti, hogy a kiadási és a bevételi előirányzatokat az előírt elvek alapján kell megtervezni, ezáltal biztosítva az átláthatóságot és az összehasonlíthatóságot.
- Az egyensúly elvének betartása azt jelenti, hogy a költségvetést úgy kell megtervezni (Magyarország szintjén), hogy a kiadási előirányzat főösszege megegyezzen a bevételi előirányzat főösszegével.²⁸

Az állami költségvetés tervezésének menetét, szabályait és a határidőket az államháztartási törvény, valamint a kormányrendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szabályozza, amely az alábbiak szerint valósul meg. Az államháztartásért felelős miniszter javaslatára a Kormány március 31-ig meghatározza a gazdaság- és pénzügypolitika fő irányait, ezt követően az Áht-ért felelős miniszter kidolgozza a tervezés részletes ütemtervét és tartalmi követelményeit, például a központi költségvetésről szóló törvény fejezeteinek tervezett kiadási főösszegeit. Harmadik lépésként a fejezetet irányító szerv az Áht-ért felelős miniszter által meghatározott részletezettséggel május 31-ig megtervezi az adott fejezetbe sorolt költségvetési szerv, központi kezelésű előirányzat és fejezeti kezelésű előirányzat, valamint az elkülönített állami pénzalap és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai tervezett bevételeit és kiadásait, amelyek július 31-ig egyeztetésre kerülnek. További lépésként az Áht-ért felelős miniszter elkészíti a központi költségvetésről szóló törvényjavaslat tervezetét, amelyet az abban foglaltak megalapozásához szükséges törvénymódosításokat tartalmazó önálló törvényjavaslattal együtt a Kormány elé terjeszt. A Kormány feladata a továbbiakban, hogy ezen tervezetet egyezteti a Költségvetési Tanáccsal (továbbiakban: KT), majd szeptember 30-áig benyújtja az Országgyűlésnek (továbbiakban: OGY). A törvényjavaslatot az OGY az Állami Számvevőszék (továbbiakban: ÁSZ) és a KT véleményével együtt tárgyalja meg. Az OGY november 30-áig egyedi határozatban meghatározza a központi költségvetésről szóló törvény fejezeteinek bevételi és kiadási főösszegét és a központi költségvetés egyenlegét. Utolsó lépésként a központi költségvetést az OGY törvényben hagyja jóvá legkésőbb december 31-ig.²⁹

²⁸ Csermák Judit – Dér Géza – Nagy Istvánné – Pintérmé Csermák Jolán: Költségvetési szervek gazdálkodása Budapest, Aula Kiadó, 2002.

²⁹ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 13.§

A költségvetési tervezés minden esetben a költségvetési szerv feladatainak számbavételével indul, amely az jelenti, hogy fel kell mérni a következő gazdálkodási év feladatait a működés, fenntartás és a felújítás, fejlesztés területein. A működési, fenntartási feladatok a folyamatos üzemeléshez, üzemeltetéshez szükségesek, a meglévő szervezeti keretek között, a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek felhasználásával történő feladatellátást jelenti, tehát olyan kiadásokat foglal magába, amelyek egy éven belül szolgálják a költségvetési szerv működési tevékenységét. Megjegyzendő, hogy a felújítási és fejlesztési feladatok során a szervezet egy éven túli beruházási (felújítás, helyreállítás, fejlesztés, beszerzés) kiadásai kerülnek meghatározásra. A feladatok megismerése után a költségvetés várható bevételeit mérik fel. A saját bevételek összeállításánál nagyon fontos szerepe van a tapasztalati adatoknak.

A kiadási előirányzatok tervezése minden esetben a működési kiadások meghatározásával indul, ahol számba kell venni:

- a tervévet megelőző év várható kiadásait;
- **a kiadás alakulására jellemző időbeli trendeket;**
- a tervévet megelőző év fejlesztéseinek, döntéseinek, intézkedéseinek hatásait;
- a tervévre tervezett változások pénzügyi szükségleteit;
- a gazdasági előrejelzéseket.³⁰

Tehát az elfogadott költségvetésben meghatározzák az adott költségvetési év bevételi és kiadási előirányzatait, valamint a feladat ellátásához szükséges létszám- és feladatmutatókat. A költségvetési szervek gazdálkodásuk folyamán kötelesek a jóváhagyott előirányzaton belül gazdálkodni. A gazdálkodás két nagy szakasza közül tehát az első a költségvetés megtervezése, míg a második szakasz a jóváhagyott költségvetés végrehajtása, amely magába foglalja többek között a kötelezettségvállalásokat és azok végrehajtását, valamint az ezekhez kapcsolódó valamennyi gazdasági és adminisztratív műveletet.

A költségvetési szerv működésének és fejlesztésének forrásai lehetnek a különböző támogatások, támogatás értékű bevételek, közszolgálati és vállalkozási bevételek, közhatalmi bevételek, átvett pénzeszközök az államháztartáson kívülről, átvett maradványok és a pénzügyi műveletekből származó források, valamint ide tartoznak az előző évi

---

³⁰ Csermák Judit – Dér Géza – Nagy Istvánné – Pintérmé Csermák Jolán: Költségvetési szervek gazdálkodása Budapest, Aula Kiadó, 2002. p. 47.

gazdálkodásból származó források is, úgymint a pénzmaradvány, az előirányzat-maradvány, a vállalászási tevékenység maradványa (eredménye).³¹

2.1.3. A költségvetés tervezésének időtávjai, módszerei és technikái

A költségvetés tervezésének általános elemzése után bemutatom a Honvédelmi Minisztérium, mint XIII. fejezet – a témához szorosán kapcsolódó – költségvetés tervezésének időtávjait, módszereit és technikáit.

2.1.3.1. A költségvetés tervezésének időtávjai

Ha egy vállalkozás tevékenységét vizsgáljuk a **stratégiai tervezés** különböző időtávokra terjedhet ki. A leghosszabb időre a küldetés szól, amely a vállalat hosszú távú elképzeléseit foglalja össze a feladatokról és a célokról. Általában 15-25 évre vonatkozik, de ennél lehet hosszabb is. Az időtáv szerint a második szintet a stratégia jelenti, amely 3-5, maximum 10 évre határozza meg a vállalat cselekvési irányát. Amennyiben a külső környezet nehezen kiszámítható (volatilis), akkor ez az időtáv rövidebb lesz. A harmadik szintet a taktika jelenti, amely 0,5-1,5 évet ölel fel. Olyan rövid távú vállalati célok kitűzése és megvalósítása, amelyek révén megvalósulnak az eredeti stratégiai terv célkitűzései. A taktikai terv akciótervekre bontható, amelyek nagyon rövid időtávúak és operatív jellegűek. Ezen tervek tartalmazzák a végrehajtandó feladatokat, a megvalósításhoz szükséges időt, a felhasználható erőforrásokat és pénzügyi terveket, továbbá a megvalósításért felelős személy nevét.

A HM, mint költségvetési szerv esetében is hasonlóan alakulnak a fent említett időtávok. Vannak hosszú távú célkitűzések, amelyek megvalósítását a „10 éves stratégiai terv” szolgálja, továbbá vannak rövid távú tervek (1-2 év), amelyeknek célja, hogy a „Miniszteri irányelvek” (továbbiakban: MI) tervidőszaki feladatai végrehajtásra kerüljenek.

A „10 éves stratégia terv” összeállításának célja, hogy a „Miniszteri irányelvek a védelmi tervezéshez jelen esetben a /2013-2022/” közötti időszakra biztosítsák a hosszú távú stratégiai tervek megvalósítását. A tervezést úgy kell végrehajtani, hogy figyelembe kell venni az országvédelmi feladatok végrehajtásának békeidőszaki előkészítését, a haderő fejlesztésének, kiképzésének fő feladatait, a hazai és nemzetközi tevékenységek célkitűzéseit,

---

³¹ 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról

továbbá azt, hogy a hiányzó képességek megszerzéséhez az anyagi háttér megteremthető legyen, illetve a forrásokat ezen feladatok között megfelelően el lehessen osztani.

A „10 éves stratégiai terv” fő dokumentumból és mellékletből áll, amelyek a következőket tartalmazzák:

1. A fődokumentum szövegesen tartalmazza a honvédelmi tárca tervezési időszakra vonatkozó stratégiai célkitűzéseit, a tervezési területek fő feladatait, a forrásokat, ezek elosztását, illetve ha forráshiány keletkezik, akkor az milyen következményekkel jár és milyen kockázatokat jelent.

2. A melléklet tartalmazza mindazon követelményeket, amelyek a képességek kialakításához szükségesek, az erők csoportosítását, az MH szervezeti felépítését a tervidőszak végén, az összegzett programelgondolásokat és végrehajtási terveket, a haderő képességei alakításának ütemezését, a feladatokhoz hozzárendelt erőforrás-számvetéseket.³²

A Kormány által elfogadott 10 éves hosszú távú, stratégiai terv alapul szolgál a honvédelmi tárcán belül elkészítendő rövid távú (1+n) éves, valamint az ebből következő tervek elkészítéséhez, többek között a munkatervekhez, az éves beszerzési tervekhez, a költségvetési javaslatokhoz stb., valamint alapinformációkat biztosít a további tervezéshez, illetve hazánk szövetségi tagságából adódóan a NATO- és EU haderő-felajánlásaink, kötelezettségvállalásaink megtételéhez, mert jelentési és beszámolási kötelezettségeknek kell eleget tennünk. A szövetségeseknek történő jelentésekben ki kell térni – a meghatározott előírásoknak és módszereknek megfelelően – a prognosztizált képességekre, a haderő struktúrájára, a tárca pénzügyi forrásaira, a logisztikai struktúrára, a készletek tervezésére, a humán erőforrásokra. A beszámolóknak az egyes nemzetek beszámolnak a (tényleges) forrásokkal alátámasztott stratégiai fejlesztési terveikről, amelyek tartalmukban a NATO képesség-számvetéseinek alapját képezik, mert ennek hiányában a szövetségesek nem képesek felmérni és meghatározni a rendelkezésre álló katonai és nem katonai képességeket és erőket.

2.1.3.2. A költségvetés tervezésének módszerei és technikái

A költségvetés tervezési módszerei között egyik megközelítésben különbséget tehetünk a finanszírozás tárgya szerint, azaz annak alapján, hogy mire irányul az állami

---

³² 102/2010. (XII. 3.) HM utasítás a honvédelmi tárca 2012 – 2021. évekre vonatkozó hosszú távú stratégiai tervének kidolgozásáról

finanszírozás. A másik megközelítésben nem a finanszírozás tárgyára helyezzük a fő hangsúlyt, hanem arra, hogy a költségvetés tervezése során milyen technikát alkalmazunk.

A **pénzellátás (finanszírozás)** tárgya szerint megkülönböztetünk intézményi, feladat- és normatív finanszírozást. A HM általában az intézményi finanszírozás keretében a Magyar Államkincstáron keresztül kapja a működéséhez szükséges pénzeszközt, időarányosan, havi bontásban.

Az *intézmény-finanszírozás* módszerének lényege, hogy a tervezés során az intézmény egészének kiadási szükségletét becsülik meg, amelynek alapja az előző évi kiadási előirányzat. Ez az intézmény-finanszírozási, bázisalapú tervezési módszer volt a legelterjedtebb, ma már kevésbé használják, mert nem azt vizsgálja, hogy az intézménynek milyen feladatai vannak, és ehhez mekkora nagyságú erőforrás szükséges.

A *feladat-finanszírozás* módszere azon alapul, hogy nem az intézményeket, hanem a feladatokat vizsgálja, és ezt követően rendeli hozzá a végrehajtó intézményeket a feladatokhoz. A módszer sokkal információigényesebb, mint az intézmény-finanszírozás, mert az ellátandó feladatokat és a hozzájuk kapcsolódó kiadásokat részletesen meg kell vizsgálni. A feladat-finanszírozás egyik továbbfejlesztett változata a költség-finanszírozás, amelynek során az ellátandó feladatokat költségelemekre bontják, majd ezt követően megvizsgálják, hogy milyen költségelemből tevődnek össze, és mekkora az a legkisebb költségösszeg, amellyel a végrehajtandó feladat megvalósítható³³, így biztosítva, hogy a társadalmi hasznosságot leginkább növelő tevékenységre fordítsák a költségvetés forrásait.

A finanszírozás tárgya szerinti vizsgálat alapján a harmadik módszer a *normatív finanszírozás*, amelynél a finanszírozás alapját az egységre jutó támogatási szükséglet jelenti, ehhez azonban a tevékenységhez hozzárendelt mutatószámok alkalmazása szükséges. A normatív tervezés előnye, hogy könnyen áttekinthető és egyszerűen kivitelezhető, míg hátránya, hogy csak korlátozottan alkalmazható, mert csak azon költségvetési szerveknél használható, amelyek rendelkeznek feladatmutatóval, továbbá nem korrigálja az előző év teljesítéseinek előnytelen elemeit.³⁴ A tárca esetében normatív finanszírozás alapján valósul

---

³³ Dr. Bod Péter Ákos – Dr. Bende-Szabó Gábor: Pénzügyi és költségvetési igazgatás (Közigazgatási szakvizsga) Budapest, Nemzeti Közigazgatási Intézet, 2012.

³⁴ Dr. Fellegi Miklós: Költségvetési intézmények gazdálkodása Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar <http://gtk.uni-miskolc.hu/files/1379/K%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si+int%C3%A9zm%C3%A9nyek+gazd%C3%A1lkod%C3%A1sa.pdf> Letöltés: 2012. 07. 08.

meg az MH Egészségügyi Központ finanszírozásán belül például a járó- és a fekvőbeteg ellátás.

A költségvetési előirányzatok **tervezésének technikái** a következők lehetnek:

- teljesítményalapú tervezés;
- bázis alapú tervezés és finanszírozás;
- költség-haszon elemzésen alapuló tervezés;
- programtervezés (programköltségvetés);
- nulla bázisú tervezés;
- szerződéses finanszírozás.

A *teljesítményalapú* költségvetés tervezése során különbséget kell tenni teljesítmény-finanszírozás és a teljesítmény-költségvetés között. A *teljesítmény-finanszírozás* azt jelenti, hogy a források elosztása kizárólag teljesítmény alapján történik, míg a *teljesítmény-költségvetés* figyelembe veszi a politikai döntéshozók akaratát is, tehát a költségvetés alku eredményeként alakul ki.³⁵

A teljesítmény-finanszírozás lényege, hogy az intézmények finanszírozását, vagy annak egy részét közvetlenül annak teljesítményével összhangban határozzák meg. Ehhez különböző indikátorok megállapítására van szükség, amelyet vagy az intézmény, vagy a finanszírozó határoz meg. A módszer alkalmazása esetén az intézmény finanszírozása függ az indikátor értékétől, ha több indikátor kerül meghatározásra, akkor súlyozásra kerülnek az egyes szempontok, és az így kialakított pontszám lesz a finanszírozás alapja.³⁶

A teljesítmény-költségvetés alapján a finanszírozás nem kizárólag a teljesítményből következik, hanem a politikai döntéshozók figyelembe veszik azt, és ez alapján határozzák meg a költségvetés nagyságát.

A *bázis alapú tervezés* lényege, hogy az előző év előirányzataira épít, azokat korrigálja, tehát a tervezés alapja a tárgyévet megelőző év eredeti előirányzata. Ezt kell korrigálni az infláció mértékével, illetve a szerkezeti változásokkal, továbbá a szintre

---

³⁵ Szalai Ákos: Teljesítmény - költségvetés - technikák és külhoni tapasztalatok, Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás, 2007. II. évfolyam 2. szám pp. 149-176. <http://www.kormanyzas.hu/072/1.php>: Letöltés: 2012. 10. 04.

³⁶ Szalai Ákos: Teljesítmény - költségvetés - technikák és külhoni tapasztalatok, Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás, 2007. II. évfolyam 2. szám pp. 149-176. <http://www.kormanyzas.hu/072/1.php>: Letöltés: 2012. 10. 04.

hozással, valamint az előirányzat többletekkel. A szerkezeti változások olyan gazdasági eseményeket foglalnak magukba, amelyek a tárgyévet megelőző évben történtek, de kihatnak a tárgyév költségvetési előirányzatára is. Ide sorolhatók az olyan események, mint például, ha a tárgyévet megelőző évben tartós jelleggel előirányzat átcsoportosítások történtek, vagy ha a kiadási előirányzatokat a közfeladat megszűnéséből, az intézmény átszervezéséből adódóan törölni kell, vagy ha a bevételi előirányzatok tartósan változnak.³⁷ A szintre hozás ebben az esetben azt jelenti, hogy a tárgyévet megelőző évben bekövetkezett szerkezeti változások miatt a tárgyévben módosítani kell a költségvetést (kiegészítve annak hatását egy évre). Például, ha egy feladat nem teljes évet érint, akkor a költségvetési előirányzatot korrigálni kell a feladatnak megfelelően.³⁸

A bázis alapú tervezésnek vannak előnyei és hátrányai is. Többek között az előnyei közé sorolható, hogy biztosítja a feladatok folyamatosságát, illeszkedik az államháztartási információs rendszerhez, valamint minden költségvetési szervnél alkalmazható. A hátrányai a következők lehetnek: az új feladatokat csak korlátozottan képes kezelni, nem a feladatra, hanem a költségvetési szervre irányul a tervezés, továbbá a korábbi költségvetési struktúra konzerválására törekszik.³⁹

A *programtervezési* technika, amely – az USA gyakorlatából átvett módszer – (Planning-Programming-Budgeting System továbbiakban: PPBS) során a kormányzati célok kerülnek a középpontba, amelynek az a lényege, hogy a különböző programokhoz rendelnek költségvetési forrásokat. A tervezés három fázisra osztható, amelyből az első fázis a tervezés, amikor a kiűzött célok eléréséhez szükséges feladatok meghatározása történik, a második fázis az elemzés, amely során meghatározásra kerülnek a feladatok végrehajtásához szükséges programok, majd a harmadik fázisban megtörténik a programokhoz szükséges előirányzat hozzárendelése.⁴⁰

---

³⁷ 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról 15. § (2) bekezdés

³⁸ Dr. Fellegi Miklós: Költségvetési intézmények gazdálkodása Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar <http://gtk.uni-miskolc.hu/files/1379/K%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si+int%C3%A9zm%C3%A9nyek+gazd%C3%A1lkod%C3%A1sa.pdf> Letöltés: 2012. 07. 08.

³⁹ Dr. Fellegi Miklós: Költségvetési intézmények gazdálkodása Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar <http://gtk.uni-miskolc.hu/files/1379/K%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si+int%C3%A9zm%C3%A9nyek+gazd%C3%A1lkod%C3%A1sa.pdf> Letöltés: 2012. 07. 08.

⁴⁰ Koháriné Dr. Papp Edit: Államháztartási ismeretek Budapest, Perfekt Zrt. 2011.

A tervezési folyamat a hosszú távú célok meghatározásával kezdődik, ezt követi a rövid távú célok meghatározása, a költségvetési naptár készítése, ... , majd a költségvetés elkészítése, jóváhagyása és a költségvetés végrehajtásának ellenőrzése.

A programfinanszírozás alkalmazható a lakástámogatási és lakásépítési előirányzatok, a fejezetkezelésű előirányzatok, az Európai Unió (továbbiakban: EU) támogatási programok, valamint a központi beruházások esetében. A programköltségvetésnek is lehetnek előnyei és hátrányai. Az előnyei közé sorolható, hogy az ellátandó feladatra koncentrál, és ehhez rendeli hozzá a pénzügyi forrásokat, valamint a hatékonysági szempontok is fontos szerephez jutnak. A hátrányai, hogy nem illeszkedik teljesen az államháztartási információs rendszerhez, nehéz a feladat- és szervezeti rendszer összehangolása stb.

A bázis alapú tervezés az erőforrás-orientált rendszer kategóriájába tartozik, ezzel szemben a programköltségvetés az eredményorientált rendszerek közé sorolható, míg a nulla bázisú tervezés mindkét kategóriába tehető.

A *nulla bázisú tervezés* (Zero-Base Budgeting, a továbbiakban: ZBB) jellemzője, hogy a költségvetés kiadási oldalát a feladatok felől közelítve „nulláról” kell felépíteni. A tervezés lényege, hogy fontossági sorrendbe állítja az egyes programokat, majd a rendelkezésre álló források alapján kerülhetnek be a jóváhagyott programok a költségvetésbe. A tervezési, gazdálkodási és finanszírozási rendszer célja, hogy a kijelölt feladatoknak megfelelően átcsoportosítja az eszközöket a fontosabb területekre a kevésbé fontos területekről, nem pedig a költséget csökkenti, tehát nem a pénzügyi lehetőségekből indul ki, hanem a funkció-költség elemzést alkalmazza.⁴¹

A nulla bázisú tervezés során a bázisév kiadásai is felülvizsgálásra kerülnek, de ez úgy történik, hogy nem nulláról indul ismét a tervezés, hanem az intézményeknek be kell mutatniuk, hogy milyen teljesítményre lennének képesek, ha a korábbinál kevesebb költségvetési előirányzatból kellene gazdálkodniuk.⁴² Ennek megfelelően a költségvetési javaslat három változatban készül, amelyből az első, amikor változatlanságot feltételeznek, a

---

⁴¹ Koháriné Dr. Papp Edit: Államháztartási ismeretek Budapest, Perfekt Zrt. 2011.

⁴² Szalai Ákos: Teljesítmény-költségvetéstechnikák és külföldi tapasztalatok, Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás, 2007. II. évfolyam 2. szám pp. 149-176. <http://www.kormanyzas.hu/072/1.php> Letöltés: 2012. 10. 04.

második a visszafogott költségvetés érvényesítése, a harmadik pedig a magasabb szintű előirányzattal történő számolás.⁴³

Ezen módszert a nagy munkaterhe miatt – amely egyben a hátránya is – a tevékenységek felülvizsgálatára használják, vagy csak részlegesen, vagy elemeire bontva alkalmazzák, például egy új kötelező szakfeladat belépésekor. A technika előnye, hogy a programok minden tervezés alkalmával átvilágításra kerülnek, továbbá mentes a korábbi évek hibáitól, valamint alternatívát dolgoz ki az összességében legelőnyösebb változat kiválasztására.

Jelenleg a honvédelmi kiadások tervezése során a fejlesztési feladatokat általában program alapon, míg a működés-fenntartási feladatokat normatív alapon határozzák meg.⁴⁴

2.2. A védelmi kiadások fajtái, a honvédség költségvetési előirányzatainak szerkezete, a HM költségvetésének finanszírozása

A honvédelem a tiszta közjavak közé tartozik, amelyeknek jellemzője, hogy az általuk nyújtott szolgáltatás igénybevétele minden további egyén számára költségek nélkül lehetséges, illetve általában nehéz vagy lehetetlen kizárni egyéneket a fogyasztásukból.⁴⁵ Egy ország biztonságának fenntartásában fő feladata van a védelmi ágazatnak, a kormányzat felelőssége pedig abban jelentkezik, hogy a védelmi feladatokhoz a szükséges erőforrásokat biztosítsa, amelynek nagysága függ a nemzetgazdaság teljesítményétől, illetve a NATO-n belül vállalt kötelezettségektől. Ez természetesen megköveteli, hogy a védelmi kiadások fogalmát tisztázzuk. Ez röviden definiálva: egy adott ország (jelen esetben Magyarország) védelmi képességeinek létrehozására, meghatározott szinten tartására, növelésére esetleg csökkentésére fordított kiadások összessége.⁴⁶

2.2.1. A védelmi kiadások fajtái

A védelmi kiadások meghatározása nagyon nehézkes a nemzetközi viszonylatban is, hiszen még egységes elnevezés sem alakult ki rá. „A leggyakrabban használt megnevezések a

---

⁴³ Dr. Fellegi Miklós: Költségvetési intézmények gazdálkodása Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar <http://gtk.uni-miskolc.hu/files/1379/K%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si+int%C3%A9zm%C3%A9nyek+gazd%C3%A1lkod%C3%A1sa.pdf> Letöltés: 2012. 07. 08.

⁴⁴ Dr. Csontos András nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009.

⁴⁵ Stiglitz, Joseph E.: A kormányzati szektor gazdaságtana Budapest, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2000. p. 92.

⁴⁶ Dr. Gazda Pál – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002.

katonai kiadások (military expenditures), illetve *védelmi kiadások* (defence expenditures), de előfordul még a *katonai költség* (military spending), a *védelmi költség* (defence spending), vagy a *védelmi teher* (defence burden) kifejezés is.”⁴⁷

Az USA a védelemi kiadásainak elemzése során a katonai célokra vásárolt, újonnan előállított termékek és szolgáltatások értékét használta a védelmi kiadások mérésére.⁴⁸

A védelmi kiadás szűkebb és tágabb értelmezésben is használható, attól függően, hogy milyen kiadásokat veszünk számba a védelem szempontjából. **Tágabb értelmezés** szerint a védelmi kiadásokba tartoznak a honvédelmi és a rendvédelmi, valamint a polgári biztonsági szervek kiadásai, míg szűkebb értelmezés szerint csak olyan kiadásokat foglalnak magukba, amelyek közvetlenül az ország külső biztonságának megtartásával és területi sérthetlenségének biztosításával kapcsolatban merülnek fel.⁴⁹ Ha **szűkebb értelmezés** szerint vesszük számba a védelmi kiadásokat, akkor ebben az esetben honvédelmi kiadásokról beszélünk, amelyek lehetnek:

- közvetlen honvédelmi kiadások, amelyek csak a honvédelmi tárca költségvetésében jelennek meg, illetve
- közvetett honvédelmi kiadások, amelyek más tárcánál, vagy gazdasági szervezeteknél jelennek meg és a védelemmel kapcsolatos kiadásokhoz tartoznak.

Hazánkban, a védelmi kiadások kapcsán attól függően, hogy a vizsgált kiadások milyen halmazára terjed ki, megkülönböztetünk: közvetlen és közvetett honvédelmi kiadásokat.⁵⁰ A közvetlen honvédelmi kiadások csoportosíthatóak, úgymint működési, fenntartási és fejlesztési, felújítási kiadások.

A közvetlen honvédelmi kiadások alatt tehát a fenntartásra, a fejlesztésre, a háborús feladatokra való felkészítéshez, valamint a készenlét fokozásának biztosításához szükséges pénzügyi eszközöket értjük. Háborús feladatok ellátásaira így biztosításra kerülnek: pénzügyi erőforrások az utánpótlások végrehajtására, a fegyveres küzdelemben az anyagi-technikai eszközök biztosítására, valamint szükség esetén új csapatok felállítására.

---

⁴⁷ Balla Attila őrnagy: A védelmi kiadásokat meghatározó tényezők Doktori (PhD) értekezés Budapest, 2003. p. 19.

⁴⁸ Looney, Robert E. – Mehay, Stephen L.: United States defence expenditures: trend and analysis (in Hartley, Keith – Sandler, Todd: The Economics of Defence Spending: An International Survey, Routledge London – New York, 1990. Chapter Two <http://faculty.nps.edu/relooney/RelSlmUS.pdf> Letöltés: 2013. 04. 29.

⁴⁹ Dr. Gazda Pál – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002.

⁵⁰ Dr. Gazda Pál – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002.

Működési, fenntartási kiadások alatt értjük az olyan kiadásokat, amelyek a honvédelmi szerv mindennapi tevékenységéhez szükségesek, tehát az üzemeltetési (eszköz, ingatlan), beszerzési, szállítási, raktározási, rendszerben tartási stb. költségeket.

A felújítási, fejlesztési kiadások olyan pénzügyi ráfordításokat tartalmaznak, amelyek hozzájárulnak a védelmi erők ellátottsági szintjének és minőségének növeléséhez. Ilyenek lehetnek a haditechnikai eszközpark korszerűsítésének, esetleges bővítésének költségei, a tartalékok képzésének költségei, a K+F költségek, valamint az építési beruházások kiadásai.

A tervezés során az arányok meghatározásánál (fenntartás–fejlesztés) ügyelni kell arra, hogy a kiadások nagysága ne tolódjon el túlzott mértékben a fenntartási kiadások felé, mert akkor nem marad elegendő forrás a fejlesztésekre, amely hatására a haderő képességei csökkennek. A fenntartási kiadások viszonylag rugalmatlanok (létszám, személyi juttatások), de ahogy azt a 2008-as pénzügyi gazdasági világválság nemzetközi tapasztalatai is mutatják, itt is van lehetőség, az akár jelentős változtatásra is (például a személyi juttatások általános 10 %-os csökkentése).

A közvetett honvédelmi kiadások halmaza a számszerűsíthető és a nem számszerűsíthető kiadásokra bontható. A közvetett honvédelmi kiadások a honvédelmi tárca költségvetésén felül, más tárcánál jelentkeznek, de a védelemmel kapcsolatosak, ebből adódóan az ország védelmének felkészítését szolgálják. Nagyon nehezen mérhetőek és csak egy részük számszerűsíthető.

A számszerűsíthető ráfordítások csoportjába tartoznak azok a kiadások, amelyek békeidőszakban a háborús időszakra, vagy természeti katasztrófákra való felkészülésével, megelőzésével kapcsolatosak (pl. állami tartalékok létrehozása, ipari katasztrófákra való felkészülés stb.).

Nem számszerűsíthető kiadásként értelmezhető minden olyan egyéb „kiadás”, vagy elmaradt haszon, amely a társadalomban szükségszerűen meglévő védelmi erők révén jelentkezik.⁵¹

Ha egyes országok védelmi kiadásait nemzetközi szinten akarjuk összehasonlítani, ügyelni kell arra, hogy a különböző országokban nem egységesen kezelik a védelmi kiadások

---

⁵¹ Dr. Gazda Pál – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002. p. 45.

körét. A NATO ajánlásainak figyelembe vételével az egyes tagállamok védelmi kiadásaikban a következő fő tételeket szerepeltetik:

- a személyi állomány juttatásai;
- működési kiadások;
- a haditechnikai eszközök beszerzési költségei;
- a kutatási-fejlesztési kiadások;
- a NATO közös és az adott nemzeti hadseregek infrastrukturális beruházásai;
- egyéb kiadások.⁵²

Az osztrák védelmi költségvetés felépítése, szerkezete hasonló a magyar költségvetéshez és az alábbi tételeket tartalmazza:

- személyi kiadások;
- dologi kiadások (működés-fenntartás);
- beruházások.^{53,54}

A Cseh Köztársaság védelmi költségvetésének szerkezete és a védelmi kiadások tételei is sok hasonlóságot mutatnak hazánkéval, hiszen a cseh költségvetésben is megtalálhatók a személyi juttatások, a működési-fenntartási és a beruházási kiadások.⁵⁵

A XIII. fejezet költségvetési javaslatának összeállítását a HM Gazdasági Tervezési és Szabályozási Főosztály (továbbiakban: HM GTSZF) végzi, amely szerv, a Kormány által elfogadott irányelvek alapján, a Nemzetgazdasági Minisztérium (továbbiakban: NGM) által kiadott keretszámok figyelembe vételével összeállítja a költségvetési törvényjavaslatot és felterjeszti jóváhagyásra a miniszternek, majd a jóváhagyást követően az NGM részére megküldi azt. A költségvetési tervezés alapját az NGM által kiadott tervezési keretszám és a miniszter által jóváhagyott 10 éves hosszú távú, stratégiai terve alapján kidolgozott 1 (+n) éves, rövid távú keretszámok képezik.⁵⁶ A fejezet költségvetését a Honvédelmi Tárca Védelmi Tervező Rendszerének (továbbiakban: HTVTR) Költségvetés-tervező Alrendszere használatával kell megtervezni. A rendszer működését a későbbiekben kifejtem.

---

⁵² Dr. Gazda Pál – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002. p. 42.

⁵³ Bundesvoranschlag Teilheft Kapitel 40 Militärische Angelegenheiten 2005-2008.

⁵⁴ Teilheft Bundesvoranschlag Untergliederung 14 Militärische Angelegenheiten und Sport

⁵⁵ Ministry of Defence & Armed Forces of the Czech Republic <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5760>
Letöltés: 2012. 12. 12.

⁵⁶ 89/2011. (VIII. 4.) HM utasítás a Honvédelmi Minisztérium fejezet központi és intézményi gazdálkodásának rendjéről 16. § (3)

A fejezet kiadásait költségvetési támogatással és bevételekkel biztosítottan fő feladatokra és programokra lebontottan, költségvetési cím/alcím, intézmény, valamint a HM Költségvetési Gazdálkodási Információs Rendszerben (továbbiakban: HM KGIR) rendelkezésre álló aktuális HM KGIR-címrendkód szerint, kiemelt előirányzatonként évekre lebontva kell összeállítani, jelen esetben a 2012-2015. közötti időszakban. A javaslatokat címrendkódonként külön szöveges indoklással kiegészítve kell elkészíteni. A kiadási előirányzatok szervezet és címrendkódonkénti terveit külön a támogatási előirányzatok, és külön a költségvetési bevételi előirányzatok szerint kell szétválasztva megtervezni.⁵⁷

A honvédelmi szervezeteknek, a szakmai alapfeladatként meghatározott alaptevékenységből és vállalkozási tevékenységből származó bevételeket és kiadásokat külön-külön meg kell tervezni, azonban figyelni kell a tervezésnél arra, hogy a vállalkozási tevékenységből származó kiadások és bevételek csak azon szervezeteknél tervezhetőek, amelyeknél az alapító okirat ezen tevékenységeket magába foglalja.

2.2.2. A honvédelmi tárca költségvetésének szerkezete, a költségvetés finanszírozása

A költségvetés tervezése kiindulhat szükségleti oldalról vagy erőforrás oldalról. A **szükségleti oldalról** kiinduló tervezés azt jelenti, hogy először a célok, feladatok kerülnek meghatározásra, majd ehhez rendelik hozzá a szükséges erőforrásokat. Az **erőforrás oldalról** való tervezés azt jelenti, hogy a tervezés során az egyes feladatokhoz hozzárendelik az objektív erőforrás szükségleteket (a normatív, vagy programozott tervezés keretében), majd az így kapott összes szükségletet összevetik a tényleges lehetőségekkel. Ezt követően egy visszacsatolós folyamat eredményeképpen, az erőforrás korlátok alapján újraértékelik a feladatot, illetőleg végső soron az azt determináló képességet. Ennek a többlépcsős iterációs folyamatnak a végén tehát egy olyan képesség (feladat) struktúra alakul ki, amely a rendelkezésre álló erőforrásokkal tökéletes összhangban van.

A szükségleti oldalt adja a Honvédelmi Minisztérium fejezet, beleértve a Magyar Honvédség katonai szervezeteit is, amelynek feladata egyrészt Magyarország függetlenségének, területi épségének, nemzetközi szerződésekben rögzített határainak, lakosságának és anyagi javainak védelme, másrészt pedig a NATO és az EU tagságból eredő kötelezettségek teljesítése. Az erőforrás oldalt az állam által biztosított erőforrások

---

⁵⁷ 96/2011. (IX. 2.) HM utasítás a Honvédelmi Minisztérium fejezet 2012-2015. évi költségvetési tervének összeállításához szükséges adatszolgáltatás rendjéről 2. § (1) bekezdés

szolgáltatják, amelyek alapján úgy kell megtervezni, ütemezni a feladatokat az évek alatt, hogy biztosítva legyen azok teljes körű végrehajtása. A költségvetés szerkezete ezen szempontokat figyelembe véve került kialakításra a vizsgált 2005 – 2011. közötti időszak alatt.

Általánosságban elmondható, hogy a működési és fenntartási feladatok, a hozzájuk kapcsolódó erőforrás-szükségletek és kiadási igények normatív alapon kerülnek megtervezésre, ezzel szemben a fejlesztési feladatok kiadási igényeinek meghatározása, megtervezése program alapon történik, tehát megkülönböztetjük a program és a normatív alapú tervezést és finanszírozást. A **normák szerinti** tervezésnek mind az anyagi, mind a technikai szakterületeken van alapja, míg a **program alapú** tervezés a haditechnikai és az infrastrukturális beruházásokra jellemző, a programok a 10 éves terv részét képezik.⁵⁸

A költségvetés szerkezetét érintően az ideális arány a főbb kiadáscsoportok 40-30-30 %-os részaránya, amely a nemzetközi tapasztalatokkal is összhangban van. Ez azt jelenti, hogy átlagosan 40 %-ot a személyi jellegű kiadásokra, 30 %-ot a működésre-fenntartásra, és szintén 30 %-ot a fejlesztésre szükséges fordítani annak érdekében, hogy harmonikusan biztosítható legyen a hadsereg működése és fejlesztése. A „Miniszeri irányelvek a védelmi tervezéshez /2013-2022/” időszakra iránymutatást adtak a tervezhető fejlesztési források összetételére vonatkozóan, amely szerint a 30 %-os fejlesztési kiadások 2/3-t haditechnikai fejlesztésre kell fordítani.⁵⁹ A vizsgált időszak alatt a tárcánál ez az ideálisnak tekinthető felosztás nem teljesült, amelyet a 3.4. alfejezetben be is mutatok.

A költségvetés szerkezete igazodik az államháztartási törvény általi előírásokhoz, illetve ehhez kapcsolódóan a költségvetési javaslat összeállítása régebben a Pénzügyminisztérium, jelenleg pedig a NGM tájékoztatójának, valamint az NGM által javasolt költségvetési támogatási keretszámoknak a figyelembe vételével kerül összeállításra. A honvédelmi tárca, mint XIII. fejezet költségvetésének felépítését az alábbiakban mutatom be.

A XIII. fejezet címekre tagolódik, amelyek tovább bonthatók alcímekre, majd jogcímcsoportokra ezen belül jogcímekre, valamint ezt követően előirányzat-csoportokra és kiemelt előirányzatokra. A HM költségvetése magába foglalja a működési, az üzemeltetési, a fejlesztési, a foglalkoztatottak járandóságainak, a vásárolt készletek és szolgáltatások

⁵⁸ Dr. Csontos András nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009.

⁵⁹ Miniszeri irányelvek a védelmi tervezéshez (2013-2022) egységes szerkezetben pp. 9-10.

kiadásainak előirányzatait, valamint ezek forrásait. Az 1. számú táblázat bemutatja a HM költségvetési törvényben meghatározott közgazdasági osztályozás szerinti struktúráját a vizsgált, 2005 – 2011. közötti időszakban.

1. számú táblázat

Törvényi kiemelt előirányzatok

Kiadások		Bevételek
Működési költségvetés		Működési költségvetés
Működési költségvetés	Személyi juttatások	
	Munkaadókat terhelő járulékok (és szociális hozzájárulási adó 2012-től)	
	Dologi kiadások	
	Ellátottak pénzbeli juttatásai	
	Egyéb működési célú támogatások, kiadások	
Felhalmozási költségvetés		Felhalmozási költségvetés
Felhalmozási költségvetés	Intézményi beruházások, kiadások	
	Felújítás	
	Egyéb intézményi felhalmozási kiadások	
	Kormányzati beruházás	
	Lakástámogatás	
	Lakásépítés	
Kölcsönök		Kölcsönök

Forrás: Saját szerkesztés a 2010. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről alapján

A költségvetési támogatások rendelkezésre bocsátása többféle módon történhet: időarányosan, teljesítésarányosan, bruttó és nettó módon stb., illetve előfordulhatnak ezek kombinációi is. A finanszírozás saját bevétel és költségvetési támogatási előirányzat formájában valósul meg. Azon kiadások, amelyek nem finanszírozhatók saját bevételekből, támogatással kerülnek kiegyenlítésre. A tárca a HM által értékesített ingatlanokból, eszközökből befolyt bevételeket csak az MH technikai eszközeinek modernizációjára, fenntartására, javítására használhatja fel. Azzal a megkötéssel, hogy a pénzforgalmilag teljesült bevételek mértékéig vagy új kiadási előirányzatot hoznak létre, vagy a meglévő előirányzatot megemelik.⁶⁰

A HM költségvetésnek finanszírozásában a legnagyobb hányadot a költségvetési támogatások jelentik, a bevételek nagysága elenyésző, azonban ha a vizsgált 200 – 2011. közötti időszakot nézzük, nagyságuk folyamatosan évről-évre nőtt, sőt 2005-ről 2011-re majdnem négyszeresére emelkedett a törvényi módosított előirányzat. Ezzel szemben a teljesítés oldalon a bevételek nagyságrendileg meghaladják a törvényi módosított előirányzati

⁶⁰ 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről 6. § (8), (9) bekezdések

(tehát a tervezett) bevételeket, amelynek okai a 3. fejezetben kerülnek kifejtésre. A működési kiadások finanszírozásához a költségvetési támogatást időarányosan, havi bontásban utalja a Magyar Államkincstár, míg a felhalmozási kiadások esetében teljesítésarányosan történik a költségvetési támogatás utalása.

2.3. A Honvédelmi Minisztérium költségvetés tervezésének áttekintése, a Honvédelmi Tárca Védelmi Tervező Rendszere, az integrált tervezési folyamat lényege

A rendszerváltást követően kialakult finanszírozási gondok, a megváltozott gazdasági mikro- és makrokörnyezet új kihívások elé állították az egymást követő kormányokat. Napjaink dinamikusan változó világában, a biztonsági környezet gyors változásában egyre fontosabbá válik a haderők költségghatékony fejlesztésének igénye. Ennek következtében erőteljesebben felértékelődik a stratégia, a képesség, az erőforrás és a költségvetés tervezése. Éppen ezért az államháztartás szintjén, és azon belül a honvédelem területén is átalakításokra, reformokra volt szükség, hogy a megváltozott geopolitikai helyzetnek megfelelően eleget tudjunk tenni az elvárásoknak, nem csak hazai, de szövetségi, regionális szinten is.

A Honvédelmi Tárca Védelmi Tervező Rendszerének kialakítását szükségessé tette az új biztonságpolitikai követelményeknek való megfelelés, az államháztartás reformja, a védelmi gazdálkodás átláthatóságának végrehajtása és biztosítása, a NATO csatlakozást követően a NATO tervezési folyamatokkal való harmonizálás, továbbá a védelem belső igénye.⁶¹

2.3.1. A Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetés tervezésének áttekintése

A **rendszerváltás előtti tervezést** jellemezte nemcsak a védelmi tervezés területén, de az államháztartási rendszer tervezésében is, hogy a költségvetési kereteket évről évre a költségvetési lehetőségek és az alkufolyamat alapján állapították meg, amely a nulla bázisú és a bázis alapon történő tervezés vonásait hordozta magán.

A **rendszerváltás követően** a költségvetési javaslat alapelőirányzatból és előirányzat többletből állt. Az alapelőirányzat a tervévet megelőző év eredeti előirányzatának a szerkezeti változásokkal és a szintrehozásokkal módosított összege volt. Szerkezeti változásként kellett szerepeltetni a megszűnő feladatok előirányzatainak éves szintű törlését, a tervévet megelőző

---

⁶¹ Dr. Csontos András nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009.

évben a központi költségvetés általános és céltartaléka terhére engedélyezett – nem egyszeri jellegű – előirányzatok összegét, a feladat átadás-átvételből, illetve a megszün(tet)éséből, az intézmény korszerűsítéséből adódó előirányzat változásokat, a bevételi előirányzat többleteket, stb. Szintrehozásként kellett számításba venni a költségvetési évet megelőző évben nem teljes éven át ellátott, a költségvetésbe szerkezeti változásként beépült feladatok, finanszírozási kötelezettségek egész évi kiadási és bevételi előirányzatának megfelelő összegű kiegészítését. Az előirányzati kiadási és bevételi többlet költségvetési évben jelentkező többletfeladatok ellátására, változatlan feladat mellett az ellátás színvonalának tartására, a mennyiségi és minőségi fejlesztésekre szolgáltak, amely lehetett egyszeri kiegészítés, vagy a következő év költségvetésébe beépülő.⁶² Azonban a gazdálkodás során nehézségeket okozott, hogy a költségvetési keret, a visszaeső nemzetgazdasági teljesítmény és a magas infláció következtében reálértékben jelentősen lecsökkent a rendszerváltás előtti időszakhoz képest. Ráadásul a csökkenő gazdasági teljesítmény miatt megnövekedett munkanélküliség magas szociális kiadási terheket rótt a központi költségvetésre, ezért ez tovább csökkentette a közszolgáltatásokra és olyan közjavakra, mint a honvédelem fordítható összegeket. Ebben az időszakban a gazdálkodást tovább bonyolította, nehezítette, hogy az előírt bevételi előirányzatokat az intézményeknek/capatoknak maguknak kellett kitermelni. Ráadásul ezen előirányzatok irreálisan magasak voltak, azt a célt szolgálva, hogy kevesebb költségvetési támogatást kelljen biztosítani.

A NATO Partnerség a békéért (Partnership for Peace, a továbbiakban: PfP) státuszunk, majd NATO tagságunk okán, a jogszabályok adta tervezési eljárások mellett, a HM fejezetén belül bevezetésre került a **képesség- és feladatalapú** tervezés. Ez egységes rendszerben kezeli a képesség és feladat, az erőforrás és költségtervezést, amely az alapját képezi a költségvetés tervezésének. Ezen tervezési módszer támogatta a költségvetési tervalkukat, hiszen a költségvetés alapvetően a képességhez, az azt megvalósító intézmény tevékenységéhez, tehát a feladathoz kapcsolódik, nem pedig az intézményhez. Ebből következően az érdekérvényesítés is könnyebben megvalósítható az elosztás során. Előnyei közé sorolható, hogy célorientáltabbá válik a gazdálkodás, valamint könnyebb vele meghatározni az intézmény/szervezet hatékonyságát, eredményességét, továbbá hosszabb távon kiszámíthatóbb és átláthatóbb a felhasználás.

---

⁶² 217/1998 (XII. 30.) Korm. rendelet az államháztartás működési rendjéről 26. § (1)-(6) bekezdés (már nem hatályos jogszabály)

A képesség- és feladatalapú tervezés bevezetése indokolta egy integrált védelmi tervezési rendszer kialakítását, amely képes felmérni az igényeket, megfelel az államháztartás rendszerének és a NATO elvárásainak, a beszámolási kötelezettségnek, képes megfigyelni a végrehajtást, valamint egy visszacsatolós mechanizmust is tartalmaz az értékelés, elemzés során, és segítséget nyújt az esetleges változtatásokhoz, módosításokhoz. A HTVTR kialakításának elsődleges céljai közé tartozott az előzőekben leírtakon túlmenően, „mind a védelmi tevékenység és a védelmi költségvetés átláthatóságának, mind a tervezési folyamatok újragondolásának, kialakításának, működtetésének biztosítása, valamint az, hogy a védelmi tárca alulfinanszírozásának felelősségét a korábbiakkal ellentétben országgyűlési és kormányzati szintre lehessen emelni.”⁶³ A fent leírtak hatására került megtervezésre és bevezetésre a HTVTR.

2.3.2. A Honvédelmi Tárca Védelmi Tervező Rendszere

A **HTVTR fogalma** az alábbiak szerint határozható meg: „a honvédelmi tárcánál működtetett képesség/szervezet és feladat alapú, integrált tervező rendszer, amely biztosítja a védelmi tervezési folyamat egymásra épülő lépésekben történő végrehajtását, valamint magában foglalja a védelmi tervezés összehangolt, azonos célok megvalósítását szolgáló tevékenységeit.”⁶⁴

A **HTVTR rendeltetése**: „a jogszabályokban és az állami irányítás egyéb jogi eszközeiben meghatározottaknak, a biztonságpolitikai alapidokumentumokban támasztott igényeknek és követelményeknek, a nemzeti és a nemzetközi elvárásoknak megfelelő, a haderő feladatainak és a feladatok, valamint az azok végrehajtásához szükséges erőforrásoknak a teljes körű számbavétele, továbbá az erőforrások képességekhez/szervezetekhez, illetve feladatokhoz történő prioritások szerinti hozzárendelése, az erőforrások célszerű és gazdaságos felhasználásának biztosítása.”⁶⁵

A HTVTR biztosítja a tervezés során a feladatokhoz az erőforrásokat, illetve forrásmegvonás vagy forráshiány esetén a feladatokat képes a lecsökkent forrásokhoz igazítani.

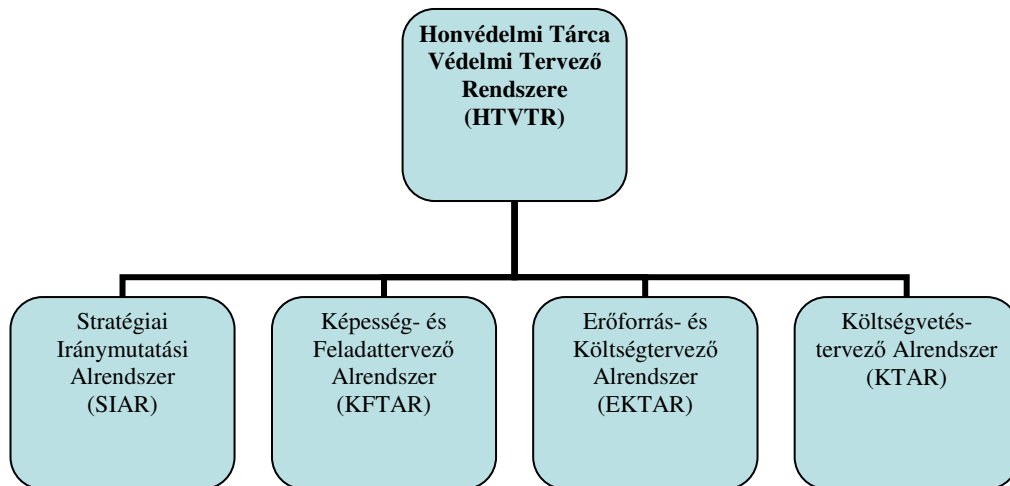
---

⁶³ Dr. Csontos András nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009. p. 19.

⁶⁴ 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról 3. § (1) bekezdés

⁶⁵ 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról 3. § (2) bekezdés

A rendszer akkor működik megfelelően, ha folyamatos és pontos információkat szolgáltat a döntés-előkészítők és döntéshozók számára.⁶⁶ A HTVTR alrendszerekre bontható, amelynek felépítését a 3. számú ábra mutatja be. Az alrendszerek a feladatfinanszírozás alapvető tervezési folyamatainak az alapjai is.

3. számú ábra A HTVTR alrendszerei⁶⁷

Az alrendszerek egymással kölcsönhatásban vannak, egymás működését elősegítik, adatokat szolgáltatnak nemcsak intézményi, hanem fejezeti szinten is, illetve a HM Védelmi Tervező Bizottsága részére, amelynek feladata, hogy előkészítse a honvédelmi miniszter védelmi tervezéssel kapcsolatos döntéseit is. Azonban a tervezési folyamatokban és feladatokban önállóan is működtethetőek. A rendszer biztosítja:

- „a tervezés céljainak, követelményeinek és feladatainak meghatározását;
- a különböző időtávú tervek kidolgozását, jóváhagyását;
- a vezetés minden szintjén a feladatok megszabását, a feladatok végrehajtását;
- a végrehajtott feladatoknak, a felhasznált erőforrásoknak és költségvetési előirányzatoknak az elszámolását, elemzését és értékelését.”⁶⁸

⁶⁶ Ronkovich József: A védelmi tervezés napjainkban Nemzet és Biztonság, I. évf. 7. szám 2008. július pp. 54-59.

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.nemzetesbiztonsag.hu%2Fletoltes.php%3Fletolt%3D76&ei=s_nkUdLgBYKE4gSa2YHADQ&usg=AFQjCNGUMsWMnEbSM5BzUSxMpZxK59ypUA&bvm=bv.48705608,d.bGE Letöltés: 2012. 02. 28.

⁶⁷ Forrás: Saját szerkesztés a 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról anyagból

⁶⁸ Dr. Csontos András nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009. p. 37.

A **Stratégiai Iránymutatási Alrendszer** (továbbiakban: SIAR) segítségével történik a stratégiai tervezés, amelynek során a hosszú távú célok és irányelvek kerülnek meghatározásra.

A SIAR **fő feladatai** az alábbiakban foglalhatók össze:

- „a haderőfejlesztéshez, működtetéshez, fenntartáshoz és alkalmazáshoz kapcsolódó stratégiai célok és irányelvek, védelempolitikai álláspontok, megfontolások és elvi javaslatok kidolgozása;
- a biztonság- és védelempolitikai elvárások megfogalmazása, védelempolitikai prioritások meghatározása a védelmi tervezés számára;
- a NATO- és EU- haderő-hozzájárulási igények, egyéb katonai elvárások és követelmények védelempolitikai elemzése, értékelése, védelempolitikai álláspont kidolgozása;
- stratégiai iránymutatás kidolgozása és kiadása a 10 éves tervidőszakra a „Miniszteri irányelvek a védelmi tervezéshez” című tervezési okmányban (továbbiakban: Miniszteri irányelvek: MI);
- a MI-ben meghatározott elvárások érvényre juttatásának, megvalósulásának értékelése, elemzése, javaslattétel a feltárt hiányosságok megszüntetésére, a felmerült problémák megoldására.”⁶⁹

A SIAR-ban megfogalmazott célokat és követelményeket feldolgozva megállapításra kerül, hogy milyen képességek szükségesek a feladatok végrehajtásához, ebben van segítségre a **Képesség- és Feladattervező Alrendszer** (továbbiakban: KFTAR).

A KFTAR **fő feladatai** az alábbiakban határozhatók meg:

- „a stratégiai célok és irányelvek katonai szakmai értelmezése, teljesítésük lehetséges módjainak vizsgálata;
- az MH katonai képesség-/szervezet/szükségletének meghatározása, pontosítása, a szükséges műveleti elemzések végrehajtása;
- javaslatok kidolgozása a 10 éves tervidőszakra vonatkozóan a képességek/szervezetek fejlesztésére és a haderő struktúrájának kialakítására;
- a haderő helyzetének felmérése és jövőbeni képességeinek megtervezése a védelempolitikai elvárások és a haderő feladatrendszere alapján;

---

⁶⁹ 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról 6. § (2) bekezdés

- javaslatok kidolgozása a 10 éves tervidőszakra vonatkozóan a képesség-/szervezetfejlesztési programokra, a fejlesztési prioritásokra;
- a NATO- és EU- haderő-hozzájárulási, fejlesztési igények katonai szakmai értékelése;
- az MH képességeinek fejlesztésére vonatkozó javaslatokban rögzített elvárások érvényre juttatásának, megvalósításának elemzése, értékelése, javaslatétel a feltárt hiányosságok megszüntetésére, a felmerült problémák megoldására.”⁷⁰

A KFTAR-ban meghatározott képességekhez, feladatokhoz kell a szükséges erőforrásokat, költségeket meghatározni, amelyről erőforrás- és költségtervet kell készíteni. Azokhoz az erőforrásokhoz, amelyek még prognosztizáltan sem állnak rendelkezésre, meg kell határozni a költségvetési kiadási igényeket, amelyeket az **Erőforrás- és Költségtervező Alrendszerben** kell végrehajtani (továbbiakban: EKTAR).

Az EKTAR **fő feladatai** az alábbiakban összegezhetők:

- „a HM fejezet prognosztizált, tárca szintű és részletes tervezési keretszámainak a meghatározása;
- az erőforrás-tervezés módszerének fejlesztése, az erőforrás-tervezésre vonatkozó normatív szabályzók elkészítése, a tervezés szakmai irányítása és koordinálása;
- a prioritások szerint sorrendbe állított feladatok erőforrás-szükségleteinek a prognosztizáltan rendelkezésre álló forrásokkal történő összevetése, opciók kidolgozása az erőforrások elosztására;
- a különböző időtávú tervek összeállításához a prognosztizáltan rendelkezésre álló források számbavétele, az egyes alrendszerekkel együttműködve az erőforrás-keretek elosztási javaslatának kidolgozása, szükséges információ biztosítása a védelmi tervezésben résztvevő szervek, szervezetek részére a feladataik tervezéséhez rendelkezésre álló forrásokról;
- a 10 éves tervelgondoláshoz erőforrás-számvetések készítése, a 10 éves terv erőforrástervének kidolgozása, valamint az 1 (+n) éves terv erőforrástervének alapjául szolgáló adatbázis összeállítása, adatszolgáltatás a HM fejezet költségvetési javaslatának összeállításához;
- az erőforrások felhasználásának, a programok megvalósításának elemzése, értékelése, javaslatétel a feltárt hiányosságok megszüntetésére, a felmerült problémák megoldására.”⁷¹

⁷⁰ 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról 7. § (2) bekezdés

Az előző alrendszerből kapott információk (kiadási igénytervek) alapján megtörténik a költségvetés tervezése a szervezetek/intézmények részére a **Költségvetés-tervező Alrendszer** segítségével (továbbiakban: KTAR).

Az alrendszer **fő feladatai**:

- „a nagybani erőforrástervek alapján a költségvetési törvényjavaslat HM fejezetet érintő részeinek összeállítása, döntés-előkészítése, egyeztetése;
- az intézményi költségvetések tervezésére, végrehajtására és a beszámolásra vonatkozó normatív szabályozás elkészítése, jóváhagyásra történő előterjesztése;
- az intézmények előirányzati kereteinek megállapítása, az intézményi költségvetések elkészítésének koordinációja, a költségvetési tervezetek felülvizsgálata, jóváhagyásra történő felterjesztése, jóváhagyás utáni kiadása;
- a költségvetés végrehajtásának, illetve a költségvetési előirányzatok felhasználásának a főkönyvi rendszeren és analitikus nyilvántartásokon keresztül figyelemmel kísérése, elszámolása, értékelése és elemzése, javaslatétel a feltárt hiányosságok megszüntetésére, a felmerült problémák megoldására.”⁷²

Az alrendszerek a szakmai sajátosságokat figyelembe véve részrendszerekre bonthatók.

2.3.3. Az integrált védelmi tervezési folyamat lényege

A HTVTR-ben a tervezés 10 éves időintervallumra vonatkozik. Mivel gördülő tervezésről van szó, ezért a 10 éves terv nem konstans, hanem az idő előre haladásával folyamatosan újra kell tervezni (jelenleg négyévente), felül kell vizsgálni (jelenleg kétévente). A HTVTR-ben a stratégiai tervezés négyéves tervezési ciklusokban folyik, amely azt jelenti, hogy az újabb tervezési ciklus kezdete az adott időszakra kidolgozandó 10 éves terv tervidőszakát megelőző negyedik év első naptári napja. Az integrált védelmi tervezés két alapvető tervezési folyamattal valósul meg többszörös visszacsatolási mechanizmuson keresztül. A tervezési folyamat részei:

---

⁷¹ 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról 8. § (2) bekezdés

⁷² 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról 9. § (2) bekezdés

- a stratégiai feladatok, követelmények tervezése, amely során meghatározásra kerülnek a tárca fő feladatai, ezek végrehajtásához szükséges képességek, illetve a gazdasági tervezés felé az igények;
- a gazdasági szükségletek tervezése azt a folyamatot foglalja magába, amikor az erőforrások és a költségvetés tervezése megy végbe, arra vonatkozóan, hogy milyen és mekkora nagyságú személyi állománnyal, felszereléssel, technikai eszközállománnyal, infrastruktúrával rendelkezik a tárca a feladatok végrehajtásához, a képességek kialakításához és fenntartásához.⁷³

A tervező rendszerben meghatározott struktúra szerint szabályozott rendben, egymásra épülve történik a tervezési folyamatok végrehajtása, amelyek megfelelő vezetői döntésekkel alátámasztott, jól elkülönülő fázisokra tagolódnak, mint ahogy azt a 2.3.2. alfejezetben már leírtam. A tervezési folyamat az intézményitől a fejezeti szintig magába foglalja a tárca minden feladatát, ezen feladatok végrehajtásához szükséges erőforrásoknak és költségvetési előirányzatoknak a tervezését.

Az integrált védelmi tervezési folyamat a következő lépésekből áll:

- stratégiai iránymutatás;
- képességszükségletek azonosítása és megállapítása;
- 10 éves célok, feladatok meghatározása, források elosztása;
- végrehajtás tervezése;
- elemzés, értékelés.

A tervezési folyamat alapja a „Miniszteri Irányelvek a védelmi tervezéshez” dokumentum, amellyel szinte párhuzamosan egy időben, szorosan együttműködve történik a 10 éves terv kidolgozása, ezáltal megvalósítva az **integrált védelmi tervezést**. Ezen két dokumentum képezi az alapját a HTVTR-nek. A tervezési folyamat a stratégiai iránymutatással indul, amelynek tervezési alapja a „Miniszteri Irányelvek”. Ebben kerülnek rögzítésre a várható kihívások elemzése után a tervidőszakra vonatkozóan a haderő fejlesztésének, kiképzésnek, működésének, fenntartásának feladatai, a szövetségi elvárások és célok, a képességfejlesztésre vonatkozó célok, a prioritások, és a felhasználható erőforrások elosztása. Az integrált védelmi tervezési folyamat második lépése a képességszükségletek megállapítása, amely az MH képességeinek fejlesztésére, a reálisan kialakítható képességek, valamint a szervezetek/intézmények ki-, illetve átalakítására irányulnak. Ezt követően kerül

⁷³ Bognár Ferenc: Katonai controlling Controlling módszerek és technikák a hatékony katonai gazdálkodás szolgálatában Ph.D. értekezés Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem 2004.

sor a kidolgozott javaslatok alapján a tervidőszaki képességfejlesztési irányok, a megvalósítható képességfejlesztési feladatok meghatározására, a haderő helyzetét és a folyamatban lévő programokat figyelembe véve. A folyamat harmadik lépése a 10 éves terv kidolgozása, amelyhez forrásprognózisra van szükség az elkövetkezendő időszakra, illetve meg kell állapítani a haderőszükségletet a tervidőszakra. A 10 éves terv összeállítása két szakaszban történik. Először elemzik, hogy a képességek fejlesztésére tett javaslatok megvalósíthatók-e, ezután a javaslatokra opciókat dolgoznak ki a megvalósíthatóságra vonatkozóan. Második lépésként kerül összeállításra a 10 éves terv, amely két fázisra bontható. Az első fázisban elkészítik a „10 éves stratégiai tervgondolást”, a második fázisban összeállítják a „10 éves stratégiai tervet”. Az elkészült terv tartalmazza mindazon képességeket és feladatokat, eszközöket, erőforrásokat, kiadási igényeket, amelyek szükségesek a szövetségi felajánlásokhoz, a kormányzat számára készített jelentésekhez, a fejezet költségvetésének az összeállításához, elfogadásához és végrehajtásához. A folyamat negyedik lépése a végrehajtás tervezése, amely során a 10 éves tervben meghatározott célok elérését és a kapcsolódó feladatok végrehajtását, az évenkénti költségvetési forrásprognózisok figyelembe vételével elkészített, a tárca 1 (+n) éves, valamint az éves költségvetési és beszerzési terve biztosítja. A folyamat ötödik lépése az elemzés és értékelés, amelynek célja, hogy biztosítsa az egyes részek közötti összehangolt tevékenységet, a tervek és a tényadatok összehasonlítását, a tapasztalatok feldolgozását, a következtetések levonását, illetve javaslattétel a felmerült problémák kiküszöbölésére, megoldására, valamint a módszer, a rendszer továbbfejlesztésére.⁷⁴

Az integrált védelmi tervezési folyamat tehát a HTVTR-ben valósul meg. A tervezési folyamat meghatározott időkorlátok betartásával, az alrendszerek szakirányításáért, felügyeletéért, működtetéséért és fejlesztéséért felelős személyek iránymutatásával megy végbe.

A HTVTR-t kapcsolatrendszerét tekintve két szintre tagolhatjuk:

- a nemzeti és
- a nemzetközi szintre.

A **nemzeti szintű** kapcsolatot vizsgálva érvényre jutnak a Nemzeti Biztonsági Stratégiában és ebből kifolyólag, ezt részletezve a Nemzeti Katonai Stratégiában foglaltak. A

---

⁷⁴ 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról dokumentum felhasználásával

HTVTR az államháztartáshoz a költségvetés tervezésén keresztül kapcsolódik. A **nemzetközi** jelleget tekintve a szövetségi tervezési együttműködés jelenti a kapcsolatot, mert képesnek kell lennie kiszolgálni a NATO és az EU haderő tervezési folyamatát.⁷⁵

Az eddigiekben leírtakról megállapítható, hogy a HTVTR fejlett informatikai háttérrel rendelkező olyan rendszer, amely alkalmas hosszú, közép- és rövid távú tervek elkészítésére, a tervezéshez szükséges prognózisok figyelembe vételével. Azonban, ha ezek nem állnak időben rendelkezésre, vagy folyamatosan változtatásra, módosításra kerülnek, megnehezítik a tervezők munkáját. A forrásprognózisok hiánya, pontatlansága nemcsak a tervezők munkáját befolyásolja, hanem a teljes állami költségvetésre is hatást gyakorol, mert pontatlanságokhoz, átláthatatlanságokhoz vezethet.

A HTVTR létrehozásakor kitűzött célok közül a visszacsatolási mechanizmusok kialakítása korlátozottan valósult meg. A célokkal ellentétes az is, hogy a tervező rendszer kizárólag előirányzatokkal foglalkozik, és nem pedig a közgazdaságtanilag sokkal racionálisabb és több információt nyújtó költségekkel.

A vizsgált időszakban a HTVTR biztosította a tárcához tartozó szervezetek erőforrás igényeinek feladatorientált tervezését hosszú és rövid távon egyaránt, valamint a szövetségi tagságból adódóan a NATO tervező rendszerével való kapcsolatot.

2.4. Biztonságpolitika, NATO elvárások, vállalások és költségvetési vonatkozásai

A biztonság az egyik legalapvetőbb emberi szükséglet, amely iránti igény azonban akkor merül fel leginkább, ha valamilyen támadás vagy fenyegetés veszélye áll fenn. Ehhez párosul a védelem is.⁷⁶ A védelemmel kapcsolatos érdekek és értékítélet az állam szintjén a politika és ezen belül a biztonságpolitika szférájában nyilvánul meg.⁷⁷ A biztonságpolitikával kapcsolatos célokat, az elvek és feladatok rendszerét általában valamilyen jogi szintű dokumentumban rögzítik, azonban ezt valamilyen alaptörvényhez (nálunk ez a Magyar Köztársaság Alkotmánya, jelenleg Magyarország Alaptörvénye) igazítják. Hazánk vonatkozásában a vizsgált időszakban alapidokumentumnak tekinthető a 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról és a 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról, továbbá az

⁷⁵ Dr. Csontos András nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009.

⁷⁶ Contemporary security studies (edited: COLLINS, Alan) Oxford: Oxford University Press 2007.

⁷⁷ Dr. Gazda Pál – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002. p. 27.

összehasonlítás és az elemzés végrehajtásához az 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (továbbiakban: NBS), valamint a szintén ebben az évben elfogadott 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról (továbbiakban: NKS).

2.4.1. Biztonságpolitika

A 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szól, amelynek „rendeltetése, hogy az értékek és érdekek számbavétele, a biztonsági környezet elemzése, a fenyegetések, a kockázati tényezők és kihívások azonosítása alapján meghatározza azokat a célokat, feladatokat és eszközöket, amelyekkel Magyarország a XXI. század elejének nemzetközi politikai, biztonsági rendszerében érvényesíteni tudja nemzeti biztonsági érdekeit.”⁷⁸

Magyarország biztonsági helyzete szilárd, biztonságának alapvető garanciája a NATO és az EU keretén belül folytatott együttműködés. Hazánkat nem fenyegeti katonai agresszió, és az egyéb hagyományos fenyegetések kockázata is minimális, azonban új fenyegetések és kihívások jelentek meg, amelyekhez a képességek fejlesztése, összehangolása és a nemzetközi együttműködés elengedhetetlen feltétel. Az NBS hazánk biztonság- és védelempolitikájának alapelveire épít, összhangban a NATO 1999-ben elfogadott Stratégiai Koncepciójával és az EU 2003-ban elfogadott Európai Biztonsági Stratégiájával.⁷⁹ A Nemzeti Biztonsági Stratégiára épülve készült el (kissé megkésve) az 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról. „A katonai stratégia (doktrína) olyan elvek, katonai koncepciók, geostratégiai feltételezések és programok összessége, amelynek célja, hogy összekapcsolja a biztonságpolitikai és hadművelleti tervezés követelményrendszerét, és a katonai szervezetek számára meghatározza a közös cselekvés irányát, módszereit és eszközeit.”⁸⁰

A 2004-ben kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégia a következőket tartalmazta a teljesség igénye nélkül.

1. Értékek és érdekek.

---

⁷⁸ 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (hatályon kívüli jogszabály, de az elemzés szempontjából a vizsgálati időszakra részben ez vonatkozik)

⁷⁹ 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (hatályon kívüli jogszabály, de az elemzés szempontjából a vizsgálati időszakra részben ez vonatkozik)

⁸⁰ Simai Mihály: A korszerű haderőfejlesztés nemzetközi tendenciái (1. rész) Hadtudomány XXI. évfolyam 4. szám 2011. december p. 8.

- A Magyar Köztársaság a biztonságot átfogóan értelmezi, amelybe a politikai és katonai tényezőkön túl a gazdasági elemeket is magába foglalja.

- Hazánk nemzeti érdekeit, a politikát, a gazdaságot stb. az euro-atlanti integráció keretében szükséges érvényesíteni.

- A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági érdekének tekinti:

- szuverenitásának és területi épségének megőrzését;
- az ország stabilitását, gazdasági és kulturális fejlődését, gazdasági, technológiai és emberi erőforrásainak átfogó és gyors ütemű fejlesztését;
- a nemzetközi béke és biztonság fenntartását stb.

2. Biztonsági környezet – fenyegetések, kockázatok, kihívások.

- A biztonság átfogó értelmezése révén bővült a biztonsági kockázatok köre is. A biztonságpolitikában egyre nagyobb szerephez jutnak a nem-állami szereplők (nemzetközi szervezetek, terrorista csoportok stb.). Ennek következtében a hagyományos biztonsági kockázatok mellett megjelennek az új típusú globális kiterjedésű fenyegetések is.

- A globalizáció a nemzetközi viszonyokban is változásokat okoz (technológia, közlekedés, pénzügyek stb.). Ezzel összefüggésben a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek megjelenése, az instabil régiók és működésképtelen államok, az illegális migráció, a gazdasági instabilitás, az információs társadalom kihívásai, a globális természeti, civilizációs és egészségügyi veszélyforrások mind hatást gyakorolnak hazánk biztonságára. Tehát biztonságunk külső és belső dimenziója ezért elválaszthatatlan egymástól.

- A globalizáció terjedése mellett a regionális kihívások is befolyásolják a biztonsági környezetet. Közép-Európa biztonsági helyzetét pozitív változások jellemzik, hiszen a környező országok döntő többségében már a NATO vagy az EU tagállamai lettek, vagy a közeljövőben azok lesznek. A délkelet-európai térség államai, elkötelezték magukat az euro-atlanti értékek iránt, és kinyilvánították csatlakozási szándékukat az NATO-hoz és az EU-hoz. A különböző nemzetközi szervezetek (EBESZ, ENSZ, NATO, EU) válságkezelő tevékenységének eredményeként csökkent a térség destabilizálódásának veszélye. A Független Államok Közösségének (továbbiakban: FÁK) országai közül az Oroszországgal és az Ukrajnával való politikai és gazdasági kapcsolat határozza meg hazánk viszonyát.

- A belső kihívások szempontjából a Magyar Köztársaság biztonsági helyzetének alakulását befolyásolják a társadalmi-gazdasági átalakulást kísérő negatív jelenségek. Ezek közül kiemelten kell kezelni a szervezett bűnözést, a feketegazdaság és a korrupció terjedésének megakadályozását, amelyek egymás hatását is erősítik. A kábítószer kereskedelem szempontjából hazánk tranzitországnak tekinthető, azonban az itthoni kereslet

növekedésével a fogyasztó országok közé kerültünk, amelynek következtében ez kifejti hatását a szervezett bűnözésre is.

3. Célok és feladatok.

- A magyar kül- és biztonságpolitika feladata az együttműködés különböző nemzetközi szervezetekkel (NATO, EU, ENSZ, EBESZ), továbbá az aktív szerepvállalás a régióban folyó válságkezelő akciókban stb.

- A gazdasági diplomácia területén hazánk fontos feladata, hogy fejlessze tagságát azokban a regionális gazdasági szervezetekben, amelyek befolyásolják a saját és a szomszédos államok biztonsági környezetének alakítását.

- Bilaterális és regionális kapcsolatok fenntartása a térség államaival, elősegítve a régió stabilitását, elsősorban a szomszédos államok demokratikus átalakulását.

- A határon túli magyarok helyzetének kezelése érdekében támogatja, hogy közösségként, a szülőföldjükön megmaradva élvezhessék az önkormányzatiság és az autonómia saját helyzetüknek leginkább megfelelő formáit.

- Hazánk számára a globális fenyegetések kezelésére a nemzetközi szervezetekben és koalíciókban való aktív részvétel nyújtja a legkedvezőbb feltételeket. A belső kihívások elleni küzdelem (szervezett bűnözés, feketegazdaság, korrupció stb.) sikeres véghezviteléhez fejleszteni kell a büntető- és büntetőeljárás-jogi törvényeket, eredményesebbé kell tenni az igazgatásslégszolgáltatási szervek munkáját.

4. A Nemzeti Biztonsági Stratégia megvalósításának eszközei.

- Az NBS végrehajtásához kedvező feltételeket teremthet a tartósan növekedési pályán mozgó nemzetgazdaság. Hosszú távú célként szerepel, hogy gazdasági teljesítményével hazánk felzárkózzon a fejlett európai országokhoz, amelynek eszközei: a gazdaság versenyképességének növelése, a pénzügyi és árstabilitásra való törekvés stb.

- Az ország katonai biztonságának legfőbb garanciája a NATO keretében folytatott szövetségi együttműködés, ehhez azonban az kell, hogy rendelkezünk mind a kollektív védelemhez, mind a szövetségesek kollektív védelméhez szükséges katonai képességekkel stb. Magyarországnak képesnek kell lennie az EU keretében folyó válságkezelő tevékenységben való részvételre is. Ehhez azonban az szükséges, hogy a honvédség rendelkezzen rugalmasan alkalmazható, expedíciós műveletekre is igénybe vehető, a szövetséges erőkkel együttműködni képes, gyorsan telepíthető és fenntartható erőkkel, amelyek földrajzi korlátozás nélkül bevethetőek. Ezt a NATO-val és az EU-val egyeztetve,

két- és többoldalú nemzetközi együttműködésben és a fejlesztésben rejlő lehetőségeket kihasználva kell megvalósítani.⁸¹

Ha a 2073/2004-es és az 1035/2012-es Korm. határozatokat összehasonlítom, arra a következtetésre jutok, hogy az NBS rendeltetése lényegében nem változott, azonban a globális pénzügyi-gazdasági válság nem mindennapi kihívás elé állítja az egész euro-atlanti közösséget. Ezen válság gyengíti a fejlett országok, beleértve hazánk biztonsági intézményrendszerét, valamint csökkenti a biztonság erősítésére fordítható források nagyságát is. Ebből következően a meglévő forrásokat innovatívan és hatékonyan kell felhasználni a biztonsági képességek erősítésére, amely erősíti a szövetségi együttműködést és ezzel együtt a többnemzeti együttműködésben rejlő lehetőségek tudatosabb kihasználását is. Tovább erősödött hazánk igénye arra, hogy a multilaterális szervezetek keretein belül valósuljon meg a biztonságpolitikai együttműködés és szükség esetén a fellépés, ebből kifolyólag az ország biztonságpolitikájának alapvető keretét jelenti a NATO- és az EU-tagság, ezáltal magáénak vallva az előbb említett két szervezet, szerződéseiben rögzített értékrendjét. Hazánk továbbra is aktív szerepet kíván vállalni a NATO és az EU válságkezelő tevékenységében, műveleteiben és misszióiban, valamint az ezekhez szükséges képességek fejlesztésében.⁸²

Magyarország demokratikus átalakulásának és a sikeres euro-atlanti integrációnak köszönhetően hazánk biztonsági helyzete alapvetően szilárd, azonban számos olyan fenyegetettséggel kell szembenézni közelebbi és távolabbi környezetünkben, amelyek stratégiai kihívást jelenthetnek, mint például a különböző regionális konfliktusok, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök elterjedése, a terrorizmus, a kiberbiztonság, a pénzügyi biztonság, az energiabiztonság (túl nagy az import energia és a hálózati biztonság függőségünk), a kábítószer-kereskedelem, a szervezett bűnözés.⁸³ A biztonságot veszélyeztetheti még az éghajlat- és a környezetváltozás (amelyek számos katasztrófához vezethetnek), sőt az is meghatározó, hogy a Föld tartalékai kimerülőben vannak, ezáltal veszélybe kerülnek a nyersanyag- és a természeti források (nem lesz megfelelő minőségű ivóvíz, esetlegesen megfelelő mennyiségű és minőségű élelmiszer). Ezek együttesen komoly biztonsági kockázatot jelentenek, és konfliktusok kialakulásához vezethetnek. A biztonság

---

⁸¹ 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (hatályon kívüli jogszabály, de az elemzés szempontjából a vizsgálati időszakra részben ez vonatkozik)

⁸² 1035/2012 (II. 21.) Kormány. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról dokumentum 1. számú melléklete alapján összefoglalva

⁸³ Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika (szerk. Gazdag Ferenc): Budapest, ZMNE 2011.

átfogó értelmezéséből következik, hogy a Nemzeti Biztonsági Stratégia végrehajtásából fakadó feladatok számos állami és civil szervezetet érintenek.

A 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozattal összefüggésben kiadásra került az 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról, majd az 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozathoz kapcsolódva ágazati stratégiaként az 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról, amelynek célja, hogy Magyarország Alaptörvényével, a védelmi szféra tevékenységét meghatározó jogszabályokkal, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének Stratégiai Koncepciójával, valamint az Európai Biztonsági Stratégiával összhangban, továbbá a Nemzeti Biztonsági Stratégiában lefektetett elvek alapján kijelölve azokat a stratégiai szintű célkitűzéseket, irányokat, eszközöket és forrásokat, amelyek révén a Magyar Honvédség teljesítheti küldetését.”⁸⁴

Az 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiája, amelyben meghatározásra került, hogy a Magyar Honvédség feladata továbbra is hazánk védelme és a NATO kollektív védelméből eredő feladatok végrehajtása, ellátása, amelyhez a védelem eszközeit a megváltozott körülményekhez kell igazítani.⁸⁵ A határozatot az alábbiakban foglalom össze.

1. A Magyar Köztársaság biztonsági környezete.

- A hagyományos fegyverekkel történő fenyegetés és támadás nem valószínű.
- A kollektív védelem alapja a NATO, továbbá az EU is hozzájárul a nemzetközi biztonsági környezet alakításához.

- A hazánkhoz közeli térségek biztonsági helyzete viszonylag stabil, azonban továbbra is megjelennek az országokon belüli feszültségek, az országok közötti viták, a vallási és gazdasági ellentétek. A Nyugat-Balkán néhány országának instabilitása miatt továbbra is szükség van a nemzetközi erők jelenlétére.

- Potenciális fenyegetésként jelentkezik a nemzetközi terrorizmus veszélye, amely a globális biztonságot befolyásolja, továbbá a tömegpusztító fegyverek, ezek célba juttatásához szükséges eszközök és technológiák ellenőrizetlen terjedése.

- Hazánk biztonságát vizsgálva kockázati tényezőként jelentkeznek az ipari és természeti katasztrófák, a környezetszennyezés, a járványok, a kritikus infrastruktúra elleni

---

⁸⁴ 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról 1. számú melléklet 1. pontja

⁸⁵ 1009/2009. (I. 30) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról (hatályon kívüli jogszabály, de az elemzés szempontjából a vizsgálati időszakra részben ez vonatkozik)

támadások, a szervezett bűnözéssel kapcsolatos migráció és illegális kereskedelem, esetlegesen a nem megfelelően védett nagyobb mennyiségű fegyver, lőszer és robbanóanyag.

2. A Magyar Köztársaság védelempolitikájának alapjai.

- Hazánk Kormánya a biztonságot átfogó módon értelmezi, amelynek a katonai tényezőknél túl a gazdasági, energiaellátási, rendvédelmi stb. feladatok is részét képezik.

- A honvédelem nemzeti ügy, amelyet két pillérré, a nemzeti önerőre és a szövetségi együttműködésre támaszkodva valósít meg.

- A honvédség személyi állományának alkalmazására határon túl csak a megfelelő nemzetközi felhatalmazást követően, közjogi döntés alapján kerülhet sor.

- A Magyar Köztársaság az EU és a NATO konstruktív tagja, továbbá részt vállal különböző ENSZ és EBESZ által indított nemzetközi feladatokban is.

3. A Magyar Honvédség feladatai, alkalmazásának várható körülményei.

- Az MH alapvető feladata, hogy védje az ország függetlenségét, területi sérthetlenségét, szükség esetén szövetségi keretek között, vagy akár önállóan is, továbbá részt vesz a befogadó nemzeti támogatás (továbbiakban: BNT) megszervezésében és biztosításában.

- A légtérvédelem hatékony biztosítása, amelyet a NATO integrált légvédelmi rendszerében valósít meg.

- Az MH hozzájárul a NATO közös védelmi képességéhez, továbbá szükség esetén a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához a nemzetközi jog keretei között. A magyar katonák részt vehetnek nemzetközi műveletekben, amelyre a NATO és az EU földrajzi határain kívül, szélsőséges éghajlati és terepviszonyok között, BNT nélkül is sor kerülhet.

- Az előzőekben felsoroltakon túlmenően az MH részt vehet természeti és ipari katasztrófák elhárításában, humanitárius vészhelyzetek kezelésében, otthonukat elhagyni kényszerülők segítésében, két- és többoldalú nemzetközi katonai kapcsolatok fenntartásában, fejlesztésében stb., valamint hozzájárul a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához, a felek közötti bizalom erősítéséhez stb.

- Az MH feladatait új kihívások középette látja el (aszimmetrikus konfliktusok és hadviselés stb.)

4. A Magyar Honvédség szükséges képességei, haderőfejlesztési irányok.

- A Magyar Köztársaság Kormánya a haderő működési elveit, fejlesztését, felszerelését, készenlétét a biztonsági környezetből, kihívásokból levezetett célok és feladatok, valamint a NATO és az EU igényei alapján határozza meg. A légi erő fejlesztésével párhuzamosan, fokozottan kell fejleszteni a szárazföldi erőt is.

- Hazánk igazodva a NATO integrált védelmi tervezési gyakorlatához, nem törekszik minden katonai képesség kialakítására. A NATO és az EU keretében a Magyar Köztársaság az arányos tehermegosztás elve alapján hozzájárul a szükséges katonai képességek kialakításához a szakosodott- és részképességek megteremtésével, amelyek egyben megfelelnek hazánk igényeinek és lehetőségeinek is.

- A Magyar Köztársaság védelme a rendelkezésre álló erő és eszköz, a nemzeti és a szövetségi erőfeszítések integrált, komplex, koordinált alkalmazásával, egységes kormányzati irányítással valósul meg. Szükség esetén a hadkötelezettség bevezetésre kerül.

- Az állami szerveknek, intézményeknek, valamint a kritikus infrastruktúrának alkalmasnak kell lennie a szükség esetén beérkező erők befogadó nemzeti támogatására, az MH-nak pedig a BNT katonai feladatainak ellátására.

- A haderőt folyamatosan képessé kell tenni arra, hogy nemzetközi együttműködésben is alkalmazható legyen. A kollektív védelemből adódóan és a területen kívüli műveletek végrehajtásához szükséges az expedíciós képességek fejlesztése.

- Az MH méretének és teherbíró képességnek megfelelően vesz részt a NATO Reagáló Erők és az EU harccsoportok tevékenységében.

- A stratégia szerint képességalapú tervezést kell megvalósítani az elkövetkező időszakban, amelynek célja, hogy lehetővé tegye a gyors és hatékony reagálást a biztonsági környezet változásaira. Ennek keretében a legfontosabb fejlesztési feladatok az alábbiak:

- a tábori híradó és informatikai rendszerek rendszerszemléletű fejlesztése, a hálózatalapú működés kialakításának biztosításával;
- a szárazföldi erő mobilitásának, védettségének és a tűzzel való pusztítás képességének növelése;
- a meglévő helikopterek modernizációja és újak beszerzése;
- a stratégiai légiszállító kapacitás biztosítása;
- a katonák egyéni felszerelésének korszerűsítése;
- a technikai felderítő eszközök rendszerbe állítása.

5. A Magyar Honvédség fenntartásának és fejlesztésének feltételei.

- Az MH legfontosabb és legértékesebb erőforrása a személyi állomány, amelynek megfelelő számban történő biztosításához a kiszámítható előmeneteli rend, a versenyképes juttatások és a támogatások elengedhetetlen feltételek.

- A Magyar Köztársaság Kormánya fontosnak tarja, hogy a magyar társadalom biztonsága és fejlődése érdekében a védelmi feladatok megfelelő anyagi, pénzügyi forrásai

biztosítva legyenek, azonban az is szükséges, hogy a kapott költségvetési kerettel az MH hatékonyan és takarékosan gazdálkodjon.

- Az MH feladatainak végrehajtásához, képességeinek eléréséhez a költségvetési támogatás nagyságára vonatkozóan az alábbi terv szerepelt. A védelmi kiadásokra fordított összegek tervszerűen növelésre kerüljenek. A Kormány 2009-től 2013-ig 0,2 %-kal növelni kívánja a költségvetési támogatást, hogy az 2013-ban meghaladja a GDP 1,3 %-át. Ennek érdekében arra törekszik, hogy évente a költségvetés tervezésekor egyenletesen növelje a költségvetési támogatást. Továbbá hazánk részt kíván venni a NATO Biztonsági Beruházási Programjának keretében megvalósítható fejlesztésekben.

- A feladatok ellátásához mindenképpen szükséges olyan hadfelszerelési eszközöket beszerezni, amelyek gazdaságosan és hatékonyan üzemeltethetők és megfelelnek a NATO és az EU együttműködési feltételeinek is. Az elavult és a gazdaságosan nem üzemeltethető technikai eszközöket folyamatosan, a költségvetés függvényében le kell cserélni, és ki kell vonni.⁸⁶

A Nemzeti Katonai Stratégiában tervezett, költségvetési támogatások növelésére fordítani kívánt 0,2 %-os emelés nem valósult meg, hiszen a támogatás nagysága folyamatosan csökkent, olyannyira, hogy 2012-ben a GDP 0,8 %-a került biztosításra a fejezet részére. A csökkenés hatására a fejlesztések sem olyan ütemben és nagyságban valósultak meg, mint ahogy tervezték azokat. Ezt a 3. fejezetben bizonyítom is.

A 2012-ben kiadott NKS alapjaiban nem különbözik a 2009-ben elfogadottól, azonban a költségvetési támogatás nagyságára vonatkozóan módosításra került. A 2008-as válság rányomta bélyegét az erőforrások nagyságára is, hiszen egyre kevesebb az a keret, amellyel gazdálkodni lehet. A 40-30-30 %-os arány (személyi kiadás, működés-fenntartás, fejlesztés) nem tartható, mert egyre kevesebb jut fejlesztésre az utóbbi időben, ebből kifolyólag az MH felszereltsége elavult, a hadieszközök cseréje lelassult. Mindezek hatására a kormány határozatban fektette le, hogy a HM költségvetésére a 2013-2015-ös költségvetési évekre vonatkozóan legalább a 2012. évi költségvetési támogatás nominálértékét biztosítja, 2016-tól pedig a GDP részarány 0,1 százalékpontos növelésével a támogatási főösszeg 2022-re eléri a GDP 1,39 %-át.⁸⁷ A költségvetés nominálértéken történő biztosítása továbbra sem nyújt kellő

---

⁸⁶ 1009/2009. (I. 30) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról (hatályon kívüli jogszabály, de az elemzés szempontjából a vizsgálati időszakra részben ez vonatkozik)

⁸⁷ 1046/2012. (II. 29.) Korm. határozat a honvédelmi kiadások és a hosszú távú tervezés feltételeink megteremtését szolgáló költségvetési források biztosításáról

fedezetet a fejlesztésekhez, mivel az infláció miatt ez az amúgy is szűkös támogatás reálértékének csökkenését jelenti. A 3. fejezetben ezen állítás bizonyításra kerül.

2.4.2. NATO elvárások, vállalások és költségvetési vonatkozásai

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete 1999-ben tartotta **washingtoni csúcstalálkozóját**, amelyen Magyarország már, mint teljes jogú tag vett részt. Ezen a csúcstalálkozón került elfogadásra a szövetség új stratégiai koncepciója, meghirdetésre került egy új képességfejlesztési program, valamint a további bővítéshez szükséges tagsági akcióterv (Membership Action Plan, továbbiakban: MAP).⁸⁸ Az **új stratégiai koncepció** a szövetség alapfeladatait a következő fogalmakra építette: biztonság, konzultáció, elrettentés és védelem, válságkezelés, valamint partnerség.⁸⁹ A **képességfejlesztés alapvető célja** az volt, hogy az új biztonsági környezet és a képességek közötti összhang biztosítva legyen.

2002-ben került sor a **prágai csúcstalálkozó** lefolytatására, amelynek kiemelkedő jelentőségű eredményei születtek. Itt döntöttek a NATO Reagáló Erő felállításáról, elfogadták a prágai képesség-felajánlási dokumentumot, a résztvevők határoztak továbbá a NATO parancsnoki struktúrájának átalakításáról és véglegesítésre került a második körös bővítés listája.⁹⁰

2004-ben, **Isztambulban** volt a NATO következő csúcstalálkozója, amelyen részt vettek már a második körös bővítés során csatlakozott tagok is. A csúcs három kulcsfontosságú területen hozott döntést, amelyek mind a szervezet életében, mind a nemzetközi politikában jelentősek voltak, ezek a következők:

1. értékelték a nemzetközi béketámogató műveletekben való szerepvállalásokat;
2. új hangsúlyokat vetettek fel a bővítések vonatkozásában;
3. a terrorizmus elleni harchoz szükséges képességek meghatározása.⁹¹

---

⁸⁸ Washington Summit Communiqué http://www.nato.int/cps/en/SID-BFBE6292-D0134024/natolive/official_texts_27440.htm?selectedLocale=en Letöltés: 2013. 04. 30.

⁸⁹ Molnár Ferenc: NATO – csúcstalálkozók Washingtontól Bukarestig Nemzet és Biztonság I. évfolyam 4. szám 2008. április pp. 48-57. http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CE8QFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.nemzetesbiztonsag.hu%2Fletoltes.php%3Fletolt%3D43&ei=rxt-Uae4FcfI4ASsp4GwBw&usq=AFQjCNFXi0BKKMSU2pAjMaSD-HNw_3rX4g&bvm=bv.45645796,d.bGE Letöltés: 2013. 04. 26.

⁹⁰ Prague Summit Declaration <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm> Letöltés: 2013. 04. 30.

⁹¹ Press Briefing http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_21077.htm?selectedLocale=en Letöltés: 2013. 04. 30.

2006-ban, **Rigában** került levezetésre a soron következő csúcstalálkozó, amely szintén három jelentős kérdéskört tárgyalt, amelyek az alábbiak voltak:

1. a NATO afganisztáni missziója;
2. a képességei és képességfejlesztésének lehetőségei;
3. a partnerségi kapcsolatok és a bővítés lehetséges irányai.

A **bukaresti** csúcsra 2008-ban került sor, amelyen kiemelten foglalkoztak a bővítés lehetőségével. A találkozó tárgyalta az afganisztáni misszió ellentmondásait, miszerint a kinyilatkoztatott politikai ambíciók és a tényleges szerepvállalások nincsenek összhangban, ennek hatására további felajánlások történtek, illetve néhány résztvevő ország feloldotta a harcérintkezési korlátozásokat, ezzel is hozzájárulva a biztonság megteremtéséhez. Magyarország is csatlakozott a felajánlók köréhez, hiszen 35 %-os létszámnövekedést irányzott elő. Sőt elfogadásra került egy stratégiai jellegű dokumentum (ISAF's Strategic Vision), amelyben a tagállamok kötelezettséget vállaltak hosszú távon Afganisztán biztonságára, továbbá arra, hogy nemzetközi és helyi szinten erősítik a katonai és a civil erőfeszítések koordinációját.⁹²

A **strasbourg-kehli** csúcstalálkozóra a NATO 60. évfordulójának évében került sor 2009-ben. A találkozó eredményének tekinthető, hogy Franciaország újra teljes jogú tagjává vált a szövetségnek. Döntés született arról is, hogy a KFOR erők Koszovóban maradnak, miközben folytatódik a Koszovói Biztonsági Erők kiképzése. A további afganisztáni szerepvállalással kapcsolatosan is döntés született, mert az ISAF keretein belül egy Kiképző Misszió létrehozásáról is megállapodtak, továbbá az afgán és a pakisztáni kormányok közötti együttműködés elősegítéséről, és arról is, hogy a közelgő afgán választások lebonyolításában segíteni fogják az Afgán Nemzeti Biztonsági Erőket. Határoztak arról is, hogy a műveletekben kiszélesítik az együttműködést más nemzetközi szervezetekkel.⁹³

A 2010-es évben, **Lisszabonban** egy újabb csúcsra került sor, amelyet „mérőföldkőnek” is neveztek, hiszen a kormányfők elfogadták a szövetség új stratégiai koncepcióját, továbbá új alapokra helyezték a szövetség és az Oroszországi Föderáció

---

⁹² Molnár Ferenc: NATO – csúcstalálkozók Washingtontól Bukarestig Nemzet és Biztonság I. évf. 4. szám 2008. április pp. 48-57.

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CE8QFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.nemzetesbiztonsag.hu%2Fletoltes.php%3Fletolt%3D43&ei=rxt-Uae4Fcf14ASp4GwBw&usg=AFQjCNFXi0BKKMSU2pAjMaSD-HNw_3rX4g&bvm=bv.45645796,d.bGE

Letöltés: 2013. 04. 26.

⁹³ Strasbourg/Kehl Summit Declaration http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52837.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2013. 04. 30.

kapcsolatát.⁹⁴ Döntés született az európai rakétavédelmi rendszer kiépítéséről, valamint megállapodtak az afgán elnökkel a biztonsági feladatok fokozatos átadásáról.⁹⁵

2012 májusában végrehajtásra került a **chicagói** csúcstalálkozó. A csúcsértekezleten tárgyaltak a NATO Smart Defence (okos védelem) koncepciójáról, amelynek célja a védelmi kiadások ellensúlyozása és ezzel együtt a védelmi képességek fejlesztése és racionalizálása. Emellett szóba került a rakétavédelem európai területekre történő kiterjesztése, valamint az igények és a képességek újragondolása. Nagyon fontos volt a napirendi pontok között Afganisztán 2014 utáni rendezése (a kivonulásra vonatkozó menetrend felvázolása), amellyel kapcsolatban gazdasági, pénzügyi és finanszírozási feladatok is előtérbe kerültek.⁹⁶ A hozzájárulások tárgyalásakor Magyarország felajánlotta, hogy a 2014-es évet követően Afganisztán számára évi 500 000 dollárt különít el 3 éven keresztül.

Hazánk érdekeinek védelme nemzeti ügy, azonban erős az ösztönzés saját képességeink kialakítására és lehetőség szerinti fejlesztésére NATO-tagságunkból fakadóan is. A szövetségesi támogatás igénybevétele mellett a nemzeti önerőre alapozott országvédelem rendszerének megerősítésére is törekszik a Kormány.⁹⁷

A Magyar Honvédség katonái számos béketámogató műveletben vesznek részt a világban, a kormány által előírt 1000 fős ambíciószintnek megfelelően. Tizenkét partnerország részvételével megvalósult a Stratégiai Légi Szállítási Program, amelynek keretében C-17-es szállítógépek érkeztek a Pápai Légi Bázisra és megkezdték szállítási tevékenységüket Afganisztánba. Megnyitásra került a Katona-egészségügyi Kiválósági Központ Budapesten. Afganisztáni szerepvállalásunk is fokozódott 2009-ben, hiszen a Kormány döntött a részvétel meghosszabbításáról, továbbá részt veszünk egyéni beosztásokban, az afganisztáni biztonsági erők kiképzési tevékenységében, sőt részt vállaltunk az afgán választások biztosításában is.

---

⁹⁴ Szternák György: Lisszaboni csúcstalálkozó

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fportal.zmne.hu%2Fpls%2Fportal%2Furl%2FITEM%2F97E9085E6C764AA9E040E0C1044C7EF6&ei=ABx-UYjHMcHX4ASTkIHdDw&usq=AFOjCNFA_5AWFki0ZdFLdGtKgd5Q1VcBRQ&bvm=bv.45645796.d.bGE

Letöltés: 2013. 04. 26.

⁹⁵ Lisbon Summit Declaration http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm?selectedLocale=en

Letöltés: 2013. 04. 30.

⁹⁶ Chicago Summit Declaration http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en

Letöltés: 2013. 04. 30.

⁹⁷ A Honvéd Vezérkar Főnökének előadása a Nemzeti Közszolgálati Egyetem biztonság- és védelempolitika szakos hallgatóinak 2012. http://www.uni-nke.hu/downloads/egyetem/rendezvenyek/2012/vkf_eloadas.pdf

Letöltés: 2013. 04. 26.

A költségvetés vonatkozásában a 2005 – 2011. közötti vizsgált időszakban a fejezeti céllelőirányzatokon belül ágazati céllelőirányzatként a működési költségvetési előirányzat-csoport, valamint a felhalmozási költségvetési előirányzat-csoport részeként kerültek elszámolásra a NATO hozzájárulásaink, mint „Hozzájárulás a NATO költségvetéséhez”, valamint „Hozzájárulás a NATO Biztonsági Beruházási Programjához” költségvetési tételeken. Természetesen ezen hozzájárulásokon túlmenően a felajánlott erők finanszírozása is a költségvetés részét képezi. A vizsgált éveket (2005-2011) elemezve számszerűen az alábbi költségvetési előirányzatok kerültek betervezésre a nemzetközi költségvetésbe, amelyet a 2. számú táblázat mutat be.

2. számú táblázat

A nemzetközi költségvetés főbb adatai

Feladat megnevezése	Módosított kiadási előirányzat mFt-ban						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nemzetközi képzés (2009-2011. között a nyelvképzések is)	402,9	563,5	5 278,7	3 543,5	3 797,8	7 342,4	4 093,7
Légierő központi képzés	2 917,4	4 050,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
Nemzetközi gyakorlatok és kiképzések	1 060,2	742,8	799,8	860,5	763,4	1 083,4	914,7
Nemzetközi békemissziós tevékenység	9 126,6	12 296,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Békemisszió és válságkezelés	0,0	0,0	12 686,3	19 032,9	18 690,3	22 717,2	24 718,7
NATO együttműködési feladatok	410,4	474,2	627,8	1 871,9	629,1	919,0	709,3
Képviseltek működtetése	5 454,1	5 789,2	4 709,6	4 893,3	5 329,2	6 505,5	5 039,5
Egyéb nemzetközi feladatok	842,7	1 122,2	574,5	633,9	2 569,0	474,0	951,0
NATO működéséhez történő hozzájárulás	4 093,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
NATO, EU működéséhez, fejlesztéshez történő hozzájárulás	0,0	0,0	7 189,9	7 381,4	5 121,5	4 401,1	4 029,4
NATO, EU működéséhez történő hozzájárulás	0,0	6 554,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen:	24 308,2	31 593,3	31 866,6	38 217,4	36 900,3	43 442,6	40 456,3
Eredeti előirányzat:	22 271,7	29 606,2	30 991,0	27 887,5	28 999,8	31 294,5	44 879,8
Teljesülés:	22 162,7	27 907,5	29 592,2	34 231,4	32 818,0	37 403,5	34 352,8
Maradvány:	2 145,5	3 685,8	2 274,4	3 986,0	4 082,3	6 039,1	6 103,5

Forrás: Saját szerkesztés a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetésének szöveges beszámoló jelentései alapján 2005-2011.

A táblázat adatai információt szolgáltatnak arról, hogy a vizsgált 7 évben a módosított kiadási előirányzatok kisebb ingadozásokkal, de növekedtek. Összességében 2005-ről 2011-re

66 %-kal. Ezzel együtt a teljesítések növekedése 55%, tehát ennyivel fordítottak többet a nemzetközi feladatok teljesítésére. Ha azonban a 7 év teljesítéseit összesítem (218 468,1 mFt), akkor az is megállapítható, hogy ez az összeg közel egy teljes évi költségvetési kerete a honvédelmi tárcának. A NATO hozzájárulások mértéke 2008-ig növekedett, majd a válságot követő évtől csökkent. A kiadások évről évre történő folyamatos változása egyrészt az árfolyam-ingadozásokkal, másrészt a csökkenő számú NATO-projektekkel magyarázható. 2010-2011-ben a módosított előirányzat 13,9 és 15,08 %-a maradványként jelentkezett a tárcánál.

Az eddig leírtakból kitűnik, hogy Magyarország biztonságpolitikai helyzetét az 1999-es NATO, ezt követően 2004-es EU csatlakozás alapvetően meghatározta. A két csatlakozás eredményeképpen a környezetünk kibővült, amelynek következtében már olyan régiók eseményei is hatást gyakoroltak biztonsági környezetünkre, amelyek eddig nem képezték a stratégiai elgondolás részét.⁹⁸ A NATO-tagság és a biztonsági környezet változásának hatására a Magyar Honvédség átszervezésre került. „Megkezdődött a feladat-szervezet-képesség összerendelése”.⁹⁹ Egyrészt a honvédség létszáma csökkent, másrészt egyes szervezetek átalakultak vagy megszűntek.

A 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően az Amerikai Egyesült Államok figyelmének középpontjába Afganisztán és a Közel-Kelet került, miközben a Balkánra kevésbé koncentráltak, azonban ez a stabilizációs folyamatokra nem hatott kedvezőtlenül. Magyarország a vizsgált időszakban aktívan, erejéhez mérten, sőt néha azon felül is részt vállalt a nemzetközi missziókban (Balkán, Afganisztán, Irak) az ezer fős ambíciószintnek megfelelően.

A NATO műveletekben való részvétel – különösen 2001. szeptember 11-e után – megkövetelte a kor színvonalának megfelelő hadfelszerelési és haditechnikai eszközök beszerzését. Azonban a tervezett és a végrehajtott fejlesztések, beszerzések nem voltak összhangban a vizsgált időszakban, amelynek oka nagyrészt a csökkenő költségvetési támogatás. A csökkenő támogatás egyrészt magyarázható azzal, hogy az EU csatlakozással egy időben hazánk egyből túlzottdeficit-eljárás alá került, másrészt a 2008-as válság hatására Magyarország Kormányának úgy az elmúlt időszakban, mint a jelenben is folyamatosan költségvetési zárolásokat kell végrehajtani azért, hogy az EU elvárásoknak megfeleljen, és

---

⁹⁸ A honvédelem négy éve 2002-2006 Budapest, Honvédelmi Minisztérium, HM Zrínyi Kht. 2006.

⁹⁹ A honvédelem négy éve 2002-2006 Budapest, Honvédelmi Minisztérium, HM Zrínyi Kht. 2006. p. 93.

túlzottdeficit-eljárás alól kikerüljön.¹⁰⁰ A magyar államadósság nagysága a 2002. év végi 52,7 %-ról 2010. második negyedévére elérte a 85,3 %-ot¹⁰¹, szemben a maastrichti követelményszintként elvárt 60 %-kal, pedig a vizsgált időszak konvergencia programjainak célja az volt, hogy középtávon közelítse hazánk gazdasági és társadalmi pozícióját az EU átlaghoz. Ehhez az államháztartás hiányát fokozatosan csökkenteni kellett volna, de ez nem valósult meg. A fenti, két különböző irányú (NATO, EU) nyomás és megfelelési kényszer tovább nehezítette a költségvetési tervezéssel foglalkozó szakemberek munkáját.

2.5. Összegzés és megállapítások

A második fejezetben bemutattam a magyar államháztartás rendszerét, a költségvetés tervezésének folyamatát, az egyes szabályzókat, amelyek befolyásolják a költségvetési szervek gazdálkodását, tervezését, valamint azt a biztonságpolitikai, védelempolitikai környezetet, amelyben a tervezés meg kell, hogy valósuljon.

A 2.1. alfejezetben megállapítottam, hogy a honvédelmi tárca szerves részét képezi az államháztartás rendszerének. A honvédelem, mint közjószág a társadalom tagjainak a biztonság iránti szükséglet-kielégítését szolgálja, amelynek finanszírozása adóbevételekből valósul meg. Ez azt jelenti, hogy a fogyasztásuk nem exkluzív, vagyis az egységnyi fogyasztásukból nem zárható ki senki, és nincs lehetőség a rivalizálásra.

A 2.2. alfejezetben leírtak alapján megfogalmaztam, hogy a védelmi kiadások fajtája és nagysága országoként eltérő, azonban vannak olyan fő tételek, amelyek minden ország költségvetésében szerepelnek, mint például a személyi juttatások, a működési-fenntartási kiadások és a fejlesztési kiadások, ezáltal megvalósítható az összehasonlítás, amelyet a 3.3.6. alfejezetben vizsgálók.

A 2.3. alfejezetben megállapítottam, hogy a képesség- és feladatalapú tervezés alapjaiban változtatta meg a tervezők gondolkodását, hiszen szükség volt egy olyan rendszer kialakítására, amely feladatorientált, rendszerezett, áttekinthető és rendszerszemléletű, amely erőforrás számvetéseken alapul, ezzel elősegítve a megalapozott döntéseket, illetve a NATO-tagságunkból adódóan is megfelelő információkat biztosít a szövetségesek felé. Ezen igényeknek való megfelelésként került kialakításra a HTVTR, amely integrált védelmi tervezési folyamatot biztosít.

---

¹⁰⁰ Három lépés a csomagban! – Elég lesz? portfolio.hu:
http://www.portfolio.hu/gazdasag/harom_lepes_a_csomagban_eleg_lesz.183762.html Letöltés: 2013. 05. 13.

¹⁰¹ Magyarország konvergencia programja 2013-2016

A 2.4. alfejezetben bemutattam Magyarország biztonságpolitikai környezetét, illetve ehhez kapcsolódóan a NATO elvárásokat. Megállapítottam, hogy a biztonság átfogó értelmezése révén értékeink és azok védelme határozzák meg biztonságpolitikai érdekeinket és céljainkat. Ebből eredően Magyarország biztonságát két alapvető pillérre építi: egyrészt nemzeti önerejére, másrészt az euro-atlanti integrációra és a nemzetközi együttműködésre, tehát mind honi, mind pedig nemzetközi szinten próbál helytállni.

A fent leírtak integrált kezelésével elemzem a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetési előirányzatait, arra keresve a választ, hogy milyen nagyságú költségvetési keretből gazdálkodott a fejezet a 2005 – 2011. közötti időszakban. Az előirányzatok mire nyújtottak fedezetet, milyen feladatok élveztek előnyt, valamint melyek szorultak háttérbe, ezek ismeretében milyen következtetések, előre mutató megállapítások vonhatók le.

3. A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetési gazdálkodásának elemzése a feladatai tükrében 2005 – 2011. között

A költségvetési gazdálkodás elemzésénél a statisztikai eszközök alkalmazása nélkülözhetetlen, hiszen a statisztikai eszközök felhasználásával a gazdálkodás természetrajzának, egy sajátos területének feltárására van lehetőség, amely feltárás során az egyes gazdálkodási funkciótartományok időbeli, szerkezeti és színvonal-változását képes bemutatni. Ehhez a feladathoz innovatív módon olyan statisztikai eszköztár felállítása fogalmazódik meg, amely alkalmas arra, hogy tudományosan is értékelhető eredmények szülessenek a helyzetértékelésre, a jövőbeni döntések előkészítésére.

Azonban az elemzés megkezdése előtt szükséges tisztázni az üzemgazdasági és a pénzforgalmi szemléletű számvitel közötti különbségeket. Míg a pénzforgalmi szemlélet (költségvetési számvitel) azt vizsgálja, hogy hogyan alakultak a rendelkezésre álló erőforrások, addig az üzemgazdasági szemlélet (pénzügyi számvitel, eredményszemlélet) ezen túlmenően, a tevékenységek költségeinek a kimutatását célozza meg, egyidejűleg a várható követelések és kötelezettségek egységes zárt rendszerben történő bemutatásával. „Világszerte a közigazgatási reform egyik sarkalatos kérdése a pénzforgalmi számvitelről az üzemgazdasági szemléletű számvitelre történő áttérés.”¹⁰² A pénzforgalmi és üzemgazdasági szemlélettel kapcsolatosan szükséges néhány dolgot kiemelni:

- „a két szemlélet végeredménye hosszú távon ugyanaz kell, hogy legyen, csak az időszakonkénti elszámolás tér el;
- az üzemgazdasági szemlélet előbb biztosít információt a tevékenység költségéről, hiszen nem kell megvárni a pénzügyi rendezést, a fizikai teljesítés a lényeg;
- a kumulált üzemgazdasági felhasználás és a pénzforgalom közötti eltérés a kötelezettségekből számítható;
- az üzemgazdasági szemléletben az önköltség tartalom értelmezhető. A pénzforgalmi szemléletben a teljesítés és a pénzügyi rendezés időbeli eltérése miatt torzul a kép.”¹⁰³

---

¹⁰² Antal Erika: Teljesítménymérés a védelemben A haderő hatékonyságának és eredményességének mérési nehézségei PhD értekezés Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Ph.D. program 2005. p. 42.

¹⁰³ Antal Erika: Teljesítménymérés a védelemben A haderő hatékonyságának és eredményességének mérési nehézségei PhD értekezés Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Ph.D. program 2005. p. 42.

Néhány országnak már sikerült áttérnie az eredményszemléletű számvitelre, többek között Franciaországban, az Egyesült Királyságban és Svédországban a teljes közszférában az eredményszemléletű számvitelt alkalmazzák. Ausztriában a módosított eredményszemléletet, a Cseh Köztársaságban központi szinten használják az eredményszemléletű számvitelt.¹⁰⁴

Az üzemgazdasági szemléletre történő áttérés által kimutatható lenne a költségvetési szervek teljes költsége, nemcsak a pénzmozgással járó tételek. 2014. január 01-jétől hazánk is áttér az üzemgazdasági (eredmény) szemléletre, amelynek hatására az eddig alkalmazott pénzforgalmi szemlélet mellett, a költségvetési szerveknek is be kellene mutatni a gazdasági események hatását a megbízható és valós összkép biztosítása érdekében, ugyanúgy, mint a civil vállalkozások esetében. Ezen szemlélet bevezetésével már könnyen mérhető a költségvetési szervek eredményessége és hatékonysága.

A költségvetési szervek számvitele elsősorban dokumentálási célorientált, s csak másodlagosan tesz eleget az eszközcél biztosításának. A rendszer nem nyújt segítséget, elégséges adatot instrumentális – terv és ellenőrző – számítások elvégzéséhez. Csak pénzforgalmi szemléletben biztosítja azt, hogy a költségvetési szerv/intézmény a kiadási és bevételi előirányzatokat mennyiben teljesítette, de nem vizsgálja az ezek mögött meghúzódó gazdasági tartalmakat, tehát nem képes hatékonyságvizsgálat végrehajtására, pedig az instrumentális számításoknak kellene adatot szolgáltatni a vezetők döntéseikhez, illetve ahhoz, hogy a rossz döntések kiküszöbölhetőek vagy csökkenthetőek legyenek.¹⁰⁵

3.1. A gazdasági elemzés fogalma, szükségessége és célja, fontossága, az elemzés információforrásai

3.1.1. A gazdasági elemzés fogalma, szükségessége és célja

A gazdasági elemzés fogalmát, szükségességét, célját, fontosságát azért összehasonlításban mutattam be a vállalkozásokkal együtt, mert ha 2014-től valóban megtörténik az áttérés az üzemgazdasági szemléletre (pénzügyi számvitelre), akkor esetlegesen egy alapot szolgáltatson arra, hogy a vállalkozásoknál milyen információs bázisok állnak rendelkezésére a megbízható és valós összkép biztosítására, a hiteles tájékoztatásra, a hatékonyság és az eredményesség vizsgálatára.

---

¹⁰⁴ Gulyásné Turóczy Margit: A pénzforgalmi és az eredményszemléletű gazdálkodás, nyilvántartás a költségvetési szférában előadás anyag, Budapest 2013. 02. 25.

¹⁰⁵ Bognár Ferenc: Katonai controlling Controlling módszerek és technikák a hatékony katonai gazdálkodás szolgálatában Ph.D. értekezés Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Budapest, 2004. p. 98.

A **gazdasági elemzés úgy definiálható**, mint a gazdálkodás és fejlesztés, valamint a vállalkozás eredményeinek vizsgálatára és értékelésére irányuló tevékenység. Olyan módszer, amelynek segítségével a vezetők részére szükséges tájékozottság biztosítható, a gazdálkodás megismerhető, értékelhető, fejleszhető.¹⁰⁶ A **költségvetési szervek** esetében a gazdasági elemzés úgy határozható meg, mint olyan tevékenység, amely segíti a vezetőket a döntés-előkészítési folyamatokban, a feladatok hatékony végrehajtásában, továbbá értékeli az egyes végrehajtott feladatok eredményességét, célszerűségét. A különböző statisztikai, és nem statisztikai mutatók felhasználásával kapott eredmények, megállapítások összegzésével hozzájárul a vezetők, döntéshozók, a szövetségesi tagságunkból fakadóan a nemzetközi szervezetek és a lakosság tájékoztatásához, a gazdálkodási tevékenység bemutatásához.

A megfontolt vezetéshez, a megfelelő döntésekhez megalapozott, pontos információkra van szükség. A vezetők számára nélkülözhetetlen információáramlásnak az egyik fontos eszköze a gazdasági elemzés. A követelményekhez igazodó magas színvonalú gazdasági vezetésnek a vállalkozások különböző szintjein egyaránt nélkülözhetetlen eleme a tájékozottság, amit a gazdasági elemzés eredményei nyújtanak.

A vezető azon ismereteinek az összességét, amelyek szükségesek a helyes döntések meghozatalához, az eredményes vezetéshez, tájékozottságnak nevezzük. A vállalkozások bővülő méreteivel és a vezetés bonyolultságának növekedésével azonban egyre inkább előtérbe lép a tájékozottság megszerzésének előfeltételeként a jól kiépített adatszolgáltatási, adatfeldolgozási és információs rendszer, továbbá az ezeken alapuló gazdasági-műszaki elemző-értékelő munka. Az elemzés alapján levont következtetések szabják meg a cselekvés irányát, és egyúttal segítik a hatékony gazdálkodást. Csak a gazdasági folyamatok komplex elemzésére alapozott intézkedések adhatnak a céloknak megfelelő eredményeket. Alapvető követelmény, hogy a feladatokat és az eszközöket úgy kell összhangba hozni, hogy a vállalkozás eredményesen működjön. Ezen követelményeknek csak úgy lehet megfelelni, ha a gazdasági tevékenység minden lényeges folyamatát mélyrehatóan vizsgáljuk.¹⁰⁷

A vezetés feladata a döntéshozatal, a célok kialakítása és megvalósítása, az eredmények értékelése, az eltérések feltárása és kiküszöbölése. A menedzsment feladatainak a

---

¹⁰⁶ Musinszki Zoltán: Gazdasági elemzés alapjai Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Üzleti Információgazdálkodási és Módszertani Intézet Számvitel Tanszék http://193.6.12.228/uigt/uisz/gem_1_1.pdf
Letöltés: 2013. 04. 30.

¹⁰⁷ Dr. Birher Ilona – Dr. Pucsek József – Sándor Lászlóné dr. – Dr. Sztanó Imre: Vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2001. p. 13.

lehető legjobb ellátásához nyújt segítséget a gazdasági elemzés, hiszen az abból levont következtetések szabják meg a cselekvés irányát és egyúttal a hatékony gazdálkodást. A vállalkozás gazdálkodásának alakítója a menedzsmenten kívül a külső környezet, amelyben a tevékenységét végzi. A külső felhasználók érdeklődésének középpontjában a vállalkozás működésének hatékonysága, jövedelmezősége és általában a társaság jövőbeli gazdasági teljesítményei állnak.

Ahogy a vállalkozások tevékenységében, úgy a költségvetési szervek esetében is nagyon fontos szerepet tölt be a gazdasági elemzés. A költségvetési szervek sokféle és szerteágazó tevékenységet végeznek (például egészségügy, honvédelem, rendvédelem, szociális). Ahhoz, hogy a szervek/intézmények irányítása, értékelése megfelelő módon végrehajtásra kerüljön, információkra van szüksége, ezt biztosítja a gazdasági elemzés. „Az elemzés céltudatosan részekre, részletekre bontja az egészet – esetünkben a költségvetési gazdálkodást folytató szervek működését, az egyes tevékenységeket vagy a gazdálkodás bizonyos területeit –, majd az egész mennyiségi és minőségi összetételének; az egész és a része(k) közötti okozati összefüggések megismerésével képet alkot struktúrájáról, a része(k)nek az egészre gyakorolt hatásáról. Az elemzés fő célja, hogy feltárja és számszerűsítve is értékelje azokat a feltételeket, körülményeket, amelyek befolyásolják a költségvetési szervek gazdálkodását, a vezetés döntéseinek előkészítését, a megtett intézkedések végrehajtását.”¹⁰⁸

A költségvetés átláthatóságának megteremtésére a Nemzetközi Valutalap is szükségesnek tartja a szerepek és a felelőségek egyértelműségét, az információk nyilvános hozzáférhetőségét, a nyílt költségvetési tervezést, végrehajtást és beszámolást, továbbá az információk sértetlenségének független biztosítékeként a külső auditot.¹⁰⁹

3.1.2. A gazdasági elemzés fontossága

A piacgazdaságban kiemelt jelentősége van a vállalkozások megítélésének, értékelésének, működésük állandó kontrolljának. Ehhez megfelelő elemzési módszerek és eljárások szükségesek. A fokozottan kialakuló magyar piacgazdaságban ugyancsak előtérbe kerültek azok az igények, hogy a piac szereplőiről megfelelő információk álljanak

---

¹⁰⁸ Csermák Judit – Györffy Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004. p. 11.

¹⁰⁹ Csonka Gizella – Lehmann Marianna: A kormányzat szektor – új felfogásban I.: „A költségvetési átláthatóság” normái Pénzügyi Szemle 2000. 3. szám pp. 267-284

rendelkezésre. A saját vállalkozásra vonatkozóan a számviteli törvény a beszámoló készítési kötelezettség bevezetésével eleve kötelezően előírja az üzleti események egyfajta értékelését, amelyet egyébként még számos gazdasági esemény tehet szükségessé. A versenytársakat, az üzleti partnereket illetően pedig elengedhetetlen a róluk rendelkezésre álló információk feldolgozása.¹¹⁰ A költségvetési szervekre/intézményekre vonatkozóan is fontos a beszámoló, a zárszámadás készítése, hiszen ebben kerül leírásra, összegzésre az elmúlt időszakban bekövetkezett események hatása, a közpénzekkel, saját bevételekkel történő elszámolás, az előírt és meghatározott – a HM esetében a szövetségesektől elvárt – feladatok végrehajtása, a gazdálkodás eredményessége.

Ehhez hasonlóan a közpénzek felhasználása is a társadalom érdeklődésének középpontjába került. Természetes igényként jelentkezik az, hogy az adófizetők által befizetett forintok hová, milyen feladatokra kerülnek felhasználásra és erről hiteles, pontos képet kapjanak. Ezen feladat végrehajtásában van segítségre a költségvetési gazdálkodás, az államháztartás szervezetei gazdasági tevékenységének elemzése.¹¹¹

Magyarországon a rendszerváltást követően a többször megváltozott gazdaságpolitika, valamint a felgyorsult gazdasági, pénzügyi folyamatok hatására szükségszerűvé vált az egyes vállalkozások vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének megállapítása, elemzése és értékelése mind a tulajdonosok, mind a külső érdekeltek számára, hogy döntéseik megalapozása érdekében objektív információk álljanak rendelkezésre. Egy vállalkozás gazdálkodásának átfogó elemzésére leggyakrabban a számviteli beszámolók alapján kerül sor. Az elemzési-értékelési lehetőségeket befolyásolja a beszámoló formája.

A gazdasági elemzés számszerűen értékeli azokat az eseményeket, körülményeket, amelyek befolyásolják mind a vállalkozás, mind a költségvetési szerv gazdálkodását, a vezetői döntések meghozatalát, az intézkedések végrehajtását. Az elemzés a különböző gazdasági döntések kidolgozásával az optimális lehetőségek elérését biztosítja. Az eredmények mellett, a hiányosságokat, azok okait is feltárja, és javaslatokat dolgoz ki a hibák megszüntetésére.

---

¹¹⁰ Dr. Béhm Imre: Vállalkozások megítélése Budapest, Perfekt Rt. 1998.

¹¹¹ Csermák Judit – Györffy Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004.

A költségvetési szervek elemzése során reális képet kaphatunk a felhasználásról, továbbá felértékelődött az elemzés szerepe a döntés-előkészítő, a költségvetési gazdálkodás megítélése, a megtett intézkedések hatásainak vizsgálata folyamatában is.

Összességében megállapítható hogy, mind a civil vállalkozások, mind a költségvetési szervek elemzése során arra vagyunk kíváncsiak, hogy mire és hogyan kerültek felhasználásra a rendelkezésre álló forintok. Lényegében mindegyik esetben az elemzés ad választ a gazdálkodás eredményességére.

3.1.3. Az elemzés információforrásai

Nemcsak az elemzés ad információkat a piaci résztvevők számára, hanem az elemzésnek is szüksége van információkra. Ezen információk forrásai lehetnek például a civil vállalatok és a költségvetési szervek esetében is a társaságok belső szabályzatai, törvények, hatályos jogszabályok, valamint a számvitel. Szükség van egy olyan egységes, átfogó információs rendszerre, amely az egyes egységek adatait teljes körűen tartalmazza, és amely megbízható, valós képet nyújt a vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről, valamint a költségvetési szervek gazdálkodásának hatékonyságáról, a színvonalváltásról. Ehhez nyújt segítséget a számviteli rendszer.

Az elemzés kiindulási alapja a költségvetési szerveknél is, ugyanúgy, mint a vállalkozások esetében a beszámoló. A számviteli törvény (továbbiakban: Sztv.) előírja a törvény hatálya alá tartozó gazdálkodók beszámolási és könyvvezetési kötelezettségét. Az éves beszámoló célja, hogy a gazdálkodók vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről, illetve azok változásáról olyan megbízható és valós információt adjon, amely hasznos a felhasználók számára gazdasági döntéseik meghozatalához.

Beszámolási kötelezettség:

„A gazdálkodó a működéséről, vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről az üzleti év könyveinek zárását követően, a törvényben meghatározott könyvvezetéssel alátámasztott beszámolót köteles – magyar nyelven – készíteni. A számviteli beszámoló célja, hogy megbízható és valós összképet adjon a gazdálkodó vagyonáról, annak összetételéről (eszközeiről és forrásairól), pénzügyi helyzetéről és tevékenysége eredményéről.”¹¹²

---

¹¹² 2000. évi C. törvény a számvitelről 4. § (1); (2); (3)

Könyvvezetési kötelezettség:

„A könyvvezetés az a tevékenység, amelynek keretében a gazdálkodó a tevékenysége során előforduló, a vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetére kiható gazdasági eseményekről – a törvényben rögzített szabályok szerint – folyamatosan nyilvántartást vezet és azt az üzleti év végével lezárja.”¹¹³

Az éves beszámoló részei a következők:

- A mérleg adott időpontra vonatkozóan és pénzügyi értékben tartalmazza a vállalkozás minden eszközét, továbbá a saját tőkét, a céltartalékokat, az időbeli elhatárolásokat és a kötelezettségeket.¹¹⁴ A költségvetési szerveknél jelenleg az időbeli elhatárolások nem értelmezhetők, azonban az üzemgazdasági szemléletre való áttérés után a fennálló és a jövőbeni kötelezettségek kimutatására alkalmas lesz. A mérlegből származó adatok alapján a vállalkozás vagyoni és pénzügyi helyzete értékelhető.
- Az eredménykimutatás adott időszakra vonatkozóan, összevontan és pénzügyi értékben kifejezve tartalmazza a vállalkozás bevételeit és ráfordításait.¹¹⁵ A vállalkozás mérleg szerinti eredményének (továbbiakban: MSZE) levezetését tartalmazza, az eredmény keletkezésére ható főbb tényezők, a MSZE összetevőinek és kialakulásuknak bemutatásával. Az eredménykimutatás alapján a vállalkozás jövedelmezőségi helyzete és a gazdálkodás eredményessége vizsgálható.
- A kiegészítő melléklet számszerű adatokat és szöveges magyarázatokat egyaránt tartalmaz, amely két részből áll. Az egyik rész általános jellegű, míg a másik rész közvetlenül a mérleg és az eredménykimutatás adataihoz kapcsolódik.¹¹⁶
- Az üzleti jelentés nem képezi a beszámoló részét, de a Sztv. szerint el kell készíteni. Célja, hogy az éves beszámoló adatainak értékelésével úgy mutassa be a vállalkozó vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetét, az üzletmenetet, hogy ezekről – a múltbeli tény- és a várható jövedelmi adatok alapján – a tényleges körülményeknek megfelelő képet adjon.¹¹⁷

A Sztv. rendelkezik az éves beszámolók közzétételéről. Ezáltal teremődik meg annak a lehetősége, hogy a piac szereplői a gazdálkodás legalapvetőbb információihoz szabadon hozzáférjenek.

---

¹¹³ 2000. évi C. törvény a számvitelről 12. § (1)

¹¹⁴ Jacobs, Otto H.– Oestreicher, Andreas: Mérlegelemzés Budapest, Kossuth Kiadó 2000. p. 23.

¹¹⁵ Jacobs, Otto H.– Oestreicher, Andreas: Mérlegelemzés Budapest, Kossuth Kiadó 2000. p. 30.

¹¹⁶ Jacobs, Otto H.– Oestreicher, Andreas: Mérlegelemzés Budapest, Kossuth Kiadó 2000. p. 33

¹¹⁷ 2000. évi C. törvény a számvitelről 95. § (1)

Mivel a költségvetési szervek/intézmények feladataikat a közszolgáltatás területén látják el, emiatt a feladatellátás eredménye nehezen, vagy egyáltalán nem mérhető, a gazdaságosság és hatékonyság is speciálisan értelmezhető.¹¹⁸ Az elemzéshez szükséges adatállomány két nagy csoportba sorolható, az egyik csoport a pénzügyi-gazdasági információk, a másik az egyéb információk. A pénzügy-gazdasági információk adatállománya jelentősebb, mert tartalmazza a tervezéshez, a költségvetés végrehajtásához, a gazdasági eseményekhez tartozó pénzügyi folyamatokat. A költségvetési szervek/intézmények esetében a költségvetés és a beszámoló pénzforgalmi adatok alapján kerül összeállításra, és költségadatot nem tartalmaz, ez a közgazdasági osztályozásnak megfelelő dimenzió, tehát ebben a formában jogcímek szerint, intézményi szinten történik a költségvetés összeállítása, míg a másik esetben (szak)feladatonként kerül a pénzforgalom elszámolásra, ezt nevezzük funkcionális dimenzióknak, azonban a két elszámolási mód végeredménye ugyanaz.¹¹⁹ A tárca esetében a szakfeladatrend kidolgozásra került a HTVTR bevezetését követően, megkönnyítve ezáltal a költségvetési előirányzatok tervezését, a felhasználást és elszámolást, valamint az elemzést, értékelést.

A honvédelmi tárca vizsgálata során, az elemzés információs bázisát a Magyar Köztársaság (jelenleg Magyarország) éves költségvetési törvényei, valamint a költségvetés végrehajtásának teljesítései szolgáltatták. Az éves költségvetés a szervezetek/intézmények, így a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet gazdálkodásának alapokmánya is, amely éves szinten tartalmazza a kiadási és bevételi előirányzatokat, a tervezett létszámot és a hozzá kapcsolódó személyi juttatásokat, valamint a feladatmutatókat. A költségvetés jóváhagyása után történhet meg a költségvetési kiadási előirányzatok és a bevételek felhasználása a feladatok végrehajtására, és ezek kiadásainak teljesítésére.

Ugyanúgy, mint a civil vállalkozások esetében az államháztartás szervezeteinek is kell beszámolót készíteni a meghatározott formában és nyomtatványokon, vagy elektronikus adatfeldolgozó segítségével, amelynek tartalmában meg kell egyeznie a papíralapú nyomtatványokéval, ezen kötelezettséget az államháztartási törvény írja elő.

---

¹¹⁸ Csermák Judit – Györffy Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004. p. 93.

¹¹⁹ Csermák Judit – Györffy Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004. p. 93.

3.2. A költségvetési szervek elemzésének feladatai

A költségvetési gazdálkodás elemzésének fő feladata, hogy a költségvetési szervek irányítói, a vezetők részére naprakész, pontos információkat szolgáltatson a gazdálkodás helyzetéről, a gazdasági folyamatokról és a szakmai-gazdasági összefüggésekről.¹²⁰ Az elemző munka akkor tekinthető sikeresnek, ha az információk a vezetők részére a megfelelő módon, a megfelelő időben rendelkezésre állnak, és szükség szerint bemutatják az egyes területek tevékenységét, gazdasági (rész)folyamatait és az ezek között lévő ok-okozati összefüggéseket. A költségvetési szervek sokszínűsége, szerteágazó tevékenysége miatt szükség van az elemző munka részekre, területekre történő bontására, amelyek a következőket tartalmazzák.

1. a költségvetés tervezése és végrehajtása, amely az elemzés megkönnyítése érdekében az alábbi vizsgálati területeket érintheti:

- a pénzforgalmi előirányzatok teljesülése (terv-tény összehasonlítás);
- az intézményi pénzügyi folyamatok és a feladatok közötti kapcsolat vizsgálata, a feladatmutatók számítása, hatékonyság vizsgálat;
- a pénzügyi helyzet, esetlegesen likviditás vizsgálat;

2. az intézmény érdekeltségi rendszerének működése;

3. az intézmény szervezeti rendszerének és gazdálkodásának összefüggései (a személyi juttatásokkal és a munkaerővel történő gazdálkodás, összefüggéseik, alakulásuk, finanszírozhatóságuk, a tárgyi eszközökkel történő gazdálkodás, amortizáció, készletgazdálkodás, vevői követelések, szállítói kötelezettségek alakulása, szerződések teljesülése);

4. az intézmény egyes részterületei, részlegei, valamint egyes szakmai területek tevékenysége.¹²¹

A gazdasági elemzés irányulhat a gazdálkodás átfogó, komplex minősítésére vagy az egyes folyamatok, tevékenységek, egységek, részegységek részletes értékelésére. Ezáltal a gazdasági elemzés segítheti:

- a gazdasági döntések előkészítését, illetve azok megalapozását, iránymutatását;
- a költségvetési szerv/intézmény tevékenységének, feladatának fejlesztését, az ezekhez szükséges erőforrások jobb felhasználását;

---

¹²⁰ Csermák Judit – Györffi Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004. pp. 11-12.

¹²¹ Csermák Judit – Györffi Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004.

- a feladatok ellátásának, a kitűzött célok elérésének és végrehajtásának értékelését;
- a működési tevékenység, a gazdálkodás gazdaságosságának, hatékonyságának és eredményességének vizsgálatát, következtetések levonását, a lehetséges módosításokat, javításokat.¹²²

A költségvetési gazdálkodási tevékenység elemzésének eredményeit a következő felhasználók tudják hasznosítani:

- az Országgyűlés és a központi irányítási szervek a makrogazdasági összesítéseket;
- a felügyeleti szervek;
- az adott szervezet/intézmény vezetői és dolgozói;
- a meglévő vagy a leendő partnerek (beszállítók, vevők, hitelintézetek);
- nemzetközi szervezetek;
- a lakosság.¹²³

A költségvetési szervek/intézmények elemző munkájára vonatkozóan nincsenek előírások, jogszabályok, azonban mint az előzőekben is olvashattuk, az elemzés eredményei hozzájárulnak a döntés-előkészítő feladatokhoz. Azonban ahhoz, hogy az elemzés sikeres legyen, nagyon fontos, hogy meghatározzuk az elemzés célját, és ennek megfelelően kell megválasztani az elemzés információs bázisát, valamint az elemzéshez használt módszereket. Az elemző munka, csak akkor hozhat reális eredményeket, ha megfelelő információs (rész)halmazból, megfelelő módszerekkel tudunk előállítani olyan eredményeket, amelyek a vezetői döntések előkészítését, esetlegesen egy szakmai feladatban történő döntést vagy a választás lehetőségét megalapozzák.

Az előzőekben használt fogalmak, mint gazdaságosság, hatékonyság és eredményesség a közsférában sajátos értelmezést nyertek, mert nem mindig egységesen értelmezték, ezért a fent felsorolt fogalmak meghatározásához a 370/2011 (XII. 31.) Kormányrendelet használtam fel, amely az alábbiak szerint definiálja:¹²⁴

¹²² Csermák Judit – Györfi Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004.

¹²³ Csermák Judit – Györfi Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004.

¹²⁴ 370/2011. (XII. 31.) Kormányrendelet a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről 2. §. i), g), j)

- **gazdaságosság:** annak követelménye, hogy az erőforrások felhasználásához kapcsolódó kiadás vagy ráfordítás az elérhető legkisebb legyen, a jogszabályban meghatározott vagy általánosan elvárható minőség mellett;
- **hatékonyság:** annak követelménye, hogy az előállított termékek, nyújtott szolgáltatások, az ellátott feladat más eredményének értéke, vagy az azokból származó bevétel a lehető legnagyobb mértékben haladja meg a felhasznált erőforrásokhoz kapcsolódó kiadásokat vagy ráfordításokat;
- **eredményesség:** annak követelménye, hogy a kitűzött célok – az elfogadott módosításokat, változó körülményeket figyelembe véve – megvalósuljanak, a tevékenység tervezett és tényleges hatása közötti különbség a lehető legkisebb mértékű legyen, vagy a tényleges hatás legyen kedvezőbb a tervezettnél;
- **teljesítmény-ellenőrzés:** az adott szervezet által végzett tevékenységek, programok egy jól körülhatárolható területén a működés, illetve a forrásfelhasználás gazdaságosságának, hatékonyságának és eredményességének vizsgálata.¹²⁵ A megbízható pénzügyi gazdálkodás jelentőségét hangsúlyozza, amely az adott közfeladat ellátásáért felelős szervezet optimális erőforrás-felhasználás és a lehető legalacsonyabb költségek mellett éri el a tervezett eredményeket, szervezeti célokat.

Ezen fogalmaknak akkor lesz megfelelő és egységes az értelmezése, ha megtörténik az áttérés az eredményszemléletre a pénzforgalmi szemléletről.

3.3. A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet gazdálkodásának elemzése

A Honvédelmi Minisztérium fejezet – beleértve a Magyar Honvédség katonai szervezeteit is – küldetése hosszú távon egyrészt Magyarország függetlenségének, területi épségének, nemzetközi szerződésekben rögzített határainak, lakosságának és anyagi javainak védelme, a szövetségi és nemzetközi szerződésekből eredő egyéb katonai kötelezettségek teljesítése. 2011 óta a Szent Korona és a hozzá tartozó egyes jelvények őrzése és védelme. Másrészt fegyverhasználati jog nélkül látja el a katasztrófavédelemmel összefüggő feladatokat, valamint végzi a hadisírok, katonai és hősi emlékművek fenntartását és a kapcsolódó kegyeleti tevékenységet.¹²⁶ Ezen feladatokhoz igazodva a továbbiakban

¹²⁵ 193/2003. (XI. 26.) Korm. rendelet a költségvetési szervezetek belső ellenőrzéséről 2. § d)

¹²⁶ Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2011. évi költségvetésének teljesítéséről

bemutatom az elemzés egyes statisztikai eszközeit, amelyeket gyakorlati adatokkal kívánok alátámasztani, majd következtetéseket levonni, és megállapításokat tenni.

Az elemzés során olyan statisztikai fogalmak, mutatók felhasználására törekedtem, amelyek hűen tükrözik a HM fejezet gazdálkodását, segítségemre voltak a következtetések levonásában, valamint a megállapítások megfogalmazásában, továbbá tudományos szempontból is a későbbiek során támpontot nyújthatnak a felhasználók, elemzők számára. Az elemzés elvégzéséhez minden esetben a Képletgyűjteményben szereplő mutatókat használtam fel.

Az így elvégzett statisztikai vizsgálatok és elemzések lehetővé teszik a színvonal-változás fogalom innovatív módon történő értelmezését és alkotó felhasználását.

A színvonal-változás, mint fogalom egy olyan számszerűsíthető értéket jelent, amely valamilyen „ellátottság” időbeli vagy térbeli változását mérhetővé teszi. Az időbeli színvonal-változás egy szervezet képességeinek, a (termelési és technológiai) tényező-ellátottságból adódó potenciális teljesítményének (outputjának) az idő függvényében történő változását jelenti. A térbeli színvonal-változás az azonos feladatokat ellátó szervezetek képességei, a (termelési és technológiai) tényező-ellátottságból adódó potenciális teljesítménye (outputja) közötti eltérést (azonosságok, különbségek) mutatja be. A HM tárca vonatkozásában mind a térbeli, mind az időbeli színvonal-változás fogalom alkalmazható.

A fejezetnél az **időbeli színvonal-változás** elemezhető aggregát mutatók felhasználásával, az idő, mint független változó függvényében, amely a **változás dinamikáját tárja fel**, és ezzel számszerűsíthető adatokat tud szolgáltatni.

A színvonal-változás mutató vizsgálata a tárca esetében magában foglalja például a költségvetés GDP arányos alakulását, a személyi juttatások, a működés-fenntartás és a felhalmozási kiadások elemzését is.

Az értekezésben az időbeli színvonal-változást alkalmaztam, a térbeli alkalmazás „mikroszinten” hasznosítható az időbeli változással együtt.

3.3.1. A vizsgált időszak makrogazdasági környezete

2002-2006-ig a magyar gazdaság viszonylag magas növekedési ütemet produkált. 2007-2008-ban a növekedési ütem jelentősen csökkent, majd 2009-ben -6,7 %-ra esett vissza. 2010-2011-ben alacsony növekedés volt tapasztalható, amelyet a 2012-es évben ismét -1,7 %-os csökkenés követett.¹²⁷ A gazdasági problémák a következő okokkal magyarázhatók. Egyik részről a beruházási ráta GDP-arányos értéke az ezredforduló környéki 24-25 % közötti csúcstól folyamatosan csökkent, igaz ez a csökkenés még nem volt jelentős mértékű. Másik részről a növekedési potenciált csökkentette a környező országoknál magasabb államadósság és annak magas kamatterhei. A magyar államnak a 2000-es évek elején még a gazdaság összteljesítményének 5%-át, majd a kedvezőbb kamatozású hiteleknek köszönhetően 2002-től stabilan 4 %-át kellett adósságtörlesztésre fordítani. Mindeközben régiós versenytársainknál ezek az értékek végig alacsonyabbak voltak. A vizsgált időszakot megelőzően, illetve a vizsgált időszakban a GDP-arányos törlesztési kötelezettség Románia esetében 1-2 %-ot, Szlovákia esetében 1-2,5 %-ot, a Cseh Köztársaság esetében 1 %-ot, Lengyelország esetében 2,5-3 %-ot tett ki. Ez azt jelenti, hogy azonos szintű társadalmi újraelosztás mellett is a magyar államnak több adót kellett volna beszednie a vállalati szektortól az adósság finanszírozására. Azonban az újraelosztás mértéke sem volt azonos szintű, a magyar állam alkalmazta a legjelentősebb jövedelem-redistribúciót. A 2000-es évek közepén ez meghaladta az 50 %-ot, ami rajtunk kívül csak Skandináviában fordult elő. Ez a magas elvonás rontotta a vállalati szektor versenyképességét, és ezzel csökkentette a növekedési potenciált. További problémát okozott, hogy a magas államadósság miatt az ország és a gazdaság kockázati megítélése rosszabb volt a legtöbb régiós államénál. Annak érdekében, hogy a külföldi befektetők vegyék a magyar pénzügyi eszközöket, köztük a növekvő államadósság finanszírozására szolgáló állampapírokat, a jegybanknak tartósan kiemelkedő magas alapkamatot kellett fenntartania. Ez a magas jegybanki alapkamat, valamint a magyar háztartási szektor világviszonylatban is példátlanul alacsony megtakarítási hajlandósága azt eredményezte, hogy forintban csak kevés és drága forrás állt rendelkezésre. Ezért következett be 2003-2004-től kezdve az olcsó devizahitelek gyors felfutása. A hatalmas devizaösszegek forintra váltása azonban jelentős forintkeresletet generált, ami irreálisan és a gazdaság számára károsan erős forintárfolyamot (230-250 Ft/EUR) eredményezett. Ez az erős árfolyam tovább rontotta a hazai vállalkozások versenyképességét, mivel az exportot nehezítette, az importot pedig könnyítette. Emiatt is volt tapasztalható, hogy 2007-ig nagyon jelentős folyó

---

¹²⁷ Forrás: KSH MTVA Sajtó- és Fotóarchívum/MTI

fizetési mérleg hiánnyal működött a magyar gazdaság. Azonban amíg a '90-es években a külföldi közvetlen beruházások importja fedezte a folyó fizetési mérleg hiányát, addigra a 2000-es években már ez döntően hitelekkel történt. A gazdasági növekedésben fokozatosan egyre nagyobb szerepet játszott ez a hitelből történő fogyasztás, valamint az építőipar hitelekkel történő megrendelésekkel való ellátása. Jól mutatja ezt, hogy a 2001 és 2006 közötti 28 %-os GDP bővülést a háztartások fogyasztása 10 százalékponttal múlta felül, s az építőipar is 2005-ben érte el teljesítményének maximális értékét.

Ilyen állapotban érkezett a gazdaság a 2006-os esztendőhöz. A gazdaságpolitika az egyre növekvő mértékű eladósodottságot és a csökkenő versenyképességet felismerve már rövidtávon az államháztartási egyensúly javítását, középtávon az egyensúly elérését és megtartását tűzte ki célul. Ezért már 2007-től az állami kiadások reálértéken történő fokozatos csökkenését tervezte, s valósította meg. A csökkenő állami vásárlások, a csökkenő mértékű beruházások és a háztartások szintén csökkenő reáljövedelme csökkentette a belső keresleten keresztül az import értékét, s ezzel már 2007 elejére a korábbihoz képest minimálisra mérséklődött a folyó fizetési mérleg hiánya. Azonban valamilyen szinten meglepő módon a csökkenő belső kereslet sem tudta az infláció mértékét levinni, sőt ellenkezőleg, az pontosan 2007 során tetőzött, s tartósan magasán maradt a 2008-as évben is. Ebben közrejátszott az is, hogy a 2006-2008-as időszakban a világpiacon az energiahordozók és nyersanyagok árának csúcspontja alakult ki. Ráadásul a korábbi évekhez képest 2006 végén a forint árfolyama is leértékelődött, elérte a 280 Ft/EUR árfolyamot, és 2008 nyaráig is csak fokozatosan erősödött fel 260 Ft/EUR árfolyamra. A korábbi időszakhoz képest leértékelődött forint ugyan segítette a folyó fizetési mérleg hiányának csökkenését, azonban jelentősen drágította az amúgy is magas világpiaci árral rendelkező import-energiahordozókat. Ezen kívül az inflációt gerjesztette az is, hogy Magyarországon 2006 – 2008. között az élelmiszerárak átlagosan évi 10-13 %-kal növekedtek.

A 2008 őszen bekövetkezett gazdasági események éppen a közepén érték a 2006 őszen elindított költségvetési kiigazítási folyamatot, és átírták a magyar gazdaságpolitika számításait (is). A folyamatos, lassú egyensúlyteremtés helyett egy nagyon gyors és nagyon erőteljes alkalmazkodási kényszerrel szembesült a magyar gazdaság. A válság hatására óriási kockázatkerülő magatartás alakult ki a nemzetközi tőkepiacokon. Minden befektető igyekezett megszabadulni a kockázatos értékpapírjaitól, így a forinteszközök tömeges eladására került sor. Ennek hatására gyakorlatilag nullára csökkent a forint iránti kereslet,

amivel szemben hatalmas forint kínálat mutatkozott. Az események hatására bekövetkezett, a forint óriási leértékelődése. 2008 októberében az MNB kényszerű hatalmas alapkamat-emelést (300 bázispont) hajtott végre 8,5 %-ról 11,5 %-ra, hogy a forint eszközök újra vonzóak legyenek a befektetők számára, nőjön a forint iránti kereslet, ezzel felértékelődjön a valuta, illetve újra vegyenek állampapírt. A vizsgált időszakban az alapkamat ugyan 2009 – 2010. között folyamatosan csökkent (majd 2011-ben újra nőtt), de más országokéhoz képest tartósan magas maradt. Mivel a külföldi befektetők bizalma az ország iránt jelentősen lecsökkent, ezért olcsó külső források többé már nem álltak rendelkezésre a gazdaság szereplői számára. Ebből, valamint a borús jövőképből adódóan a beruházások drasztikusan visszaestek, a háztartások hitelfelvétele szinte teljesen megszűnt. A devizahitelek felvétele helyett most már a devizahitelek visszafizetése került előtérbe, így a forintra nem keresleti, hanem kínálati nyomás nehezedett. Ebből adódóan 2008-tól – jelentős volatilitás mellett – tartósan alacsonyabb forintárfolyam jellemezte a gazdaságot. A kiáramló tőke, valamint a megszűnő külső hitelek következtében a tőkemérleg pillanatok alatt negatívvá vált, s ez nagyon hirtelen alkalmazkodást jelentett a folyó fizetési mérlegben is. Magyarország folyó fizetési mérlege több évtizednyi negatívum után már 2009 elejére pozitívvá vált az exportnál sokkal jelentősebben visszaeső import következtében. Ennek oka az volt, hogy nálunk a belső kereslet (magán- és állami fogyasztás, beruházások) jóval erősebben esett vissza, mint exportpiacainkon. Ebből következett az is, hogy az export már 2010-re elérte a válság előtti szintet, míg az import még most is bőven az alatt van. A javuló nettó export következtében tudott a magyar gazdaság a nagyon erős visszaesést hozó 2009-es év után 2010-ben és 2011-ben minimális növekedést felmutatni. Ilyen makrogazdasági környezetben kellett a tárcának gazdálkodást folytatni a vizsgált időszakban (2005-2011), amely jelentős hatást gyakorolt a tervezett és támogatásként kapott előirányzatok nagyságára.

3.3.2. A Honvédelmi Minisztérium fejezet előirányzatainak nagysága, megoszlása

A statisztikai eszközökkel történő vizsgálat, csak az egyik módszere a költségvetési szervek gazdálkodására vonatkozó elemzésnek, emellett más eszközök is léteznek a gazdálkodás, a vagyoni, a pénzügyi helyzet értékelésére. A statisztika segít az információk összegyűjtésében, leírásában, elemzésében, értékelésében, valamint az adatok számszerűsítésében. A vizsgálat során a leíró statisztika eszközeit használtam fel. A **leíró statisztika célja** a vizsgálat tárgyát képező jelenség tömör, számszerű jellemzése az adatok

elemzése és rendezése alapján, továbbá azok grafikus megjelenítése.¹²⁸ A leíró statisztika eszközei közé sorolhatók a mennyiségi sorok elemzése (grafikus ábrázolás, középérték-szóródás számítás, koncentráció elemzés, gyakorisági sorok eloszlásának vizsgálata), idősorok elemzése (dinamikus és intenzitási viszonyszámok, átlagok), statisztikai táblák elemzése (egyszerű és csoportosító táblák, kombinációs táblák), értéken alapuló indexszámítás (érték-, ár- és volumenindexek). Az általam végzett elemzéshez a **viszonyszámok** fogalmát kell először tisztázni, amely során két vagy több sokaság nagyságát vagy másmilyen adatát viszonyítják egymáshoz, a hozzájuk tartozó grafikus ábrák pedig ugyancsak bizonyos összehasonlítási célokat szolgálnak.¹²⁹

Az összehasonlítás eredményét legtöbbször felsorolás vagy valamilyen viszonyszám formájában adjuk meg. A viszonyszám az abszolút értéktől elvonatkoztatva, mindig két adat hányadosa, amely felírható a következő képlettel:

$$V = \frac{A}{B}$$

ahol,

- V = a viszonyszám;
- A = a viszonyítás **tárgya** (a viszonyszám számlálójában lévő adat);
- B = a viszonyítás **alapja**, más néven bázisa (a viszonyszám nevezőjében szereplő adat).¹³⁰

A viszonyszámok három legfontosabb fajtája: a dinamikus, az intenzitási és a megoszlási viszonyszám.

„A **dinamikus viszonyszámok** idősorok adataiból számított hányadosok. Az **intenzitási viszonyszámok** két – egymással valamilyen kapcsolatban lévő, de nem feltétlenül azonos fajta egységekből álló – sokaság nagyságából képzett hányadosok. A **megoszlási viszonyszámok** valamilyen sokaságrésznek az egész sokaság nagyságához viszonyított nagyságát mutatják.”¹³¹

---

¹²⁸ Dr. Kövesi János – Tóth Zsuzsanna Eszter: Általános Statisztika (műszaki menedzser alapszak) Budapest Berzsenyi Dániel Főiskola 2006. p. 24.

http://www.bdf.hu/oldinformatika/kovesi/Hirek/Attachments/1/altalanos_statiztika.pdf Letöltés: 2013. 05. 02.

¹²⁹ Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008.

¹³⁰ Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. p. 48.

¹³¹ Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. p. 48.

A dinamikus viszonyszámoknak minden kettőnél több adatból álló idősor esetén két fajtája képezhető, az egyik lehetőség a bázisviszonyszámok, a másik a láncviszonyszámok.¹³² A bázisviszonyszámok esetén a viszonyítás alapja, valamilyen állandó, bázisként választott időszak. A legtöbb esetben, a gyakorlatban az idősor első tagja (=100 %) a bázis. A láncviszonyszámok képzése során mindig az előző időszak a bázis (előző év = 100 %), tehát az egymást követő időszak adatait láncszerűen hasonlítjuk össze.

„A **bázisviszonyszámok** az alábbi képlettel írhatók fel:

$$b_t = \frac{Y_t}{Y_b}, \quad t = 1, 2, \dots, n$$

ahol,

- $Y_1, Y_2, \dots, Y_t, \dots, Y_n$ az idősor egymást követő adatait jelöli
- Y_b pedig az állandó bázis.

A **láncviszonyszámok** az alábbi képlet alapján számíthatók ki:

$$l_t = \frac{Y_t}{Y_{t-1}}, \quad t = 2, \dots, n$$

ahol,

- a bázisadat állandóan változik, és a viszonyítás tárgyát időben közvetlenül megelőző adat.”¹³³

A számított értékeket grafikusan is lehet ábrázolni, amelynek elsődleges célja, ugyanúgy az ábrázolni kívánt adatok egymáshoz képest vett nagyságának érzékeltetése, mint a viszonyszámok számításáé. Az adatok grafikus megjelenítése a statisztika egyik nagyon fontos eszköze, mert szemléletesen tömöríti az információkat, sőt néha még az alapadatok bizonyos fajta elemzését is jelenti. Az adatok ábrázolására leggyakrabban pontokat, vonalakat, köröket vagy „oszlopokat” használunk. Ezeket egy koordináta-rendszerben, vagy azon kívül helyezük el. Koordináta-rendszerbe állított mértani alakzatok esetén az ábra szerves tartozéka a koordináta-tengelyek skálabeosztása, léptéke is.¹³⁴

¹³² Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. p. 48.

¹³³ Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. pp. 50-51.

¹³⁴ Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. p. 56.

Idősorok ábrázolására legtöbbször **vonaldiagramokat** használunk. Egy sokaság valamely minőségi vagy területi ismérv szerinti szerkezetét legtöbbször **osztott kör-, oszlop- vagy szalagdiagrammal** szemléltetjük. A sokaság valamely sok lehetséges értékkel bíró mennyiségi ismérv szerinti szerkezetének, összetételének megjelenítése speciális ábrafajttal történik, amely a gyakorisági sor oszlopdiagramja is egyben, és **hisztogramnak** nevezzük.¹³⁵

Az eddigiekre építve a továbbiakban megvizsgálom a HM fejezet eredeti, módosított előirányzatainak és azok teljesülésének alakulását, amelyet a 3. számú táblázat, valamint grafikusán a 4-5. számú ábrák foglalnak össze. Az elemzésekhez a 2005 – 2011. közötti időszak XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet „Szöveges beszámoló jelentéseit” használtam fel.

3. számú táblázat

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet eredeti, törvényi módosított előirányzatai és azok teljesülése

Év	Eredeti előirányzat (mFt)			Teljesítés (mFt)			Módosított kiadási előirányzat ¹³⁶ (mFt)
	Törvényi előirányzat	Bevétel	Támogatás	Teljesítés	Bevétel	Támogatás	
2005	288 116,6	5 245,0	282 871,6	317 411,4	17 746,4	286 160,2	341 822,6
2006	283 091,5	5 454,2	277 637,3	296 037,1	17 034,3	280 495,4	321 961,4
2007	278 228,5	7 200,0	271 028,5	324 707,9	20 860,3	293 816,3	341 946,3
2008	319 689,5	17 501,3	302 188,2	324 994,6	24 940,7	309 861,5	354 630,0
2009	291 226,3	13 264,2	277 962,1	296 823,2	22 653,5	278 835,7	327 058,6
2010	282 221,4	16 687,0	265 534,4	317 839,5	43 787,5	268 343,5	343 182,0
2011	248 861,0	20 006,5	228 854,5	266 914,2	31 506,3	234 705,4	291 524,0

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Köztársaság 2005-2011. közötti időszak költségvetéseinek végrehajtásáról szóló törvényeiből

A kiadások és bevételek vizsgálata során csak az előirányzatok összetételének elemzésére van lehetőségünk, ha azonban több évet vizsgálunk – mint jelen esetben is –, akkor már az előirányzatok dinamikájáról is lehet következtetéseket levonni. A táblázat adataiból kitűnik, hogy a vizsgált 2005 – 2011. közötti időszakban a honvédelmi tárca költségvetése folyamatosan változott nemcsak az eredeti, a törvényi módosított előirányzat, a támogatás, de a teljesítés oldalán is. Az eredeti előirányzati bevételek 2005 – 2006. között az Országos Egészségbiztosítási Pénztártól átvett működési célú pénzeszközöket, 2007 –

¹³⁵ Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. p. 58.

¹³⁶ A módosított előirányzat az intézmény részére megállapított kiadási és/vagy bevételi előirányzatok növelése vagy csökkentése.

2011. között az előzőn túlmenően a felhalmozási és tőkejellegű bevételek jóváhagyott összegeit is tartalmazták.

A küldetésnek megfelelően a vizsgált időszak minden évében voltak a fejezetnek kiemelt feladatai, amelyek prioritást élveztek a végrehajtás során. Ezek közül a legfontosabb 2007-ig a haderő átalakításának folytatása, hiszen ezzel került megteremtésre az MI-ben és a 10 éves tervben megfogalmazott, elérni kívánt létszám és szervezeti struktúra, miközben, alapvetően a tevékenységi struktúra változatlan maradt. Az átszervezés következtében a tárca szervezeti struktúrája átláthatóbbá vált, mert az átszervezést megelőzően 32 hivatal és intézmény helyett, az új struktúra szerint 7 szervezet látja el ugyanazt a feladatot, továbbá a termelői és fogyasztói logisztika hatásköreinek rendezésével megszűntek a korábbi HM-MH gazdálkodási jogkörének párhuzamosságai.¹³⁷ Az átszervezés nem járt nagyarányú költségmegtakarítással, így ez nem szolgált hiánypótló forrásként a fejlesztésekhez. Azonban az is megállapítható, hogy az átalakítás következtében lecsökkent állományi létszámra nagyobb megterhelés volt jellemző a kiadások szintjén is, hiszen a túlórák, a megbízási szerződések kötése nagyobb költségekkel jártak. Természetesen átalakítások napjainkban is zajlanak, de ezek már nem eredményeznek akkora létszámváltozásokat és esetleges kiadás-megtakarításokat. Másik kiemelkedően fontos feladat, amely napjainkban is jelen van, a haderő működőképességének fenntartása, a professzionális jellegének erősítése, megszilárdítása, amely egyrészt a 2005. évet megelőző időszakban az önkéntes haderőre történő áttéréssel valósult meg. A harmadik legfontosabb feladat a küldetéshez igazodva a nemzetközi szerepvállalásainkból, a szövetségi kötelezettségeinkből adódó – a HM fejezetre háruló – feladatoknak az ország erejéhez mérten, sőt néha azon felüli teljesítése. 2011-től kezdődően a kialakított önkéntes tartalékos rendszer továbbfejlesztését tűzte ki célul a tárca, ehhez elkezdték kidolgozni a jogszabályi kereteket, azért hogy a következő években a feltöltés megkezdődhessen. Továbbá az átalakult, nem hagyományos fegyverekkel történő kihívások kezelésének érdekében igényként jelentkezett a kibertámadások elleni védelmi rendszer a „Cyber defence” kiépítése.

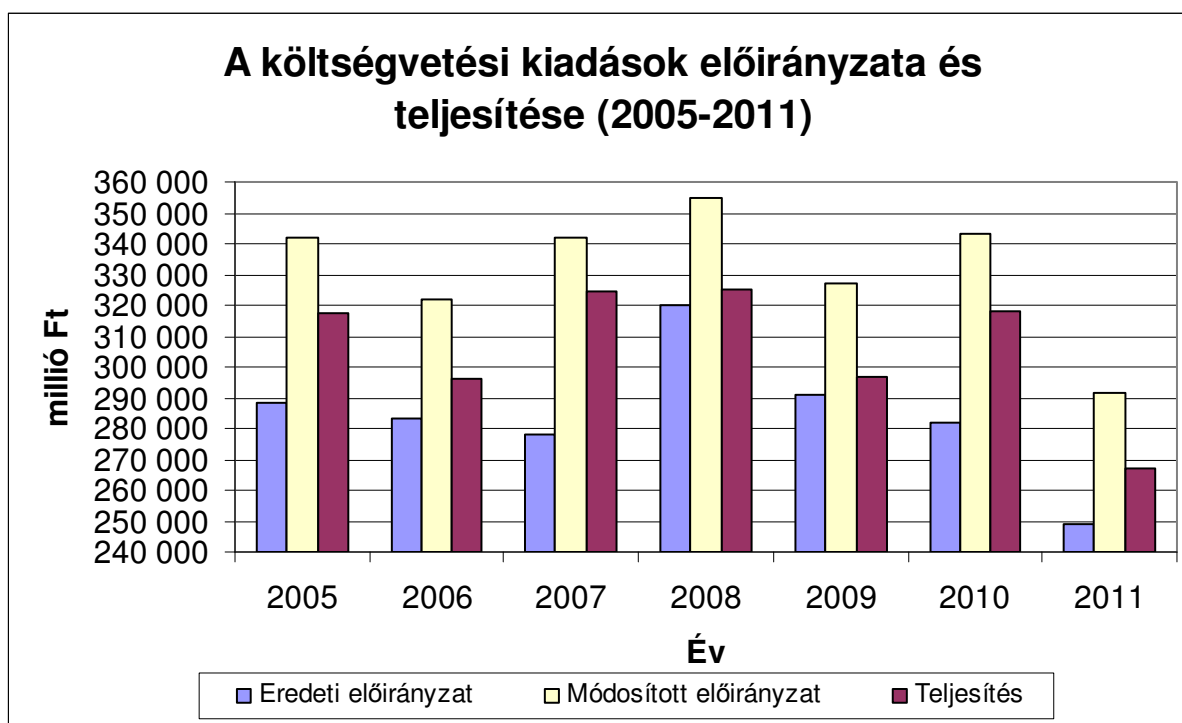
Az eddigiekben felsorolt feladatok végrehajtásához a tárca a rendelkezésre álló költségvetési keretek között erejéhez mérten igyekezett megfelelni. Azonban az egyre kevesebb költségvetési előirányzat néhány szerződéses feladat átütemezését tette szükségessé,

---

¹³⁷ Állami számvevőszék jelentés a Honvédelmi Minisztérium fejezet működésének ellenőrzéséről 2009. április <http://www.asz.hu/jelentes/0905/jelentes-a-honvedelmi-miniszterium-fejezet-mukodesenek-ellenorzeserol/0905j000.pdf> Letöltés: 2013. 05. 03.

mindamelllett, hogy a tárca valamennyi fizetési kötelezettségének eleget tett a vizsgált időszakban. Ilyen szerződéses kötelezettségünkből adódó feladat a Gripen-program, amelynek bérleti díjait 2005 – 2011. között az eredeti szerződésben foglaltak szerint teljesítette a tárca. Azonban a 2012-es évben szerződést kellett módosítani, hogy ezzel a megoldással biztosítsa hazánk a katonai képességek fenntartását. A szerződésmódosítás eredményeként az összköltség 45 %-os növekedése mellett 95 %-os repült óra növekedést érhetünk el, amely már a kiképzést is tartalmazza.¹³⁸ Azonban a 2016 helyett 2026-ban lejáró szerződésteljesítés további terheket jelent a tárca költségvetésére, hiszen az árfolyamok változása, a kiigazító intézkedések hatására szűkülő költségvetési keret, illetve a plusz költségként jelentkező logisztikai fenntartási feladatok, hosszabb távon tovagyűrűző hatással bírnak.

4. számú ábra A költségvetési kiadások előirányzata és teljesítése¹³⁹

A nemzeti költségvetés folyamatos változása, instabilitása miatt a fejezet költségvetési forrásainak kiszámíthatósága, a 10 éves terv folyamatos frissítése, gördítése mellett sem adtak megfelelő alapot a költségvetési tervek elkészítéséhez.¹⁴⁰ Összességében megállapítható, hogy a tárca eredeti kiadási főösszege, módosított kiadási előirányzata, a teljesítés és a támogatás

¹³⁸ Aláírták a Gripen szerződés módosítását <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/alairtak-a-gripen-szerzodes-modositasat> Letöltés: 2013. 05.08.

¹³⁹ Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú táblázat adataiból

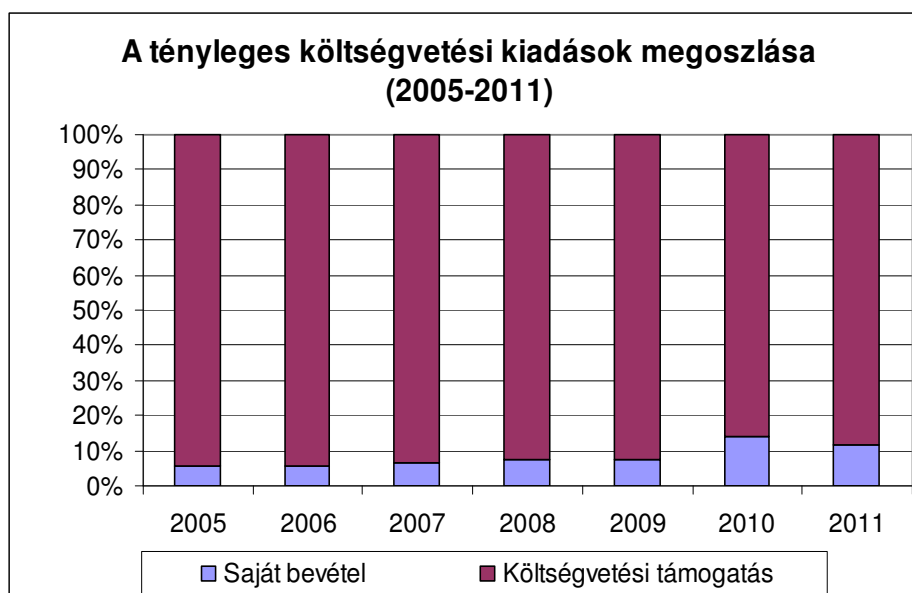
¹⁴⁰ Állami számvevőszék jelentés a Honvédelmi Minisztérium fejezet működésének ellenőrzéséről 2009. április <http://www.asz.hu/jelentes/0905/jelentes-a-honvedelmi-miniszterium-fejezet-mukodesenek-ellenorzeserol/0905j000.pdf> Letöltés: 2013. 05. 03.

nagysága is 2005-höz képest 2011-re nominálértékben közel 50 milliárd forinttal csökkent, annak ellenére, hogy szükség esetén a tárca a fejezeti egyensúlyi tartalékokat, valamint a kért és kapott évközi póttámogatásokat is felhasználta. Ezen csökkenés különösen a beruházásokra, fejlesztésekre fejtette ki kedvezőtlen hatását. Hiszen a honvédség eszközállományának több, mint 20 %-a „0”-ra leírt, amely a feladatvégzéshez szükséges eszközök előregedését jelzi. Azonban az is megállapítható, ha nem csökkent, hanem folyamatosan nőtt volna a költségvetési keret, akkor beállításra kerülhetett volna a 40-30-30 %-os arány a személyi kiadás, a működés-fenntartás és a fejlesztés között.

A 4. számú ábrát vizsgálva az is kitűnik, hogy az eredeti előirányzat és a teljesítés közötti összhang 2008-ban és 2009-ben következett be, előtte és az utána következő években ez sehol sem figyelhető meg. Ez azzal magyarázható, hogy a makrogazdasági környezet változásai miatt a vizsgált időszakban a tárcának különböző jogcímenek megtakarításokat, zárolásokat, megvonásokat és maradványokat kellett teljesíteni. Például 2005-ben 3 759,8 millió Ft összegű államháztartási tartalékba történő zárolást és megvonást kellett végrehajtani. Továbbá a 2004. évi előirányzat-maradvány összegével megegyező megtakarítást kellett megvalósítani 2005-ben, amely azt jelentette, hogy a 2004. évi maradvány 38 227,8 millió Ft, ami tartalmazta a „Védelmi felülvizsgálat célkitűzéseinek megvalósítására” betervezett 20 milliárd forintot is. Azonban ez a 20 milliárd Ft 2005-ben befizetésre került a központi költségvetés felé, tehát ténylegesen a fejezet közvetlen gazdálkodási tevékenysége keretén belül 18,2 milliárd Ft történt elszámolásra, összességében a tényleges felhasználás 297 411 millió Ft volt. A tárca 2005-ben az előírt 23,8 milliárd Ft-tal szemben 24,7 milliárd Ft előirányzat-maradványt ért el, amely a többszintű alárendeltséggel és a szerteágazó feladatrendszerrel volt összefüggésben. 2006-ban is hasonló kiadási korlátozások, törvényi előírások és kormányzati intézkedések gyakoroltak hatást a költségvetési gazdálkodásra. Például az államháztartás egyensúlyi helyzetének javításához 7 012,6 millió Ft került zárolásra, majd megvonásra az államháztartási tartalékba, továbbá maradványképzési kötelezettségként 24 719,2 millió Ft-ot kellett elérni. A gazdálkodási folyamatok tervezhetősége szempontjából megjegyzendő, hogy a maradványképzési kötelezettség korlátozza a tervszerű gazdálkodás, a kiszámíthatóság követelményeinek teljesülését.

A 10 éves tervben – amely egy iránymutatás az elkövetkezendő időszakra – az előre tervezett feladatok teljesítésre kerültek, hiszen annak célja az volt, hogy előre tudjuk azon fontos feladatokat, amelyeket végre kell hajtani a haderő és a szervezeti struktúra, valamint a

nemzetközi kötelezettségekből adódó feladatok teljesítése érdekében. Azonban akkor a Pénzügyminisztérium (jelenleg Nemzetgazdasági Minisztérium) által kiadott forrásprognózisok, – többek között a makrogazdasági környezetnek a várttól eltérő alakulása következtében – a tervezéshez nem teljesen voltak megalapozottak, hiszen a fentebb bemutatott kormányzati döntések és törvényi előírások is ezt támasztják alá. Ahhoz, hogy a tervezés és a teljesítés között minél kisebb legyen a különbség, pontosabb előrejelzésekre van szükség, ehhez pedig a gazdasági stabilitás elengedhetetlen feltétel. Hiszen ennek hiányában előre nem tervezett zárolások, megvonások következhetnek be, úgy ahogy az a vizsgált időszakban és jelenleg is megtörténnek. A gazdasági stabilitás eléréséhez a magas állami adósságállomány nagyságát csökkenteni kellene legalább a maastrichti szerződés által követelményszintként elvárt 60 % körüli értékre, mert alacsony államadósság esetén – például a kamatterhek csökkenése miatt –, könnyebben lehetne biztosítani elegendő erőforrást a tervezett fejlesztések, képességek megvalósítására is. A konvergencia programokat megvizsgálva kiderült, hogy a Kormány előrejelzései az adósságráta csökkentésére sem voltak helytállóak, mert a 2005-2008. közötti konvergencia program szerint a 2008-as évre a GDP 56 %-ára mérséklődött volna a prognosztizált adósság¹⁴¹, ezzel szemben azonban a tényleges adósság 2008-ban 73 %-ra, míg 2011-ben már 81,4 %-ra növekedett,¹⁴² az előre jelzett 69 %-kal szemben.¹⁴³

5. számú ábra A kiadások megoszlása¹⁴⁴

¹⁴¹ Magyarország aktualizált konvergencia programja 2005-2008

¹⁴² EUROSTAT <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do> Letöltés: 2013. 04. 25.

¹⁴³ Magyarország aktualizált konvergencia programja 2008-2011

¹⁴⁴ Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú táblázat adataiból

Az 5. számú ábráról arra következtettem, hogy a megoszlás a saját bevétel és a költségvetési támogatás között igen aránytalan. Azonban az is megállapítható, hogy a bevételek nagysága a vizsgált időszak szinte minden évében kisarányú növekedést mutatott. A bevételek nagyságának növelésére a HM által kezelt, állami tulajdonú vagyont értékesítése is hatással lehet, azonban a tárgyi eszközök eladásából befolyt összegek csak a technikai eszközök modernizációjára, fenntartására, fejlesztésére fordíthatók, amelyet a tárca úgy kaphat meg, hogy kérheti az addigi kiadási előirányzatainak megemelését, vagy új kiadási előirányzatot hozhat létre.¹⁴⁵ Ha az eladások ütemét felgyorsítanák, akkor pénzforgalmilag előbb teljesülne a bevétel, és ha nincsenek olyan kormányzati intézkedések, amelyek ezeket elvonják, akkor felhasználhatóvá válhat a keret a betervezett technikai fejlesztésekre, fenntartásokra.

3.3.3. A kiadások változása nominál- és reálértékben

Ahhoz, hogy a kiadások változásairól megbízható képet lehessen alkotni, szükséges tisztázni néhány statisztikai fogalmat és módszert. A gazdasági folyamatok statisztikai elemzése során az indexmutatókat elsődlegesen a mindenkori folyóárakon számítják, ebből kifolyólag ezek az adatok nem alkalmasak az időbeli összehasonlításra, mivel a termékek és a szolgáltatások árai egymástól eltérő irányban és mértékben változhatnak. Az összehasonlításhoz tehát az szükséges, hogy az árváltozások hatását ki tudjuk küszöbölni. Ehhez számszerűsíteni kell az árváltozásokat, amelyre mintavételen alapuló kiválasztást alkalmazunk, ennek segítségével tudjuk kiszámítani a szükséges árindexeket. Erre megfelelő módszer makroszinten, azaz a nemzetgazdaság szintjén a fogyasztói árváltozások (fogyasztóiár-index) mérése, amely kifejezi a pénz vásárlóértékének csökkenését. Az index ebben az esetben a gazdaság és a társadalom legfontosabb mutatószámainak egyike, mert felhasználása igen sokrétű. Az index a fogyasztói árszínvonal változását méri, a fogyasztói árváltozások összességét jellemzi. Arra ad választ, hogy a termékek és szolgáltatások árai átlagosan hogyan változtak az egyik időszakról a másikra. A **fogyasztóiár-index** néhány felhasználási területe:

- az infláció nyomon követése az adott országban, összehasonlítása más országok inflációs rátájával;
- a pénz vásárlóereje változásának kifejezése;

---

¹⁴⁵ 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről 6. § (8), (9) bekezdések

- az életszínvonallal kapcsolatos mérőszámok számításánál deflátorként való felhasználása;
- volumenváltozások mérése a nemzetgazdasági elszámolásokban, valamint változatlan áras aggregátumok képzésénél szintén deflátorként használható stb.¹⁴⁶

A fogyasztóiár-indexet a gyakorlatban az indexálás és a reálérték-számítás, deflálás területén használják. Az **indexálás** során a különböző árakat kiigazítják a fogyasztóiár-index értékével, azaz megszorozzák, míg **reálérték-számítása** esetén, ha az értékindex valamilyen pénzösszeg nagyságának változását, az árindex pedig az adott pénzösszegért megvásárolni kívánt termékek vagy szolgáltatások árszínvonalának változását mutatja, akkor a belőlük számított volumenindex éppen az adott pénzösszegért megvásárolható volumenváltozást (más néven reálértéket) fogja mutatni.¹⁴⁷

A termelés volumenének mérése történhet deflátor árindex segítségével is, ugyanis az árváltozások sokkal kisebb mértékben ingadoznak, mint a volumenváltozások. A becsült árindex segítségével már képezhető a becsült volumenindex az alábbi képlet segítségével:¹⁴⁸

$$I_q = \frac{I_v}{I_p}$$

ahol,

- I_q = volumenindex;
- I_v = értékindex;
- I_p = árindex.

Azt a folyamatot, amely az árváltozások hatását az árindex segítségével kiszűri, vagyis amikor valamilyen érték típusú adatot egy adott időszakot jellemző árindexszel elosztunk, **deflálásnak** nevezzük, ilyen esetben az árindexet **deflátor árindexnek** nevezik. Ha az adott tárgyidőszaki aggregátumot a deflátor árindexszel elosztjuk, akkor az összehasonlító áras aggregátumot kapjuk:

$$\frac{\sum q_1 p_1}{I_p} = \sum q_1 p_0$$

¹⁴⁶ Nagy Anikó: Gazdaságstatisztika oktatási segédlet p. 19.

http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34.53497&_dad=portal&_schema=PORTAL Letöltés: 2013. 05. 06.

¹⁴⁷ Nagy Anikó: Gazdaságstatisztika oktatási segédlet p. 26.

http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34.53497&_dad=portal&_schema=PORTAL Letöltés: 2013. 05. 06.

¹⁴⁸ Nagy Anikó: Gazdaságstatisztika oktatási segédlet p. 20.

http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34.53497&_dad=portal&_schema=PORTAL Letöltés: 2013. 05. 06.

ahol,

- $\sum q_1 p_1$ = a folyóáras aggregátum;
- $\sum q_1 p_0$ = a bázisáras aggregátum és
- I_p = árindex, amely megmutatja, hogy minden mást változatlanak tekintve (ceteris paribus), hogyan változtak összességükben az egységárak, ezt az **árszínvonal-változás** mértékének is szokás nevezni.

Az előzőekhez kapcsolódóan, ha ábrázoljuk a kapott eredményeket és valamilyen, előre meghatározott típusú függvényt illesztünk az idősor pontjaira, – természetesen, ami a legjobban illeszkedik – akkor analitikus trendszámításról beszélünk. A trend meghatározása az idősor „kisimítését” jelenti, a trendhatás kimutatásának nagyon egyszerű módja, ha az idősor grafikus ábráján becslésszerűen berajzoljuk a trendvonalakat.¹⁴⁹ A trend az idősor fő komponensét, az alapirányzatot mutatja be. Azért van rá szükség, hogy megvizsgáljuk a mutatók által számított adatokra az időbeni változás, milyen irányú hatást gyakorol. A trend célja, hogy a véletlen ingadozások hatását kiküszöböljük. Az analitikus trendszámítás lényege, hogy az idősorban lévő alapirányzatot valamilyen ismert függvénnyel fejezi ki. Először azt a görbét kell megkeresni, amelyik a legjobban illeszkedik, utána kell megbecsülni a függvény paramétereit.¹⁵⁰ A függvényt úgy kell megválasztani, hogy a legkisebb négyzetek módszere teljesüljön, ami azt jelenti, hogy a megfigyelt és a modell által számított értékek közötti eltérés négyzetösszege minimális legyen. Az ábrákra helyezhetünk lineáris és nemlineáris (exponenciális, polinomiális stb.) trendfüggvényeket. Az elemzés során a Microsoft Office Excel adatelemzés csomagját használtam fel, amely alkalmas arra, hogy az ábrázolt adatokra automatikusan a legjobban illeszkedő trendfüggvényt helyezzük. Az illeszkedés erősségét az R^2 (többszörös determinációs együttható) segítségével mutatom meg. Ezt az együtthatót a statisztika az illeszkedés jóságának megítélésére használja.¹⁵¹ A mutató értéke 0-tól 1-ig terjedő intervallumba eshet, és minél magasabb értéket vesz fel, annál pontosabb a trendfüggvény illeszkedése, és ebből adódóan a jövőre vonatkozó következtetések is annál megbízhatóbbak.

---

¹⁴⁹ Kerékyártó Györgyné – L. Balogh Irén – Sugár András – Szarvas Beatrix: Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és társadalmi elemzésekben Budapest, Aula Kiadó, 2008.

¹⁵⁰ Csermák Judit – Györffy Dezső – Pintérmé Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004.

¹⁵¹ Kerékyártó Györgyné – L. Balogh Irén – Sugár András – Szarvas Beatrix: Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és társadalmi elemzésekben Budapest, Aula Kiadó, 2008.

A fenti képleteket, összefüggéseket felhasználva kiszámítottam a Honvédelmi Tárca kiadásait nominál- és reálértékben, amelyet a 4. számú táblázat és a 6. számú ábra tartalmaz.

4. számú táblázat

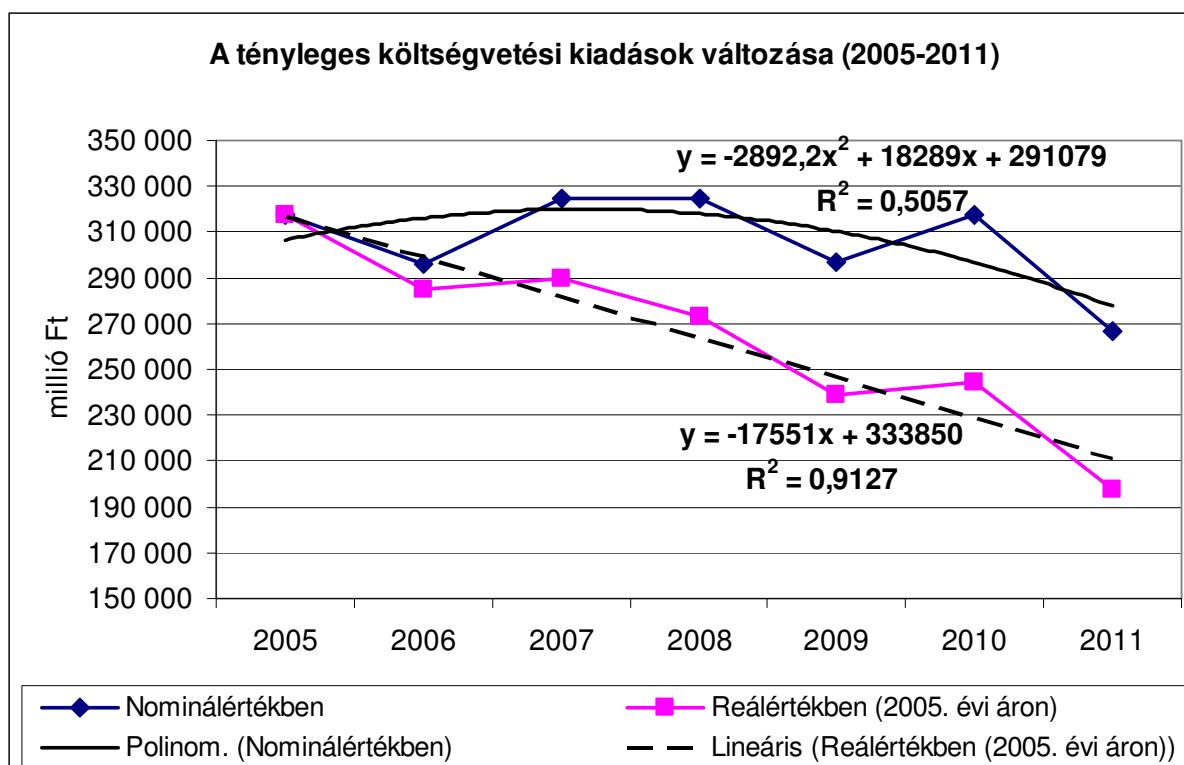
A kiadás változásai nominál- és reálértékben

Év	Tényleges költségvetési kiadás (mFt)	Kiadás változása nominálértékben (2005=100%)	Változás nominálértékben (előző év=100%)	Infláció* (előző év=100%)	Infláció (2005=100%)	Kiadás változása reálértékben (2005=100%)	Kiadás változása reálértékben (előző év=100%)
2005	317 411,4	100,0			100,0	100,0	
2006	296 037,1	93,3	93,3	103,9	103,9	89,8	89,8
2007	324 707,9	102,3	109,7	108,0	112,2	91,2	101,6
2008	324 994,6	102,4	100,1	106,1	119,1	86,0	94,3
2009	296 823,2	93,5	91,3	104,2	124,1	75,4	87,7
2010	317 839,5	100,1	107,1	104,9	130,1	77,0	102,1
2011	266 914,2	84,1	84,0	103,9	135,2	62,2	80,8

*Forrás: KSH (www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsf001.html) Letöltés: 2013.04.12.)

Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú táblázat alapján

A táblázat számított adataiból jól látszik, hogy nominálértéken – bázisnak tekintve a 2005-ös évet – a kiadási előirányzatok változása kisebb mértékű, 16 %-os, míg a reálértékű változás nagysága 2011-ben 2005-höz viszonyítva közel 38 %-os kedvezőtlen, csökkenő tendenciájú változást eredményezett. Tehát 2011-ben a kiadási keretből kevesebb feladatot lehetett teljesíteni 2005-höz képest, mert a pénz vásárlóereje csökkent. Ha azonban az előző évet tekintjük 100 %-nak – a láncviszonszámok módszerét használva – akkor arra a következtetésre jutottam, hogy az eltérések sokkal kisebbek, mint az előző módszernél, hiszen ez a változás ütemét fejezi ki évről-évre. A reálérték-csökkenést szemlélteti a 6. számú ábra.

6. számú ábra A tényleges költségvetési kiadások változása¹⁵²

A reálértékben történő változás abszolút nagysága tehát összességében a vizsgált időszakban 120 000 millió Ft. Ha az ábrákra helyezett függvényeket megvizsgáljuk, megállapítható, hogy a reálértékre legjobban illeszkedő függvény lineáris, tehát viszonylag egyenletes ütemben, folyamatosan csökkenő tendenciát vett fel a költségvetési kiadás. Reálértékben évente átlagosan 17 551 millió Ft-tal csökkent a tényleges költségvetési kiadás a vizsgált időszakban. Feltételezhetően ez a tendencia várható az elkövetkező években is. (Bár figyelembe kell venni, hogy a költségvetési kiadások politikai alkuk alapján dőlnek el, ezért kevésbé lehet a jövőbe tekintően trendeket értelmezni.) Így 2004-hez képest 2013-ra reálértékben gyakorlatilag felére csökkenhet a költségvetési kiadás a trend szerint. A függvény azt is kifejezi, hogy a szomszédos időszakok közötti abszolút változás viszonylag állandó. A nominálértékre egy polinomiális trendfüggvény illeszkedett, amely jelen esetben egy csúcsponttal rendelkezik, és attól kezdve kissé ingadozva, de csökkenés következett be. A trendfüggvények önmagukban nem képesek a valódi folyamatok leírására, azonban így alkalmazva lehetőséget nyújtanak tendenciaszerű előrejelzésekre, megkönnyítve ezáltal a döntés-előkészítéseket és a kedvezőtlen folyamatok korrekcióját.

¹⁵² Forrás: Saját szerkesztés a 4. számú táblázat adatai alapján

3.3.4. A tényleges kiadások vizsgálata a bruttó hazai termék százalékában

Az állami szerepvállalás mértékét az mutatja egy-egy országban, hogy az államháztartás a megtermelt jövedelmeknek mekkora hányadát fordítja vissza az újraelosztásba. Egy ország gazdaságát a gazdasági egységek összessége adja. A nemzetgazdaságban végbemenő gazdasági folyamatok számszerűsítése különböző gazdasági mutatókkal történik, mint például a bruttó kibocsátás (Gross Output), a bruttó hazai termék (Gross Domestic Product, továbbiakban: GDP), és a nettó hazai termék (Net Domestic Product). Ezek közül részletesebben a számítások miatt, a GDP-vel kívánok foglalkozni.

A GDP a gazdasági összeteljesítmény nemzetközileg is elfogadott, szabványosított tartalmú mutatószáma. A GDP fogalmi szinten úgy határozható meg, mint az országban adott évben előállított, végső fogyasztásra szánt termékek és szolgáltatások összértéke, az országban realizált bruttó jövedelem, amelyet úgy tudunk kiszámítani, hogy a bruttó kibocsátást csökkentjük a folyó termelőfelhasználás értékével, és ha a GDP értékét csökkentjük az amortizáció (tárgyi eszközök elhasználódása) értékével megkapjuk a nettó hazai terméket. A GDP anyagfelhalmozástól mentes termelés, és közelítően a létrehozott új értéket tartalmazza. Ebből kifolyólag a GDP makroszintű termelési mutatónak tekinthető, mivel a nemzetgazdasági elszámolások alapja.

A GDP kétféleképpen számítható ki: alapáron és piaci áron. Az alapáron történő számítás esetében a termelés értékelésére alkalmazott ár, amely tartalmazza a termék önköltségét, a realizált nyereséget vagy veszteséget, a termelőnek adott ártámogatást, de nem tartalmazza a termékadókat, ezzel szemben a piaci áron történő számítás alapja a vevők által ténylegesen fizetett ár, amely tartalmazza a termékadókat, de nem tartalmazza az ártámogatásokat. Elsődlegesen a GDP-t a mindenkori érvényes folyóárakon számítják, azonban így időbeni összehasonlításra nem alkalmas, mert a termékek és szolgáltatások árai egymástól eltérő irányban és mértékben is változhatnak, ezért szükséges egy-egy perióduson belül összehasonlító árakon is kiszámítani az értékét.¹⁵³ Ehhez kapcsolódóan az alábbiakban megvizsgálom a tárca tényleges kiadásait a GDP %-ában, amelyet az 5. számú táblázat és a 7. számú ábra tartalmaz.

---

¹⁵³ Nagy Anikó: Gazdaságstatisztika oktatási segédlet

http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34.53497&_dad=portal&_schema=PORTAL Letöltés: 2013. 05. 06.

Tényleges kiadás a GDP %-ában

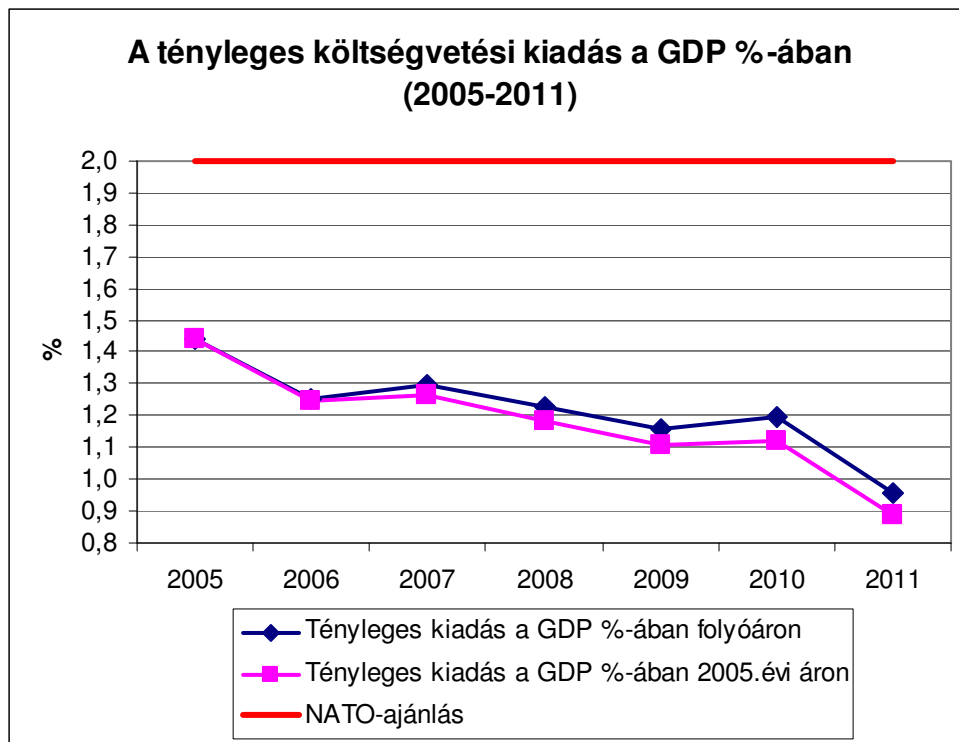
Év	Tényleges költségvetési kiadás (mFt)	Tényleges költségvetési kiadás 2005.évi áron (mFt)	GDP folyóáron* (mFt)	GDP 2005.évi áron** (mFt)	Tényleges kiadás a GDP %-ában folyóáron	Tényleges kiadás a GDP %-ában 2005. évi áron	NATO-ajánlás (%)
2005	317 411,4	317 411,4	22 018 283,0	22 018 283,0	1,44	1,44	2,0
2006	296 037,1	284 925,0	23 675 040,0	22 875 615,0	1,25	1,25	2,0
2007	324 707,9	289 401,0	24 989 917,0	22 900 865,0	1,30	1,26	2,0
2008	324 994,6	272 875,4	26 543 305,0	23 105 404,0	1,22	1,18	2,0
2009	296 823,2	239 180,7	25 626 480,0	21 541 770,0	1,16	1,11	2,0
2010	317 839,5	244 304,0	26 607 339,0	21 825 446,0	1,19	1,12	2,0
2011	266 914,2	197 421,7	27 886 401,0	22 184 679,0	0,96	0,89	2,0

*Forrás: KSH (www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt015.html) Letöltés: 2013.04.12.)

**Forrás: KSH (www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt004i.html) Letöltés: 2013.04.12.)

Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú táblázat adatai alapján

A táblázat adataiból megállapítható, hogy a vizsgált időszakban mind folyóáron, mind 2005. évi áron számítva szinte folyamatosan csökkentek a költségvetési kiadások összegei, szemben a 2 %-os NATO-ajánlással. Igaz a két számítási mód által kapott értékek közötti különbség nem számottevő, azonban ha bázisnak a 2005-ös évet tekintjük, akkor azon az értéken 2011-ben már csak 0,89 %-át fordította honvédelmi kiadásokra az állam, míg folyóáron ez 0,96 % volt. Ha az 1009/2009. Korm. határozatot vesszük alapul, amely szerint a Kormány 2009-től 2013-ig 0,2 %-kal kívánta növelni a költségvetési támogatás nagyságát, aminek hatására 2013-ban ez meghaladta volna a GDP 1,3 %-át, akkor láthatjuk, hogy ez nem valósult meg, hiszen csökkent a hozzájárulás mértéke, olyannyira, hogy 2011-ben a GDP 0,96 %-át fordította az állam a honvédelmi kiadásokra. Mint azt a korábbiakban már írtam, az 1046/2012-es Korm. határozat szerint 2016-tól kezdődően a Honvédelmi Minisztérium költségvetését 0,1 százalékponttal évente emelve az 2022-re eléri a 1,39 %-ot. Azonban a kiadások szinte folyamatosan csökkenő tendenciája a 2012-es évben is folytatódott (0,8 %), és ha ezen csökkenő tendencia hasonló mértékű lesz a 2013 – 2015. közötti időszakban, akkor hiába növeli a támogatást a tervnek megfelelően 2016-tól a Kormány, nem biztos, hogy teljesíthető lesz az elérni kívánt 1,39 %-os cél. (Amely még mindig messze elmarad a NATO ajánlástól.)

7. számú ábra A tényleges költségvetési kiadás a GDP %-ában¹⁵⁴

3.3.5. A Honvédelmi Minisztérium kiadásainak vizsgálata fajlagos mutatókkal

A kiadások vizsgálatát fajlagos mutatókkal azért tartottam szükségesnek, mert ezek megmutatják az egy főre (alkalmazottra) jutó, illetve az egy lakosra jutó kiadások alakulását, valamint a **színvonal-változást**, amelyet a 6-7. számú táblázat és a 8-9. számú ábrák mutatnak be. (A létszámok csoportosítása a 3.3.7. alfejezetben leírtaknak megfelelően, a költségvetési kiadási előirányzatok részekre bontásával összhangban történt, az elemzés eredményeinek összehasonlíthatósága miatt.)

¹⁵⁴ Forrás: Saját szerkesztés az. 5. számú táblázat adatai alapján

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet átlagos statisztikai létszámának alakulása

Év	HM létszám (fő)	MH létszám (fő)	Egyéb létszám (fő)	Összesen (fő)	Létszámváltozás (2005=100%)	Létszámváltozás (előző év=100%)	Népesség (fő)*
2005	2 484	24 259	4 651	31 394	100,0		10 097 549
2006	2 260	22 476	4 444	29 180	92,9	92,9	10 076 581
2007	2 075	19 428	4 273	25 776	82,1	88,3	10 066 158
2008	1 909	18 313	4 722	24 944	79,5	96,8	10 045 401
2009	2 016	19 090	4 798	25 904	82,5	103,8	10 030 975
2010	2 015	19 673	5 004	26 692	85,0	103,0	10 014 324
2011	1 936	19 893	4 463	26 292	83,7	98,5	9 985 722

*Forrás: KSH (www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnt001b.html) Letöltés: 2013.04.24.)

**Forrás: Saját szerkesztés az 5. számú melléklet adatai alapján

A 6. számú táblázat adataiból kiderül, hogy a vizsgált időszak alatt kissé ingadozva, de csökkent a honvédelmi tárca létszáma, 2005-höz képest 2011-re 16,3 %-kal. Ez a tendencia 2012-ben tovább folytatódott, mert közel ezerfős csökkentés lett előirányozva az engedélyezett létszámkeretben. A csökkenés különösen 2005-ről 2006-ra, majd 2006-ról 2007-re volt számottevő, hiszen látszik, hogy 2005-höz képest 2007-re 17,9 %-os csökkenés következett be, amelyek a megfelelő szervezeti struktúra kialakítása (létszámleépítés), a nyugdíjazások, a legénység létszámának fogyása, valamint a természetes kiáramlás miatt történtek. 2009-ben 3,8 %-os létszámnövekedés mutatkozott meg, amely a legénységi állomány számottevő növekedésével magyarázható, miközben a tiszti és tiszthelyettesi, valamint a polgári állományi kategóriában csak enyhe emelkedés következett be az előző évhez képest.

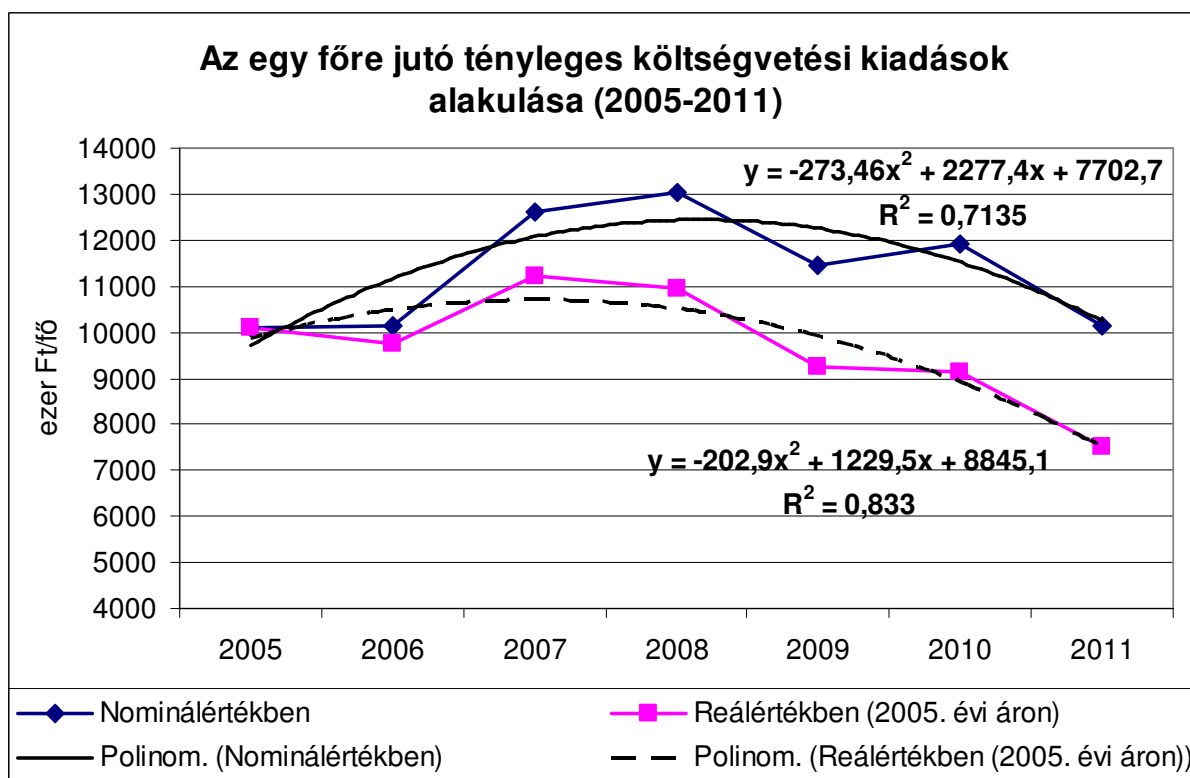
A kiadások vizsgálata fajlagos mutatókkal

Év	Egy főre jutó kiadás (ezer Ft/fő)	Egy főre jutó kiadás 2005.évi áron (ezer Ft/fő)	Egy lakosra jutó kiadás (ezer Ft/fő)	Egy lakosra jutó kiadás 2005.évi áron (ezer Ft/fő)	Egy főre jutó kiadások változása reálértékben (előző év=100%)	Egy lakosra jutó kiadások változása reálértékben (előző év=100%)
2005	10 111	10 111	31,4	31,4		
2006	10 145	9 764	29,4	28,3	96,6	90,0
2007	12 597	11 228	32,3	28,7	115,0	101,7
2008	13 029	10 940	32,4	27,2	97,4	94,5
2009	11 459	9 233	29,6	23,8	84,4	87,8
2010	11 908	9 153	31,7	24,4	99,1	102,3
2011	10 152	7 509	26,7	19,8	82,0	81,0

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet és a 6. számú táblázat adataiból

A 7. számú táblázatból látszik, hogy az egy alkalmazottra jutó kiadás nominálértékben 2005-ről 2011-re 41 eFt/fővel növekedett. Azonban, ha 2005-höz képest reálértékben vizsgáljuk a változást már sokkal szembetűnőbb, hiszen csökkenése közel elérte a 2 600 eFt/főt, amely csökkenés azt mutatja, hogy reálértékben sokkal kevesebb kiadás jutott egy alkalmazottra. Ennek oka visszavezethető arra, hogy a költségvetés kissé ingadozva, de csökkent a vizsgált időszakban. Az egy lakosra jutó kiadások is hasonlóképpen alakultak, ebben az esetben a változásra ható tényezők közül a költségvetési keret nagyarányú csökkenése fejtette ki hatását. A másik tényező az ország lakosságának folyamatos csökkenése nem számottevő módon befolyásolta a mutató alakulását. Például 2011-ben a lakosság száma az előző évhez képest közel 30 ezer fővel csökkent, melynek hatására növekednie kellett volna az egy főre jutó kiadások nagyságának, azonban a csökkenés azért következett be, mert a kiadási előirányzat keret nagyobb mértékben csökkent 2010-ről 2011-re, mint a lakosok száma.

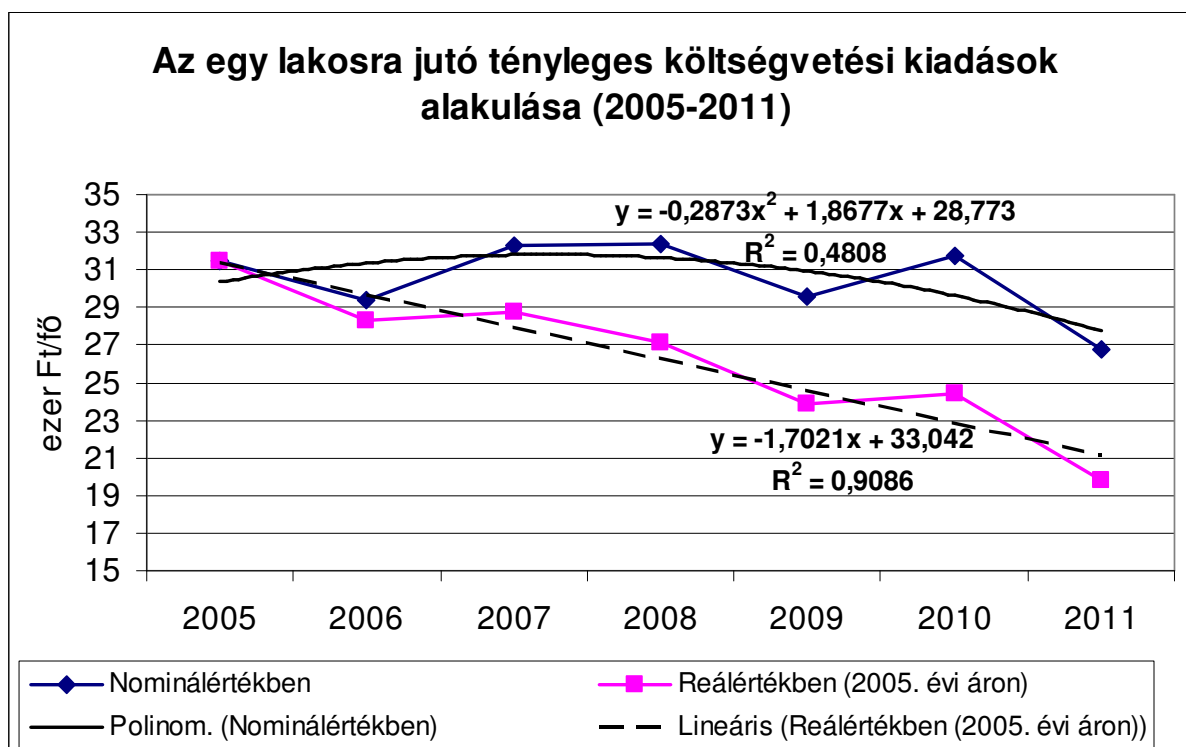
A reálértékben történő vizsgálat során megállapítottam, hogy a 2007-ben és a 2011-ben bekövetkezett kiugróan magas és alacsony értékek az előző évhez képest megvalósult létszámcsökkenés, illetve 2011-ben pedig a teljesítések 2010-hez viszonyított közel 51 milliárd Ft-os csökkenése miatt alakultak. Tehát összességében elmondható, hogy mind a létszám, mind a költségvetési kiadási keret változásai, ingadozásai nagy hatást fejtettek ki nemcsak a mutatók értékeinek alakulására, de a tárca gazdálkodására és ebből következően a betervezett 10 éves tervben lefektetett feladatok végrehajtására is.

8. számú ábra Az egy főre jutó tényleges költségvetési kiadások¹⁵⁵

A 8. ábra szemlélteti az egy alkalmazottra jutó költségvetési kiadások alakulását nominál- és reálértékben. Ez alapján megállapítható, hogy 2007-2008-as évek maximuma után a kiadások erőteljes csökkenésnek indultak (különösen reálértékben). Napjainkra vonatkozóan az alábbi következtetést vonhatjuk le az ábra alapján: figyelembe véve, hogy a költségvetési kiadások reálértékben tovább csökkennek az elkövetkezendő időszakban, és a létszámcsökkentéssel nem érhetőek el nagyobb megtakarítások, ezért egy feladatköri felülvizsgálatra lenne szükség.

¹⁵⁵ Forrás: Saját szerkesztés a 6-7. számú táblázat adatai alapján

9. számú ábra Az egy lakosra jutó tényleges költségvetési kiadások¹⁵⁶

A 9. ábra az egy lakosra jutó nominál- és reálértékben vizsgált kiadások alakulását szemlélteti. Megmutatja azt, hogy milyen irányú elmozdulások történtek, a befolyásoló tényezők (politikai iránymutatás, költségvetési keret, létszám) hatására. Látható, hogy a 8. számú ábrához képest az egy lakosra jutó kiadások alakulásánál reálértékben már nem figyelhető meg csúcspont. Az egy lakosra jutó kiadások, a vizsgált időszakban folyamatosan csökkentek, az illesztett lineáris trend szerint évente átlagosan 1,7021 ezer Ft/fővel. Az előzőekben említett kedvezőtlen folyamatok miatt, a tendencia várhatóan folytatódni fog a következő években is.

3.3.6. Néhány ország honvédelmi kiadásainak összehasonlítása

A honvédelmi kiadásokat nemcsak időben, hanem térben is érdemes összehasonlítani, így megvizsgálhatjuk, hogy hogyan alakultak a hazai honvédelmi kiadások nemzetközi viszonylatban is. Az összehasonlítást a GDP %-ában és az egy főre jutó honvédelmi kiadások nagyságában vizsgáltam 2005 – 2011. között Németország, Ausztria, Cseh Köztársaság, USA és Magyarország vonatkozásában. A 8. számú táblázat és a 10-14. ábrák, valamint a 2. számú melléklet foglalják össze az elemzésem eredményeit.

¹⁵⁶ Forrás: Saját szerkesztés a 6-7. számú táblázat adatai alapján

Néhány ország honvédelmi kiadásainak alakulása

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ausztria							
Honvédelmi kiadás (m\$)**	3396	3262	3879	3759	3510	3490	3411
	3396000000	3262000000	3879000000	3759000000	3510000000	3490000000	3411000000
Népesség (fő)*	8227829	8268641	8300788	8336926	8365275	8389771	8423635
1 főre jutó honvédelmi kiadás \$/fő	413	395	467	451	420	416	405
GDP arányos honvédelmi kiadások (%)***	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8
Cseh Köztársaság							
Honvédelmi kiadás (m\$)**	3872	3576	3449	2941	3027	2748	2479
	3872000000	3576000000	3449000000	2941000000	3027000000	2748000000	2479000000
Népesség (fő)*	10235828	10269134	10334160	10424336	10487178	10519792	10496088
1 főre jutó honvédelmi kiadás \$/fő	378	348	334	282	289	261	236
GDP arányos honvédelmi kiadások (%)***	2,0	1,7	1,6	1,3	1,4	1,3	1,2
Magyarország							
Honvédelmi kiadás (m\$)**	2141	1919	1955	1817	1619	1452	1378
	2141000000	1919000000	1955000000	1817000000	1619000000	1452000000	1378000000
Népesség (fő)*	10087065	10071370	10055780	10038188	10022650	10000023	9971727
1 főre jutó honvédelmi kiadás \$/fő	212	191	194	181	162	145	138
GDP arányos honvédelmi kiadások (%)***	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0
USA							
Honvédelmi kiadás (m\$)**	579831	588837	604292	649010	701087	720386	711402
	5,79831E+11	5,88837E+11	6,04292E+11	6,4901E+11	7,01087E+11	7,20386E+11	7,11402E+11
Népesség (fő)*	295516599	298379912	301231207	304093966	306771529	309349689	311591917
1 főre jutó honvédelmi kiadás \$/fő	1962	1973	2006	2134	2285	2329	2283
GDP arányos honvédelmi kiadások (%)***	4,0	3,9	4,0	4,3	4,8	4,8	4,7
Németország							
Honvédelmi kiadás (m\$)**	47102	46015	46060	47382	49174	49692	48164
	47102000000	46015000000	46060000000	47382000000	49174000000	49692000000	48164000000
Népesség (fő)*	82469422	82376451	82266372	82110097	81902307	81776930	81797673
1 főre jutó honvédelmi kiadás \$/fő	571	559	560	577	600	608	589
GDP arányos honvédelmi kiadások (%)***	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3

*Forrás: EUROSTAT

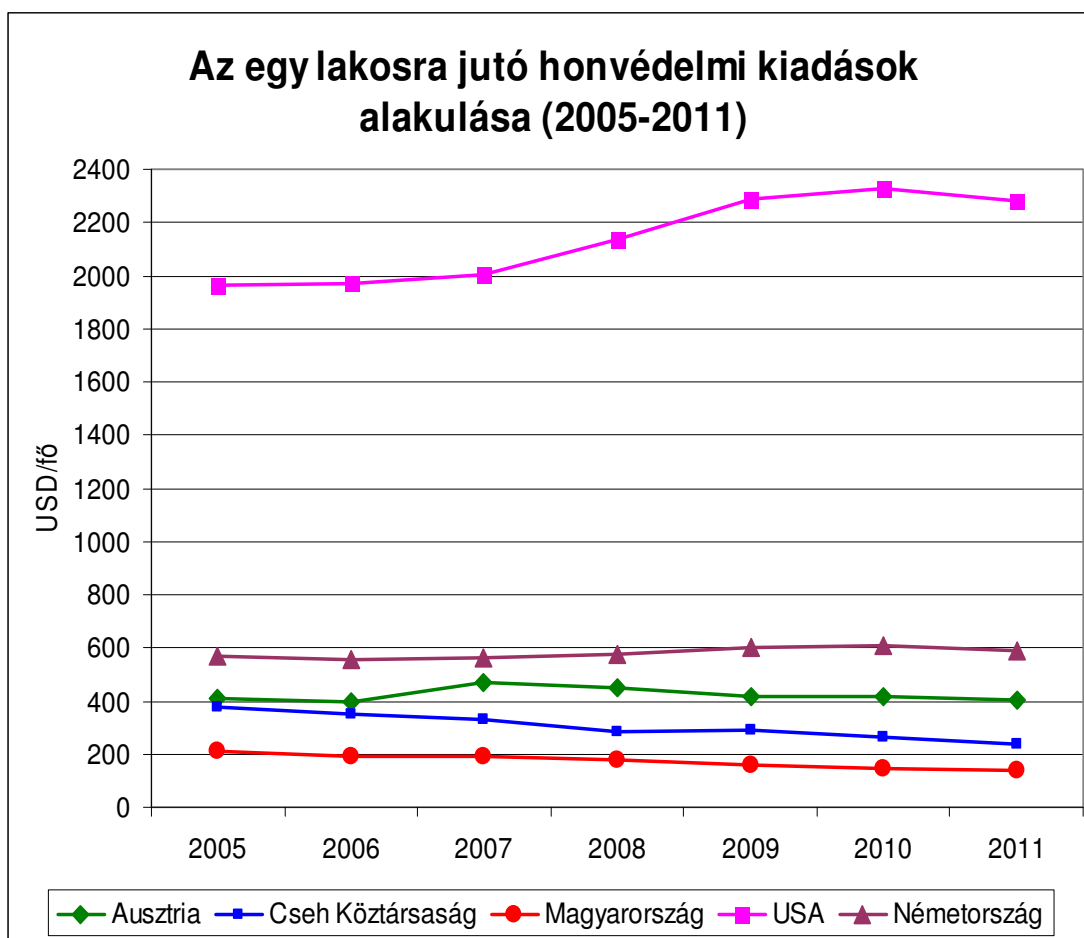
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>

Letöltés: 2013. 04. 30.)

Forrás: WORLD BANK <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?page=1> Letöltés: 2013. 04. 30.)*Forrás: SIPRI (http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database Letöltés: 2013. 04. 29.)

Forrás: Sajtó szerkesztés az adatok alapján

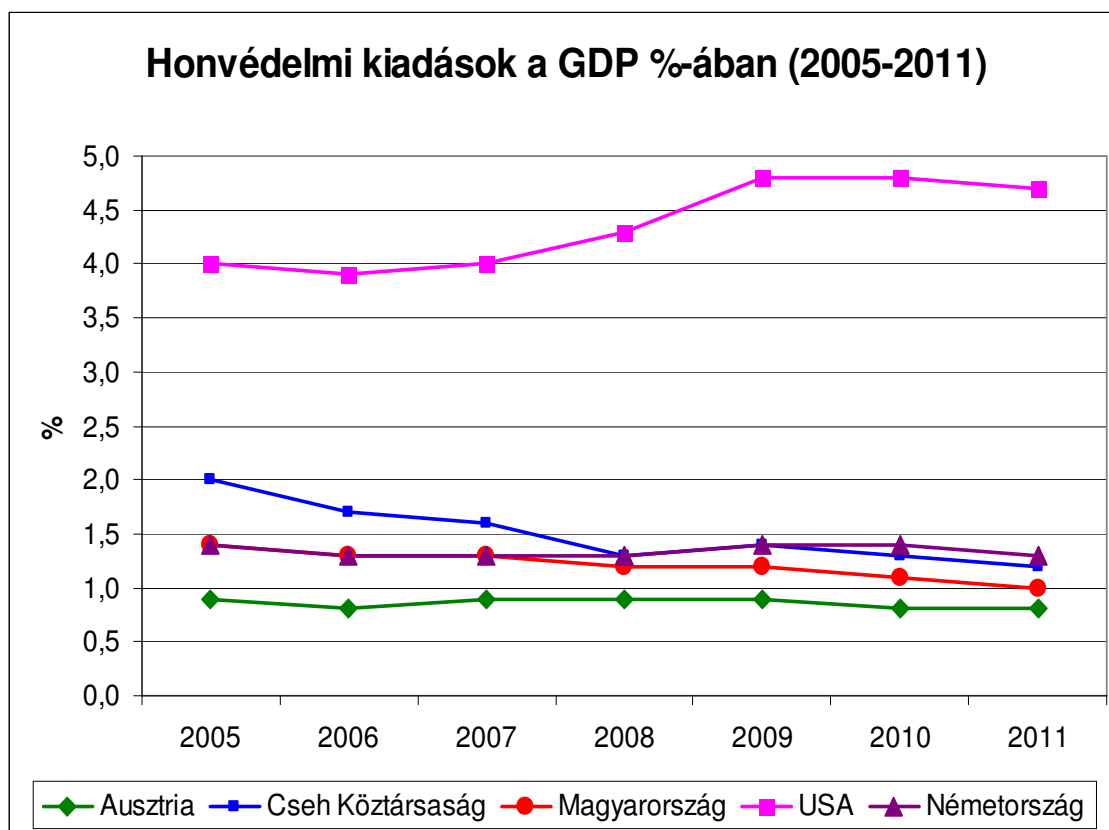
10. számú ábra Az egy lakosra jutó honvédelmi kiadások alakulása¹⁵⁷

A 10. számú ábra szemléletesen mutatja az egy lakosra jutó honvédelmi kiadások nagyságrendjének különbségét az USA és a többi vizsgált ország között. A kiadások időbeli változását vizsgálva az **USA-ban** 2005-től 2010-ig folyamatosan nőtt a mutató értéke, majd 2011-ben visszaesés volt tapasztalható (valószínűleg politikai-gazdasági okokra vezethető vissza), amely csökkenés a lakosság tartós növekedésének és a honvédelmi kiadások hirtelen csökkenésének hatására következett be. **Németországban**, 2006-ban 2005-höz viszonyítva kisebb csökkenést tapasztalhattunk, de ezt követően 2010-ig töretlen növekedés, majd 2011-ben visszaesés mutatkozott. A visszaesés, az előirányzat nagyobb arányú csökkenése mellett, a lakosság számának kisebb növekedésével magyarázható. **Ausztriában** 2006-ban volt egy kisebb arányú visszaesés 2005-höz képest, amely a kiadási előirányzat csökkenésével és a népesség növekedésével indokolható, ezt követően 2007-ben ismét egy nagyobb arányú növekedést tapasztaltam, amely a kiemelkedően magas költségvetési előirányzatnak tudható be. 2008-tól azonban folyamatos csökkenést figyelhettünk meg, amelyre hatással voltak

¹⁵⁷ Forrás: Saját szerkesztés a 8. számú táblázat adatai alapján

egyrészt az előirányzatok csökkenései, másrészt a népesség növekedése. A **Cseh Köztársaság** kiadásait elemezve – a 2009-es évet kivéve – folyamatos csökkenés figyelhető meg, amely mint az előző országokban a népesség és a kiadási előirányzatok változásával volt magyarázható. **Hazánkban** is – a 2007-es évet kivéve – folyamatos csökkenés mutatkozott meg, amely szintén a két tényező (népesség, kiadás) változásának hatására alakult ki.

Összességében azt is megállapítottam, hogy a Cseh Köztársaság és Magyarország tekintetében volt a legnagyobb változás 2011-re 2005-höz viszonyítva, mert itt következtek be akkora mértékű csökkenések a kiadásokban, amelyek ilyen jelentős hatást gyakoroltak a mutató értékére. Továbbá véleményem szerint az USA kiadásainak növekedése részben azzal is magyarázható, hogy több olyan nemzetközi feladatban vett és vesz részt egyszerre (Irak, Afganisztán), amelyek magas költségvetési kiadásokkal járnak.

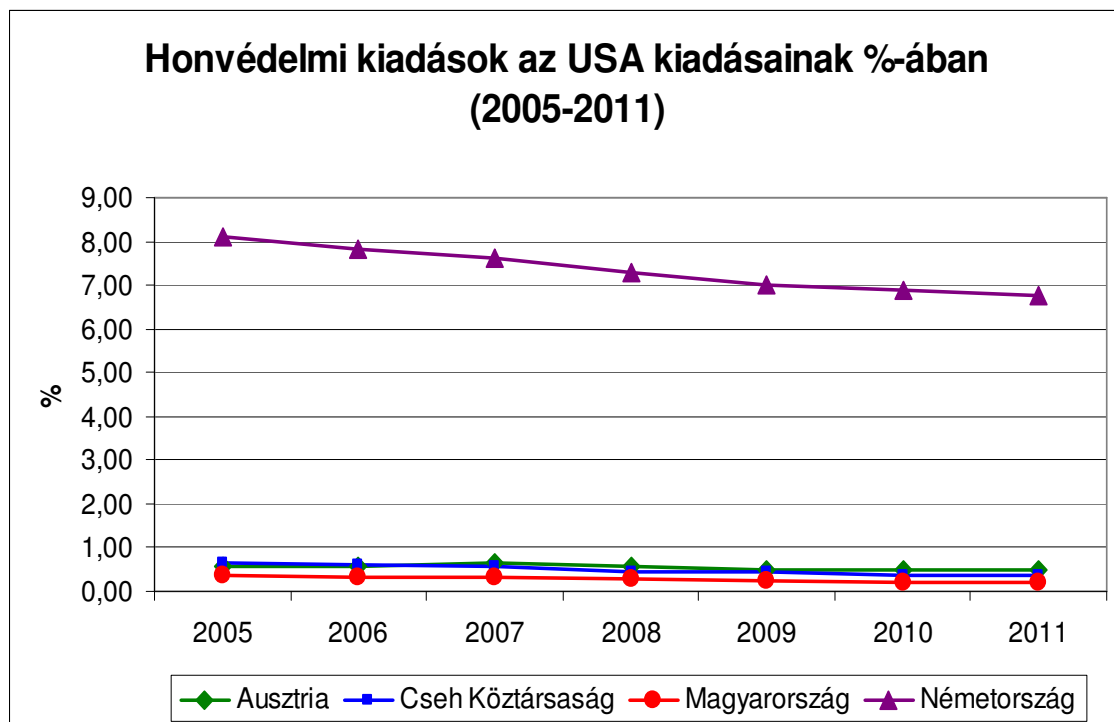

11. számú ábra Honvédelmi kiadások alakulása a GDP %-ában egyes országokban¹⁵⁸

A 11. számú ábra megmutatja, hogy az öt országban hogyan alakultak a kiadások a GDP %-ában. Itt is látványosan megmutatkozik az USA kiugróan magas honvédelmi kiadása a többi országhoz képest. Hazánk és a Cseh Köztársaság esetében a vizsgált időszakban az

¹⁵⁸ Forrás: Saját szerkesztés a 8. számú táblázat adatai alapján

arány csökkenő tendenciát jelzett, míg Ausztriában és Németországban egyenletes állandó értékeket vett fel, nem voltak különösebb ingadozások, addig az USA-ban – 2006 kivételével – növekedés volt tapasztalható. Mivel Ausztria nemzetközi jogi értelemben semleges ország (NATO-val való kapcsolata a Béképartnerségi Programban testesül meg), ezért nem kell teljesítenie azt a NATO ajánlást, hogy a GDP 2 %-át a honvédelemre fordítsa. A vizsgált országok közül csak az USA felelt meg ennek az elvárásnak, még Németország sem tudta teljesíteni ezt, azonban a németek folyamatosan állandó szinten, nagyobb ingadozásoktól mentesen 1,3 és 1,4 %-on tudták tartani a mutató értékét. Hazánk, még a legközelebb álló Cseh Köztársaság honvédelmi kiadásainak szintjét sem tudta elérni. A bemutatott országokban a változásokat számos tényező befolyásolhatta – a növekedést, a csökkenést egyaránt – például az országok GDP-jének, a költségvetési kiadási előirányzatok nagyságának alakulása.

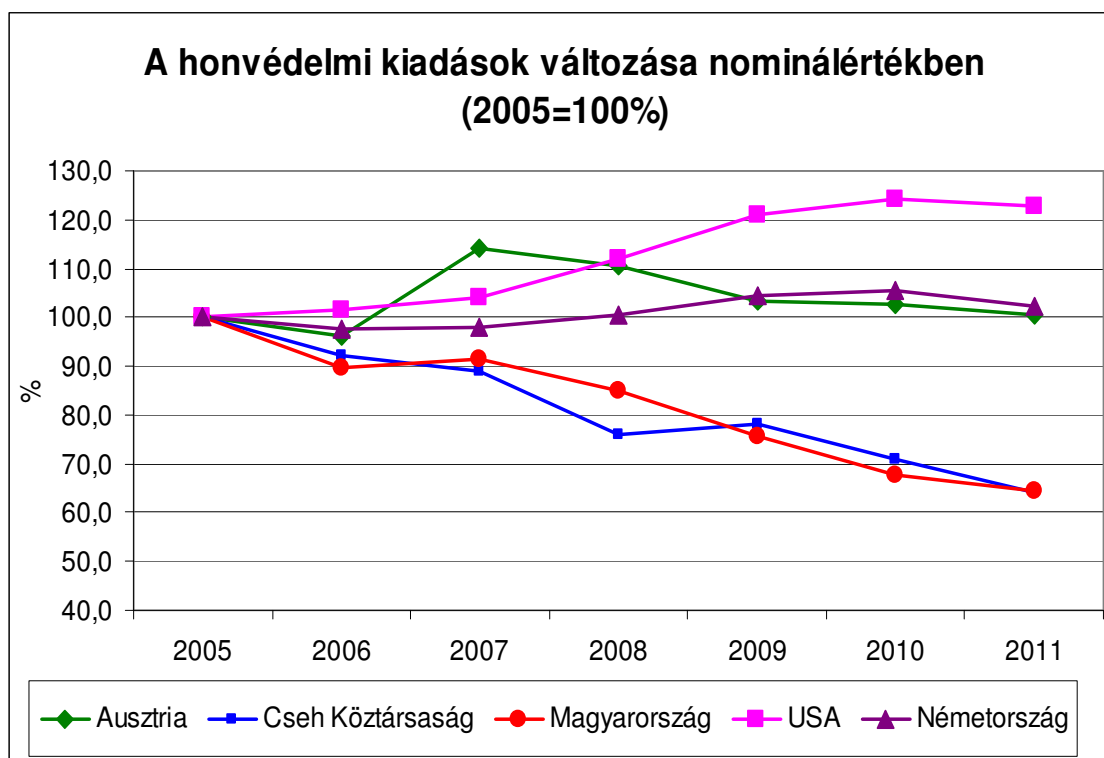
12. számú ábra Honvédelmi kiadások az USA kiadásainak %-ában¹⁵⁹

A honvédelmi kiadások jelentős nagyságrendi különbségei miatt érdemes a honvédelmi kiadásokat az USA %-ában is megvizsgálni. A 12. számú ábra alapján látható, hogy az elemzett időszakban még a legjobban teljesítő Németország is csak 8 %-ot ért el 2005-ben, utána enyhe csökkenés volt megfigyelhető. A másik három országot megfigyelve,

¹⁵⁹ Forrás: Saját szerkesztés a 8. számú táblázat adatai alapján

megállapítható, hogy kivétel nélkül, mindegyik 1 % alatt maradt, tehát védelmi kiadásaik nagysága elenyészőnek volt mondható az USA-éhoz viszonyítva.

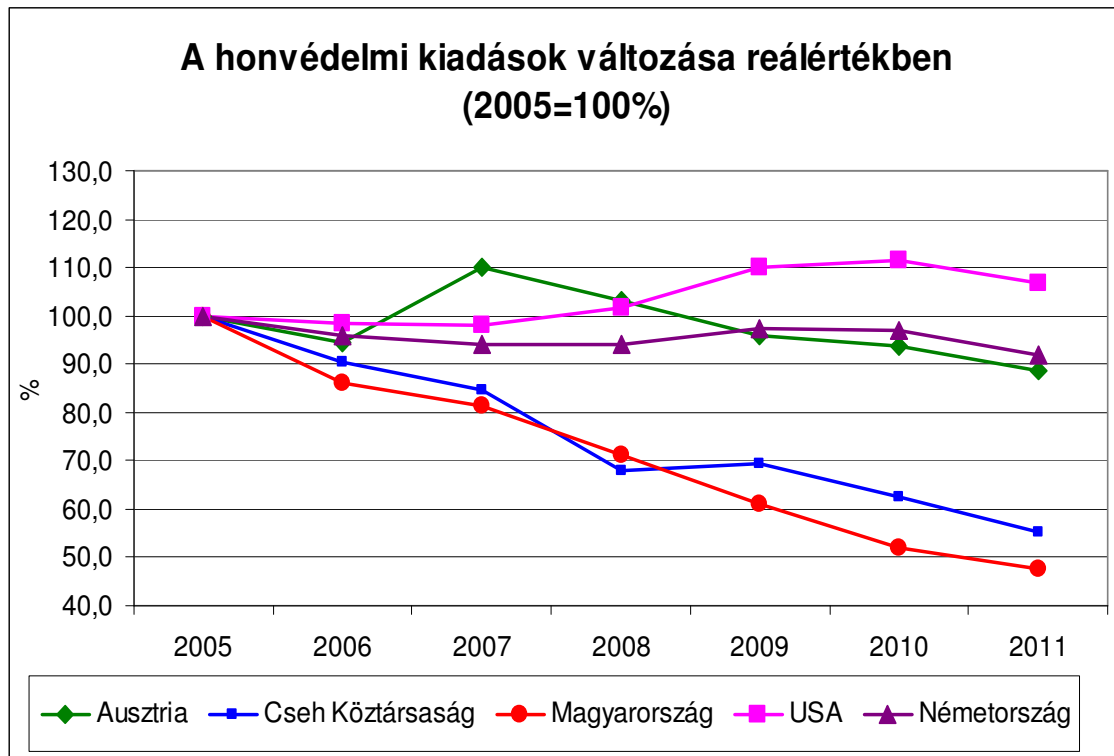
A honvédelmi kiadások időbeli változásának vizsgálatát ebben az esetben is célszerű nominál- és reálértékben is elvégezni. A 13. számú ábra szemléletesen mutatja az előzőekben említett időben megfigyelhető változásokat a honvédelmi kiadásokban.

13. számú ábra Egyes országok honvédelmi kiadásainak változása nominálértékben¹⁶⁰

Azonban, ha reálértékben vizsgáljuk a honvédelmi kiadások változását (14. számú ábra), arra a következtetésre juthatunk, hogy a 7. év végére egyedül az USA tudta megőrizni a vizsgált időszakban a honvédelmi kiadások reálértékét, a többi ország kiadása reálértékben csökkent, különösen a Cseh Köztársaságé és Magyarországé. Reálértékben egyedül az USA tudta honvédelmi kiadásainak értékét növelni 2005-höz képest 2011-re 6,6 %-kal, míg a Cseh Köztársaság és hazánk kiadásai reálértékben mintegy 50 %-kal csökkentek. A változásokat minden országban – egyik tényezőként – az infláció nagysága befolyásolta, amelynek hatására a kiadások vásárlóértéke csökkent. A legrosszabb helyzetben hazánk volt, mert nemcsak a költségvetési kiadások nagysága zsugorodott össze, hanem emellett még az árszínvonal is megemelkedett 2005-höz képest 2011-re 35 %-kal.

¹⁶⁰ Forrás: Saját szerkesztés a 2. számú melléklet adatai alapján

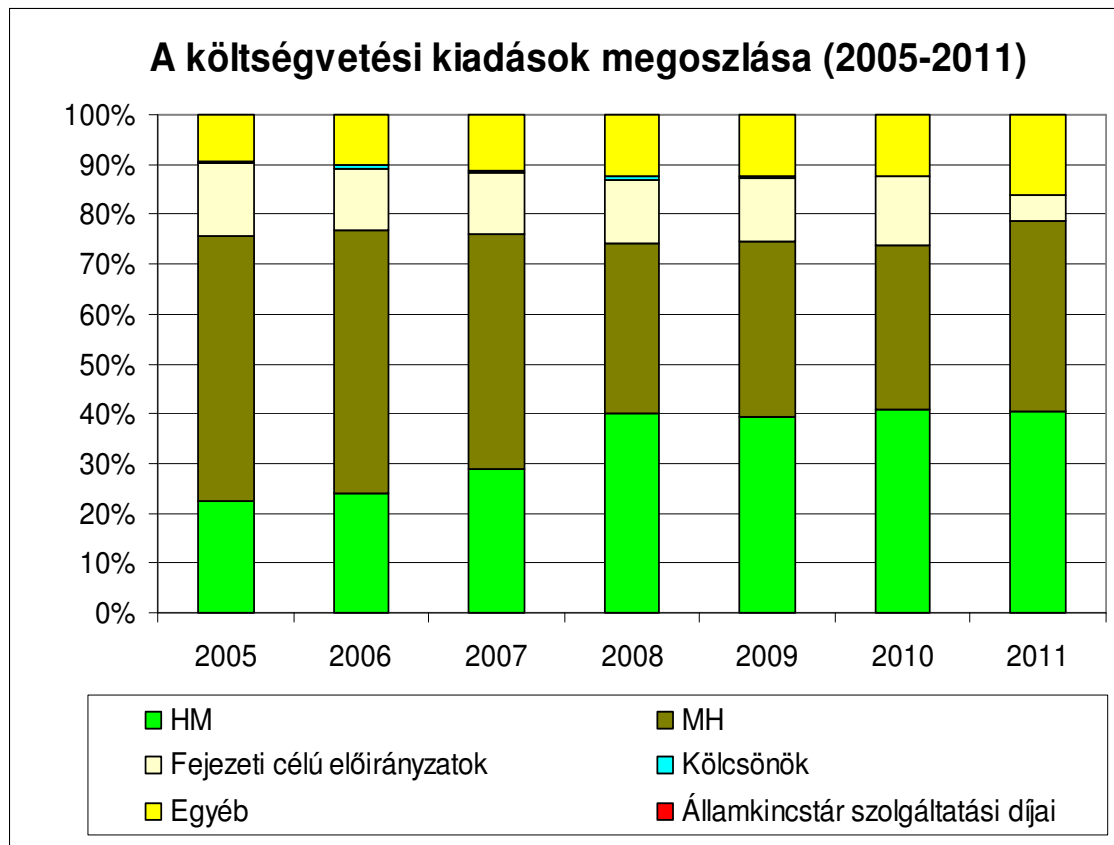

14. számú ábra Egyes országok honvédelmi kiadásainak változása reálértékben¹⁶¹

3.3.7. A kiadások vizsgálata a fejezetben belül

Ebben az alfejezetben a honvédelmi tárca kiadásainak megoszlását vizsgálom HM (Honvédelmi Minisztérium igazgatása, HM hivatalai, HM háttérintézményei, 2009-től Egyéb HM szervezetek, HM Infrastrukturális Ügynökség, HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség, csapatok központi logisztikai ellátás kiadásai, 2011-től HM Fegyverzeti és Hadbiztosi Hivatal), MH (Honvéd Vezérkar közvetlen szervezetei, MH Szárazföldi csapatai, MH Repülő és légvédelmi csapatai, 2008-tól MH ÖHP és alárendelt szervezetei) és egyéb szervezetekre (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatok, ZMNE, Katonai Ügyészségek, MH Egészségügyi intézetek (2009-től HM Állami Egészségügyi Központ, 2011-től Honvédkórház – Állami Egészségügyi Központ), Kormányzati Frekvenciagazdálkodási Hivatal)), fejezeti kezelésű előirányzatokra, MÁK szolgáltatási díjaira, valamint kölcsönökre lebontva. Az elemzéshez megoszlási viszonyszámokat, grafikus ábrázolást és trendfüggvényeket használtam fel, amelyeket a 9. számú táblázat, a 15-16. számú ábrák és a 3-4. számú mellékletek foglalnak össze.

¹⁶¹ Forrás: Saját szerkesztés a 2. számú melléklet adatai alapján

15. számú ábra A Honvédelmi tárca költségvetési kiadásainak megoszlása¹⁶²

A kiadási előirányzatok megoszlásából látszik, hogy míg 2005-2007-ig az MH nagyobb arányban részesült az előirányzat-keretből, addig 2008-tól mintegy 40 %-ban a HM szervezetek kaptak nagyobb hozzájárulást. Ennek okai a következőkre vezethetők vissza: 2008-ban az átalakítás az utolsó fázisához érkezett, valamint a NATO felé vállalt haderő-fejlesztési kötelezettségeinek is eleget kellett tenni. Ezen feladatok maradéktalan végrehajtása érdekében a szűkülő költségvetési források, valamint a kötelező jellegű megtakarítások miatt centralizálódott a költségvetés a HM irányába. 2008 novemberében alakult meg a HM Katona-egészségügyi Kiválósági Központ. 2011-ben az MH és az egyéb szervezetek kiadási előirányzatainak nagysága növekedett, a fejezeti kezelésű előirányzatok terhére.

¹⁶² Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet adatai alapján

Az egy főre jutó HM, MH és egyéb szervezetek kiadásainak alakulása

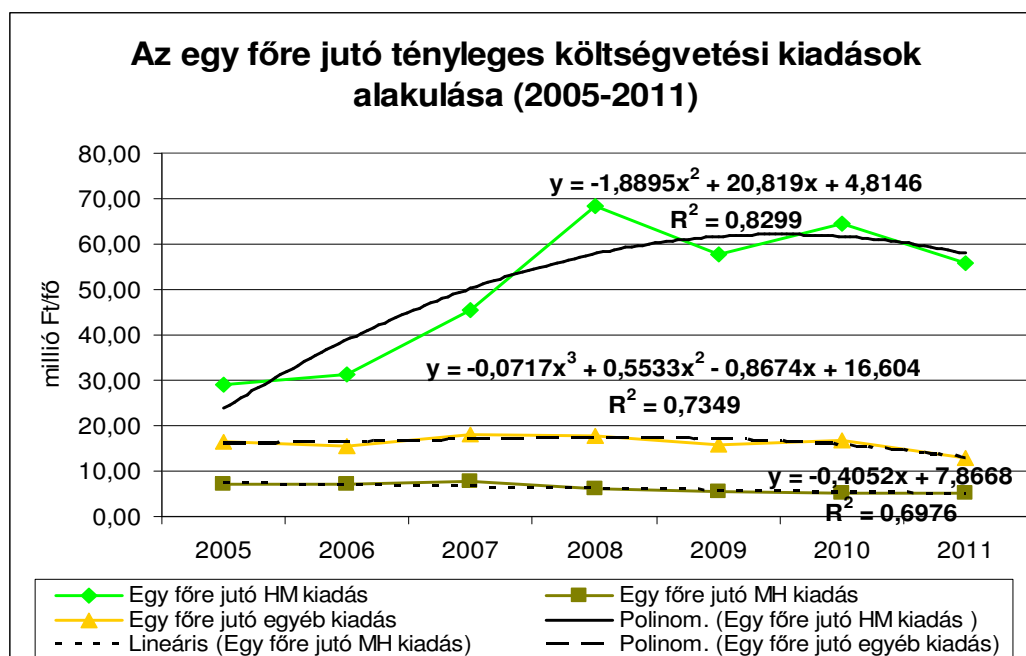
Év	Egy főre jutó HM kiadás (mFt/fő)	Egy főre jutó MH kiadás (mFt/fő)	Egy főre jutó egyéb szervezetek kiadásai (mFt/fő)	Egy főre jutó összes kiadás (mFt/fő)
2005	28,91	6,96	16,49	10,11
2006	31,35	6,95	15,51	10,15
2007	45,34	7,89	18,09	12,60
2008	68,40	6,06	17,69	13,03
2009	57,64	5,48	15,84	11,46
2010	64,62	5,29	16,72	11,91
2011	55,86	5,10	12,86	10,15

Forrás: Saját szerkesztés az 1. és az 5. sz. melléklet adatainak felhasználásával

Az egy főre jutó kiadások számítása – a fent említett bontás alapján – úgy történt, hogy például a HM kiadásoknak és a HM létszámának vettem a hányadosát. Az elemzés adatai azt mutatják, hogy az egy főre jutó HM kiadások nagy ingadozásokkal hol nőttek, hol csökkentek. Például 2011-re 2005-höz képest majdnem megduplázódott a kiadás nagysága. Ezzel szemben az egy főre jutó MH kiadások – a 2007. év kivételével – folyamatosan csökkenő tendenciát mutattak, amely azzal magyarázható, hogy a központi ellátás (pl. logisztika, infrastrukturális kiadások) folyamatosan a HM Ügynökségekhez (jelenleg Hivatalokhoz) került. Az 1 főre jutó egyéb szervezetek kiadásai – a HM kiadásokhoz hasonlóan – nagyon hullámzóan alakultak. Összességében azonban az egy főre jutó összes kiadás vizsgálata kevésbé mutatott nagy kilengéseket. A 2007. évi kiugróan magas növekedést inkább csökkenő tendencia követte és így lehetséges az, hogy a 2011-es érték szinte azonos a 2005. évivel. Más képet mutatna, ha az egy főre jutó összes kiadást reálértékben vizsgálnánk. Mivel a költségvetési kiadások reálértékben jelentősen csökkentek, a létszámra vetített kiadások is csökkenő tendenciát mutatnának. A 2008-as egy főre jutó magas HM kiadásokat a megnövekedett dologi és intézményi beruházási kiadások, valamint a viszonylag alacsony létszám okozta. 2008-tól a tárcaszinten megemelkedett dologi kiadásokat az évközi előirányzat-átcsoportosítások, a bevételekkel kapcsolatos változások, valamint a fejezetnél képződő előző évi előirányzat-maradvány felhasználásával összefüggő előirányzat-módosítások eredményezték, továbbá a HM Állami Egészségügyi Központ működtetését biztosító beérkező források jelentették. A dologi kiadásokból került kifizetésre a Gripen bérleti díj, valamint ezen feladattal kapcsolatosan felmerülő valamennyi kiadás (a bérleti díj nagysága ezen kiadási előirányzaton belül a legnagyobb hányadot tette ki 2011-ben, amely érték folyamatosan nőtt a vizsgált időszak alatt az árfolyam változások hatására), továbbá az ingatlanüzemeltetéssel (infrastrukturális központi természetbeni ellátás, amelynek része az

őrzésvédelmi feladatok biztosítása is) kapcsolatos kiadások, amelyek szintén magas arányt képviseltek. A logisztikai központi ellátás, amely 2005-ben még közel 20 milliárd Ft nagyságrenddel bírt, addig 2011-re közel a felére esett vissza, pedig az intézmények logisztikai ellátása szakanyagokkal, eszközökkel és szolgáltatásokkal nagyrészt központilag valósul meg, amelyeket természetben térítés nélkül kapnak meg a katonai szervezetek.

Az infrastrukturális kiadások közül az elhelyezési és őrzésvédelmi feladatok végrehajtására a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyongazdálkodó Zrt-vel (továbbiakban: HM Ei Zrt.) kötött szerződések módosításra kerültek 2009-ben, amely megállapodás értelmében 200 napos fizetési határidővel kerültek kiállításra a számlák (még 2011-ben is). Ez azonban csak 2009-ben volt segítségére a tárcának, hiszen éves szinten a kiadások folyamatosan emelkedtek, olyannyira, hogy 2011-ben már a 36 milliárd Ft-ot is meghaladták. Mindeközben az elhúzódó fizetési határidő miatt a HM Ei Zrt-nek folyamatos likviditási gondjai voltak (vannak). Olyannyira, hogy például 2011-ben az éves nettó 40 milliárd Ft-os árbevételének a fele rövid lejáratú hitellel volt megterhelve, mert a követeléseit nem tudta időben behajtani, és ennek nagyság elérte a 35 milliárd Ft-ot. Ennek természetesen kihatásai is voltak a tárca felé, hiszen egyrészt azért növekedhetett meg a kiadások nagysága, mert a hitelkamatok beépítésre kerültek a nyújtott szolgáltatások értékébe.

16. számú ábra Az egy főre jutó tényleges költségvetési kiadások alakulása¹⁶³

¹⁶³ Forrás: Saját szerkesztés a 9. számú táblázat adatai alapján

A 16. számú ábrán nagyon jól látszik, hogy az egy főre jutó HM kiadások alakulását a másodfokú polinomiális trendfüggvény jellemzi legjobban, míg az egyéb szervezetek egy főre jutó kiadásaira harmadfokú polinomiális trendvonal illeszthető. Az MH egy főre jutó kiadásainak egyenletes csökkenését a lineáris trend fejezi ki, amely szerint a vizsgált időszakban évente átlagosan 405,2 ezerFt/fővel csökkent az egy főre jutó MH kiadás.

3.3.8. A működési és a felhalmozási kiadások vizsgálata

A költségvetési kiadások megoszlását a működési és felhalmozási kiadások között a 17. ábra szemlélteti.

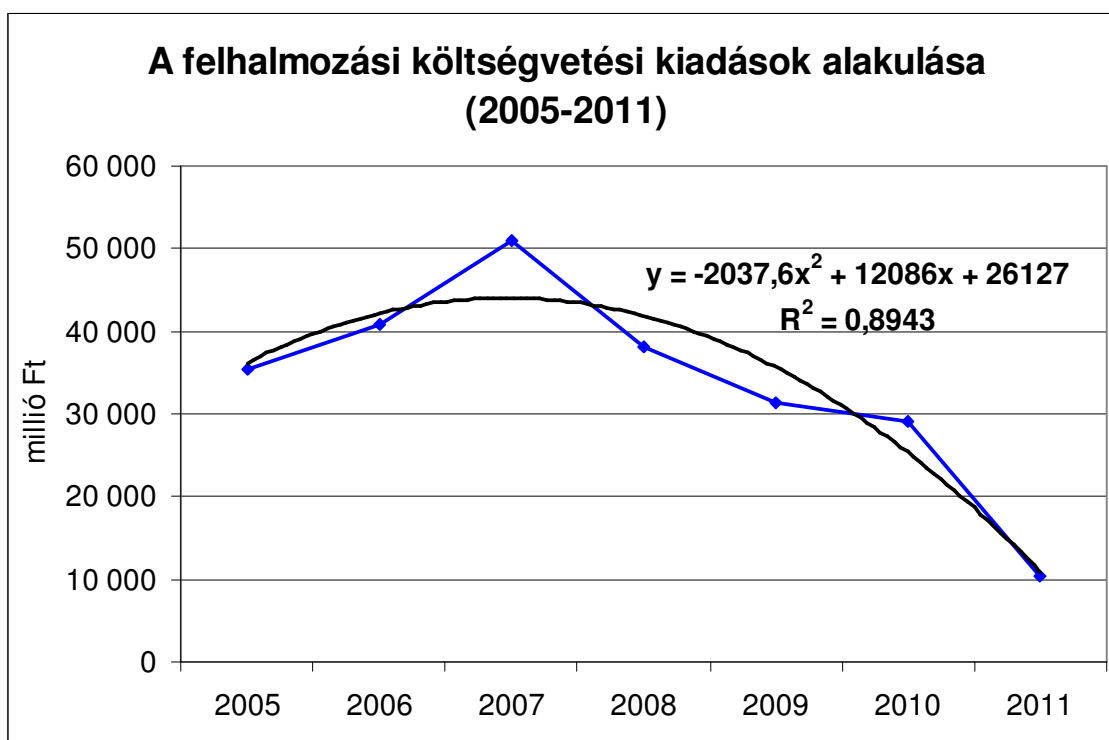

*: kölcsönök és MÁK szolgáltatási díjak nélkül

17. számú ábra A költségvetési kiadások megoszlása a felhalmozás és a működés között¹⁶⁴

Az ábra megmutatja, hogy a honvédelmi tárca működési költségvetése igen magas arányú volt, amely mellett a felhalmozási költségvetés elenyésző, még 2007-ben – amikor az arány a legmagasabbnak mutatkozott – sem közelítette meg az elvárt 30 %-ot. Ennek okai lehetnek, – amelyek még ma is fennállnak – a szűkülő költségvetési keret, valamint – ezen felül – a tartalékképzés, a különböző takarékosági intézkedések, illetve a kötelezően előírt maradványképzés. A Gripen bérleti díjat azért a dologi kiadások között mutattam ki ebben a alfejezetben, mert a teljesítés helyét vizsgáltam.

¹⁶⁴ Forrás: Saját szerkesztés a 3-4. számú melléklet adatai alapján (A működési költségvetés **tartalmazza**, a felhalmozási költségvetés **nem tartalmazza** a Gripen bérleti díjat. A 3.4. alfejezetben kimutatott dologi kiadások nem tartalmazzák, de a felhalmozási kiadások tartalmazzák a Gripen bérleti díjat.)

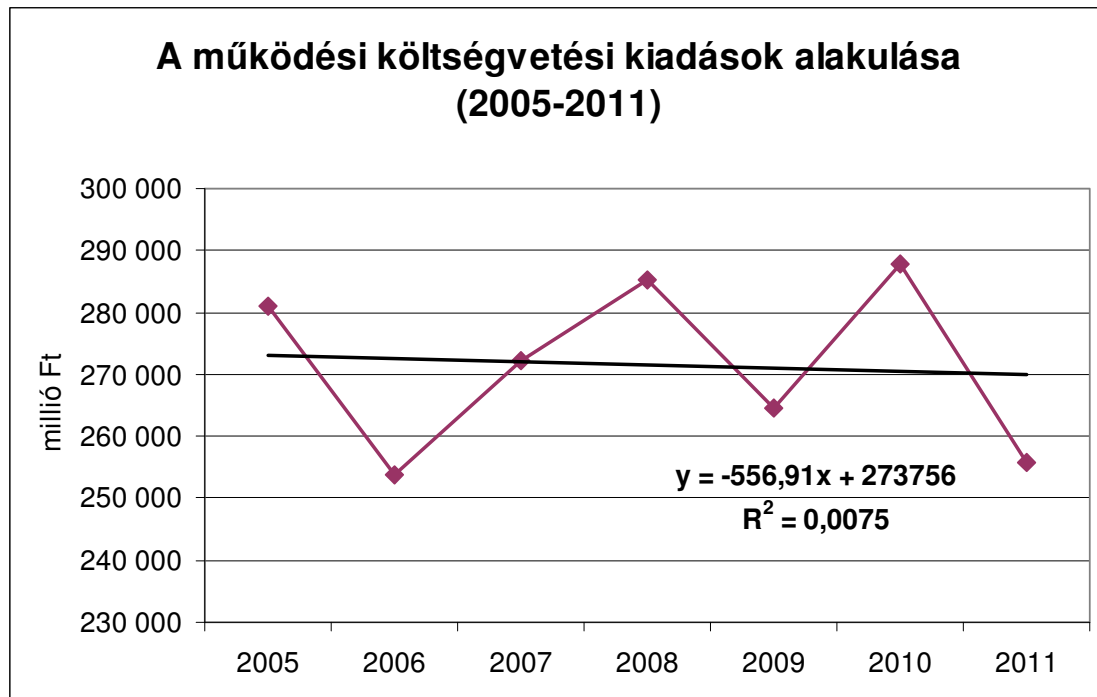
18. számú ábra A felhalmozási költségvetési kiadások alakulása¹⁶⁵

Az összesített felhalmozási kiadásokat elemezve (18. számú ábra) 2005-ről 2011-re abszolút értékben közel 25 milliárd Ft-os eltérés volt kimutatható, amely hatására a tárgyi eszközök elavulttá váltak, mert nem jutott megfelelő mértékű támogatás a fejlesztésre, beruházásra, felújításra. Már a 2002-es (stratégiai) védelmi felülvizsgálat célja is az volt, hogy egy olyan kisebb, finanszírozható, képességalapú haderőt hozzanak létre, amely megfelel mind a hazai elvárásoknak, mind a NATO tagjaként, modern technikai eszközökkel felszerelve képes legyen az ország fegyveres erejének védelmére, a szövetségi kötelezettségek teljesítésére.¹⁶⁶ Azonban ezen elképzelések nem teljes mértékben kerültek végrehajtásra, hiszen a tervezett fejlesztésekre fordítható összegek folyamatosan csökkentek, a trendvonal is további csökkenést jelez. Tehát megállapítható, hogy a védelmi felülvizsgálatban meghatározott haderő-átalakítási terv, amelyet 10 év alatt 3 ütemben kívántak megvalósítani, a forráshiányok miatt csak részben valósult meg. A védelmi felülvizsgálat hatására azonban a szervezeti struktúrában és a létszámviszonyokban jelentős változások következtek be, hiszen 2004-ben megszűnt a sorkatonai szolgálat, helyette a szerződéses legénységi állományú katonák kerültek be a rendszerbe.

¹⁶⁵ Forrás: Sajat szerkesztés a 3. számú melléklet adatai alapján (nem tartalmazza a Gripen bérleti díjat)

¹⁶⁶ Iváncsik Imre: Egy újabb védelmi felülvizsgálat szükségessége Magyarországon Budapest, Hadtudományi Szemle 2011. 4. évfolyam 3. szám pp. 171-178.

Magyarországot a legtöbb kritika a NATO csatlakozást követően a vállalásokban érte. Hiszen a csökkenő előirányzat keretek és a létszám miatt nem tudtunk maradéktalanul eleget tenni vállalásainknak. Ugyanis az egyre kisebb hadsereg hatására a „NATO-nak felajánlott csapat-hozzájárulások folyamatosan csökkentek, ráadásul a haderőfejlesztéshez általában szükséges fejlesztések is elmaradtak vagy késtek.”¹⁶⁷

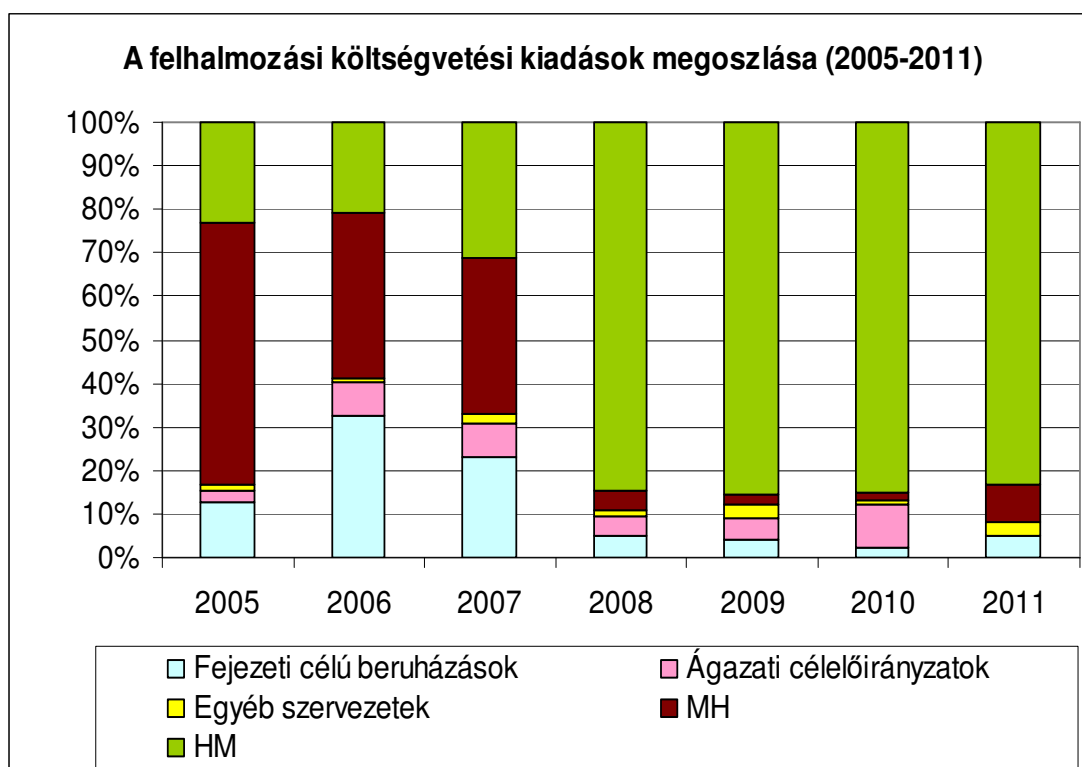

19. számú ábra A működési költségvetési kiadások alakulása¹⁶⁸

Ha a 19. számú ábrát megvizsgáljuk látható, hogy a működési költségvetési előirányzatok teljesülése a vizsgált hét évben folyamatosan ingadozott, hiszen az ábráról is látszik, hogy mekkora nagyságú kilengések voltak tapasztalhatók. Abszolút értékben kifejezve közel 36 milliárd Ft-os különbség mutatható ki az elemzett időszak első és utolsó éve között. A legjobban illeszkedő lineáris trendfüggvény alapján a vizsgált időszakban évente átlagosan 556,91 millió Ft-tal csökkent a működési költségvetési kiadások nagysága.

¹⁶⁷ Szenes Zoltán: Magyar Honvédség a NATO-ban. Mit várhatunk Rigától? Hadtudomány XVI. évfolyam 4. szám 2006. december p. 3.

¹⁶⁸ Forrás: Saját szerkesztés a 4. számú melléklet adatai alapján (Tartalmazza a Gripen bérleti díjat.)

20. számú ábra A felhalmozási költségvetési kiadások megoszlása¹⁶⁹

A felhalmozási költségvetési kiadások a HM, az MH, az egyéb szervezetek, a fejezeti célú beruházások és az ágazati célú előirányzatok között a HM részarányának növekedését mutatják, amely azzal magyarázható, hogy az egyes beruházási, felújítási programok és feladatok végrehajtása fejezeti szinten került megvalósításra. A fejezeti célú beruházások között, mint kormányzati beruházás a Honvédkórház átalakítása, felújítása szerepelt 2009-ig, illetve a katonai védelmi beruházások 2008-ig, valamint olyan központilag kezelt lakástámogatási erőirányzatok kerültek itt megtervezésre és teljesítésre, mint a lakástámogatás és a lakásépítés.

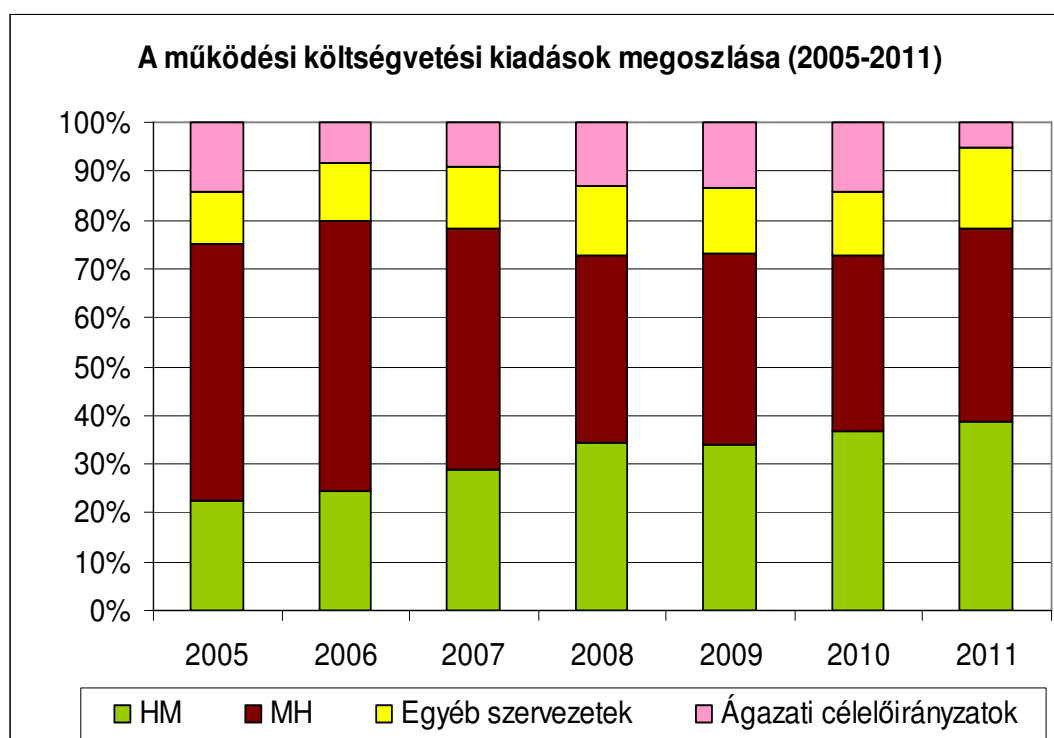
A fejezeti kezelésű előirányzatok csökkenésének okai visszavezethetők arra, hogy a tervezési munka az alku folyamatok során kialakult keretszámok visszatervezésének folyamatává vált. Nem támogatta a feladatok és a költségvetési keretek közötti összhangot, ezáltal kockáztatva azt, hogy egyes feladatok nem kerülnek megvalósításra. Például a 2011. évi tervezés során előnyt élvezett a Kormány költségvetési egyensúlyi céljainak a biztosítása. Ennek hatására 2011-ben év közben a különböző kormányzati intézkedések alapjaiban

¹⁶⁹ Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú melléklet adatai alapján

változtatták meg a fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználását. A folyamatos zárások, illetve előirányzat csökkentések feladatelmegmaradásokhoz, átütemezésekhez vezettek.¹⁷⁰

Az ágazati célelőirányzatok felhalmozási kiadásaként került megtervezésre és elszámolásra többek között a „Hozzájárulás a NATO Biztonsági Beruházási Programjához” (NATO Security Investment Programme, továbbiakban: NSIP), a hadisírok létesítése, a Hozzájárulás a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap támogatásához. Az NSIP keretében olyan programok, képzéscsomagok kerültek és kerülnek végrehajtásra, amelyeket Magyarország a szövetségi tagságból kifolyólag vállalt, illetve vállal. Ilyen volt például 2005-ben hat képzéscsomag 73 projektjének megvalósítása, amelyek természetesen nem csak nemzeti erőből, hanem NATO költségvetésből együttesen kerültek finanszírozásra.

Összességében megállapítható, hogy a felhalmozási költségvetési kiadásokon belül az arány fokozatosan eltolódott az MH-től a HM irányába, mert a központi logisztikai ellátás rendszere is így változott.

21. számú ábra A működési költségvetési kiadások megoszlása¹⁷¹

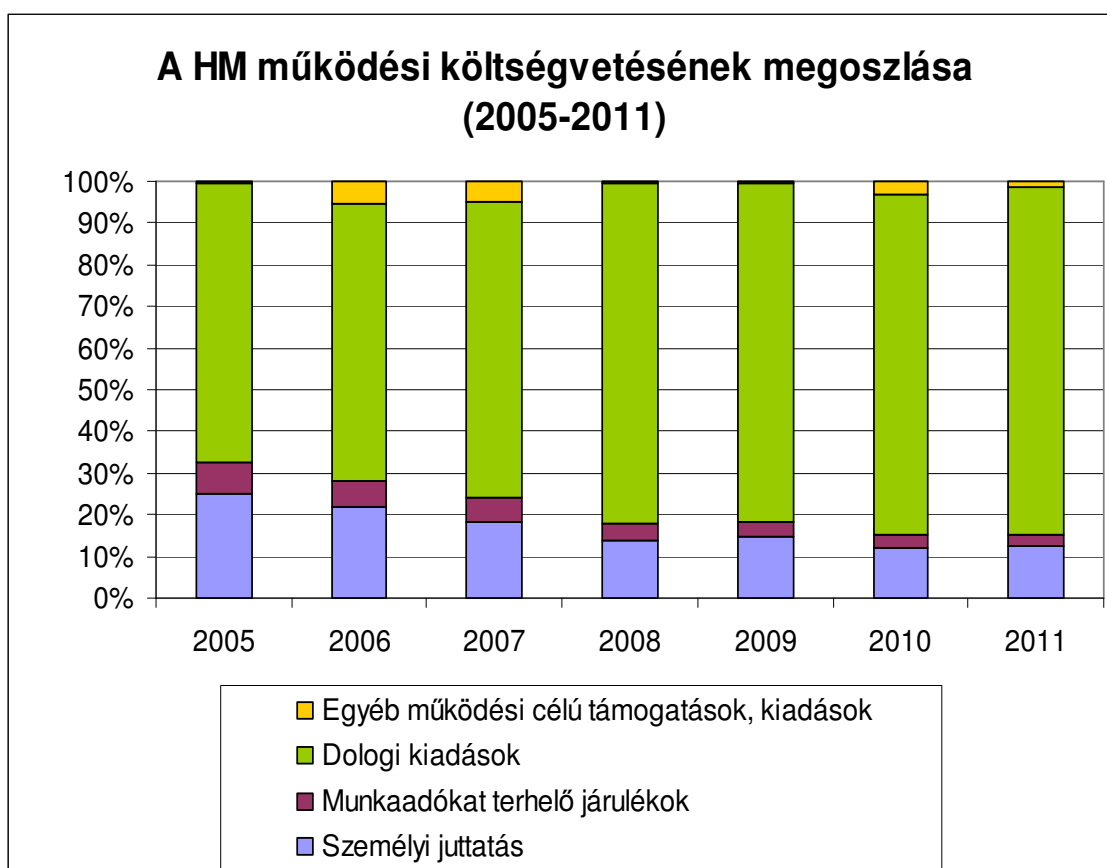
¹⁷⁰ Állami Számvevőszék Jelentés a 2011. évi költségvetés fejezeti kezelésű előirányzatai tervezésének és évközi módosításainak a szabályszerűség és a pénzügyi-szakmai megalapozottság szempontjából történő ellenőrzéséről. 2012. szeptember <http://www.asz.hu/jelentes/1299/jelentes-a-2011-evi-koltsegvetes-fejezeti-kezelesu-eloiranyzatai-tervezesenek-es-evkozi-modositasainak-a-szabalyyszeruseg-es-a-penzugyi-szakmai-megalapozottsag-szempontjabol-torteno-ellenorzeserol/1299j000.pdf> Letöltés: 2013. 04. 12.

¹⁷¹ Forrás: Saját szerkesztés a 4. számú melléklet adatai alapján

A működési költségvetési kiadások vonatkozásában a HM, az MH, az egyéb szervezetek és az ágazati célelőirányzatok különíthetők el. Az ágazati célelőirányzatok erőforrás keretei fedezetet nyújtottak (a teljesség igénye nélkül) a különböző társadalmi szervezetek, a közhasznú társaságok, a nemzetközi kártérítések, a hadisírok gondozása, a szakszervezetek, a hivatásos katonák kedvezményes nyugellátásának és a sorállomány társadalombiztosítási ellátásának kiadásaira, valamint a NATO költségvetéshez, az egyéb Európai Unió befizetésekhez, illetve a fejezeti kezelésű előirányzatokkal összefüggésben felmerült, a MÁK által nyújtott szolgáltatások díjainak a kifizetéséhez.

Mindezek alapján a működési költségvetési kiadások összetételében a HM fokozatos növekedése, míg az MH fokozatos csökkenése figyelhető meg.

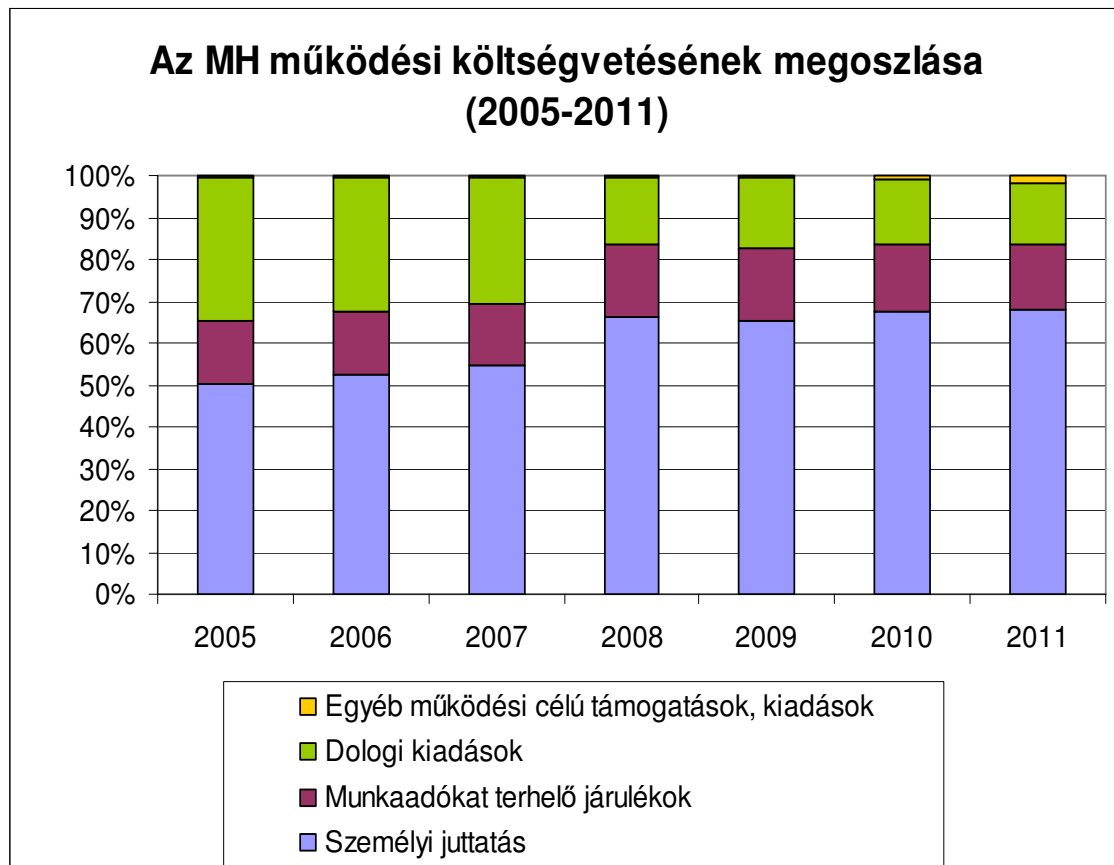
3.3.8.1. A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség működési költségvetésnek összehasonlító vizsgálata

22. számú ábra A HM működési költségvetésének megoszlása¹⁷²

¹⁷² Forrás: Saját szerkesztés a 4. számú melléklet adatai alapján (A dologi kiadások tartalmazzák a Gripen bérleti díjat.)

A HM működési költségvetési előirányzata a vizsgált időszakban a költségvetési létszám-előirányzat és a feladatok tükrében változott. A létszámváltozások, a haderőátalakítás és a gazdaságos igazgatási-szervezeti létszámkeret kialakítása érdekében folyamatosan módosultak, amelynek következtében a HM létszáma csökkent. Ezzel együtt a személyi kiadások és vonzataként a munkaadókat terhelő járulékok kis mértékű csökkenést mutattak. 2005-ről 2011-re összességében abszolút értékben közel 1,5 milliárd Ft-os, 50 %-os különbség keletkezett a személyi juttatás előirányzatokban. A munkaadót terhelő járulékok vonatkozásában a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, továbbá a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvények 2009. július 01-jei módosításának hatására megváltozott a járulékfizetési kötelezettség, amely csökkentette a tárca kiadásait. Ezzel párhuzamosan azonban a dologi kiadások a HM működési költségvetésének 80 %-át tették ki. Az előirányzat fedezetet nyújtott a Gripen bérleti díj és a hozzá kapcsolódó különböző járulékos költségek (Gripen pótlólagos képzés, fegyverzet), az infrastrukturális kiadások, a logisztikai központi természetbeni ellátás, a hazai gyakorlatok és kiképzések, a KGIR üzemeltetési kiadások, a nemzetközi feladatok és gyakorlatok kiadásainak (pénzügyi jellegű kiadások), továbbá a nemzetközi feladatokhoz kapcsolódó anyag- és készletbeszerzések kiadásainak (logisztikai kiadások) stb. fedezetére. A törvényi egyéb működési célú támogatások, kiadások nagysága – mind a HM, mind pedig az MH vonatkozásában – minimális értékű. Ezen a jogcímen található kiadási előirányzatok általánosságban az állománynak nyújtott segélyek kifizetésére, a korengedményes nyugdíjra, az ellátottak pénzbeli juttatásaira, az egyéb pénzeszközátadások kiadási előirányzataira kerültek felhasználásra. Összességében tehát megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a HM működési költségvetésében az arányok a személyi juttatások felől fokozatosan a dologi kiadások irányába tolódtak el.

23. számú ábra Az MH működési költségvetésének megoszlása¹⁷³

Az MH működési kiadásainak megoszlását – a HM kiadásaival ellentétben – a személyi juttatások kiadásainak növekedése és a dologi kiadások csökkenése jellemezte a vizsgált időszakban. Megállapítható, hogy a személyi juttatások részaránya az MH működési költségvetésében 2011-re elérte a közel 70 %-ot, mert a legénységi állomány növekedése, valamint a devizás tételeken belül a személyi juttatások aránya az árfolyam-változások hatására megnövekedett (10. számú táblázat és a 24. számú ábra). A személyi kiadások növekedése „a sorozottakból álló fegyveres erők helyett a szerződéses és hivatásos haderőre történő áttéréssel”¹⁷⁴ is magyarázható.

¹⁷³ Forrás: Saját szerkesztés a 4. számú melléklet adatai alapján

¹⁷⁴ Simai Mihály: A hatalmi viszonyok, a világgazdaság és a katonai szektor a XXI. században Köz-Gazdaság tudományos füzetek VII. évfolyam 2. szám (2012. június) p. 60.

A deviza-juttatások részesedése a személyi juttatásokból és járulékokból

Év	Kiemelt előirányzatok (mFt)				Összesen (mFt)	Személyi juttatás összesen járulékokkal (m Ft)	Deviza-juttatás aránya a személyi juttatásokban (%)
	Személyi juttatások és járulékok	Dologi kiadások	Felhalmozási kiadások (együtt a kölcsönökkel)	Egyéb (Fejezeti kezelésű ei. stb.)			
2005	9 476,9	10 044,0	374,4	2 267,4	24 167,7	139 252,4	6,8
2006	10 767,5	11 016,3	726,3	5 397,4	29 913,5	135 118,2	8,0
2007	9 909,0	11 798,2	568,7	7 316,3	31 599,2	136 551,1	7,3
2008	13 897,4	11 963,6	749,4	7 621,0	36 239,4	134 869,3	10,3
2009	14 690,2	11 496,6	1 284,2	5 347,0	34 827,0	127 275,7	11,5
2010	15 334,4	15 345,1	1 506,4	5 217,6	39 413,5	126 743,7	12,1
2011	13 694,9	12 318,1	3 083,5	5 256,3	36 363,8	122 691,0	11,2

Forrás: Saját szerkesztés az 1. és a 6. számú melléklet, valamint a Szöveges beszámoló jelentések alapján

24. számú ábra A deviza-juttatások részesedése az elszámolt személyi juttatásokból és járulékokból¹⁷⁵

A 2007-es év a nagy átszervezések időszakának tekinthető, mert több alakulat megszűnt, egyes szervezetek összeolvadtak, újak kerültek alapításra, valamint megkezdődött a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok átalakítása is, amelyek nagymértékű létszámcsökkenésekhez vezettek. Ebből kifolyólag az

¹⁷⁵ Forrás: Saját szerkesztés a 10. számú táblázat adatai alapján

átszervezés járulékos költségei összességében megemelték a tárca személyi juttatásait. Tehát a létszámleépítések, a szervezeti átalakítások és korszerűsítések nagymértékű költségvetési ráfordítás mellett valósultak meg. Megállapítható, hogy a csökkenések nem módosították a költségvetés nagyságát olyan mértékben, mint ahogy az elvárható lett volna sem a HM, sem az MH esetében (mert ebben az évben még kifizetésre kerültek a 13. havi fizetések is). Az átszervezések következtében egy olyan struktúra került kialakításra, amely alkalmas a magasabb színvonalú feladatellátásra, valamint az erőforrások hatékonyabb és eredményesebb felhasználására. A dologi kiadások nagysága évről-évre csökkenő tendenciát mutatott.

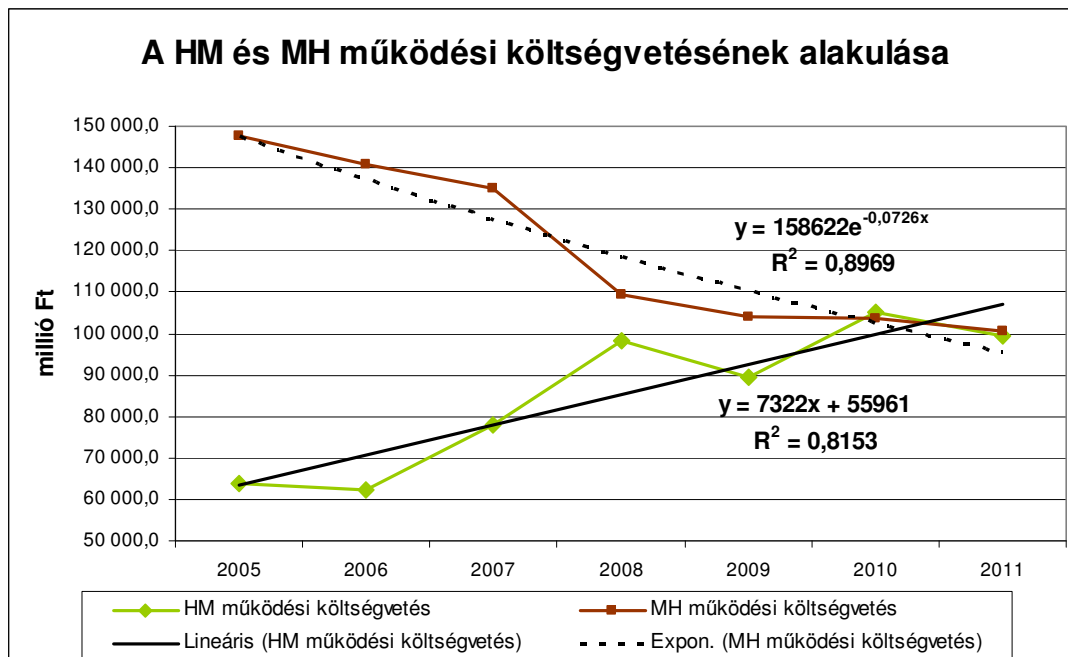
11. számú táblázat

A HM és az MH működési költségvetési kiadásainak alakulása

Év	HM működési költségvetés (2005=100%)	HM működési költségvetés (előző év=100%)	MH működési költségvetés (2005=100%)	MH működési költségvetés (előző év=100%)
2005	100,00		100,00	
2006	98,00	98,00	95,29	95,29
2007	122,85	125,35	91,38	95,90
2008	154,68	125,91	73,94	80,91
2009	140,54	90,86	70,40	95,21
2010	165,60	117,84	70,06	99,51
2011	156,47	94,48	68,03	97,11

Forrás: Saját szerkesztés a 4. számú melléklet adataiból

Összességében megállapítható, hogy a működési költségvetés előirányzat-csoport a HM esetében kisebb ingadozásokkal, de növekedést mutatott, míg az MH-nál folyamatos csökkenés volt megfigyelhető.

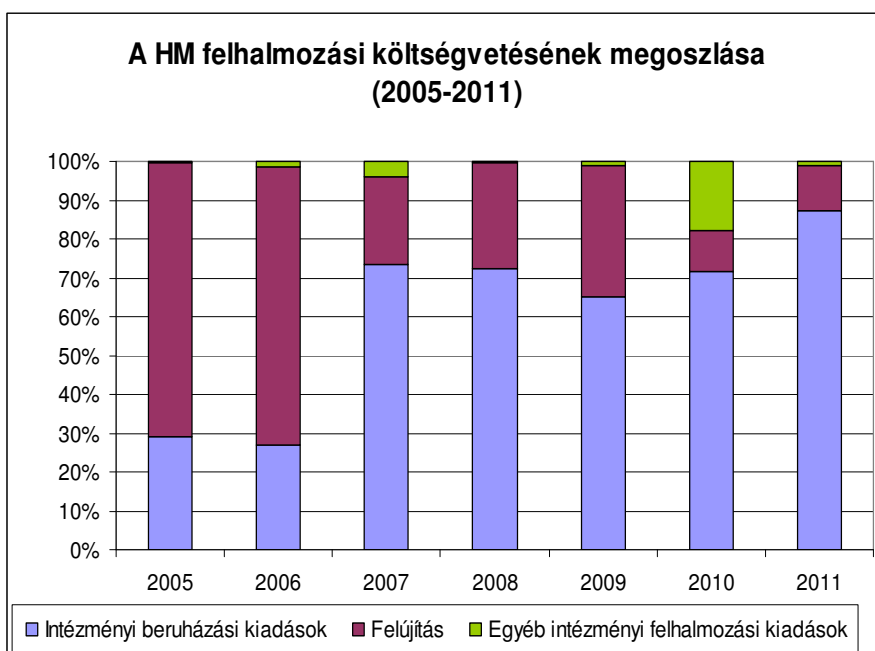
25. számú ábra A HM és az MH működési költségvetésének alakulása¹⁷⁶

A működési költségvetési kiadások teljesítésének tekintetében a 2005-ös bázishoz viszonyítva a kiadások csökkentek az MH tekintetében, ezzel szemben a HM kiadás teljesítései növekedtek nominálértékben. A HM működési költségvetésének alakulására illesztett lineáris trend alapján a vizsgált időszakban évente átlagosan 7 322 millió Ft-tal nőttek, míg az MH működési költségvetésének alakulására illesztett exponenciális trend alapján évente átlagosan 7 %-kal csökkentek a kiadások. 2011-ben a HM és az MH működési költségvetés előző évhez viszonyított csökkenésére a szűkülő előirányzat-keret, valamint a költségvetési egyensúlyt megtartó intézkedések és a tárca részéről kiadott takarékosági intézkedések együttesen fejtették ki hatásukat.

3.3.8.2. A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség felhalmozási költségvetésének összehasonlító vizsgálata

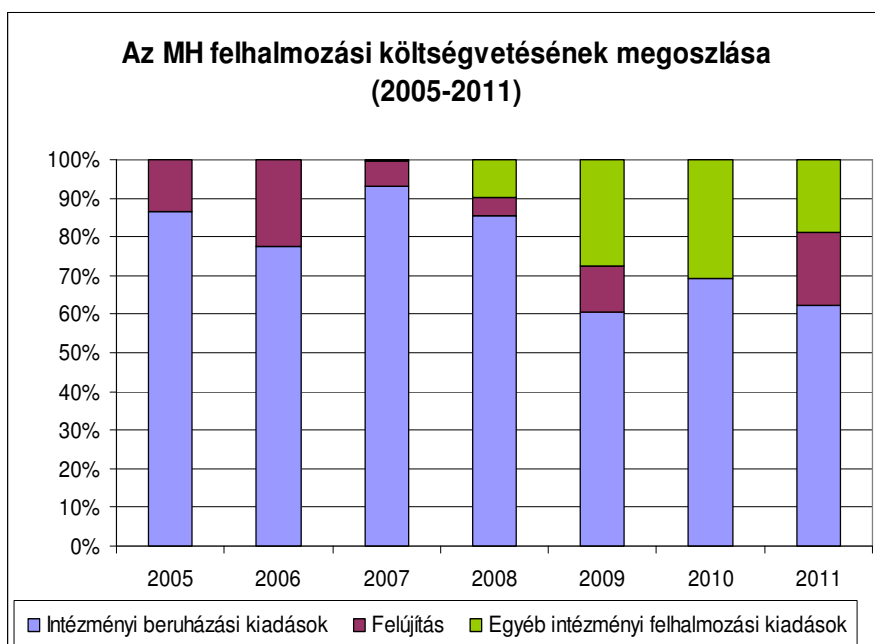
A HM és az MH felhalmozási költségvetését elemezve korábban megállapítottam, hogy kisebb nagyobb ingadozásokkal ugyan, de csökkentek a felhalmozási kiadások. A dolgozatban történő csoportosítási mód szerinti kiadási előirányzat értékek – az összevont bontás, az elemzéshez szükséges egységesebb szerkezetet követve, a könnyebb feldolgozás miatt – nem minden esetben egyeznek meg a szöveges beszámolóban lévő összegekkel, azonban összességében nem eredményeznek eltéréseket.

¹⁷⁶ Forrás: Saját szerkesztés a 11. számú táblázat adatai alapján (A működési költségvetés tartalmazza a Gripen bérleti díjat.)

26. számú ábra A HM felhalmozási költségvetésének megoszlása¹⁷⁷

A HM felhalmozási költségvetésének összetételét vizsgálva megállapítható, hogy míg 2005-2006-ban a kiadások túlnyomó részét a felújítások tették ki, addig 2011-re ezek aránya fokozatosan csökkent, amellyel párhuzamosan az intézményi beruházási kiadások aránya jelentősen növekedett.

27. számú ábra Az MH felhalmozási költségvetésének megoszlása¹⁷⁸

¹⁷⁷ Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú melléklet adatai alapján

¹⁷⁸ Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú melléklet adatai alapján

Az MH felhalmozási költségvetésének összetételét vizsgálva megfigyelhető, hogy a felújítások részaránya elenyésző az intézményi beruházási kiadásokkal szemben. Azonban az intézményi beruházások relatíve magas aránya ellenére is a vizsgált időszakban csökkenő tendenciát mutattak.

12. számú táblázat

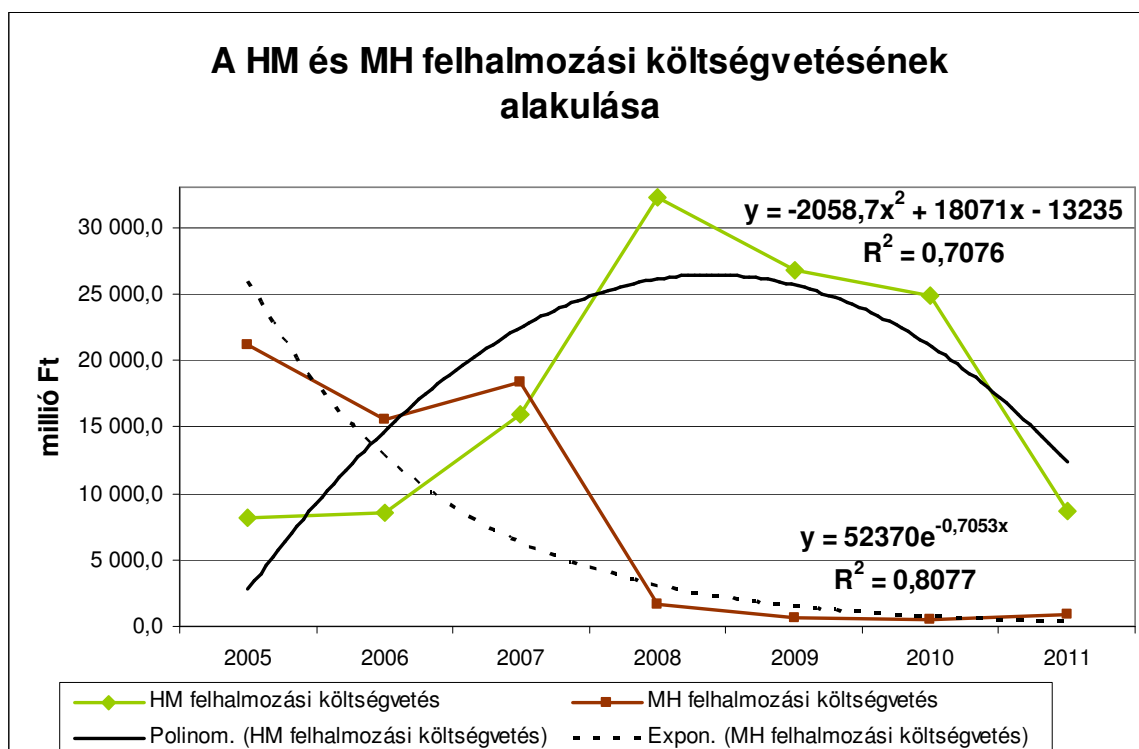
A HM és az MH felhalmozási költségvetési kiadásainak alakulása¹⁷⁹

Év	HM felhalmozási költségvetés (2005=100%)	HM felhalmozási költségvetés (előző év=100%)	MH felhalmozási költségvetés (2005=100%)	MH felhalmozási költségvetés (előző év=100%)
2005	100,00		100,00	
2006	103,75	103,75	73,15	73,15
2007	194,31	187,29	86,58	118,35
2008	392,50	202,00	8,02	9,26
2009	326,95	83,30	2,93	36,60
2010	303,36	92,78	2,38	81,14
2011	104,96	34,60	4,19	176,11

Forrás: Saját szerkesztés a 3. számú melléklet adataiból

A 2005 – 2011. közötti időszakban a beszerzések és a beruházásokra fordítható előirányzat-keret a HM Ügynökségekhez került. Emiatt kiugró változás a HM felhalmozási kiadásai között következett be, amely a 2005-ös 8,2 milliárdról, 2008-ra 32 milliárdra növekedett, míg 2011-re ismét 8 milliárd Ft közelébe csökkent vissza. Ezzel szemben az MH felhalmozási költségvetése 2005-ről 2011-re szinte „0”-ra csökkent. A vizsgált időszakban az alábbi fontosabb felhalmozási kiadások bírtak jelentőséggel az intézményi beruházási kiadások és a felújítás kiemelt előirányzatán belül: gépjármű beszerzési program; haderő fejlesztési kiadások; Gripen fegyverzetbeszerzés; központi hatáskörű tárgyi eszköz beszerzés és felújítás; Laktanya Rekonstrukciós Program (továbbiakban: LRP); híradó, informatikai és EHV fejlesztési programok; csapatok intézményi szintű beruházási, felújítási kiadásai; üzemanyag program; Mistral beszerzés; nemzetközi feladatok beruházásai és felújításai; afganisztáni szerepvállalás logisztikai támogatása; afganisztáni bővítés; központi szervezetek általános csapat és központi tevékenysége. Összességében megállapítható, hogy ezen programok és feladatok nagyságrendje mindkét előirányzat-csoport esetében a biztosított szűkös költségvetési keret, valamint az értékesített vagyonból realizálható bevétel visszaigénylése miatt hullámzott.

¹⁷⁹ A felhalmozási kiadások nem tartalmazzák a Gripen bérleti díját.

28. számú ábra A HM és az MH felhalmozási költségvetésének alakulása¹⁸⁰

A 12. számú táblázat adatait, valamint a 28. számú ábra összefüggéseit vizsgálva, arra a megállapításra jutottam, hogy a HM felhalmozási költségvetési kiadásai összességében növekedést mutattak, ezzel szemben az MH felhalmozási költségvetési kiadásaiban nagyarányú csökkenés figyelhető meg: az illetékt exponenciális trend alapján a vizsgált időszakban évente átlagosan 50,6 %-kal csökkent a felhalmozási kiadások értéke.

A 2011-es év mind az ország, mind a fejezet tekintetében megszorításokkal telt, amelynek következtében a tárcától az 1025/2011. (II. 21.) Korm. határozat értelmében zárolásra került 26,3 milliárd Ft¹⁸¹, ezt követően a 2011. évi CXIV. törvény¹⁸² a zárolt összegtől eltérően, de ugyanakkora nagyságrendben előirányzat csökkenést írt elő, amelyek együttesen is hatással voltak az intézményi beruházás tekintetében a felhalmozásokra is, közel 5,7 milliárd Ft összegben.

¹⁸⁰ Forrás: Saját szerkesztés a 12. számú táblázat adatai alapján

¹⁸¹ 1025/2011. (II. 21.) Korm. határozat az államháztartási egyensúly megőrzéséhez szükséges intézkedésekről 1. számú melléklete

¹⁸² 2011. évi CXIV. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről szóló 2010. évi CLXIX. törvény módosításáról (A támogatás csökkenése az intézményi és a fejezeti kezelésű előirányzatok tekintetében értelmezhető)

3.3.8.3. A felhalmozási és működési költségvetés elemzése fajlagos mutatókkal

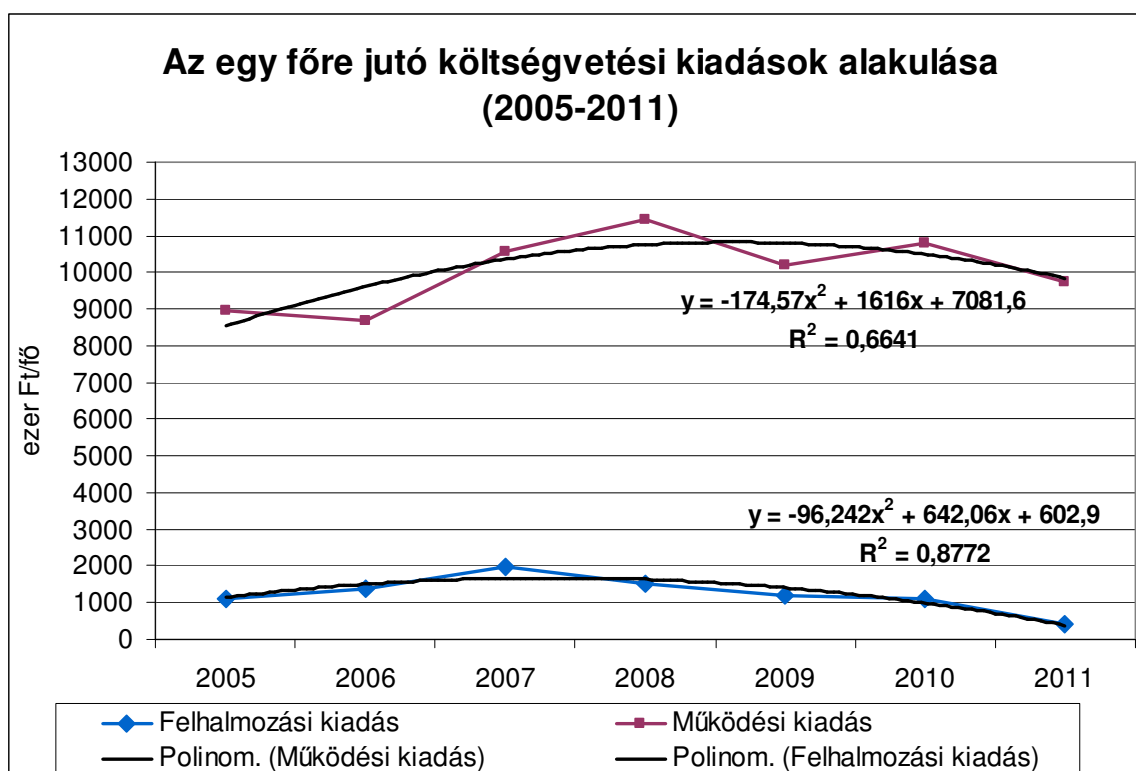
A működési és a felhalmozási költségvetés színvonalának vizsgálatához célszerű az egy főre vetített kiadások alakulását is elemezni. Az egy főre jutó kiadásokat a 13. számú táblázat tartalmazza, az egy főre jutó kiadások alakulását a 14. számú táblázat és a 29-30. számú ábrák szemléltetik.

13. számú táblázat

Egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása nominálértéken¹⁸³

Év	Felhalmozási költségvetés (mFt)	1 főre jutó felhalmozási kiadás (eFt/fő)	Működési költségvetés (mFt)	1 főre jutó működési kiadás (eFt/fő)
2005	35 308,3	1 125	281 042,1	8 952
2006	40 830,6	1 399	253 870,6	8 700
2007	51 030,2	1 980	272 338,5	10 566
2008	38 082,9	1 527	285 341,5	11 439
2009	31 281,0	1 208	264 460,5	10 209
2010	29 192,3	1 094	287 785,1	10 782
2011	10 312,6	392	255 860,6	9 732

Forrás: Saját szerkesztés a 3-5. számú melléklet adatai alapján

29. számú ábra Az egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása¹⁸⁴

¹⁸³ A Gripen bérleti díjat a működési költségvetés tartalmazza.

¹⁸⁴ Forrás: Saját szerkesztés a 13. számú táblázat adatai alapján

A fajlagos mutatók is rávilágítanak arra, hogy mindkét előirányzat-csoport számítása és ábrázolása során megmutatkozó különbségek és csökkenések a rájuk illesztett trendvonalakkal összefüggésben, előre jelezhető módon további csökkenésekről tájékoztatnak. Bár összességében a vizsgált időszakban az egy főre jutó működési kiadás 2005-ről 2011-re csekély mértékben nőtt, de a trend alapján a tendencia csökkenő, bár kisebb mértékben, mint az egy főre jutó felhalmozási kiadások alakulásánál. (A működési kiadások jelen számításánál a Gripen bérleti díjat még tartalmazza a dologi kiadás, a felhalmozási kiadás azonban nem, mert a kiadást vizsgáltam, nem pedig a vagyongyarapodást.) A mutatók értéke mindamelllett is csökkent, hogy a létszám 2005-ről 2011-re, a 31 394 főről 26 292 főre fogyatkozott. Azaz a költségvetési előirányzat-keret szűkülése sokkal nagyobb hatást gyakorolt, mint a létszám változása. Ezekkel összefüggésben, illetve a makrogazdasági környezet folyamatos változása következtében, feszültségek tapasztalhatók a beruházási kiadások csökkenése miatt.

14. számú táblázat

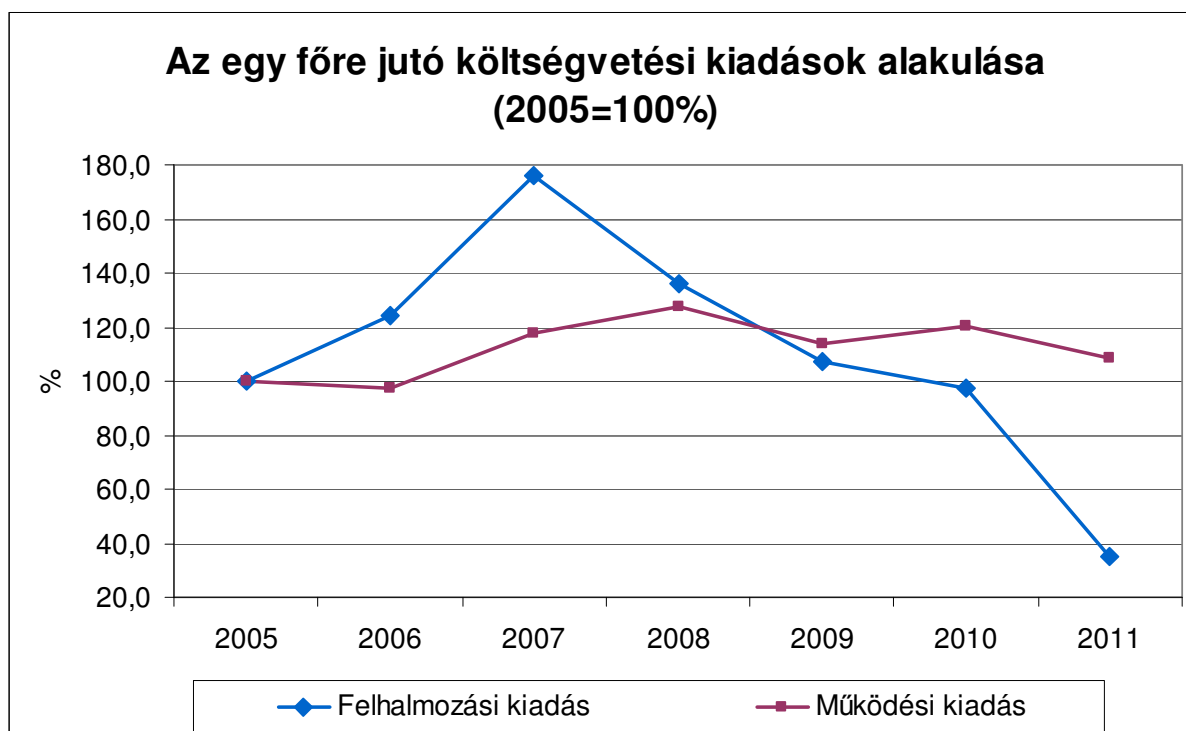
Egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása %-ban¹⁸⁵

Év	1 főre jutó felhalmozási kiadás (2005=100%)	1 főre jutó felhalmozási kiadás (előző év=100%)	1 főre jutó működési kiadás (2005=100%)	1 főre jutó működési kiadás (előző év=100%)
2005	100,0		100,0	
2006	124,4	124,4	97,2	97,2
2007	176,0	141,5	118,0	121,4
2008	135,7	77,1	127,8	108,3
2009	107,4	79,1	114,0	89,2
2010	97,2	90,6	120,4	105,6
2011	34,9	35,9	108,7	90,3

Forrás: Saját szerkesztés a 3-5. számú melléklet adatai alapján

¹⁸⁵ A Gripen bérleti díjat a működési költségvetés tartalmazza.

30. számú ábra Az egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása %-ban¹⁸⁶

A 30. számú ábra szintén az előzőekben leírtakat támasztja alá, annyival kiegészítve, hogy a 2007. évi létszámcsökkenés megnövelte az egy főre jutó felhalmozási kiadások nagyságát, míg az egy főre jutó működési kiadások ingadoztak ugyan, de nem nagy mértékben. A működési kiadások nem szignifikáns csökkenésének az az oka, hogy a személyi juttatások nem csökkentek egyenes arányban a létszámleépítésekkel, illetve a dologi kiadások nagysága sem csökkent, sőt inkább növekedett, mert az infrastrukturális kiadások emelkedtek a vizsgált időszakban.

3.3.9. Az egy főre jutó személyi kiadások vizsgálata nominál- és reálértékben

A működési költségvetésből kiemelve, nominál- és reálértékben is megvizsgáltam hogyan alakultak a személyi juttatások, mint kiemelt előirányzat teljesítései, amelyet a 15-16. számú táblázatok, a 31-33. számú ábrák és a 6. számú melléklet adatai foglalnak össze.

¹⁸⁶ Forrás: Saját szerkesztés a 14. számú táblázat alapján

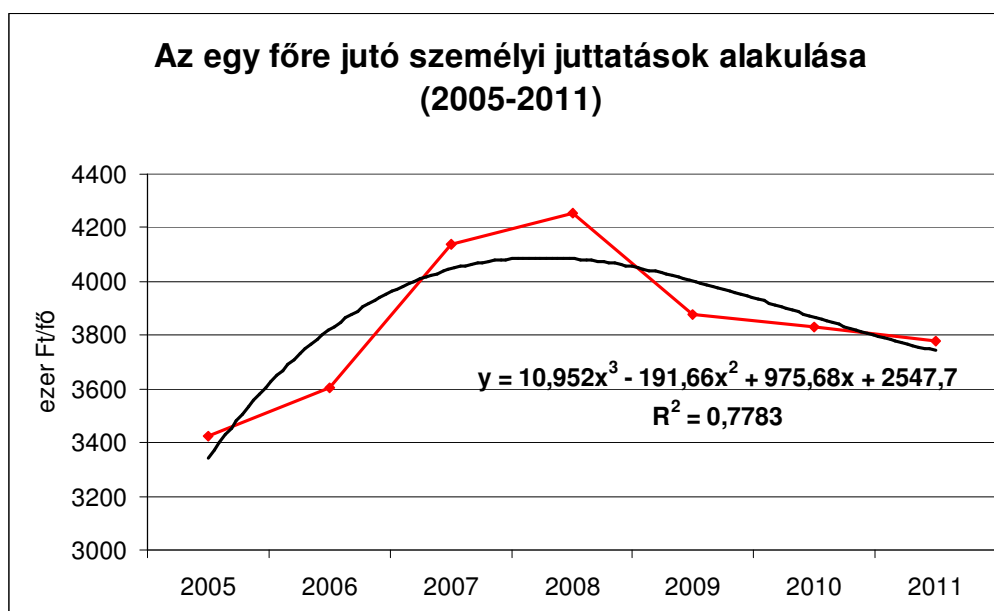
Az egy főre jutó személyi juttatások kiadásainak alakulása nominál- és reálértékben

Év	1 főre jutó személyi juttatás összesen (eFt/fő)	Változás nominálértékben (2005=100%)	Változás reálértékben (2005=100%)
2005	3 423	100,0	100,0
2006	3 605	105,3	101,4
2007	4 138	120,9	107,7
2008	4 257	124,4	104,4
2009	3 876	113,2	91,2
2010	3 829	111,9	86,0
2011	3 779	110,4	81,7

Forrás: Saját szerkesztés az 5-6. számú melléklet adatai alapján

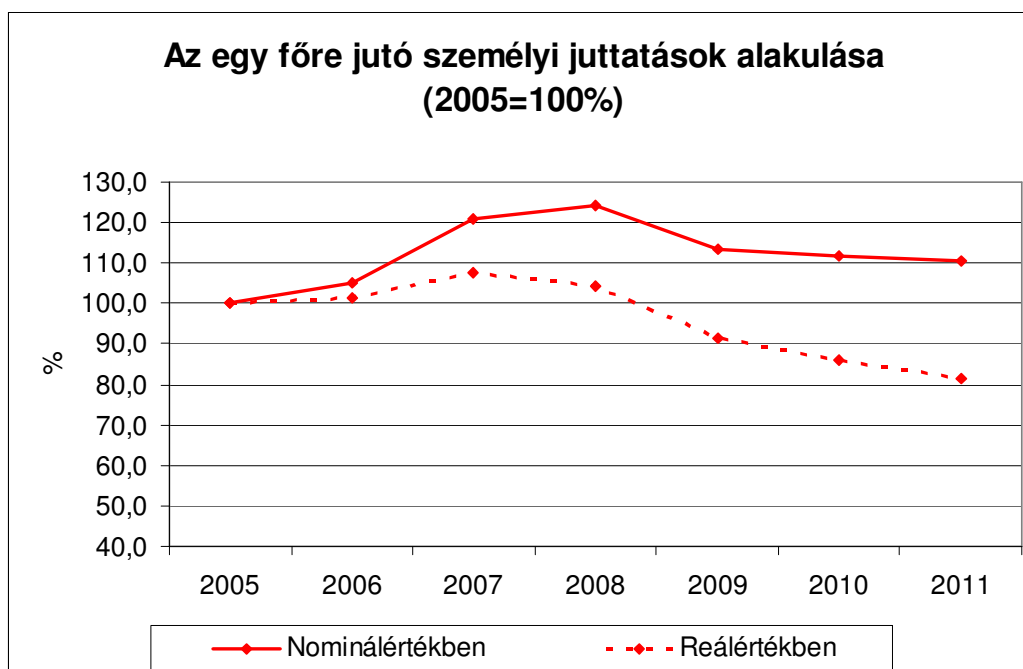
Az egy főre jutó személyi juttatásokban 2008-ig növekedés, majd 2009-től csökkenés volt megfigyelhető, amely növekedés a kiadások emelkedésével és ezzel párhuzamosan a létszám csökkenésével, illetve a csökkenés pedig, éppen az ellenkezőjével volt magyarázható. Ez olvasható le a 31. számú ábráról is.

Ha a nominálértékben történő változást vizsgáljuk ugyanarra a következtetésre jutunk, mint az előző gondolat. Azonban, ha a reálértékeket elemezzük, a változás 2005-höz képest 18,3 %-os csökkenést mutat, amelyet az infláció hatása eredményezett. Ezt szemlélteti a 32. számú ábra is.

31. számú ábra Az egy főre jutó személyi juttatások alakulása¹⁸⁷

¹⁸⁷ Forrás: Saját szerkesztés a 15. számú táblázat adatai alapján

32. számú ábra Az egy főre jutó személyi juttatások alakulása nominál- és reálértékben¹⁸⁸

Az egy főre jutó személyi juttatásokat HM és MH szintre lebontva is elemeztem a 16. számú táblázat és a 33. számú ábra segítségével.

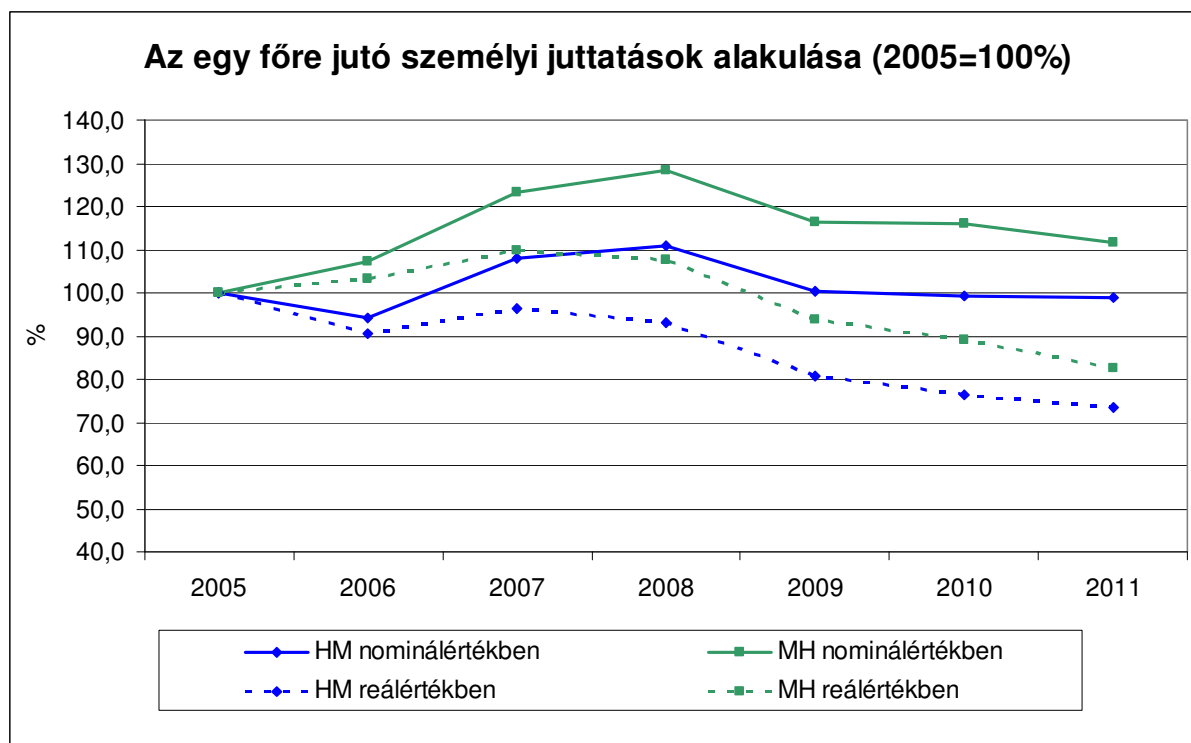
16. számú táblázat

Az egy főre jutó személyi juttatások vizsgálata szervezeti bontásban nominál- és reálértékben

Év	1 főre jutó személyi juttatás (ezer Ft/fő)		1 főre jutó személyi juttatás változása nominálértékben (2005=100%)		Infláció (2005=100%)	1 főre jutó személyi juttatás változása reálértékben (2005=100%)	
	HM	MH	HM	MH		HM	MH
2005	6 448	3 070	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	6 065	3 292	94,1	107,2	103,9	90,5	103,2
2007	6 962	3 786	108,0	123,3	112,2	96,2	109,9
2008	7 150	3 938	110,9	128,3	119,1	93,1	107,7
2009	6 469	3 568	100,3	116,2	124,1	80,8	93,6
2010	6 393	3 560	99,1	116,0	130,1	76,2	89,1
2011	6 390	3 426	99,1	111,6	135,2	73,3	82,5

Forrás: Saját szerkesztés az 5-6. számú melléklet adatai alapján

¹⁸⁸ Forrás: Saját szerkesztés a 15. számú táblázat adatai alapján

33. számú ábra Az egy főre jutó személyi juttatások alakulása a HM és az MH esetében¹⁸⁹

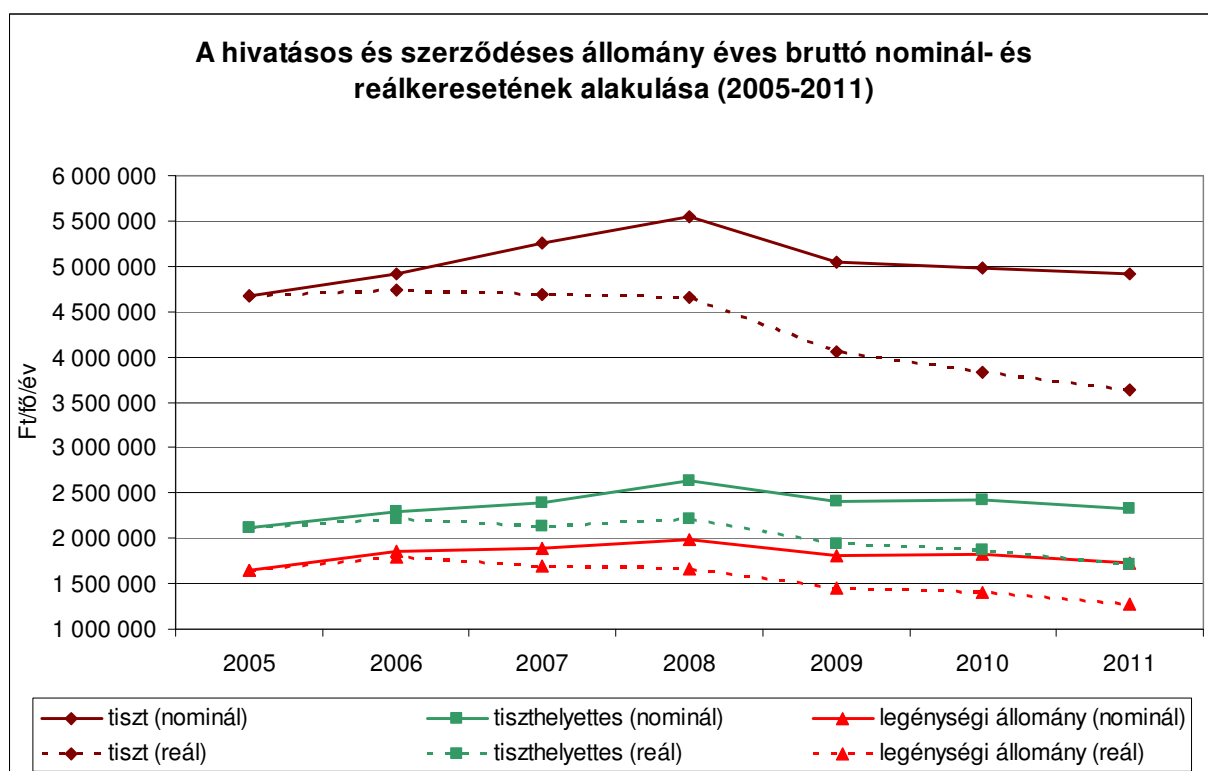
Ezek alapján megállapítottam, hogy a személyi juttatások értékében – 2005. évet bázisnak tekintve – 2011-re a HM esetében nominálértékben 0,9 %-os, míg reálértéken 26,7 %-os csökkenés, az MH tekintetében nominálértékben 11,6 %-os növekedés, reálértéken 17,5 %-os csökkenés volt megfigyelhető. A változások a 3.3.7. alfejezetben leírtakra, valamint az infláció hatására alakultak ki. A létszámnövelésre jelentős hatást fejtett ki a 24/2011. HM utasítás, amelyben foglaltaknak megfelelően az állománytáblában és a munkaköri jegyzékben rendszeresített, de jelenleg be nem töltött beosztásokat nem lehetett feltölteni, kivéve a folyamatban lévőket.¹⁹⁰ Hatást gyakoroltak a személyi kiadások nagyságára a devizás személyi kiadások is, amelyek bár nem rendszeres juttatások, a vizsgált időszaki forintleértékelődésen keresztül jelentős terhet róttak a tárca gazdálkodására, amely bemutatásra került a 3.3.8.1. alfejezetben. Továbbá a létszámleépítések többletköltségei (segélyek, korengedményes nyugdíj) is befolyásolták a személyi juttatások kiadásainak alakulását.

A keresetek változása is jelentős hatást gyakorolt a személyi juttatásokra, amelyet az mutat, hogy a nagyarányú létszámcsökkenés sem eredményezett a kiemelt előirányzatban csökkenést (8. számú melléklet). Ugyanis az állomány nominálkeresete 2008-ig növekedett

¹⁸⁹ Forrás: Saját szerkesztés a 16. számú táblázat adatai alapján

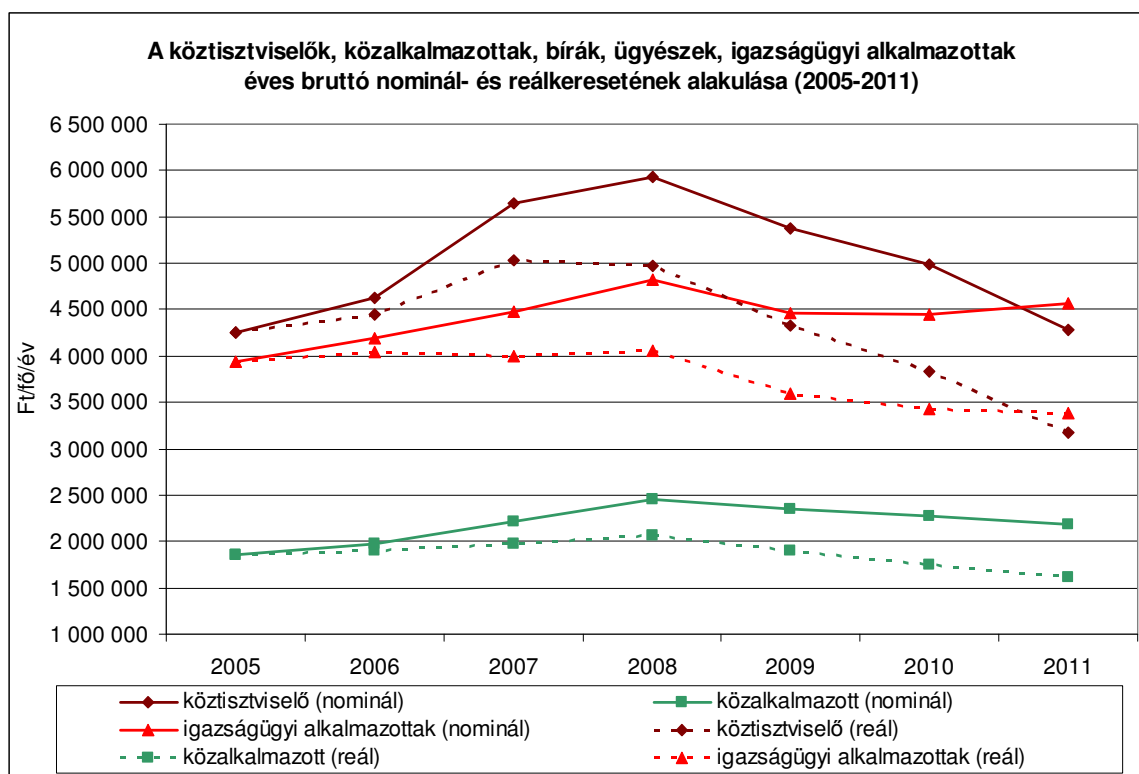
¹⁹⁰ 24/2011. (III. 2.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek gazdálkodását racionalizáló és kiadásait csökkentő intézkedésekről

mindegyik állománykategóriában, amely nem csökkentette, hanem közel azonos szinten tartotta a személyi juttatások nagyságát, a létszámcsökkentések ellenére is. A keresetek növekedése 2005-ben a 6 %-os béremelésnek és a tervezett 13. havi illetménynek stb., 2006-ban az átlagos 5 %-os béremelésnek és az egyes katonai szervezetek magasabb illetménykiegészítési kategóriába történő átsorolásának stb., 2007-ben a 13. havi illetmény-előleg 6/12-ed részének kifizetése stb., 2008-ban a 6 heti illetmény-előleg kifizetése, a hivatásos és szerződéses állomány részére bevezetésre kerülő szolgálati időpótléknak, valamint a létszámhiány miatt kifizetett megbízási, túlszolgálati, illetve helyettesítési díjaknak stb. tudható be. Ezt mutatják a 34-35. számú ábrák is.

34. számú ábra A hivatásos és szerződéses állomány éves bruttó nominál- és reálkeresetének alakulása¹⁹¹

¹⁹¹ Forrás: Saját szerkesztés a 8. számú melléklet adatai alapján

35. számú ábra A köztisztviselők, közalkalmazottak és igazságügyi alkalmazottak éves bruttó nominál- és reálkeresetének alakulása¹⁹²

Az ábrából az is kitűnik, hogy 2009-től csökkenés következett be valamennyi állománykategória esetében nominál- és reálkeresetben egyaránt. Például 2009-ben a csökkenést egyrészt az okozta, hogy nem történt kifizetés 13. havi illetmény-előleg címén, azonban ez kompenzálásra került, de nem egységesen érintette az egyes állománykategóriákat. Másrészt a létszámhiány ellentételezésére lehetőség nyílt megbízási és túlszolgálati díjak kifizetésére, amelyet a 2009. év második félévétől bevezetett létszámstop limitált stb.

3.3.10. Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása nominál- és reálértékben

A működési költségvetés másik nagyobb hányadát a dologi kiadások jelentik, amelyből fenntartási, üzemeltetési, esetlegesen fejlesztési programok kiadásai, ruházati program kiadásai, kártérítések, bérleti díjak, hazai kiképzések és gyakorlatok kiadásai stb. egyaránt finanszírozásra kerülnek, amelyet a 3.3.7. alfejezetben már kifejtettem. A Gripen bérleti díjat ebben a részben is tartalmazza a dologi kiadás, mert a teljesítés helye került elemzésre.

¹⁹² Forrás: Saját szerkesztés a 8. számú melléklet adatai alapján

A 17. számú táblázatban az egy főre jutó dologi kiadások alakulását vizsgáltam, amelyből arra következtettem, hogy a változás nominálértékben kisebb ingadozásokkal, de növekedett, amelyet a számított mutató értéke is alátámaszt.

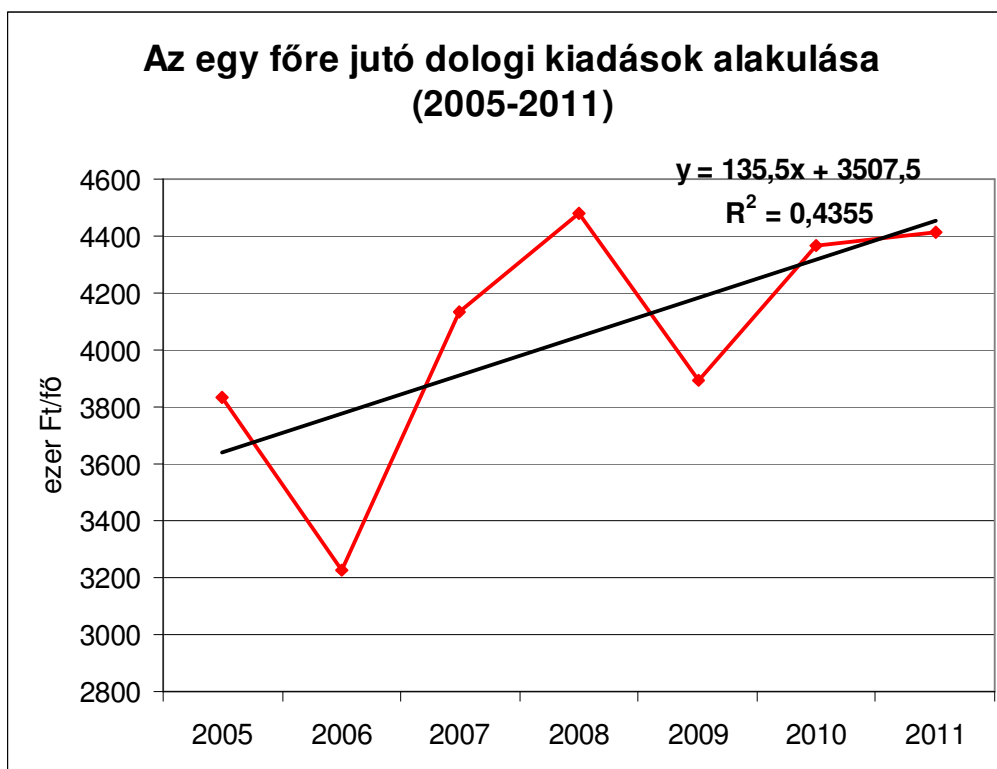
17. számú táblázat

Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása nominál- és reálértékben¹⁹³

Év	1 főre jutó dologi kiadás összesen (eFt/fő)	Változás nominálértékben (2005=100%)	Változás reálértékben (2005=100%)
2005	3 833	100,0	100,0
2006	3 224	84,1	80,9
2007	4 131	107,8	96,0
2008	4 483	117,0	98,2
2009	3 896	101,6	81,9
2010	4 365	113,9	87,5
2011	4 415	115,2	85,2

Forrás: Saját szerkesztés az 5. és a 7. számú melléklet adatai alapján

A táblázat adataiból az is kitűnik, hogy a reálértékben történő számítás 2005-höz képest 2011-re 14,8 %-os csökkenést mutat, amelyet az infláció változása befolyásolt.

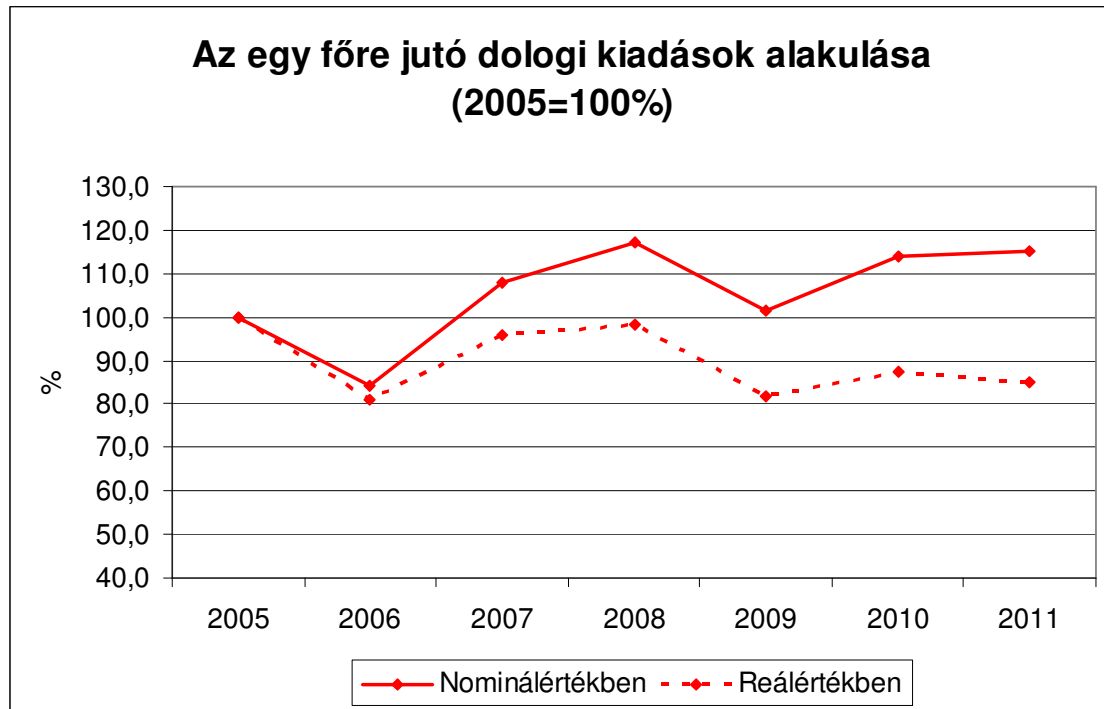

36. számú ábra Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása¹⁹⁴

¹⁹³ A Gripen bérleti díjat tartalmazza a dologi kiadás.

¹⁹⁴ Forrás: Saját szerkesztés a 17. számú táblázat adatai alapján

A nominálértékben történő számítást a 36. számú ábra szemlélteti, amelyen látszik, hogy 2005-höz képest ugyan nagyon hullámzott a változás, azonban, ha ráillesztett lineáris trendfüggvényt figyelembe veszem, e szerint a vizsgált időszakban évente átlagosan 135,5 ezer Ft/fő-vel nőttek az egy főre jutó dologi kiadások.

37. számú ábra Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása nominál- és reálértékben¹⁹⁵

A 37. számú ábráról leolvasható, hogy míg nominálértékben összességében növekedtek a dologi kiadások, addig reálértékben csökkenő tendencia látszik, amely természetesen az inflációval magyarázható, mert az egy főre jutó kiadások növekedési üteme alatta maradt az infláció növekedési ütemének.

¹⁹⁵ Forrás: Saját szerkesztés a 17. számú táblázat adatai alapján

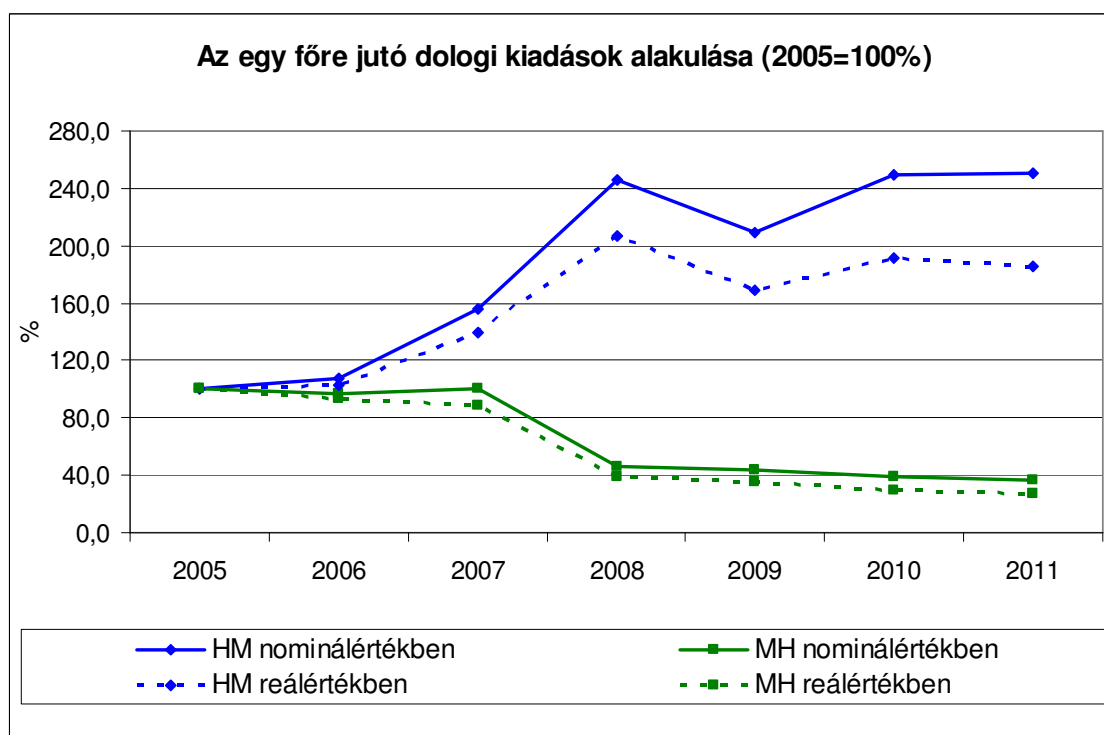

Az egy főre jutó dologi kiadások vizsgálata szervezeti bontásban nominál- és reálértékben

Év	1 főre jutó dologi kiadás (ezer Ft/fő)		1 főre jutó dologi kiadás változása nominálértékben (2005=100%)		Infláció (2005=100%)	1 főre jutó dologi kiadás változása reálértékben (2005=100%)	
	HM	MH	HM	MH		HM	MH
2005	17 140	2 079	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	18 395	2 018	107,3	97,1	103,9	101,9	103,9
2007	26 795	2 079	156,3	100,0	112,2	155,4	112,2
2008	42 092	962	245,6	46,3	119,1	184,0	119,1
2009	35 925	910	209,6	43,8	124,1	146,9	124,1
2010	42 667	808	248,9	28,9	130,1	178,0	130,1
2011	42 847	751	250,0	36,1	135,2	258,3	135,2

Forrás: Saját szerkesztés az 5. és a 7. számú melléklet adatai alapján

Az egy főre jutó dologi kiadások alakulását a vizsgált időszakban a dologi kiadások emelkedése és a létszám csökkenése okozta, azonban ezen tényezők változásai nem minden évben voltak egyenes arányban egymással. A HM esetében növekedés volt megfigyelhető 2005-höz képest 2011-re, ezzel szemben az MH kiadásai folyamatosan csökkentek, a már eddig ismertett tényezők hatására. Ezt szemlélteti a 38. számú ábra is.

38. számú ábra Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása a HM és az MH esetében¹⁹⁶

¹⁹⁶ Forrás: Saját szerkesztés a 18. számú táblázat adatai alapján

3.4. A személyi juttatások, a működés-fenntartás és a felhalmozási kiadások együttes alakulása

A vizsgált időszak egyik évében sem sikerült megvalósítani a kiadások nagyságára hipotézisszerűen előírt 40-30-30 %-os elvárást. A 19. számú táblázat és a 39-40. számú ábrák azt szemléltetik hogyan alakult a megoszlás a személyi juttatások, a működés-fenntartási kiadások és a felhalmozás között. A Gripen bérleti díj most a felhalmozási kiadások között szerepel, amelynek értékével csökkentésre kerültek a dologi kiadások. A fejezeti beruházások is a felhalmozás között kerültek kimutatásra. A bérleti díj felhalmozási kiadásként történő kimutatásának oka, hogy ebben a fejezetben nem a teljesítés helye szerint vizsgálom a kiadásokat, hanem közgazdaságtani és hadtudományi szempontból. A JAS 39-es többfunkciós repülőgép egy olyan korszerű haditechnikai eszköz, amely évtizedeken keresztül képes hozzájárulni hazánk biztonságához. Ezért alapvetően haditechnikai fejlesztésnek minősül, ebből adódóan logikailag a felhalmozási kiadásokhoz sorolható.

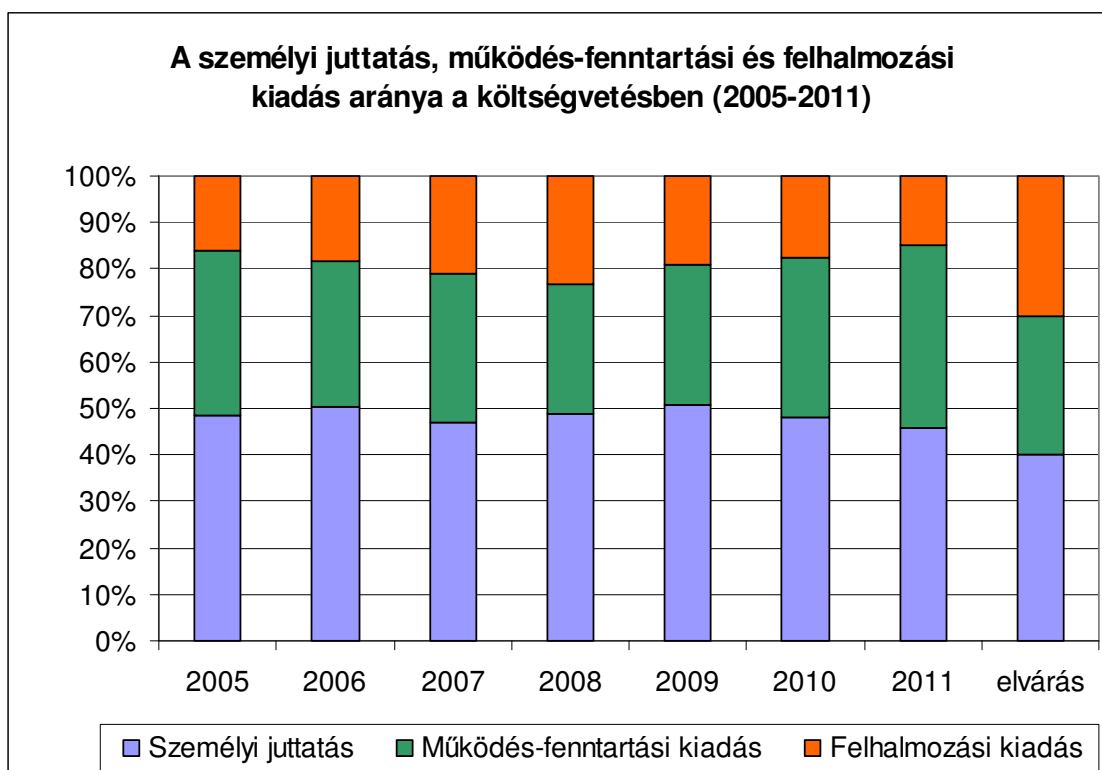
A személyi juttatások tartalmazzák a munkaadókat terhelő járulékokat és a nyugdíjba vonuló állomány többletkiadásait, valamint a tárca által nyújtott segélyek nagyságát is. A 19. számú táblázat adataiból is látszik, hogy a vizsgált időszakban a személyi juttatások és a működést szolgáló dologi kiadások finanszírozásait kezelték prioritásként a fejezetnél, miközben a felhalmozási, fejlesztési kiadások háttérbe szorultak. A haditechnikai eszközök elavultsága, a korszerűsítés hiánya a szűkülő előirányzatok miatt következett be. Emiatt az eszközök hadrafoghatósága lecsökkent. Az is megállapítható, hogy azon eszközöket, amelyeknek cseréjére nincs elegendő költségvetési keret, felújítják, javítják annak érdekében, hogy rendszerben tarthatók legyenek. Ez azonban nagyban növeli a tárca működési kiadásait.

19. számú táblázat

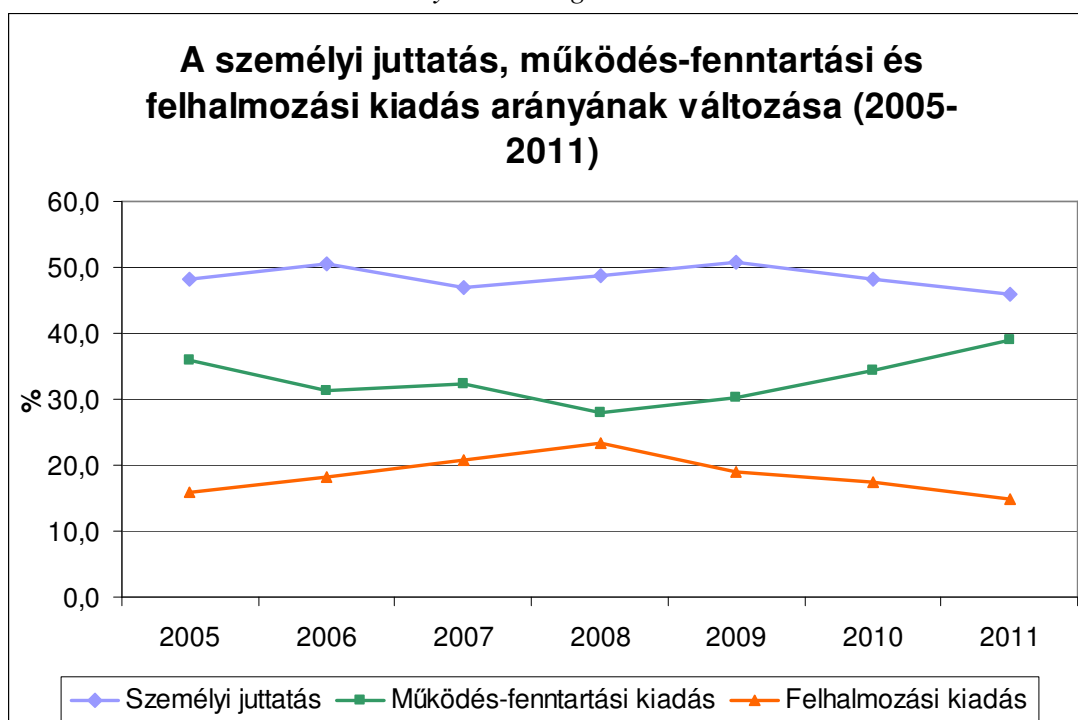
A személyi juttatások, a működés-fenntartás és a felhalmozási kiadások együttes alakulása

Év	Személyi juttatás (mFt)	Dologi kiadás (mFt)	Felhalmozási kiadás (mFt)	Összesen (mFt)	Személyi juttatás (%)	Dologi kiadás (%)	Felhalmozási kiadás (%)	Összesen (%)
2005	153 372,0	113 581,0	50 458,4	317 411,4	48,3	35,8	15,9	100,0
2006	149 237,8	92 588,0	54 211,3	296 037,1	50,4	31,3	18,3	100,0
2007	152 082,1	104 784,3	67 841,5	324 707,9	46,8	32,3	20,9	100,0
2008	158 156,6	90 773,7	76 064,3	324 994,6	48,7	27,9	23,4	100,0
2009	150 580,8	90 133,7	56 108,7	296 823,2	50,7	30,4	18,9	100,0
2010	152 944,7	109 114,4	55 780,4	317 839,5	48,1	34,3	17,5	100,0
2011	122 691,0	104 344,3	39 878,9	266 914,2	46,0	39,1	14,9	100,0

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet adatai alapján

39. számú ábra A személyi juttatások, a működés-fenntartási és a felhalmozási kiadások aránya a költségvetésben¹⁹⁷

40. számú ábra A személyi juttatások, működés-fenntartási és felhalmozási kiadások arányának változása¹⁹⁸

¹⁹⁷ Forrás: Saját szerkesztés a 18. számú táblázat adatai alapján

¹⁹⁸ Forrás: Saját szerkesztés a 18. számú táblázat adatai alapján

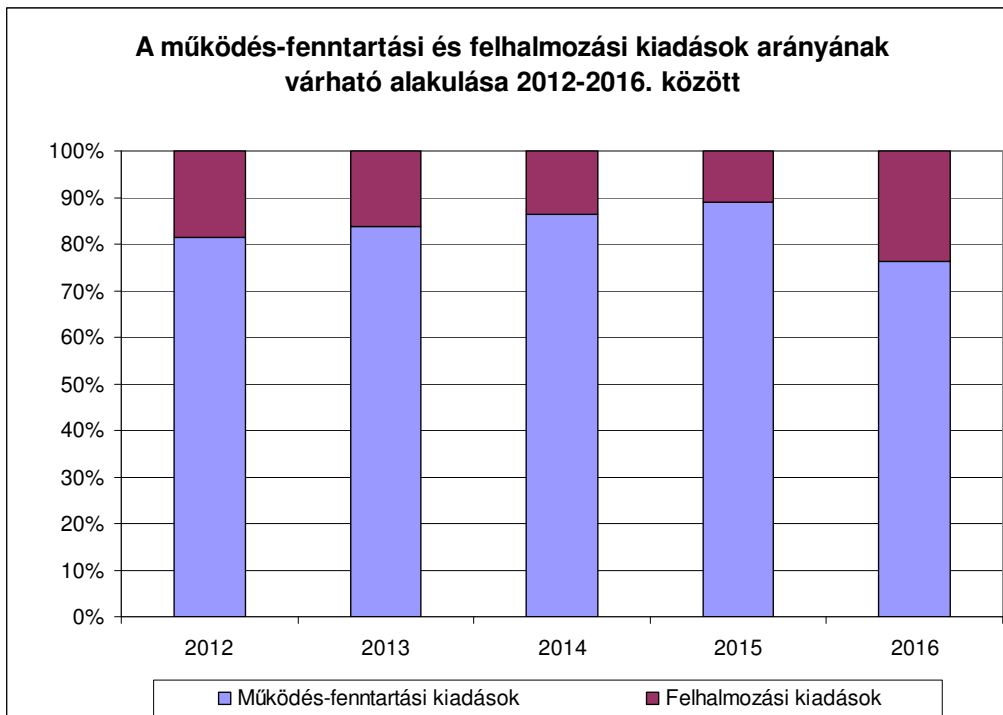
Ha a táblázat adatai nem is utalnának rá világosan, a 39-40. számú ábrák kiválóan szemléltetik azt, hogy milyen alacsony az aránya a felhalmozási kiadások nagyságának. 2011-re ez az összeg még a 15 %-ot sem éri el. Ha a vizsgálat tárgya még a 2012-es évet is magába foglalná, akkor ott is látható lenne, hogy a helyzet nem vett fel javuló tendenciát, sőt még inkább csökkenést mutatott volna a felhalmozási kiadások aránya.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a tárcának nem voltak próbálkozásai a helyzet javítására, de a kiigazító intézkedések hatására (zárolás, maradványképzés, elvonás), a betervezett feladatok elmaradtak, mert a személyi juttatás és a működés-fenntartási kiadások a megmaradt költségvetési keret jelentős részét lefedték.

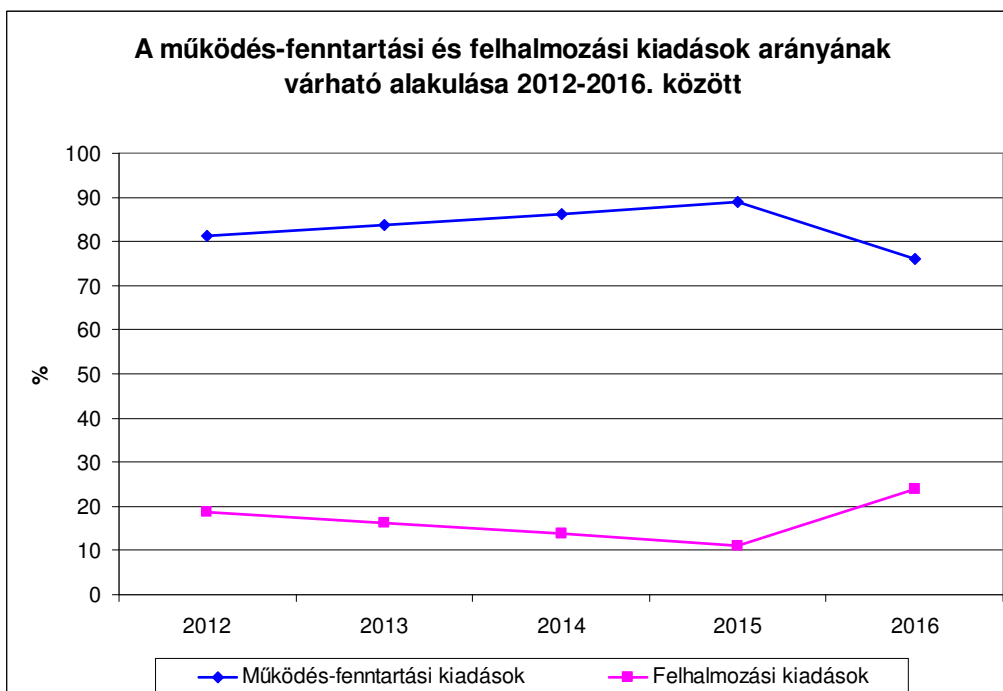
A rendszerváltást követő időszaktól a fejlesztésre fordítható költségvetési keret folyamatosan elmaradt a fenntartható fejlődéshez szükséges kerettől (mint ahogy az ábra is mutatja, a 30 %-os felhalmozási kiadási arányt meg sem közelítjük), ezért az MH hadi- és fegyverzettechnikai eszközeinek színvonala olyan elavulttá, korszerűtlenné vált, hogy a Nemzeti Katonai Stratégiában megcélzott 40-30-30 %-os kiadási arány elérése sem tenné már lehetővé, hogy az eszközök a kor színvonalának megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álljanak. Sőt, ha 1046/2012. Korm. határozatban leírtakat vesszük alapul és a hatályos konvergenciaprogram¹⁹⁹ alapján számoljuk a gazdasági növekedést és az inflációt, akkor az alábbi kimutatást készíthetjük a tárca költségvetésének várható alakulásáról. Amennyiben a felhalmozási kiadások arányának alakulását akarjuk vizsgálni, akkor úgy tervezhetünk, hogy a 2012-es működés-fenntartási kiadásokat a várható 3 %-os inflációval felszorozzuk, és ezzel csökkentjük a fejezet költségvetését. Az így kapott összeg adja a felhalmozási kiadásokat. A számításoknál a Gripen bérleti díjat a felhalmozási kiadásoknál vettem figyelembe (9. számú melléklet). Azonban a melléklet adatai 2017-ig szolgáltatnak információkat a költségvetés lehetséges alakulásáról, 2016 után különböző gazdasági növekedési pályákat szimulálva.

---

¹⁹⁹ Magyarország konvergencia programja 2013-2016

41. számú ábra A működés-fenntartási kiadások arányának várható alakulása 2012-2016. között²⁰⁰

42. számú ábra A működés-fenntartási kiadások arányának várható alakulása 2012-2016. között²⁰¹

²⁰⁰ Forrás: Saját szerkesztés a 9. számú melléklet adatai alapján

²⁰¹ Forrás: Saját szerkesztés a 9. számú melléklet adatai alapján

A 41-42. számú ábrák mutatják a tárca várható költségvetési keretén belül a működési-fenntartási és a felhalmozási kiadások arányának várható alakulását. Látható, hogyha a kiadási előirányzatok a 1046/2012. Korm. határozatnak megfelelően alakulnak, akkor a felhalmozási kiadások nagysága 2015-re Gripen bérleti díjjal együtt is csak 11,1 %-ot tesz majd ki. A tárca költségvetési kerete GDP arányosan pedig 0,72 %-ra csökken a 9. számú mellékletben található számítások alapján. Ilyen alacsony felhalmozási kiadások mellett a haderő képességcéljai elérhetetlenek és a jelenlegi képességek fenntartása is komoly nehézségekbe ütközik. Azonban, ha a felhalmozási kiadások arányát növelni szeretnénk az csak a működés-fenntartási kiadások terhére lehetséges. Ez viszont a jelenlegi szervezeti és feladatstruktúra felülvizsgálata nélkül kétséges.

3.5. Összegzés és megállapítások

Elvégeztem a 2005 – 2011. közötti időszakra vonatkozóan az adatoknak egy olyan irányú adaptációját, és rendszerbe foglalását, amelyek ezek után alkalmassá váltak arra, hogy a széles spektrumú gazdasági elemzést kiszolgálják.

Megfogalmaztam a **színvonal-változás fogalmát** és annak alkotó módon történő alkalmazását a HM tárcánál.

A leíró statisztika eszköztárát alkalmazva olyan mutatókat használtam fel és képeztem a vizsgált időszakra vonatkozóan, amelyek a lehető legjobban jellemzik a gazdálkodást, illetve a nemzetközi összehasonlítást is lehetővé teszik, valamint bemutatják a **színvonal-változás dinamikáját**. Ilyen mutatók voltak a megoszlási viszonyszámok, a dinamikus viszonyszámok, ezen belül a bázis- és a láncviszonyszámok, a fajlagos mutatók (egy főre jutó kiadások alakulása), a fogyasztóiár-index felhasználásával számított reálértékek, valamint a trendvizsgálat. A nemzetközi összehasonlításhoz a bruttó hazai termék %-ában kifejezett mutatót használtam, mert ezzel lehet a legjobban összehasonlítani egyes országok államainak hozzájárulást a védelmi kiadásokhoz.

Az általam létrehozott adatbázis, az ennek alapján kidolgozott és tartalommal megtöltött mutatók és a trendfüggvény segítségével már a vizsgálat elején nyilvánvalóvá vált számomra az a tény, hogy a HM tervezett pénzügyi erőforrásai igen szűkösek, és még ebből a kevésből is megvonások, maradványok és zárolások sorozatára került sor, és kerül sor jelenleg is. Ebből az erősen korlátozott keretből minden elvárásnak megfelelni lehetetlen,

ezért egyes feladatok végrehajtása sajnos háttérbe szorult, amelyből kiemelem a fejlesztéseket.

A Honvédelmi Minisztérium fejezet integrált költségvetési keret (személyi juttatás, működés-fenntartás, felhalmozás) színvonal-változásainak kimutatására az intenzitási viszonyszámokat használtam fel, amelyek mint összetett intenzitási viszonyszámok megmutatják, hogy a bázisidőszak viszonyszámaihoz képest a tárgyidőszaki viszonyszámok milyen mértékben és színvonallal változtak meg. Ezek alapján megállapítottam, hogy a működési kiadások kisebb ingadozásokkal, de folyamatosan növekedtek a felhalmozási kiadások terhére. Például a HM működési kiadásait (Gripen bérleti díjjal együtt) elemezve 2005. évet bázisnak tekintve 2011-re 56,47 % növekedést, míg az MH esetében ugyanezen mutató értékét vizsgálva 32 %-os csökkenést mutattam ki, összességében azonban – összesítve a többi szervezettel együtt – a növekedés közel 9 %-os volt. Ugyanígy megvizsgálva a felhalmozási kiadásokat (Gripen bérleti díj nélkül) is, igazolható a fenti állítás, mert közel 70 %-os csökkenés következett be az amúgy is elenyésző nagyságú keretben. Lánctesztelemmel is megvizsgáltam ugyanezt, arra a kérdésre keresve a választ, hogy az előző évhez képest hogyan alakult a változás. Megállapítottam, hogy 2010-ről 2011-re a működési kiadásokban 11 %-os, míg a felhalmozási kiadásokban 64,7 %-os csökkenés következett be.

A 3.4. alfejezetben összegzésként kimutattam azt, hogyan alakultak a személyi juttatások, a működés-fenntartás és a felhalmozási kiadások. Megállapítottam, hogy a HM tárcánál olyan irányú és nagyarányú színvonal-változás (romlás) ment végbe, amelynek hatására az eddigi meglévő technikai eszközállomány állaga, minősége alacsony szintre amortizálódott le. Ennek változtatásán még az sem igazán segítene, ha az elkövetkezendő évektől folyamatosan biztosított lenne a 30 %-os részesedés a tárca költségvetéséből. Azonban ha a felhalmozási kiadások arányát növelni szeretnénk az csak a működés-fenntartási kiadások terhére lehetséges. Ez viszont a jelenlegi szervezeti és feladatstruktúra felülvizsgálata nélkül kétséges.

A 3. fejezet összegzéseként megállapítható, hogy az a tény, hogy a vizsgált időszakban a hadfelszerelésekre és a fejlesztésekre fordított összegek nagysága nagyon jelentősen, az egy főre jutó személyi kiadások reálértéke számottevően csökkent, rontotta a haderő (termelési és technológiai) tényező-ellátottságát. Ezek alapján a 3.3. alfejezetben ismertetett definíciónak megfelelően a negatív irányú időbeli színvonal-változás bizonyításra került.

4. Összegzés

4.1. A kutatási eredmények összesítése

Az értekezés megírásával és a megfogalmazott kutatási célkitűzéseimmel összhangban az volt a céloom, hogy bemutassam a költségvetési szervek/intézmények államháztartáshoz való kapcsolatát, a védelmi kiadások fajtáit és a költségvetési előirányzatok tervezésének módszerét, időbeli folyamatát, mert ezáltal kapunk teljes képet a HM fejezet és az államháztartás közötti kapcsolatáról. További céloom volt, hogy az elemzés során megvizsgáljam, milyen irányú és nagyságú színvonal-változáson esett át a honvédelmi tárca.

Megállapítottam, hogy a honvédelem közfeladat, ebből kifolyólag ellátásában az államnak szerepvállalási kötelezettsége van. Mivel a védelem a közjavak közé tartozik, ezért fogyasztása nem exkluzív, nem zárható ki senki, továbbá felhasználásuk során nincs lehetőség a rivalizálásra.

A HTVTR kapcsolatrendszerét vizsgálva megállapítottam, hogy szoros kapcsolat mutatható ki mind az államháztartással a költségvetési gazdálkodáson keresztül, mind a kormányzati döntésekkel, hiszen át kell vezetni a különböző költségvetést érintő intézkedéseket a Költségvetés-tervező alrendszerben.

Ráműtattam arra, hogy ezeken túl a szövetségi tagságunkból adódó együttműködések, tevékenységek is kifejtik hatásukat a tervezésre. A Nemzeti Biztonsági Stratégiában, a Nemzeti Katonai Stratégiában megfogalmazott feladatok, prioritások alapján készített Miniszteri Irányelvek és 10 éves tervek szolgáltatják a kiindulópontot az évente aktuális tervezés végrehajtásához. A HTVTR alrendszerei – az eddigiekben felsoroltak alapján – képesek integrált védelmi tervezési folyamatban hosszú, közép- és rövid távon olyan stratégiai és operatív tervek készítésére, amelyek alapjául szolgálnak a gazdálkodás végrehajtásának.

Bebizonyítottam, hogy a költségvetési előirányzatok tervezése és teljesítése mindaddig nem lesz szinkronban egymással, amíg a forrásprognózisok nem lesznek megalapozottabbak, illetve ezzel összefüggésben a gazdasági stabilitás nem valósul meg, mert ennek hiányában a mindenkori aktuális kormány az egyensúly fenntartása érdekében olyan eszközöket

használhat fel (zárolás, megvonás), amelyek ellehetetlenítik az amúgy is szűkös költségvetési keretből történő gazdálkodást.

Adatokkal támasztottam alá, hogy már a költségvetés tervezésekor olyan alacsony költségvetési keret kerül meghatározásra, hogy egyes területeket (fejlesztés) alulfinanszírozottság jellemez a fejezet gazdálkodásán belül. A tényeken az sem segít, hogy év közben különböző támogatásokat, pótelőirányzatokat kap a fejezet, mert a tervezett feladatok végrehajtása így sem oldható meg teljes mértékben. Az elemzés során az is bebizonyosodott, hogy év közben olyan nem tervezett feladatok is felmerülnek, amelyek végrehajtására nem áll rendelkezésre költségvetési keret, azt „önerejéből”, átcsoportosításokkal oldja meg honvédelmi tárca. Véleményem szerint ez az alulfinanszírozottság annak is köszönhető, hogy úgy tűnik, hazánkat nem fenyegeti közvetlen veszély – amely a volt és a jelenlegi Nemzeti Biztonsági Stratégiában is lefektetésre került –, emiatt a honvédelem nem is szorul akkora támogatásra, azonban az is meghatározó tényező, hogy a nemzetgazdaság teljesítményéből mennyit fordítanak vissza az újraelosztásba.

Elvégeztem a HM költségvetési előirányzatainak egy olyan rendszerbe foglalását, sajátos adaptálását, szintetizálást, amelyek gyakorlati területen használható adatokat mutatnak. A létrehozott adatbázis segítségével végrehajtottam az elemzést a leíró statisztikai eszközök felhasználásával. Ehhez a feladathoz innovatív módon olyan statisztikai eszköztárat állítottam fel, amely alkalmas volt arra, hogy tudományosan is értékelhető eredményeket kapjak, melyek hozzájárulnak a helyzetértékeléshez, a jövőbeni döntések előkészítéséhez, a döntéshozatalhoz és az érdekérvényesítéshez.

Az elemzés során bebizonyítottam, és adatokkal alátámasztottam, hogy a megoszlási viszonyszámok alkalmasak arra, hogy megmutassák a fejezeten belül, illetve részekre bontva hogyan alakultak az egyes előirányzat-csoportok. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy eltolódás mutatkozott meg a vizsgált időszak mind a hét évében a működési kiadások javára a felhalmozási kiadásokkal szemben. Ezt az a tény is alátámasztja, hogy a Gripen bérleti díjat nem számolva közel 4 % jutott 2011-ben fejlesztésekre, a Gripen bérleti díjat hozzászámolva is csak 14,94 %.

A honvédelmi tárca integrált költségvetési keret (személyi juttatás, működés-fenntartás, felhalmozás), színvonal-változásainak kimutatására az intenzitási viszonyszámokat használtam fel, amelyek mint összetett intenzitási viszonyszámok megmutatják, hogy a

bázisidőszak viszonyszámaihoz képest a tárgyidőszaki viszonyszámok milyen mértékben és színvonallal változtak meg. A színvonal-változás komplexen tükrözte azt, hogy az idő függvényében milyen dinamikával változtak a működési és a felhalmozási kiadások, amelynek statisztikai adatokkal történő alátámasztása a változás abszolút nagyságát is megmutatta. Ezek alapján megállapítottam, hogy a működési kiadások kisebb ingadozásokkal, de növekedtek a felhalmozási kiadások terhére, miközben a tényleges összkiadások nagysága folyamatosan csökkent. A HM működési kiadásait (Gripen bérleti díjjal együtt) elemezve 2005. évet bázisnak tekintve 2011-re 56,47 % növekedést, míg az MH esetében ugyanezen mutató értékét vizsgálva 32 %-os csökkenést mutattam ki. Összességében azonban – összesítve a többi szervezettel együtt – a növekedés közel 9 %-os volt. Ugyanígy megvizsgálva a felhalmozási kiadásokat (Gripen bérleti díj nélkül) is, igazolható a fenti állítás, mert közel 70 %-os csökkenés következett be az amúgy is elenyésző nagyságú keretben. Lánviszonyszámokkal is elemeztem ugyanezt, arra a kérdésre keresve a választ, hogy az előző évhez képest hogyan alakult a változás. Megállapítottam, hogy például 2010-ről 2011-re a működési kiadásokban 11 %-os, míg a felhalmozási kiadásokban 64,7 %-os csökkenés következett be.

Az indexálás módszerét felhasználva kimutattam, hogy az egyes években a fogyasztóiár-index korrekciójával hogyan változott a költségvetési keret nagysága reálértékben. A bázisviszonyszámok használata során kapott adatok rávilágítottak arra, hogy még nominálértékben is a költségvetés 16 %-os csökkenése következett be 2005-höz képest 2011-re. Reálértékben megvizsgálva – korrigálva az inflációval – ugyanezen adatokat, még rosszabb a helyzet, mert közel 38 %-os csökkenést mutattam ki 2005-ről 2011-re. A lánviszonyszámok dinamikáját elemezve például 2010-ről 2011-re nominálértékben 16 %-os, reálértékben 19,2 %-os csökkenést eredményezett az infláció hatása. Összességében kijelenthető, hogy a kiadásokra fordított összegek vásárlóereje folyamatosan csökkent.

A statisztikai mutatókon túl, trendfüggvényeket is illesztettem az ábrázolt adatokra. Ezek lehetővé tették, hogy a jövőre vonatkoztatva következtetéseket vonjak le. A függvények felhasználásával történő extrapoláció azt mutatja, hogy a csökkenő tendencia a jövőben is folytatódhat, ha a Kormány nem változtat az elkövetkezendő időszakban a költségvetési erőforrások nagyságán, illetve nem történnek olyan politikai döntések, amelyek befolyásolják év közben a gazdálkodást, a felhasználást.

Az elemzés során vizsgáltam a bruttó hazai termék százalékában is a honvédelmi tárca tényleges költségvetési kiadásainak nagyságát és a változás irányát. Ráműtöttem arra, hogy mind folyóáron, mind 2005. évi áron csökkent az állam hozzájárulása a kiadásokhoz, olyannyira, hogy 2011-re egyik esetben sem érte el a mutató értéke az 1 %-ot sem, pedig a NATO-ajánlás 2 %-ot irányoz elő az állam számára, amelyet a honvédelmi tárca költségvetési kiadásaira kellene fordítani. Az alacsony hozzájárulás alátámasztja azt, hogy vannak olyan területek a fejezetnél, amelyek nem kellően finanszírozottak (felhalmozás, fejlesztés), mivel más – működéshez kapcsolódó – területek több támogatást kapnak, hiszen a „napi élet” egy fejlesztés miatt nem állhat meg. Megállapítható, hogy az alulfinanszírozottság miatt következtek be ezek az aránytalanságok. Ebből adódóan voltak és lesznek is olyan feladatok, amelyek nem végrehajthatók. Várhatóan ez az alulfinanszírozottság és a csökkenő tendencia addig folytatódik, amíg az ország gazdasági stabilitása nem javul. Ehhez az szükséges, hogy a magas állami adósságállomány nagyságát csökkenteni kellene legalább a maastrichti szerződés által követelményszintként elvárt 60 % körüli értékre, mert alacsony államadósság esetén – például a kamatterhek csökkenése miatt –, könnyebben lehetne biztosítani elegendő pénzügyi forrást a tervezett fejlesztések, képességek megvalósítására is.

A honvédelmi kiadásokat nemcsak időben, de térben is összehasonlítottam, ezáltal megvizsgáltam, hogy hogyan alakultak a hazai honvédelmi kiadások nemzetközi viszonylatban (USA, Németország, Ausztria, Cseh Köztársaság, Magyarország). Az összehasonlítást egyrészt a GDP %-ában, másrészt az egy főre jutó honvédelmi kiadások nagyságában, valamint az USA kiadásainak %-ban végeztem el. Megállapítottam, hogy hazánk és a Cseh Köztársaság esetében volt nagyarányú csökkenés a kiadásokban. Kimutattam, hogy a vizsgált országokhoz képest is egyre kisebb arányban részesült a honvédelmi tárca a gazdaság teljesítményéből.

Megállapítottam, hogy a HM-ben olyan irányú és olyan nagy arányú színvonal-változás (romlás) ment végbe, amelynek hatására az eddigi meglévő technikai eszközállomány állaga, minősége olyan szintre amortizálódott le, hogy ennek változtatásán még az sem igazán segítene, ha az elkövetkezendő évektől folyamatosan biztosított lenne a 30 %-os részesedés a tárca költségvetéséből. Azonban, ha a felhalmozási kiadások arányát növelni szeretnénk az csak a működés-fenntartási kiadások terhére lehetséges. Ez viszont a jelenlegi szervezeti és feladatstruktúra felülvizsgálata nélkül kétséges.

A vizsgálatokat fajlagos mutatókkal is elvégeztem. Az egy főre (alkalmazottra), az egy lakosra jutó tényleges költségvetési kiadások esetében csökkenést állapítottam meg nominál- és reálértékben egyaránt. A kiadásokat részekre bontva, a működési és a felhalmozási kiadásokat vizsgálva, megállapítottam, hogy nominálértékben az egy főre jutó működési kiadások (Gripen bérleti díjjal együtt) 2005-höz képest 2011-re 780 eFt/fővel növekedtek, ezzel szemben az egy főre jutó felhalmozási kiadások (Gripen bérleti díj nélkül) 733 eFt/fővel csökkentek. Bázisviszonyszámmal a mutató értéke úgy alakult, hogy az egy főre jutó működési kiadások 8,7 %-kal növekedtek, míg a felhalmozási kiadások 65,1 %-kal csökkentek. Külön megvizsgáltam a személyi juttatásokat és a dologi kiadásokat is. Megállapítottam, hogy 2005-ről 2011-re, nominálértékben mindkét kiemelt előirányzat esetében növekedés, míg reálértékben csökkenés volt tapasztalható. A nominálértékben történő növekedés a létszám csökkenésének és az előirányzat növekedésének hatására következett be, míg a reálértékben való csökkenést az infláció változása okozta.

Kidolgoztam a színvonal-változás fogalmát és annak alkotó módon történő felhasználását. A kapott eredmények összegzéseként megállapítható, hogy az a tény, hogy a vizsgált időszakban a hadfelszerelésekre és a fejlesztésekre fordított összegek nagysága nagyon jelentősen, az egy főre jutó személyi kiadások reálértéke számottevően csökkent, rontotta a haderő (termelési és technológiai) tényező-ellátottságát. Ezek alapján a megalkotott definíciónak megfelelően a negatív irányú időbeli színvonal-változás bizonyításra került.

Konklúzióként megfogalmaztam azt a tényt, hogy a költségvetési gazdálkodás aspektusainak elemzése során vannak olyan integrált innovatív módszerek, amelyek alkalmasak arra, hogy a gazdálkodás aspektusainak minőségét, az áttekinthetőségét, a prognosztizálhatóságát, a vezetői döntés-előkészítését, valamint a döntések meghozatalának megbízhatósági szintjét növelni tudják.

A dolgozatom alapján megállapítom, hogy a kutatási célokat teljesítettem, és a felhasznált módszertan helyesnek bizonyult.

A kutatási hipotéziseimben megfogalmazottak alapján bizonyítottam az 1-es, a 2-es és a 3-as hipotézist.

4.2. Tudományos eredmények

Az értekezésem alapján tudományos eredménynek tekintem:

1. A vizsgálat során **bebizonyítottam**, hogy az elemző munka, csak akkor hoz reális eredményeket, ha megfelelő információs (rész)halmazból, megfelelő módszerekkel állítok elő olyan adatokat, amelyek a vezetői döntések előkészítését, esetlegesen egy szakmai feladatban történő választást vagy a döntést megalapozzák.

2. A Honvédelmi Minisztérium fejezet költségvetési előirányzatainak adatsokaságát olyan **rendszerbe foglaltam**, amely gazdasági elemzések információs adatbázisául szolgált, az így kidolgozott adatbázis alkalmassá vált matematikailag kezelhető statisztikai **elemzésre**.

3. **Megalkottam** a színvonal-változás olyan adaptált fogalmát, amely lehetővé teszi, hogy a HM tárca aggregát mutatói alapján számszerű adatok álljanak rendelkezésre a döntés-előkészítők és a döntéshozók számára.

4. **Összeállítottam** a leíró statisztika eszköztárából egy olyan mutatószám-rendszert, amely **ajánlott** az elemzésekhez, nemcsak a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet, de a rendvédelmi szervek költségvetési gazdálkodásának elemzéséhez is.

4.3. Ajánlás, valamint a kutatás folytatásának lehetséges irányai

Az értekezés felhasználását és eredményeit ajánlom a Honvédelmi Minisztériumban tervezéssel foglalkozó szakembereknek, akik nemcsak arra kíváncsiak, hogy mit mutatnak az abszolút értékben vett adatok, hanem arra is, hogy mi rejtőzik az eléjük kerülő adatsokaságban, vagyis milyen irányú és arányú változásokon mentek keresztül a költségvetés egyes tételei.

Ajánlom a Nemzeti Közszerződési Egyetem katonai gazdálkodási területen képzést folytató oktatóinak az oktatásban történő felhasználásra.

Továbbá ajánlom a rendvédelmi szerveknél tervezéssel foglalkozó szakemberek számára, hiszen ez az általam felhasznált elemzési eszköztár kiterjeszhető egyéb olyan területekre is, ahol az állam szerepvállalása jelen van.

A kutatás folytatásának lehetséges irányait vizsgálva további értekezések tárgyát képezheti az, ha ezen mutatókat kiterjesztik a honvédelem „mikroszint”-jére is, vizsgálva a

haderónemek, a csapatok szintjét is. Ezáltal teljes körűvé válhatna a honvédelmi tárca ilyen irányú természetrajza.

Másik lehetséges irányként fogalmazódhat meg, ha az üzemgazdasági szemlélet adta lehetőségeket kihasználva eredményesség és hatékonyságvizsgálattal kiegészítve, valamint az értékelemzést felhasználva egy teljes körű, mindenre kiterjedő elemzést végeznek.

4.4. A kutatás eredményeinek gyakorlati felhasználhatósága

Az elért eredmények kiválóan alkalmasak arra, hogy a vezetői döntés-előkészítéseket, döntéseket alátámasszák, valamint segítsék a tervezők munkáját.

Továbbá az eredmények nemcsak a döntéseknél játszanak fő szerepet, hanem ezáltal a tárca jobban tudja érdekeit érvényesíteni a költségvetési keretek elosztásánál.

Az általam létrehozott elemzési eszköztár a területtel foglalkozó szakemberek továbbképzésében is segítséget nyújthat.

Rövidítések jegyzéke

Áht – Államháztartási törvény

ÁSZ – Állami Számvevőszék

BNT – Befogadó Nemzeti Támogatás (Host Nation Support – HNS)

EBESZ – Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) (*Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet*)

EKTAR – Erőforrás- és Költségtervező Alrendszer

ENSZ – United Nations (UN) (*Egyesült Nemzetek Szervezete*)

EU – European Union (*Európai Unió*)

GDP – Gross Domestic Product (*bruttó hazai termék*)

GO – Gross Output (*bruttó kibocsátás*)

GTSZF – Gazdasági Tervezési és Szabályozási Főosztály

HTVTR – Honvédelmi Tárca Védelmi Tervező Rendszer

KGIR – Költségvetési Gazdálkodási Információs Rendszer

KFTAR – Képesség- és Feladattervező Alrendszer

KT – Közbeszerzési Tanács

KTAR – Költségvetés-tervező Alrendszer

LRP – Laktanya Rekonstrukciós Program

MÁK – Magyar Államkincstár

MAP – Membership Action Plan (*tagsági akcióterv*)

MI – Miniszteri Irányelvek

MSZE – mérleg szerinti eredmény

NATO – North Atlantic Treaty Organisation (*Észak-atlanti Szerződés Szervezete*)

NBS – Nemzeti Biztonsági Stratégia

NDP – Net Domestic Product (*nettó hazai termék*)

NGM – Nemzetgazdasági Minisztérium

NKS – Nemzeti Katonai Stratégia

NSIP – NATO Security Investment Programme (*NATO Biztonsági Beruházási Program*)

OGY - Országgyűlés

PfP – Partnership for Peace (*Partnerség a békéért*)

PPBS – Planning-Programming-Budgeting-System (*tervezés-programozás-költségvetés-rendszere*)

SIAR – Stratégiai Iránymutatási Alrendszer

ZBB – Zero-Base-Budgeting (*nulla bázisú tervezés*)

Felhasznált irodalom

Szakirodalom, szakcikkek:

1. Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989. ISBN 9630553074
2. Béhm Imre dr.: Vállalkozások megítélése Budapest, Perfekt Rt. 1998. ISBN 9789633943120
3. Birher Ilona dr. – Dr. Pucsek József – Sándor Lászlóné dr. – Dr. Sztanó Imre: A vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2001. ISBN 9633944368
4. Bíró Tibor dr. – Kresalek Péter – Dr. Pucsek József – Dr. Sztanó Imre: A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2007. ISBN 9789633947043
5. Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika (szerk. Gazdag Ferenc): Budapest, ZMNE 2011. ISBN 9786155057236
6. Bod Péter Ákos dr. – Dr. Bende-Szabó Gábor: Pénzügyi és költségvetési igazgatás (Közigazgatási szakvizsga) Budapest, Nemzeti Közigazgatási Intézet, 2012. ISBN 9789638761149
7. Contemporary security studies (edited: COLLINS, Alan) Oxford: Oxford University Press 2007. ISBN 9780199284696
8. Csermák Judit – Dér Géza – Nagy Istvánné – Pintérné Csermák Jolán: Költségvetési szervek gazdálkodása Budapest, Aula Kiadó, 2002. ISBN 963-9345-62-8
9. Csermák Judit – Györffi Dezső – Pintérné Csermák Jolán – Printz János: A költségvetési szervek gazdasági tevékenységének elemzése Budapest, Perfekt Rt. 2004. ISBN 9633945658
10. Csiki Tamás – Németh Bence – Tálás Péter: A többnemzeti katonai képességfejlesztésről a Közép-európai Védelmi Együttműködési Kerekasztal kapcsán NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2012/14. ISSN 20634862
11. Csonka Gizella – Lehmann Marianna: A kormányzat szektor – új felfogásban I.: „A költségvetési átláthatóság” normái Pénzügyi Szemle 2000. 45. évfolyam 3. szám ISSN 0031496X
12. Csontos András dr. nyá. mk. ezredes: Védelmi tervezési ismeretek Budapest, ZMNE KLHTK, 2009.
13. Gazda Pál dr. – Tóth József: Védelemgazdaságtan Budapest, ZMNE Egyetemi Kiadó, 2002.
14. Gulyásné Turóczi Margit: A pénzforgalmi és az eredményszemléletű gazdálkodás, nyilvántartás a költségvetési szférában előadás anyag, Budapest 2013. 02. 25.
15. Csabai Károly: Számmisztika HVG, 2013. május 11. 19. szám
16. Iváncsik Imre: Egy újabb védelmi felülvizsgálat szükségessége Magyarországon Budapest, Hadtudományi Szemle 2011. 4. évfolyam 3. szám HU ISSN 2060-0437

17. Hunyadi László – Vita László: Statisztika I. Budapest Aula Kiadó, 2008. ISBN 9789639698239, ISSN 17884713
18. Jacobs, Otto H.– Oestreicher, Andreas: Mérlegelemzés Budapest, Kossuth Kiadó 2000. ISBN 9630941619, ISSN 14193000
19. Kerékgyártó Györgyné – L. Balogh Irén – Sugár András – Szarvas Beatrix: Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és társadalmi elemzésekben Budapest, Aula Kiadó, 2008. ISBN 9639078484
20. Koháriné Dr. Papp Edit: Államháztartási ismeretek Budapest, Perfekt Zrt., 2011. ISBN 9789633946763
21. Looney, Robert E. – Mehay, Stephen L.: United States defence expenditures: Trend and Analysis (in Hartley, Keith – Sandler, Todd: The Economics of Defence Spending: An International Survey, Routledge London – New York, 1990. Chapter Two ISBN 0415001617
22. Madár Péter dr. – Szebellédi István dr.: Pénzügyek alapjai Budapest, Unió Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., 2001. ISBN 9633883407
23. Simai Mihály: A hatalmi viszonyok, a világgazdaság és a katonai szektor a XXI. században Köz-Gazdaság tudományos füzetek VII. évfolyam 2. szám (2012. június) ISSN 17880696
24. Simai Mihály: A korszerű haderőfejlesztés nemzetközi tendenciái (1. rész) Hadtudomány XXI. évfolyam 4. szám 2011. december ISSN 12154121
25. Stiglitz, Joseph E.: A kormányzati szektor gazdaságtana Budapest, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2000. ISBN 9632245601
26. Szenes Zoltán: Magyar Honvédség a NATO-ban. Mit várhatunk Rigától? Hadtudomány XVI. évfolyam 4. szám 2006. december ISSN 12154121
27. A honvédelem négy éve 2002-2006 (szerk. bizottság): Budapest, Honvédelmi Minisztérium, HM Zrínyi Kht. 2006. ISBN 9633274087
28. A nemzeti konszenzus négy éve Honvédelem 2006-2010 Szerkesztette: Bocsai István, Matyuc Péter: Budapest, HM Zrínyi Nonprofit Közhasznú Kft. – Zrínyi Kiadó, 2009. ISBN 9789633274941

Jogszabályok:

29. Magyarország Alaptörvénye
30. 217/1998 (XII. 30.) Korm. rendelet az államháztartás működési rendjéről (már nem hatályos jogszabály)
31. 2000. évi C. törvény a számvitelről
32. 193/2003. (XI. 26.) Korm. rendelet a költségvetési szervezetek belső ellenőrzéséről
33. 2004. évi CXXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről
34. 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (már nem hatályos jogszabály)
35. 2005. évi CLIII. törvény a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről

36. 2006. évi XCIX. törvény a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetésének végrehajtásáról
37. 2006. évi CXXVII. törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről
38. 2007. évi CXXVIII. törvény a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetésének végrehajtásáról
39. 2007. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről
40. 2008. évi LXXVIII. törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetésének végrehajtásáról
41. 2008. évi CII. törvény a Magyar Köztársaság 2009. évi költségvetéséről
42. 2009. évi CXXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetésének végrehajtásáról
43. 2009. évi CXXX. törvény a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről
44. 2010. évi XCVIII. törvény a Magyar Köztársaság 2009. évi költségvetésének végrehajtásáról
45. 2010. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről
46. 2011. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetésének végrehajtásáról
47. 2012. évi CLV. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről szóló 2010. évi CLXIX. törvény végrehajtásáról
48. 98/2009 (XII. 11.) HM utasítás a honvédelmi tárca védelmi tervező rendszere felső szintű tervezési szabályainak alkalmazásáról
49. 1009/2009. (I. 30) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról (már nem hatályos jogszabály)
50. 102/2010. (XII. 3.) HM utasítás a honvédelmi tárca 2012 – 2021. évekre vonatkozó hosszú távú stratégiai tervének kidolgozásáról
51. 2011. évi CXIV. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről szóló 2010. évi CLXIX. törvény módosításáról
52. 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
53. 24/2011. (III. 2.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek gazdálkodását racionalizáló és kiadásait csökkentő intézkedésekről
54. 89/2011. (VIII. 4.) HM utasítás a Honvédelmi Minisztérium fejezet központi és intézményi gazdálkodásának rendjéről
55. 96/2011. (IX. 2.) HM utasítás a Honvédelmi Minisztérium fejezet 2012-2015. évi költségvetési tervének összeállításához szükséges adatszolgáltatás rendjéről
56. 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról
57. 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről
58. 1025/2011. (II. 21.) Korm. határozat az államháztartási egyensúly megőrzéséhez szükséges intézkedésekről 1. számú melléklete
59. 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről

60. 1035/2012 (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
61. 1046/2012. (II. 29.) Korm. határozat a honvédelmi kiadások és a hosszú távú tervezés feltételeink megteremtését szolgáló költségvetési források biztosításáról
62. 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról
63. Magyarország aktualizált konvergencia programja 2005-2008
64. Magyarország aktualizált konvergencia programja 2008-2011
65. Magyarország konvergencia programja 2013-2016
66. Miniszteri irányelvek a védelmi tervezéshez (2013-2022) egységes szerkezetben
67. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2005. évi költségvetésének teljesítéséről
68. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2006. évi költségvetésének teljesítéséről
69. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2007. évi költségvetésének teljesítéséről
70. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2008. évi költségvetésének teljesítéséről
71. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2009. évi költségvetésének teljesítéséről
72. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2010. évi költségvetésének teljesítéséről
73. Szöveges beszámoló jelentés XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2011. évi költségvetésének teljesítéséről
74. Tervezési körirat Tájékoztató az államháztartás egyes alrendszerei 2007. évi költségvetési tervezőmunkájának, a költségvetési javaslat kidolgozásának és a költségvetési törvényjavaslat összeállításának feladatairól Pénzügyminisztérium 2006. október
75. Bundesvoranschlag Teilheft Kapitel 40 Militärische Angelegenheiten 2005-2008.
76. Teilheft Bundesvoranschlag Untergliederung 14 Militärische Angelegenheiten und Sport

Doktori értekezések:

77. Antal Erika: Teljesítménymérés a védelemben A haderő hatékonyságának és eredményességének mérési nehézségei PhD értekezés Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Ph.D. program 2005.
78. Balla Attila őrnagy: A védelmi kiadásokat meghatározó tényezők Doktori (PhD) értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest, 2003
79. Balla Tibor alezredes: A civil és katonai javak béke és háborús alkalmazásba vonásának költségghatékony forrásai, módja Doktori (Ph.D) értekezés, Budapest Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2004.

80. Bognár Ferenc: Katonai controlling Controlling módszerek és technikák a hatékony katonai gazdálkodás szolgálatában Ph.D. értekezés Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Budapest, 2004.
81. Demény Ádám pénzügyőr őrnagy: A rendvédelmi szervek gazdálkodásában megjelenő kihívások elemzése, valamint a gazdálkodást korszerűsítő megoldási javaslatok kidolgozása Doktori (PhD) értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest, 2009.

Internetes hivatkozások:

82. EUROSTAT
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>
Letöltés: 2013. 04. 25.
83. EUROSTAT
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>
Letöltés: 2013. 04. 30.
84. KSH
www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt015.html
Letöltés: 2013. 04. 12.
85. KSH
www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnt001b.html
Letöltés: 2013. 04. 24.
86. KSH
www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt004i.html
Letöltés: 2013. 04. 12.
87. KSH
www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsf001.html
Letöltés: 2013.04.12.
88. KSH
www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_int047b.html
Letöltés: 2013.04. 24.
89. Közigazgatási szakvizsga Általános közigazgatási ismeretek III. modul: Általános államháztartási ismeretek jegyzet (Dr. Perger Éva – Dr. Bende-Szabó Gábor)
Budapest, FÁMA Zrt. 2013.
http://vtki.uni-nke.hu/downloads/szv/Tankonyvek2013/print/altalanos_kozigazgatasi_ismeretek%20II-modul_altalanos_allamhaztartasi_ismeretek_print%282013%29.pdf
ISBN 9786155344008
Letöltés: 2013. 05. 11.

90. Aláírták a Gripen szerződés módosítását
<http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/alairtak-a-gripen-szerzodes-modositasat>
Letöltés: 2013. 05.08.
91. Állami számvevőszék jelentés a Honvédelmi Minisztérium fejezet működésének ellenőrzéséről 2009. április
<http://www.asz.hu/jelentes/0905/jelentes-a-honvedelmi-miniszterium-fejezet-mukodesenek-ellenorzeserol/0905j000.pdf>
Letöltés: 2013. 05. 03.
92. Állami Számvevőszék Jelentés a 2011. évi költségvetés fejezeti kezelésű előirányzatai tervezésének és évközi módosításainak a szabályszerűség és a pénzügyi-szakmai megalapozottság szempontjából történő ellenőrzéséről. 2012. szeptember
<http://www.asz.hu/jelentes/1299/jelentes-a-2011-evi-koltsegvetes-fejezeti-kezesuloiranyzatai-tervezesenek-es-evkozi-modositasainak-a-szabalyszeruseg-es-a-penzugyi-szakmai-megalapozottsag-szempontjabol-torteno-ellenorzeserol/1299j000.pdf>
Letöltés: 2013. 04. 12.
93. Chicago Summit Declaration
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2013. 04. 30.
94. Fellegi Miklós dr.: Költségvetési intézmények gazdálkodása Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar
<http://gtk.uni-miskolc.hu/files/1379/K%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si+int%C3%A9zm%C3%A9nyek+gazd%C3%A1lkod%C3%A1sa.pdf>
Letöltés: 2012. 07. 08.
95. Három lépés a csomagban! – Elég lesz? portfolio.hu
<http://www.portfolio.hu/gazdasag/harom-lepes-a-csomagban-eleg-lesz.183762.html>
Letöltés: 2013. 05. 13.
96. Kern Tamás: A második Gyurcsány-kormány első évének biztonság- és katonapolitikája Századvég műhelytanulmányok 5.
<http://www.szazadveg.hu/files/letoltesek/8.pdf>
Letöltés: 2013. 04. 18.
97. Kövesi János dr. – Tóth Zsuzsanna Eszter: Általános Statisztika (műszaki menedzser alapszak) Budapest Berzsenyi Dániel Főiskola 2006.
http://www.bdf.hu/oldinformatika/kovesi/Hirek/Attachments/1/altalanos_statisztika.pdf
Letöltés: 2013. 05. 02.
98. Lisbon Summit Declaration
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2013. 04. 30.

99. Ministry of Defence & Armed Forces of the Czech Republic
<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5760>
Letöltés: 2012. 12. 12.
100. Molnár Ferenc: NATO – csúcstalálkozók Washingtontól Bukarestig Nemzet és Biztonság: biztonságpolitikai szemle I. évfolyam 4. szám 2008. április HU ISSN 17895286
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CE8QFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.nemzetesbiztonsag.hu%2Fletoltes.php%3Fletolt%3D43&ei=rxt-Uae4FcfI4ASp4GwBw&usg=AFQjCNFXi0BKKMSU2pAjMaSD-HNw_3rX4g&bvm=bv.45645796,d.bGE
Letöltés: 2013. 04. 26.
101. Musinszki Zoltán: Gazdasági elemzés alapjai Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Üzleti Információgazdálkodási és Módszertani Intézet Számvitel Tanszék http://193.6.12.228/uigtk/uisz/gem_1_1.pdf
Letöltés: 2013. 04. 30.
102. Nagy Anikó: Gazdaságstatisztika oktatási segédlet
http://portal.zmne.hu/portal/page?_pageid=34,53497&_dad=portal&_schema=PORTAL
Letöltés: 2013. 05. 06.
103. Prague Summit Declaration
<http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>
Letöltés: 2013. 04. 30.
104. Press Briefing
http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_21077.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2013. 04. 30.
105. Ronkovics József: A védelmi tervezés napjainkban Nemzet és Biztonság: biztonságpolitika szemle I. évfolyam 7. szám 2008. július HU ISSN 17895286
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.nemzetesbiztonsag.hu%2Fletoltes.php%3Fletolt%3D76&ei=s_nkUdLgBYKE4gSa2YHADQ&usg=AFQjCNGUMsWMnEbSM5BzUSxMpZxK59ypUA&bvm=bv.48705608,d.bGE
Letöltés: 2012. 02. 28.
106. SIPRI
http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database
Letöltés: 2013. 04. 29.
107. Strasbourg/Kehl Summit Declaration
http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52837.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2013. 04. 30.

108. Szalai Ákos: Teljesítmény – költségvetés - technikák és külföldi tapasztalatok, Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás, 2007. II. évfolyam 2. szám
<http://www.kormanyzas.hu/072/1.php>
Letöltés: 2012. 10. 04.
109. Szternák György: Lisszaboni csúcstalálkozó
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fportal.zmne.hu%2Fpls%2Fportal%2Furl%2FITEM%2F97E9085E6C764AA9E040E0C1044C7EF6&ei=ABx-UYjHMcHX4ASTkIHw&usg=AFQjCNFA_5AWFki0ZDfLdGtKgd5Q1VcBRQ&bvm=bv.45645796,d.bGE
Letöltés: 2013. 04. 26.
110. Washington Summit Communiqué
http://www.nato.int/cps/en/SID-BFBE6292-D0134024/natolive/official_texts_27440.htm?selectedLocale=en
Letöltés: 2013. 04. 30.
111. WORLDBANK
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?page=1>
Letöltés: 2013. 04. 30
112. [http://szigbp.hu/~sztzs/pedszakv/jegyzet/eloado/Kozigazgatasi_jog/3. fejezet Allamhaztartasi ismeretek.doc](http://szigbp.hu/~sztzs/pedszakv/jegyzet/eloado/Kozigazgatasi_jog/3_fejezet_Allamhaztartasi_ismeretek.doc)
Letöltés: 2010. 04. 14.
113. A Honvéd Vezérkar Főnökének előadása a Nemzeti Közszolgálati Egyetem biztonság- és védelempolitika szakos hallgatóinak 2012.
http://www.uni-nke.hu/downloads/egyetem/rendezvenyek/2012/vkf_eloadas.pdf
Letöltés: 2013. 04. 26.

Ábrajegyzék

1. számú ábra: Az államháztartás funkciói	13. old.
2. számú ábra: Az államháztartás alrendszerei	15. old.
3. számú ábra: A HTVTR alrendszerei	40. old.
4. számú ábra: A költségvetési kiadások előirányzata és teljesítése	81. old.
5. számú ábra: A kiadások megoszlása	83. old.
6. számú ábra: A tényleges költségvetési kiadások változása	88. old.
7. számú ábra: A tényleges költségvetési kiadás a GDP %-ában	91. old.
8. számú ábra: Az egy főre jutó tényleges költségvetési kiadások	94. old.
9. számú ábra: Az egy lakosra jutó tényleges költségvetési kiadások	95. old.
10. számú ábra: Az egy lakosra jutó honvédelmi kiadások	97. old.
11. számú ábra: Honvédelmi kiadások alakulása a GDP %-ában	98. old.
12. számú ábra: Honvédelmi kiadások az USA kiadásainak %-ában	99. old.
13. számú ábra: Egyes országok honvédelmi kiadásainak változása nominálértékben	100. old.
14. számú ábra: Egyes országok honvédelmi kiadásainak változása reálértékben .	101. old.
15. számú ábra: A Honvédelmi Tárca költségvetési kiadásainak megoszlása	102. old.
16. számú ábra: Az egy főre jutó tényleges költségvetési kiadások alakulása	104. old.
17. számú ábra: A költségvetési kiadások megoszlása a felhalmozás és a működés között	105. old.
18. számú ábra: A felhalmozási költségvetési kiadások alakulása	106. old.
19. számú ábra: A működési költségvetési kiadások alakulása	107. old.
20. számú ábra: A felhalmozási költségvetési kiadások megoszlása	108. old.
21. számú ábra: A működési költségvetési kiadások megoszlása	109. old.
22. számú ábra: A HM működési költségvetésének megoszlása	110. old.
23. számú ábra: Az MH működési költségvetésének megoszlása	112. old.
24. számú ábra: A deviza-juttatások részesedése az elszámolt személyi juttatásokból és járulékokból	113. old.
25. számú ábra: A HM és az MH működési költségvetésének alakulása	115. old.
26. számú ábra: A HM felhalmozási költségvetésének megoszlása	116. old.
27. számú ábra: Az MH felhalmozási költségvetésének megoszlása	116. old.
28. számú ábra: A HM és az MH felhalmozási költségvetésének alakulása	118. old.
29. számú ábra: Az egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása	119. old.

30. számú ábra: Az egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása %-ban	121. old.
31. számú ábra: Az egy főre jutó személyi juttatások alakulása	122. old.
32. számú ábra: Az egy főre jutó személyi juttatások alakulása nominál- és reálértékben	123. old.
33. számú ábra: Az egy főre jutó személyi juttatások alakulása a HM és az MH esetében.....	124. old.
34. számú ábra: A hivatásos és szerződéses állomány éves bruttó nominál- és reálkeresetének alakulása	125. old.
35. számú ábra: A köztisztviselők, közalkalmazottak és igazságügyi alkalmazottak éves bruttó nominál- és reálkeresetének alakulása	126. old.
36. számú ábra: Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása	127. old.
37. számú ábra: Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása nominál- és reálértékben	128. old.
38. számú ábra: Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása a HM és az MH esetében	129. old.
39. számú ábra: A személyi juttatások, a működés-fenntartási és a felhalmozási kiadások aránya a költségvetésben	131. old.
40. számú ábra: A személyi juttatások, működés-fenntartási és felhalmozási kiadások arányának változása	131. old.
41. számú ábra: A működés-fenntartási kiadások arányának várható alakulása 2012-2016. között	133. old.
42. számú ábra: A működés-fenntartási kiadások arányának várható alakulása 2012-2016. között	133. old.

Táblázatjegyzék

1. számú táblázat: Törvényi kiemelt előirányzatok	36. old.
2. számú táblázat: A nemzetközi költségvetés főbb adatai	58. old.
3. számú táblázat: A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet eredeti, törvényi módosított előirányzatai és azok teljesülés	79. old.
4. számú táblázat: A kiadás változásai nominál- és reálértékben	87. old.
5. számú táblázat: Tényleges kiadás a GDP %-ában	90. old.
6. számú táblázat: A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet átlagos statisztikai létszámának alakulása	92. old.
7. számú táblázat: A kiadások vizsgálata fajlagos mutatókkal	92. old.
8. számú táblázat: Néhány ország honvédelmi kiadásainak alakulása	96. old.
9. számú táblázat: Az egy főre jutó HM, MH és egyéb szervezetek kiadásainak alakulása	103. old.
10. számú táblázat: A deviza-juttatások részesedése a személyi juttatásokból és járulékokból	113. old.
11. számú táblázat: A HM és az MH működési költségvetési kiadásainak alakulása	114. old.
12. számú táblázat: A HM és az MH felhalmozási költségvetési kiadásainak alakulása	117. old.
13. számú táblázat: Egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása nominálértékben	119. old.
14. számú táblázat: Egy főre jutó felhalmozási és működési kiadások alakulása %-ban	120. old.
15. számú táblázat: Az egy főre jutó személyi juttatások kiadásainak alakulása nominál- és reálértékben	122. old.
16. számú táblázat: Az egy főre jutó személyi juttatások vizsgálata szervezeti bontásban nominál- és reálértékben	123. old.
17. számú táblázat: Az egy főre jutó dologi kiadások alakulása nominál- és reálértékben	127. old.
18. számú táblázat: Az egy főre jutó dologi kiadások vizsgálata szervezeti bontásban nominál- és reálértékben	129. old.
19. számú táblázat: A személyi juttatások, a működés-fenntartás és a felhalmozási kiadások együttes alakulása	130. old.

Felhasznált képletgyűjtemény

Viszonyszámok

1. Viszonyszám: $V = \frac{A}{B}$

2. Megoszlási viszonyszám: $V_m = \frac{N_j}{N}$

3. Láncviszonyszám: $l_i = \frac{Y_i}{Y_{i-1}}$

4. Bázisviszonyszám: $b_i = \frac{Y_i}{Y_0}$

5. Lánc- és bázisviszonyszám összefüggése: $b_n = l_2 \cdots l_n = \prod_{i=2}^n l_i$ $l_n = \frac{b_n}{b_{n-1}}$

6. Dinamikus és intenzitási viszonyszám összefüggése: $V_d(V_i) = \frac{V_1}{V_0} = \frac{A_1/B_1}{A_0/B_0} = \frac{A_1/A_0}{B_1/B_0}$

7. Tervfeladat viszonyszám: $V_{tf} = \frac{a_{terv}}{a_{bázis}} (\%)$

8. Tervteljesítési viszonyszám: $V_{tt} = \frac{a_{tény}}{a_{terv}} (\%)$

9. Viszonyszámok átlaga: $\bar{V} = \frac{\sum A}{\sum B} = \frac{\sum B \cdot V}{\sum B} = \frac{\sum A}{\sum \frac{A}{V}}$

10. Átlagos abszolút változás (a fejlődés átlagos mértéke): $\bar{d} = \frac{Y_n - Y_1}{n - 1}$

11. Átlagos relatív változás (a fejlődés átlagos üteme): $\bar{l} = n^{-1} \sqrt[n]{\prod_{i=2}^n l_i} = n^{-1} \sqrt[n]{\frac{Y_n}{Y_1}} = n^{-1} \sqrt[n]{b_n}$

Analitikus trendszámítás

Lineáris trend: $\hat{y}_t = b_0 + b_1 t$

ha $t = 1, 2, \dots, n$ akkor

12.
$$\begin{cases} \sum y_t = n \cdot b_0 + b_1 \sum t \\ \sum t \cdot y_t = b_0 \sum t + b_1 \sum t^2 \end{cases}$$

ha $\sum t = 0$ akkor   13. $b_0 = \frac{\sum y_t}{n}$ 14. $b_1 = \frac{\sum t \cdot y_t}{\sum t^2}$

Exponenciális trend: $\hat{y}_t = b_0 \cdot b_1^t$

15. $\lg \hat{y}_t = \lg b_0 + t \cdot \lg b_1$

ha $t = 1, 2, \dots, n$ akkor   16. $\begin{cases} \sum \lg y_t = n \cdot \lg b_0 + \lg b_1 \sum t \\ \sum t \cdot \lg y_t = \lg b_0 \sum t + \lg b_1 \sum t^2 \end{cases}$

ha $\sum t = 0$ akkor   17. $\lg b_0 = \frac{\sum \lg y_t}{n}$ 18. $\lg b_1 = \frac{\sum t \cdot \lg y_t}{\sum t^2}$

Polinomiális trend (másodfokú parabola): $\hat{y} = b_0 + b_1 t + b_2 t^2$

19. $\begin{cases} \sum y_t = n \cdot b_0 + b_1 \sum t + b_2 \sum t^2 \\ \sum t \cdot y_t = b_0 \sum t + b_1 \sum t^2 + b_2 \sum t^3 \\ \sum t^2 y_t = b_0 \sum t^2 + b_1 \sum t^3 + b_2 \sum t^4 \end{cases}$

ha $\sum t = \sum t^3 = 0$

akkor   20. $b_1 = \frac{\sum t \cdot y_t}{\sum t^2}$ és   21. $\begin{cases} \sum y_t = n \cdot b_0 + b_2 \sum t^2 \\ \sum t^2 y_t = b_0 \sum t^2 + b_2 \sum t^4 \end{cases}$

22. Másodfokú parabola maximuma: $y_{\max} = b_1 + 2 b_2 \cdot t = 0 \Rightarrow t = \frac{-b_1}{2b_2}$

Értékindexkör

23. $v = q \cdot p$ $v_0 = q_0 \cdot p_0$ $v_1 = q_1 \cdot p_1$

24. Összehasonlító áras aggregátum: $\sum q_1 \cdot p_0$

25. Egyedi indexek: $i_p = \frac{p_1}{p_0}$ $i_q = \frac{q_1}{q_0}$ $i_v = \frac{v_1}{v_0} = \frac{q_1 p_1}{q_0 p_0}$ $i_v = i_q \cdot i_p$

Aggregát indexek:

26. Aggregát értékindex: $I_v = \frac{\sum v_1}{\sum v_0} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_0 p_0} = \frac{\sum v_0 \cdot i_v}{\sum v_0} = \frac{\sum v_1}{\sum \frac{v_1}{i_v}}$

27. Bázisidőszaki súlyozású (Laspeyres-féle) árindex:
$$I_p^{(0)} = \frac{\sum q_0 p_1}{\sum q_0 p_0} = \frac{\sum v_0 \cdot i_p}{\sum v_0} = \frac{\sum q_0 p_1}{\sum \frac{q_0 p_1}{i_p}}$$

28. Tárgyidőszaki súlyozású (Paasche-féle) árindex:
$$I_p^{(1)} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1 p_0} = \frac{\sum v_1}{\sum \frac{v_1}{i_p}} = \frac{\sum q_1 p_0 \cdot i_p}{\sum q_1 p_0}$$

29. Bázisidőszaki súlyozású (Laspeyres-féle) volumenindex:

$$I_q^{(0)} = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0} = \frac{\sum v_0 \cdot i_q}{\sum v_0} = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum \frac{q_1 p_0}{i_q}}$$

30. Tárgyidőszaki súlyozású (Paasche-féle) volumenindex:

$$I_q^{(1)} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_0 p_1} = \frac{\sum v_1}{\sum \frac{v_1}{i_q}} = \frac{\sum q_0 p_1 \cdot i_q}{\sum q_0 p_1}$$

31. Indexösszefüggések: $I_v = I_q^{(0)} \cdot I_p^{(1)} = I_q^{(1)} \cdot I_p^{(0)}$

32. Deflátor árindex alkalmazása összehasonlító áras aggregátum előállításához:

$$\frac{\sum q_1 p_1}{I_p} = \sum q_1 p_0$$

33. Deflátor árindex alkalmazása volumenindex számításához (deflálás):

$$I_q = \frac{\sum v_1}{\sum v_0} \quad \text{ahol} \quad I_p = \text{infláció (fogyasztóiár-index)}$$

MELLÉKLETEK

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet kiadási előirányzatainak alakulása a 2005 – 2011. közötti időszakban (mFt-ban)

Megnevezés		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		
		Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	
HM Működési költségvetés	Személyi juttatás	14 040,9	16 017,7	13 308,7	13 706,7	12 450,5	14 446,7	13 047,4	13 649,4	11 634,4	13 041,8	14 150,4	12 881,3	12 485,2	12 370,3	
	Munkaadókat terhelő járulékok	3 903,9	4 624,3	3 409,5	3 816,0	3 333,7	4 238,7	3 455,9	3 851,0	3 404,8	3 373,9	3 457,8	3 155,7	2 982,4	2 935,1	
	Dologi kiadások	34 442,8	42 574,6	42 213,7	41 572,1	33 684,4	55 600,3	66 943,6	80 353,3	84 558,5	72 425,5	71 692,6	85 973,1	78 136,0	82 952,7	
	Egyéb működési célú támogatások, kiadások	469,2	392,5	265,1	3 243,5	247,9	3 856,6	589,6	537,1	618,7	554,8	661,3	3 329,7	360,2	1 271,0	
	Összesen:	52 856,8	63 609,1	59 197,0	62 338,3	49 716,5	78 142,3	84 036,5	98 390,8	100 216,4	89 396,0	89 962,1	105 339,8	93 963,8	99 529,1	
HM Felhalmozási költségvetés	Intézményi beruházási kiadások	909,6	2 384,1	1 120,6	2 304,4	574,6	11 707,9	34 644,1	23 300,8	15 588,4	17 469,4	8 548,5	17 844,7	4 555,2	7 515,2	
	Felújítás	2 436,1	5 787,5	401,5	6 075,4	3 028,1	3 599,4	3 979,2	8 785,4	4 136,1	9 009,6	1 626,9	2 626,3	1 833,6	997,6	
	Egyéb intézményi felhalmozási kiadások	0,0	28,1	0,0	127,2	0,0	625,6	0,0	97,6	0,0	330,1	0,0	4 403,3	0,0	93,9	
	Összesen:	3 345,7	8 199,7	1 522,1	8 507,0	3 602,7	15 932,9	38 623,3	32 183,8	19 724,5	26 809,1	10 175,4	24 874,3	6 388,8	8 606,7	
HM összesen:		56 202,5	71 808,8	60 719,1	70 845,3	53 319,2	94 075,2	122 659,8	130 574,6	119 940,9	116 205,1	100 137,5	130 214,1	100 352,6	108 135,8	
MH Működési költségvetés	Személyi juttatás	72 898,7	74 480,7	72 961,8	74 002,1	74 061,2	73 551,0	70 505,7	72 117,9	65 677,7	68 110,9	71 477,8	70 040,4	69 249,2	68 147,0	
	Munkaadókat terhelő járulékok	22 190,0	22 059,7	20 443,3	20 942,4	20 993,9	20 272,4	19 898,0	18 977,9	17 833,7	18 029,0	17 924,7	16 540,9	15 779,2	15 657,6	
	Dologi kiadások	60 382,3	50 426,7	43 535,6	45 347,4	38 431,5	40 398,2	16 987,7	17 625,9	16 987,9	17 370,0	15 917,7	15 887,6	14 241,3	14 942,3	
	Egyéb működési célú támogatások, kiadások	482,6	734,5	507,9	448,5	414,4	747,5	334,2	486,8	392,6	471,1	448,1	1 003,6	453,2	1 731,5	
	Összesen:	155 953,6	147 701,6	137 448,6	140 740,4	133 901,0	134 969,1	107 725,6	109 208,5	100 891,9	103 981,0	105 768,3	103 472,5	99 722,9	100 478,4	
MH Felhalmozási költségvetés	Intézményi beruházási kiadások	14 613,7	18 345,5	18 034,8	12 007,3	16 271,0	17 109,5	297,3	1 451,6	449,8	376,4	184,6	349,0	0,0	555,0	
	Felújítás	4 932,3	2 851,8	2 687,3	3 499,2	1 364,4	1 192,2	0,0	81,0	0,0	74,2	0,0	0,0	0,0	168,0	
	Egyéb intézményi felhalmozási kiadások	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,8	0,0	167,3	0,0	171,5	129,5	155,8	136,0	166,0	
	Összesen:	19 546,0	21 197,3	20 722,1	15 506,5	17 635,4	18 352,5	297,3	1 699,9	449,8	622,1	314,1	504,8	136,0	889,0	
MH összesen:		175 499,6	168 898,9	158 170,7	156 246,9	151 536,4	153 321,6	108 022,9	110 908,4	101 341,7	104 603,1	106 082,4	103 977,3	99 858,9	101 367,4	
Fejezeti célú előirányzatok - beruházások	Összesen:	3 464,0	4 547,1	3 443,4	13 269,5	10 250,4	11 889,5	1 777,4	1 832,0	1 223,0	1 313,6	550,0	600,9	300,0	525,9	
Fejezeti célú - ágazati célelőirányzatok	Működési költségvetés	Dologi kiadások	0,0	20 001,1	244,5	1,9	395,9	3,2	715,0	141,0	200,0	0,7	86,6	602,8	0,0	0,0
		Egyéb működési célú támogatások, kiadások	19 521,3	20 243,0	20 276,5	20 916,4	22 348,1	24 310,4	30 977,6	37 535,1	32 805,5	35 128,3	38 281,1	39 920,1	14 157,2	13 463,5
		Összesen	19 521,3	40 244,1	20 521,0	20 918,3	22 744,0	24 313,6	31 692,6	37 676,1	33 005,5	35 129,0	38 367,7	40 522,9	14 157,2	13 463,5

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet kiadási előirányzatainak alakulása a 2005 – 2011. közötti időszakban (mFt-ban)

	Felhalmozási költségvetés	Összesen	3 048,3	957,6	2 542,9	3 106,1	2 474,7	3 766,0	2 324,4	1 706,5	2 808,4	1 508,4	2 728,7	2 923,8	0,0	0,0
	Összesen:		22 569,6	41 201,7	23 063,9	24 024,4	25 218,7	28 079,6	34 017,0	39 382,6	35 813,9	36 637,4	41 096,4	43 446,7	14 157,2	13 463,5
	Fejezeti célú előirányzatok összesen:		26 033,6	45 748,8	26 507,3	37 293,9	35 469,1	39 969,1	35 794,4	41 214,6	37 036,9	37 951,0	41 646,4	44 047,6	14 457,2	13 989,4
Egyéb szervezetek működési költségvetése	Személyi juttatás		17 163,2	16 965,4	16 787,8	17 488,3	16 731,6	18 654,9	19 503,0	20 431,7	19 111,2	19 241,7	20 106,6	19 274,1	20 384,6	18 837,4
	Munkaadókat terhelő járulékok		5 231,1	5 104,6	4 912,0	5 162,7	4 843,6	5 387,4	5 717,3	5 841,4	5 558,1	5 478,4	4 973,7	4 851,3	4 886,9	4 743,6
	Dologi kiadások		7 070,0	7 336,6	6 786,3	7 142,1	6 817,9	10 476,1	5 782,1	13 701,9	7 771,8	11 119,4	8 843,3	14 052,3	7 969,7	18 187,5
	Egyéb működési célú támogatások, kiadások		81,4	80,7	88,1	80,5	78,9	395,1	65,0	91,1	85,7	115,0	85,8	272,2	83,0	621,1
	Összesen:		29 545,7	29 487,3	28 574,2	29 873,6	28 472,0	34 913,5	31 067,4	40 066,1	32 526,8	35 954,5	34 009,4	38 449,9	33 324,2	42 389,6
Egyéb szervezetek felhalmozási költségvetése	Összesen:		462,7	406,6	345,2	441,5	274,5	1 089,3	121,0	660,7	155,3	1 027,8	121,0	288,5	48,0	291,0
Egyéb összesen:			30 008,4	29 893,9	28 919,4	30 315,1	28 746,5	36 002,8	31 188,4	40 726,8	32 682,1	36 982,3	34 130,4	38 738,4	33 372,2	42 680,6
Kölcsönök összesen:			372,5	1 050,8	431,1	1 316,4	255,8	1 319,0	0,0	1 552,8	200,0	1 062,1	200,0	840,8	795,4	741,0
Államkincstár szolgáltatási díjai			0,0	10,2	14,8	19,5	17,5	20,2	24,0	17,4	24,7	19,6	24,7	21,3	0,0	0,0
Fejezeti államháztartási tartalék			0,0	0,0	8 329,1	0,0	8 884,0	0,0	22 000,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	24,7	0,0
Mindösszesen:			288 116,6	317 411,4	283 091,5	296 037,1	278 228,5	324 707,9	319 689,5	324 994,6	291 226,3	296 823,2	282 221,4	317 839,5	248 861,0	266 914,2

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Köztársaság 2005-2011. közötti időszak költségvetési törvényeinek végrehajtásáról szóló anyagból

A honvédelmi kiadások változása nominál- és reálértékben

Év	Ausztria			Cseh Köztársaság			Magyarország		
	Nominálérték (2005=100%)	Infláció* (2005=100%)	Reálérték (2005=100%)	Nominálérték (2005=100%)	Infláció* (2005=100%)	Reálérték (2005=100%)	Nominálérték (2005=100%)	Infláció (2005=100%)	Reálérték (2005=100%)
2005	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	96,1	101,7	94,4	92,4	102,1	90,5	89,6	103,9	86,3
2007	114,2	103,9	109,9	89,1	105,2	84,7	91,3	112,2	81,4
2008	110,7	107,3	103,2	76,0	111,8	67,9	84,9	119,1	71,3
2009	103,4	107,7	96,0	78,2	112,5	69,5	75,6	124,1	60,9
2010	102,8	109,5	93,9	71,0	113,8	62,4	67,8	130,1	52,1
2011	100,4	113,5	88,5	64,0	116,2	55,1	64,4	135,2	47,6

Év	USA			Németország		
	Nominálérték (2005=100%)	Infláció* (2005=100%)	Reálérték (2005=100%)	Nominálérték (2005=100%)	Infláció* (2005=100%)	Reálérték (2005=100%)
2005	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	101,6	103,2	98,4	97,7	101,8	96,0
2007	104,2	106,2	98,1	97,8	104,1	93,9
2008	111,9	110,2	101,6	100,6	107,1	93,9
2009	120,9	109,8	110,1	104,4	107,3	97,3
2010	124,2	111,5	111,4	105,5	108,6	97,1
2011	122,7	115,1	106,6	102,3	111,3	91,9

* Forrás: KSH (www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_int047b.html) Letöltés: 2013. 04. 24.)

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet és a dolgozat 8. számú táblázatának adatai alapján

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet felhalmozási költségvetése (mFt-ban)

Év	HM felhalmozási költségvetés		MH felhalmozási költségvetés		Egyéb szervezetek felhalmozási költségvetés		Ágazati célú felhalmozási költségvetés		Fejezeti célú beruházás		Összesen:	
	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés
2005	3 345,7	8 199,7	19 546,0	21 197,3	462,7	406,6	3 048,3	957,6	3 464,0	4 547,1	29 866,7	35 308,3
2006	1 522,1	8 507,0	20 722,1	15 506,5	345,2	441,5	2 542,9	3 106,1	3 443,4	13 269,5	28 575,7	40 830,6
2007	3 602,7	15 932,9	17 635,4	18 352,5	274,5	1 089,3	2 474,7	3 766,0	10 250,4	11 889,5	34 237,7	51 030,2
2008	38 623,3	32 183,8	297,3	1 699,9	121,0	660,7	2 324,4	1 706,5	1 777,4	1 832,0	43 143,4	38 082,9
2009	19 724,5	26 809,1	449,8	622,1	155,3	1 027,8	2 808,4	1 508,4	1 223,0	1 313,6	24 361,0	31 281,0
2010	10 175,4	24 874,3	314,1	504,8	121,0	288,5	2 728,7	2 923,8	550,0	600,9	13 889,2	29 192,3
2011	6 388,8	8 606,7	136,0	889,0	48,0	291,0	0,0	0,0	300,0	525,9	6 872,8	10 312,6

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet adatai alapján (Tényleges kiadások a Gripen bérleti díj nélkül)

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet működési költségvetése (mFt-ban)

Év	HM működési költségvetés		MH működési költségvetés		Egyéb szervezetek működési költségvetés		Ágazati célú működési költségvetés		Összesen:	
	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés
2005	52 856,8	63 609,1	155 953,6	147 701,6	29 545,7	29 487,3	19 521,3	40 244,1	257 877,4	281 042,1
2006	59 197,0	62 338,3	137 448,6	140 740,4	28 574,2	29 873,6	20 521,0	20 918,3	245 740,8	253 870,6
2007	49 716,5	78 142,3	133 901,0	134 969,1	28 472,0	34 913,5	22 744,0	24 313,6	234 833,5	272 338,5
2008	84 036,5	98 390,8	107 725,6	109 208,5	31 067,4	40 066,1	31 692,6	37 676,1	254 522,1	285 341,5
2009	100 216,4	89 396,0	100 891,9	103 981,0	32 526,8	35 954,5	33 005,5	35 129,0	266 640,6	264 460,5
2010	89 962,1	105 339,8	105 768,3	103 472,5	34 009,4	38 449,9	38 367,7	40 522,9	268 107,5	287 785,1
2011	93 963,8	99 529,1	99 722,9	100 478,4	33 324,2	42 389,6	14 157,2	13 463,5	241 168,1	255 860,6

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet adatai alapján (Tényleges kiadások a Gripen bérleti díjjal együtt)

A honvédelmi tárca engedélyezett és átlagos statisztikai létszámának alakulása a 2005 – 2011. közötti időszakban

Év	HM létszám (fő)		MH létszám (fő)		Egyéb (fő)		Összesen (fő)	
	Törvényi	Tény	Törvényi	Tény	Törvényi	Tény	Törvényi	Tény
2005	2 609	2 484	25 347	24 259	4 855	4 651	32 811	31 394
2006	2 192	2 260	23 008	22 476	4 482	4 444	29 682	29 180
2007	1 836	2 075	21 037	19 428	3 679	4 273	26 552	25 776
2008	2 016	1 909	21 286	18 313	5 219	4 722	28 521	24 944
2009	1 967	2 016	19 116	19 090	5 118	4 798	26 201	25 904
2010	2 027	2 015	19 533	19 673	4 940	5 004	26 500	26 692
2011	2 175	1 936	20 678	19 893	4 647	4 463	27 500	26 292

Forrás: Saját szerkesztés a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet szöveges beszámoló jelentései alapján

A személyi juttatások alakulása

Év	HM személyi juttatás		MH személyi juttatás		Egyéb szervezetek személyi juttatásai		Összesen:	
	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés
2005	14 040,9	16 017,7	72 898,7	74 480,7	17 163,2	16 965,4	104 102,8	107 463,8
2006	13 308,7	13 706,7	72 961,8	74 002,1	16 787,8	17 488,3	103 058,3	105 197,1
2007	12 450,5	14 446,7	74 061,2	73 551,0	16 731,6	18 654,9	103 243,3	106 652,6
2008	13 047,4	13 649,4	70 505,7	72 117,9	19 503,0	20 431,7	103 056,1	106 199,0
2009	11 634,4	13 041,8	65 677,7	68 110,9	19 111,2	19 241,7	96 423,3	100 394,4
2010	14 150,4	12 881,3	71 477,8	70 040,4	20 106,6	19 274,1	105 734,8	102 195,8
2011	12 485,2	12 370,3	69 249,2	68 147,0	20 384,6	18 837,4	102 119,0	99 354,7

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet adatai alapján

A dologi kiadások alakulása

Év	HM dologi kiadások		MH dologi kiadások		Ágazati célú dologi kiadások		Egyéb szervezetek dologi kiadásai		Összesen	
	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés	Törvényi ei.	Teljesítés
2005	34 442,8	42 574,6	60 382,3	50 426,7	0,0	20 001,1	7 070,0	7 336,6	101 895,1	120 339,0
2006	42 213,7	41 572,1	43 535,6	45 347,4	244,5	1,9	6 786,3	7 142,1	92 780,1	94 063,5
2007	33 684,4	55 600,3	38 431,5	40 398,2	395,9	3,2	6 817,9	10 476,1	79 329,7	106 477,8
2008	66 943,6	80 353,3	16 987,7	17 625,9	715,0	141,0	5 782,1	13 701,9	90 428,4	111 822,1
2009	84 558,5	72 425,5	16 987,9	17 370,0	200,0	0,7	7 771,8	11 119,4	109 518,2	100 915,6
2010	71 692,6	85 973,1	15 917,7	15 887,6	86,6	602,8	8 843,3	14 052,3	96 540,2	116 515,8
2011	78 136,0	82 952,7	14 241,3	14 942,3	0,0	0,0	7 969,7	18 187,5	100 347,0	116 082,5

Forrás: Saját szerkesztés az 1. számú melléklet adatai alapján (Gripen bérleti díjjal együtt)

A bruttó nominál- és reálkeresetek alakulása

Év	Bruttó nominálkereset (Ft/fő/év)					
	Ht. és szerz. tiszt	Ht. és szerz. Tiszthelyettes	Szerződéses legénységi sorállomány	Köztisztviselő	Közalkalmazott	Bírák, ügyészek, igazságügyi alkalmazottak
2005	4 672 308	2 118 540	1 643 664	4 252 956	1 861 332	3 932 544
2006	4 923 946	2 296 791	1 855 947	4 622 083	1 968 376	4 197 006
2007	5 254 941	2 397 114	1 895 546	5 647 390	2 215 290	4 479 105
2008	5 539 060	2 630 101	1 981 270	5 928 119	2 452 427	4 825 858
2009	5 042 942	2 406 930	1 803 707	5 372 335	2 349 031	4 465 335
2010	4 984 270	2 428 998	1 818 958	4 978 995	2 277 602	4 451 855
2011	4 923 070	2 321 384	1 728 721	4 284 223	2 177 246	4 568 755

Infláció (2005=100%)	Bruttó reálkereset (Ft/fő/év) (2005. évi áron)					
	Ht. és szerz. tiszt	Ht. és szerz. Tiszthelyettes	Szerződéses legénységi sorállomány	Köztisztviselő	Közalkalmazott	Bírák, ügyészek, igazságügyi alkalmazottak
100,0	4 672 308	2 118 540	1 643 664	4 252 956	1 861 332	3 932 544
103,9	4 739 120	2 210 578	1 786 282	4 448 588	1 894 491	4 039 467
112,2	4 683 548	2 136 465	1 689 435	5 033 324	1 974 412	3 992 072
119,1	4 650 764	2 208 313	1 663 535	4 977 430	2 059 133	4 051 938
124,1	4 063 612	1 939 508	1 453 430	4 329 037	1 892 853	3 598 175
130,1	3 831 107	1 867 024	1 398 123	3 827 052	1 750 655	3 421 872
135,2	3 641 324	1 717 000	1 278 640	3 168 804	1 610 389	3 379 257

Forrás: Saját szerkesztés a Szöveges beszámoló jelentések alapján

A költségvetési előirányzatok lehetséges alakulása 2012 – 2017. között

Év	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP nom. (mFt)	28 252 246,0	29 303 512,1	30 756 087,2	32 407 381,5	34 214 093,0	35 945 326,1
Gazdasági növ: 2% 2017-től	1,03721	1,04957	1,05369	1,05575	1,0506	1,0506
GDP arányos költségvetés (%)	0,008313148	0,00801491	0,007636378	0,007247272	0,008247272	0,00924727
Költségvetés (mFt)	234 865,1	234 865,1	234 865,1	234 865,1	282 172,9	332 396,2
Személyi kiadás (mFt)	118 256,5	121 804,2	125 458,3	129 222,1	133 098,7	137 091,7
Dologi kiadások (mFt)	72 816,9	75 001,4	77 251,4	79 569,0	81 956,1	84 414,7
Személyi-dologi együtt (mFt)	191 073,4	196 805,6	202 709,8	208 791,1	215 054,8	221 506,4
Felhalmozási kiadások (mFt)	43 791,7	38 059,5	32 155,3	26 074,0	67 118,1	110 889,8
Felhal. Kiadások arány(%)	18,6	16,2	13,7	11,1	23,8	33,4
Működés-fenntartás arány(%)	81,4	83,8	86,3	88,9	76,2	66,6
GDP nom. (mFt)	28 252 246,0	29 303 512,1	30 756 087,2	32 407 381,5	34 214 093,0	35 592 921,0
Gazdasági növ: 1% 2017-től	1,03721	1,04957	1,05369	1,05575	1,0403	1,0403
GDP arányos költségvetés (%)	0,008313148	0,00801491	0,007636378	0,007247272	0,008247272	0,00924727
Költségvetés (mFt)	234 865,1	234 865,1	234 865,1	234 865,1	282 172,9	329 137,4
Személyi kiadás (mFt)	118 256,5	121 804,2	125 458,3	129 222,1	133 098,7	137 091,7
Dologi kiadások (mFt)	72 816,9	75 001,4	77 251,4	79 569,0	81 956,1	84 414,7
Személyi-dologi együtt (mFt)	191 073,4	196 805,6	202 709,8	208 791,1	215 054,8	221 506,4
Felhalmozási kiadások (mFt)	43 791,7	38 059,5	32 155,3	26 074,0	67 118,1	107 631,0
Felhal. Kiadások arány(%)	18,6	16,2	13,7	11,1	23,8	32,7
Működés-fenntartás arány(%)	81,4	83,8	86,3	88,9	76,2	67,3

Év	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GDP nom. (mFt)	28 252 246,0	29 303 512,1	30 756 087,2	32 407 381,5	34 214 093,0	36 297 731,3
Gazdasági növ: 3% 2017-től	1,03721	1,04957	1,05369	1,05575	1,0609	1,0609
GDP arányos költésvetés (%)	0,008313148	0,00801491	0,007636378	0,007247272	0,008247272	0,00924727
Költségvetés (mFt)	234 865,1	234 865,1	234 865,1	234 865,1	282 172,9	335 655,0
Személyi kiadás (mFt)	118 256,5	121 804,2	125 458,3	129 222,1	133 098,7	137 091,7
Dologi kiadások (mFt)	72 816,9	75 001,4	77 251,4	79 569,0	81 956,1	84 414,7
Személyi-dologi együtt (mFt)	191 073,4	196 805,6	202 709,8	208 791,1	215 054,8	221 506,4
Felhalmozási kiadások (mFt)	43 791,7	38 059,5	32 155,3	26 074,0	67 118,1	114 148,5
Felhal. Kiadások arány(%)	18,6	16,2	13,7	11,1	23,8	34,0
Működés-fenntartás arány(%)	81,4	83,8	86,3	88,9	76,2	66,0

Forrás: Saját szerkesztés

Publikációs jegyzék

1. Pap Andrea

Egy vállalkozás pénzügyi helyzetének elemzése (Budapest, Bolyai Szemle 2007. XVI. évfolyam 1. szám pp. 110-122., ISSN 1416-1443)

2. Pap Andrea

Egy gazdasági társaság vagyoni helyzetének elemzése (Budapest, Kard és Toll 2007/2 pp. 126-135., ISSN 1587-558X)

3. Pap Andrea

Egy vállalkozás árbevételének és eredményének alakulása, valamint a profitabilitás vizsgálata (Budapest, Hadtudományi Szemle online, 2008. 1. évf. 1. szám, HU ISSN 2060-0437)

4. Pap Andrea

A Befogadó Nemzeti Támogatás és a FOURLOG Logisztikai Képzési Program kapcsolata (Budapest, Hadmérnök, 2009. IV. évf. 1. szám pp. 129-136., ISSN 1788-1919)

5. Pap Andrea

Egy vállalkozás hatékonyságának vizsgálata (Budapest, Hadmérnök, 2009. IV. évf. 3. szám pp. 363-374., ISSN 1788-1919)

6. Pap Andrea

Az e-logisztika kapcsolata a Logisztikai Szolgáltató Központokkal (Budapest, Hadmérnök, 2009. IV. évf. 4. szám pp. 100-107., ISSN 1788-1919)

7. Pap Andrea

The necessity of economic analysis (Budapest, Bolyai Szemle 2010. XIX. évf. 1. szám pp. 167-177., ISSN 1416-1443)

8. Pap Andrea

A költségvetési szervek gazdálkodásának elméleti aspektusai I. (Budapest, Bolyai Szemle 2010. XIX. évf. 3. szám pp. 115-126., ISSN 1416-1443)

9. Pap Andrea

A költségvetési szervek gazdálkodásának elméleti aspektusai II. (Budapest, Bolyai Szemle 2010. XIX. évf. 3. szám pp. 127-137., ISSN 1416-1443)